

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET – VAN’DA, KADINLARIN
ŞİDDET DENEYİMLERİ, ŞİDDETİ DOĞURAN KOŞULLAR VE
BAŞETME BİÇİMLERİ, ŞİDDETİN KADIN SAĞLIĞINA
ETKİLERİ**

Psikolog Nur OKUTAN
HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Tuğrul ERBAYDAR

VAN-2007

TEŞEKKÜR

Araştırmanın tasarımından sonuçlanma sürecine kadar deneyimleri, analitik yeteneği, bilimsel duruşu ve bakış açısıyla bana esin kaynağı olan danışmanım Doç. Dr. Tuğrul Erbaydar'a teşekkürlerimi sunuyorum. Akademik hayata girişimde beni yüreklendiren ve destekleyen, olayları betimleyişi ve yorumlayışıyla bana farklı bir bakış kazandıran sevgili hocam Halk Sağlığı AD Başkanı Prof. Dr. Ayşe Yüksel'e çok teşekkür ediyorum. Araştırmanın uygulama aşamasında, kadınlarla yaptığım görüşmelerin planlanmasında bana destek olan Van Kadın Derneği, Van Bölge Barosu İnsan Hakları Merkezi ve Van Belediyesi Aile Danışma Merkezi'ne, çalışmama katılmayı kabul eden, özellerini paylaşan her biri birbirinden zeki ve duygulu olan sevgili kadınlara katkılarından dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Araştırmaya katkı sağlayacak yabancı literatürün okunmasında bana destek olan aynı zamanda eleştiri ve tavsiyelerinden yararlandığım çok sevgili arkadaşım 19 Mayıs Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Eyüp Özkamalı'ya, araştırma süreci boyunca manevi desteğini her zaman hissettiğim sevgili babacığma ve kardeşlerime sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Kabul ve Onay	II
Teşekkür	III
İçindekiler	IV
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Türkiye’de Kadının Statüsü	4
2.1.1. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde kadınların statüsü	8
2.2. Ailenin Tanımı	11
2.2.1. Anaerkil aile	11
2.2.2. Ataerkil aile	12
2.3. Şiddetin Tanımı	12
2.4. Aile İçi Şiddet	14
2.4.1. Aile içinde kadına yönelik şiddet	14
2.4.2. Kadına yönelik şiddetin türleri	16
2.4.3. Kadına yönelik şiddetin yaygınlığı	19
2.4.4. Kadına yönelik şiddetin nedenleri	23
2.4.5. Şiddet uygulayan erkeğin özellikleri	30
2.4.6. Şiddet döngüsü	32
2.4.7. Kadınların şiddetle baş etme biçimleri	33
2.4.8. Kadının şiddet ortamında kalma nedenleri	38
2.5. Kadına Yönelik Şiddetin Kadın Sağlığına Olan Etkileri	40
2.5.1. Kadının fiziksel sağlığına olan etkileri	41
2.5.2. Kadının ruh sağlığına olan etkileri	42
2.5.3. Kadının sosyal yaşamına olan etkileri	48
2.6. Kadına Yönelik Şiddette Sağlık Çalışanlarının Rolü	51
2.6.1. Ruh sağlığı çalışanlarının rolü	54
3. GEREÇ VE YÖNTEM	57
3.1. Verilerin İşlenmesi ve Analizi	61

3.2. Katılımcıları Tanımlayıcı Bilgiler	61
3.3. Sonuçların Geri bildirimi/Değerlendirme Toplantısı	62
3.4. Sınırlılıklar	63
4. BULGULAR	65
4.1. Kadının Evlilik Öncesi Aile Yaşantısı	65
4.1.1. Aile içi iletişim/ilişkiler	65
4.1.2. Ailenin kız ve erkek çocuklara ilişkin tutumu	65
4.1.3. Aile içi şiddet deneyimi	68
4.1.4. Aile içinde şiddete tanık olma	69
4.2. Kadının Evlilik Yaşantısı	70
4.2.1. Kadının ne zaman ve nasıl evlendiği	70
4.2.2. Eşler arası iletişim biçimi	74
4.2.3. Evlilik içi roller	77
4.2.4. Kadının evlilikte erkekten beklentileri	78
4.2.5. Kadına göre erkeğin evlilikte kadından beklentileri	80
4.2.6. Kadına göre erkeğin (eşin) kişilik yapısı	80
4.2.7. Kadına göre erkeğin (eşin) kadına verdiği değer	89
4.2.8. Erkeğin (eşin) ailesinde kadının yeri ve çocukluk dönemi şiddet deneyimleri	91
4.3. Kadınların Şiddet Deneyimleri	93
4.3.1. Yaşanan şiddet döngüsü	93
4.3.2. Yaşanan şiddetin yoğunluğu	96
4.3.3. Duygusal/psikolojik/sözel şiddete maruz kalma	97
4.3.4. Fiziksel şiddete maruz kalma	101
4.3.5. Cinsel şiddete maruz kalma	102
4.3.6. Ekonomik şiddete maruz kalma	103
4.4. Kadınların Kendilerine Yönelik Şiddete ve Nedenlerine İlişkin Algıları ve Değerlendirmeleri	105
4.4.1. Kadınlara göre kadına yönelik şiddetin tanımı	106
4.4.2. Kadınların farklı şiddet türlerini değerlendirmeleri	107
4.4.3. Kadınlara göre, kadına yönelik şiddetin nedenleri	108
4.4.4. Erkeklerin kadına yönelik şiddeti gerekçelendirme nedenleri	118

4.4.5. Erkeğin şiddet uyguladıktan sonra kadından ne tür davranışlar beklediği	122
4.4.6. Kadına yönelik şiddetin kültürel dayanakları	124
4.5. Kadınların Şiddetle Baş Etme Yöntemleri	130
4.5.1. Kadınların şiddet karşısındaki tepkileri	130
4.5.2. Kadının şiddetle baş etmesinde etkili olan faktörler	133
4.5.3. Kadının şiddet ilişkisini bitirmesinde etkili olan faktörler	148
4.5.4. Kadınların kadına yönelik şiddetin çözümüne ilişkin önerileri	149
4.5.5. Kadınların gelecek beklentileri	155
4.5.6. Kadınların şu an kendilerini nasıl algıladıkları	157
4.6. Kadına Yönelik Şiddetin Kadın Sağlığı Üzerindeki Etkileri	159
4.6.1. Kadının fiziksel sağlığına olan etkisi	159
4.6.2. Kadının ruh sağlığına olan etkisi	163
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	175
5.1. Kadının Evlilik Öncesi aile Yaşantısı	175
5.2. Kadının Evlilik Yaşamı	177
5.3. Kadınların Şiddet Deneyimleri	185
5.4. Kadına Yönelik Şiddetin Nedenlerine İlişkin Düşünceler	190
5.5. Kadınların Şiddetle Baş Etme Yöntemleri ve Şiddetle Baş Etmesinde Etkili Olan Faktörler	197
5.6. Şiddetin Kadın Sağlığına Olan Etkisi	210
5.7. Sonuç	215
ÖZET	222
SUMMARY	223
KAYNAKLAR	224
ÖZGEÇMİŞ	232
EK-1. Görüşme Rehberi	233
EK-2. Genel Bilgi Formu	235

1. GİRİŞ

Kadına yönelik ev içi şiddet en az 2700 yıldır evlilik hayatında önemli bir role sahiptir (Dobash ve Dobash,1979). Günümüzde de geniş kapsamlı sosyal bir problem olan kadına yönelik şiddetin tüm dünyada oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Dünyadaki kadınların %10-69'u yaşamlarının bir döneminde, partnerleri tarafından fiziksel şiddete maruz kaldıklarını bildirmişlerdir (World Health Organization, 2002). Kadınlara yönelik şiddetle ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, kadınların yaklaşık %61.0'nın partnerleri veya eşleri tarafından şiddete maruz kaldıkları ve bununla birlikte kadınların erkeklere oranla on kat daha fazla sayıda cinsel şiddet ve saldırıya uğradıkları belirtilmektedir. Şiddet korkusu, tecavüz korkusu kadının sosyal yaşamını da olumsuz etkilemektedir (Crowell ve Burgers, 1998).

Şiddetin kadın sağlığı üzerinde kısa ve uzun vadede olumsuz etkileri vardır. Şiddet kadının sağlığı üzerinde kalıcı hasarlar bırakabileceği gibi depresyon, aşırı alkol kullanımı, anksiyete, intihar davranışı, istenmeyen gebelikler, cinsel yolla bulaşan hastalıklar gibi kadının psikolojik ve davranışsal problemler geliştirmesine de neden olur (World Health Organization, 2002).

Şiddetle ilgili yeni çalışmalar, şiddeti fiziksel gücü çok olanla, zayıf olan arasındaki ilişkiyi temel alarak açıklayan biyolojik determinist yaklaşımlara karşı çıkmış; şiddetin toplumsal yapılanması ve ideolojik meşrulaştırılması boyutlarını vurgulamıştır (Crowell ve Burgers, 1998). Halk sağlığının şiddete bakış açısı, şiddete maruz kalmış bireylerin davranışlarından, bu olaya toplumun bakış açısına kadar birçok farklı değişkeni içerisinde bulundurmaktadır (World Health Organization, 2002). Biyo-psiko-sosyal yaklaşımla, kadına yönelik şiddet, kadının hem fiziksel, hem psikolojik, hem de sosyal açıdan zarar gördüğü bir sağlık sorunudur ve sorunun yaygınlığı ve derinliği onu önemli bir halk sağlığı sorunu haline getirmektedir.

Toplumda kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik göstergeleri, geleneksel cinsiyetçi roller, kültürel normlar (erkeğin kadının duygularına aldırmaksızın cinsel isteğini haklı bulan), yasal yaptırımların zayıflığı kadınların eşleri tarafından istismarına neden olmaktadır. Bu faktörler aynı zamanda kadının istismar ilişkisinden ayrılmasını zor ya da tehlikeli kılmaktadır (World Health Organization, 2002).

Toplumsal, ekonomik ve bireysel kayıplara neden olan bu ciddi sorunun çözümü kavuşturulmasının önündeki en önemli engellerden biri şiddetin, hem şiddet uygulayıcılar hem de maruz kalanlar tarafından meşrulaştırılmasıdır.

Herhangi bir sosyal problemi anlamamanın ve bu problemi önlemenin ilk yolu onun nedenlerini ortaya çıkarmaktır. Kadına yönelik şiddetin nedenlerine yönelik yapılmış çalışmalar şiddeti uygulayan kişinin davranışlarını etkileyen özellikleri ve şiddete maruz kalan kadınların bazılarının “şiddete maruz kalmaya” ilişkin inançları ve bu inançların dayanakları olmak üzere iki tür boyutu içermektedir (Crowell ve Burgers, 1998). Şiddeti anlamada temel nokta kurbanların anlattıkları ve ifadeleri olduğundan dikkat ve ilgi daha çok kurban üzerinde yoğunlaşmıştır (Boonzaier, 2004).

Evin dört duvarı içinde olup-biten her şey, mahrem ya da özel alana ait olarak değerlendirilir. Bu düşünceyle, koca dayaağı, evlilik içi tecavüz gibi şiddet biçimleri yakın zamana kadar görünmez ve mücadele edilmez bir konu olmuştur (Bhasin, 2003a). Ülkemizin kendine özgü koşulları, diğer ülkelere kıyasla bu durumun daha az bilinir bir konu haline gelmesine neden olmaktadır (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1995). Kadına yönelik ev ve evlilik içi şiddetin yoğunluk derecesinin kadının şiddet uygulayan kişiye cinsel, duygusal ve ekonomik olarak bağımlı olması ölçüsünde daha fazla olduğu söylenebilir (Öztunalı-Kayır, 1998).

Kadınların şiddet yaşantısını neden devam ettirdikleri sorusu birçok araştırmacının olduğu gibi bu araştırmanın da temel sorularından biridir. Yaşaması böyle güç bir durumu kabul edilebilir kılan nelerdir sorusu, şiddet mağduru kadınlarla araştırmacının kurduğu terapötik iletişim sırasında daha da belirginleşerek bu araştırmanın çıkış noktasını oluşturmuştur.

Kadına yönelik şiddetin hangi toplumda, hangi ırkta, yaşta, ekonomik düzeyde ve hangi nedenle meydana gelirse gelsin, sonuçları açısından incelendiğinde bir fark olmadığı görülmektedir. Yani şiddet nedeni ne olursa olsun sonuçları itibarıyla tüm dünyada aynı şekilde ortaya çıkmaktadır. Konunun önemine dikkat çekilmesi ve şiddetle mücadele edebilmede sonuçların ayrıntılı bir şekilde ele alınması önemli görülmektedir. Şiddet mağduru kadının neler yaşadığından, şiddetin kadın üzerindeki etkilerinden yola çıkarak kadına nasıl yardımcı olunabileceği konusunda ipuçlarının

elde edilmesi onların şiddetle başetmelerinde destekleyici olacaktır. Kadına yönelik şiddet aynı zamanda önemli bir sağlık sorunu olduğundan bireyin ve toplumun sağlık düzeyinin yükseltilmesi açısından da yapılan çalışma önem taşımaktadır.

Bu çalışmada verilerin toplanması ve yorumlanması niteliksel araştırma yaklaşımıyla gerçekleştirilmiştir. Bugüne kadar kadına yönelik şiddete ilişkin nicel araştırmalar yapılmış, anketlerle bu durumun varlığı, yaygınlığı, nedenleri anlaşılmaya çalışılmıştır; ancak kadınların neler hissettiği, onların kendi ifadeleri, algıları, deneyimleri ve konuyu ele alış biçimleri üzerinde çok fazla çalışma yapılmamıştır.

Bu çalışmanın amacı, karmaşık bir yapıya sahip olan şiddet olgusunun kavranabilmesi için, kadınların kendi deneyimlerinden yola çıkarak, şiddeti nasıl tanımladıkları, şiddetin nedenlerine ilişkin düşünceleri, şiddetin kaynağı, kadınları şiddet ortamında yaşamaya devam ettiren nedenler, neler hissettikleri, şiddetle nasıl başettikleri, şiddetin kadının sağlığına olan etkileri ve kadınların çözüme yönelik önerilerinin neler olduğunu ayrıntılı ve bütünsel çerçevede anlamaya çalışmaktır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Türkiye’de Kadının Statüsü

Kadın ve erkeğin toplumsal statüsü eğitim, çalışma, toplumsal cinsiyet rolleri gibi belirleyiciler tarafından saptanır. Kadının erkeğe göre statüsünün düşük olması iki cinsiyet arasında kadın aleyhine olmak üzere güç dengesizliği yaratmaktadır. Kadına yönelik şiddetin günümüzde temel nedeni olarak gösterilen statünün temel bileşenleri toplumsal cinsiyet rollerinde eşitsizlik ve erkeğin bu eşitsizliği sürdürme isteğidir.

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımında okuma yazma bilme oranı erkeklerde %93.9 iken, bu oran kadınlarda %80.6’dır. Kadın nüfusundaki okuryazarlık oranı erkek nüfusuna göre daha hızlı artmakla birlikte cinsiyetler arasında fark devam etmektedir (DİE, 2003).

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2003 sonuçlarına göre, Türkiye’de kadınların beşte biri eğitimi olmayan ya da ilköğretimi tamamlamamış kadınlardır. Kadınların sadece %17.0’nın lise veya üzeri eğitim aldığı görülmektedir.

Türkiye’de 1980-2000 yılları arasında istihdam edilen erkek nüfusun yıllık artış hızı %17.4 iken, bu oran kadınlarda, %16.2’dir. 2000 yılında, kadınların %75.6’sı tarım sektöründe istihdam edilirken, erkeklerin %42.8’i hizmet sektöründe yoğun olarak çalışmaktadır. Çalışanların işteki durumuna göre dağılımı cinsiyetler arasında önemli farklılıklar göstermektedir. Kadınların %68.8’i ücretsiz aile işçisi iken, kendi hesabına çalışan erkeklerin oranı kadınların oranından çok daha yüksektir. İşgücüne dahil olmayan nüfusun %67.0’ını kadınlar oluşturmaktadır. İşgücüne dahil olmayan kadın nüfusu içinde en fazla paya sahip olan ev kadınlarının oranı 1980-2000 yılları arasında azalmasına rağmen, 2000 yılında bu oran %73.4 ile yüksek seviyesini korumaktadır (DİE, 2003).

Kadınlar ücretsiz aile işçisi olarak çalışmakta, erkekler kadınların üretim güçlerini kullanmakta, kendi hizmetlerini kadınlara ücret ödemeksizin yaptırmaktadırlar. Böylelikle kadın ekonomik üretimden, hukuksal ve kurumsal karar mekanizmalarından dışlanmaktadır (Öztunalı-Kayır, 1998).

Evde çalışan kadınlar, asgari ücret kapsamına girmeyen, iş güvenceleri olmayan, sigorta, sağlık yardımı ve emeklilik gibi temel sosyal güvenlik haklarından yoksun olan gruplardır. Evde çalışma görünmez bir iş türüdür; istatistiklerde ve milli gelir hesaplamalarında yer almaz ve toplum tarafından gerçek ve geçerli bir istihdam biçimi olarak değerlendirilmez. Diğer taraftan evde çalışma, toplumda kendileri hakkında geçerli geleneksel tutumları benimsemiş kadınlar tarafından da kısa vadede arzu edilir bir çalışma türü olarak değerlendirilebilmektedir (Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, 1994).

Türkiye’de iş gücüne katılım oranı tüm yaş gruplarında, erkeklerde kadınlara göre daha yüksektir. 2000 yılında erkeklerin iş gücüne katılım oranı %70.6 iken, bu oran kadınlarda %39.6’dır. Ancak iki cinsiyet arasındaki bu fark son on yılda azalma göstermiştir (DİE, 2003).

Kadınların çalışma yaşamındaki yeri sayısal olarak artmakla birlikte toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık kadınların eğitiminde, meslek seçmelerinde ve iş yaşamında devam etmektedir. Bu durum sayısal artışa paralel değişiklere neden olmamaktadır.

Kadınların eğitim durumlarının yükseltilmesi ve eğitim düzeyi yüksek kadınların sayılarının arttırılması, sorunu ortadan kaldırmaya yeterli görülmemekte eğitimde cinsiyetçi tutumların önüne geçilmesi gerekmektedir.

Eğitim sürecinde erkek egemen toplumun ideolojisini görmek mümkündür. Kadınlar toplumsal iş bölümünde, daha sınırlı ekonomik olanaklar ve sosyal prestij sağlayan mesleklere yönlendirilmektedirler. Kız öğrenciler entelektüel gelişimin imkansızlaştığı emek-yoğun, prestiji düşük, daha az gelir getiren, annelik, ev kadınlığı gibi rollerin devamı niteliğindeki toplumsal rollere, erkek öğrenciler ise doğrudan üretime yönelik elektrikçilik, marangozluk vb. mesleklere yöneltilirler. Bu da somutta kadınların yoğun olarak annelik ve kadınlık rollerini devamı ve türevleri olan ve üretimden çok iş gücünün yeniden üretim alanlarındaki meslekleri seçmesi anlamına gelmektedir. Kadınlar düşünsel ve yaratıcı yetenekleri ortaya çıkarmayan, toplumsal karar alma süreçlerine kişileri hazırlamayan, emek-yoğun nitelikte, düşük ücretli, hemşirelik, öğretmenlik, sekreterlik gibi mesleklere yönlendirilmektedir (Gök, 1995).

Kadınlar düşük statülü işleri erkeklere göre daha fazla tercih etmektedirler. Kadınlar yarı profesyonelleşmiş (öğretmenlik, hemşirelik gibi) mesleklerde, profesyonelleşmiş (doktorluk, avukatlık gibi) mesleklerden daha fazla yararlanmaktadır (Arıkan, 1992).

Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarlığı Kadın ve Çocuk Özel İhtisas Komisyonu Kadın Alt Komisyonu Raporu'nda (1994), cinsiyet temelli ayrımcılık örnekleri verilmektedir. Kadınlar hem çalışma yaşamına girerken hem de girdikten sonra cinsiyet temelli ayrımcılıktan etkilenir ve engellenirler. Belli iş ve mesleklere kadınların kabul edilmemesi, bazı iş ve mesleklerde kadın oranının doldurulması, işe alıfta ve iş yerindeki görev dağılımında kendilerine erkeklerle eşit davranılmaması, ücretlerinin düşük tutulması, evlenme ve çocuk doğurma hallerinde işlerine son verilmesi, kriz ve ekonomik gerileme durumlarında evli kadınların erkeklerden önce işten çıkarılması ve benzeri durumlar cinsiyet temelli ayrımcılık örnekleridir.

Gelir getiren bir işte çalışan kadınların erkeklere oranla aldıkları ücret düşüktür. Ecevit (1993), bu düşük ödemenin kaynağının, kadınların ailelerine katkıda bulunmak için çalıştıkları, fakat ailelerin asıl geçimini sağlama rolünün kocaya ve babaya ait olduğu varsayımına ait olduğu düşünülmektedir.

Kadının ev dışında gelir getiren bir işte çalışmasını nasıl değerlendirdiği de kadının statüsünün belirlenmesinde önem taşımaktadır. İstanbul'da 12-64 yaş arası 530 kadınla yapılan çalışmada, ücret karşılığı çalışıp işlerini bırakan kadınlar daha çok "ailevi nedenleri" dile getirmişlerdir. Ailevi nedenler önem sırasına göre, "evlenmek ya da doğum", "eşlerinin ya da ailelerinin istekleri" ve "eve çocuklara ya da ailenin hastalanan bireylerine bakmak". Kadının eş ve anne konumunu belirleyen "toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü" işi terk ediş nedenleri arasında en ön sırada yer almaktadır (İlkkaracan, 1998a).

Kadının statüsünden bahsederken çalışmanın bir gösterge olduğuna yukarıda değinildi ancak her zaman için çalışmanın kadının aile içindeki statüsünü belirlemediği de belirtilmelidir. İlkkaracan'ın (1998a) çalışmasında, çalışan kadınların %60.2'si çalışmanın onları aile içinde söz sahibi yapmadığını belirtmişlerdir.

Kadınlar eşlerinin meslekleriyle ve statüleriyle anılmaktadırlar. Kadının çalışıyor olması durumunda bile, kadın eşinin mesleği ve statüsüne göre toplumda bir yer edinmektedir. Arıkan (1992), bu durumu geleneksel görüşe göre açıklamakta, kadının sosyal sınıfının evlenmeden önce babasına, evlendikten sonra ise kocasına göre belirlendiğini söylemektedir.

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de kadınların ev dışında çalışmalarının önündeki en belirgin engellerden biri toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümüdür. Toplumdaki ve ailedeki konumları öncelikli olarak “eş ve anne” olarak belirlenen kadınların çoğu ev dışında çalışmaya başında yönlendirilmemekte, aileleri tarafından eğitim olanakları kısıtlanarak iş gücü piyasasına girmeleri için gerekli nitelikleri edinme şansından yoksun bırakılmaktadır. Ev dışında çalışan kadınların büyük çoğunluğu ise evlilik ya da çocuk sahibi olma nedeniyle işten ayrılmaktadır (İlkkaracan, 1998a).

Ücret karşılığı çalışmayan kadınların üçte biri eşleri, babaları/ağabeyleri ya da ailenin diğer fertleri tarafından engellendiklerini söylemektedirler. Bu kadınların büyük bir çoğunluğu (%66.4), bunun arkasında “kadının çalışmasını uygun bulmayan”, toplumsal cinsiyet rollerine dayalı tutucu bir yaklaşımın bulunduğunu düşünmektedirler (İlkkaracan, 1998a).

İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından 5 ayrı ilde (İstanbul, Ankara, İzmir, Samsun, Adana) yapılan araştırma sonuçları Türkiye’de kadının değişen statüsü, saygınlığı ve ulaştığı bilinç düzeyi konusunda önemli göstergeler içermektedir ve kadınlar için umut vericidir. Eğitim, meslek ve yaşları göz önünde bulundurularak 1500 kadınla yapılan görüşmede kadınların %77.7’si, on yıl öncesine oranla toplumda birey olarak kadının saygınlığının arttığını düşünmektedir. Kadının evlendiği zaman mesleğinden vazgeçmemesi gerektiğini düşünenlerin oranı %77.1’dir. Bu veriler, kadının “dışarıda” çalışmasının toplumumuz için artık geri dönülmez bir olgu olduğunu göstermektedir. Araştırma sonuçlarında ilgi çeken diğer bir nokta olarak, kadına en çok değer katan ilk üç özellik, “bilgi” (%78.5), “çalışkanlık” (%54.8) ve “sadakət” (%37.1) olmuştur. Bu durum toplumumuzda kadının bilgi ve çalışkanlığa verdiği değerle, yeniliklere açık olduğunu, sadakate verdiği değerle geleneklerin hala önemli olduğunu ortaya koymaktadır (Arat, 1996).

Kadınların statüsünün yükseltilmesinde umut verici bir diğer çalışmanın sonuçlarında, kadınlar, “bir kadın olarak yaşamınızda öncelikle ne tip değişiklikler yapmak isterdiniz?” sorusuna en sık olarak dile getirilen istek “okumak ve meslek sahibi olarak çalışmak” olmuştur. Maddi imkansızlıklar, ailenin engellemesi ya da erken yaşta evlenerek çocuk sahibi olma nedenleriyle okuyamadıklarını belirten birçok evli kadın, eğitimsizliğin kendilerini yetersiz hissetmelerine yol açtığını, aile içindeki ve kendi yaşamları üzerindeki karar güçlerini kısıtladığını, kendilerini ev dışında çalışarak ekonomik özgürlüklerine sahip olma şansından yoksun bıraktığını söylemektedir. Evli kadınların onda biri ise, kendileri okuyamamış olsalar bile, çocuklarının okumasının kendilerinin en önemli arzularından biri olduğunu ifade etmektedir. Kadınların büyük bir çoğunluğunun çalışma ve ekonomik bağımsızlıklarına kavuşma isteklerini ifade etmeleri ve kendileri için “benden geçti” algılamasında olan kadınların, kız çocukları adına farklı bir geleceğin hayalini dile getirmeleri umut vericidir ve yavaş da olsa sürmekte olan bir değişimin habercisidir (İlkkaracan, 1998a).

2.1.1. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde kadınların statüsü

Doğu Anadolu Bölgesi’nde kadınların erkeklere göre ikinci planda kaldıklarını, başlık parası gibi uygulamalarla maddeleştirildiklerini görmekteyiz. Kadınlara ev içinde söz hakkı tanınmamakta, evlenmeden önce baba ve evdeki diğer erkeklerin hakimiyetinde olan kadınlar evlendikten sonra kocalarının hakimiyeti altına girmektedir. Kadınlar ev içinde ve sosyal yaşamda baskıya ve şiddete maruz kalmaktadır. Kadınlar aynı zamanda sağlık hizmetlerinden de yeterince yararlanamamaktadır. Geleneksel yapının kadın üzerindeki baskısı dayanılmaz noktalardadır. Bölge, “namus” adına işlenen cinayetlerle sıkça gündeme gelmektedir.

TNSA (2003) verilerine göre, Orta ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde, ilköğretimi bitirmemiş kadınların oranı sırasıyla %50.2 ve %56.3 iken, bu oranların lise ve üzeri eğitim almış kadınlarda (sırasıyla %10.5 ve %7.2) oldukça düştüğü görülmektedir.

TNSA (2003) verilerine göre, Ortadoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde 25-49 yaş gurubu kadınlarda ortalama ilk evlilik yaşının sırasıyla 20 ve 19.3 olduğu görülmektedir.

Van Kadın Derneği (VAKAD) tarafından Van kent merkezinde yapılan bir çalışmada kadınların ilk evlenme yaşlarının 11-17 (%33.4) ve 18-24 (%53.9) arasında yoğunlaştığı görülmektedir (VAKAD, 2006).

Van kent merkezinde yapılan çalışmada kadınların nerdeyse yarıya yakın (%42.0) bir kısmı sosyal güvencesinin olmadığını belirtmiştir (VAKAD, 2006).

Türkiye Üreme Sağlığı Programı Sağlık Arama Davranışı Araştırması Nihai Rapor’unda (2007), Van iline ait değerlendirmede kadının ikinci sınıf konumda olduğu aktarılmaktadır. Aynı raporda kadınların genellikle öğrenim düzeyleri düşük, eğitim hakları sınırlı, kırsal kesimde, tarımda çalışma ve ev kadınlığı dışında çalışma yaşamında pek yeri olmayan, ekonomik açıdan bağımlı, sosyal ilişkileri sınırlı ve aile içinde karar mekanizmalarında fazlaca yer almayan konumda oldukları aktarılmaktadır.

Bölgedeki kadınların çalışma durumlarının diğer bölgelere kıyasla daha düşük olduğu görülmektedir. Orta ve Güneydoğu Bölgelerinde, araştırma öncesindeki 12 ay içinde çalışmamış kadınların oranları sırasıyla %64.6 ve %68.8’dir (TNSA, 2003).

Kadınların statüsünü belirleyen bir diğer etken kadının kazandığı parayı tasarruf edip edemediğidir. TNSA (2003) sonuçlarına göre, çalışan kadınların kazandıkları paranın kullanımında karar vermede etkin olmadığı görülmektedir. Doğu’da yaşayan kadınlar, ülkede kendi kazançları hakkında en az söz sahibi olan kadın grubunu oluşturmaktadır. Doğu’da kadınların %32.0’ı kazançlarını nasıl kullanacakları konusunda sadece kendilerinin karar verdiğini belirtirken, bu oran Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde %24.5’dir.

Doğu Anadolu’da birçok yerde kadının statüsünü doğurganlığı belirlemekte, çocuk sahibi olmayan kadınlar şiddete maruz kalmakta, çoğu zaman da kadından erkek çocuk doğurması istenmektedir. Aksi durumunda eşlerinin üstlerine kuma getirmesiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. İlkaracan’ın (1998b) Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaptığı çalışmada, resmi nikahı olmayan kadınlar “eşlerinin ancak çocuk doğurduktan sonra resmi nikah yapacağını” (%14.6) belirtmişlerdir. Başka bir çalışmada (VAKAD, 2006) ise, Van kent merkezinde yaşayan kadınların yarıya yakın bir kısmı (%40.5), çocuk doğuran bir kadının çocuk doğurmayan bir kadından daha

üstün olduğunu düşünmektedir. Bu kadınların %40.0'ı çocuk doğurmadıkları takdirde eşlerinin ikinci kez evlilik yapacağını belirtirken, %11.6'sı emin olmadığını söylemektedir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde resmi nikahlı olmayan evli sayısı çok olmakla birlikte çok eşlilik de yaygındır. Sadece resmi nikahlı evliler %5.8; yalnızca dini nikahlı olanlar %19.6; hem resmi hem dini nikah oranı %74.4 olarak bulunmuştur. Evliliklerin %89.4'ü tek eşli, %10.6'sı çok eşlidir. Kadınlara göre resmi nikahlarının olmamasının nedenleri olarak kocalarının başka bir eşle resmi nikahları olmasını (%31.1), kocalarının resmi nikah istemediğini (%29.7) sırasıyla belirtmişlerdir (İlkkaracan, 1998b). Van ilinde yapılan bir çalışmada kadınlar (%19.7), babalarının evlilik sayısının iki olduğunu belirtmişlerdir (VAKAD, 2006).

Doğudaki kadınların çoğu Türkçe bilmemekte, büyük kısmının resmi nikahı bulunmamaktadır. Pek çoğu nüfusa kayıtlı değildir ve resmi olarak yoktur. Bu durum kadınları savunmazsız hedef durumuna getirmekte, yasal haklardan yararlanmalarını zorlaştırmaktadır. Kadınlar varlıklarını devam ettirebilmek için yerel ve geleneksel güç ilişkilerini kullanmaktadırlar. Bu da Doğuda kadının -daha güçlü olan- erkeğe bağımlılığını pekiştirmektedir (Ertürk, 1995).

Şahinkaya (1985) Diyarbakır'da toplam 90 aile ile yaptığı çalışmada "başlık parası" geleneğinin oldukça yaygın olduğunu, kadınların %75.0'nin başlık parası ödenerek evlendirildiğini, kadınların ilk evlendirilme yaşlarının ortalama 16.5 erkeklerin ise 19.6 olduğunu, kadınların %38.0'nin sadece dini nikahı olduğunu ve %58.0'nin hem dini hem de resmi nikahı olduğunu saptamıştır. Aradan geçen 30 yıla rağmen halen yörede başlık parası geleneği yaygınlığını korumaktadır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde evlilikler aileler tarafından (%61.5) düzenlenmektedir. İki aileden birer kadının evlenmek üzere aileler arasında değiş tokuşunu içeren "berdel" geleneği halen yaygınlığını (%4.7) korumaktadır (İlkkaracan, 1998b). Van kent merkezinde yapılan bir çalışmada (VAKAD, 2006), kadınların nasıl evlendiklerine ilişkin verilere bakıldığında, "berdel" geleneği ile yapılan evliliklerin %3.2 olduğu görülmektedir.

Eşlerin karşılıklı anlaşma yoluyla evlenmedikleri durumlarda, kadınların yarısından fazlasının evliliğinin kendi arzularıyla gerçekleşmemiş olduğu ve %45.4'ünün fikrinin bile sorulmamış olduğu görülmektedir. Kadınların %51.3'ünün evlenmeden önce kocalarıyla görüşme imkanı olmamıştır (İlkkaracan, 1998b).

2.2. Ailenin Tanımı

Aile, içinde insan türünün belirli bir biçimde üretildiği, sosyalleşme sürecinin ilk ve etkili bir şekilde gerçekleştiği, cinsel yaşamın düzenlendiği, aile üyeleri arasında içten, sıcak, güven verici ilişkilerin kurulduğu ve ekonomik etkinliklerin de yer aldığı toplumsal bir kurumdur (Ozankaya, 1996).

Ailenin tarihçesine bakıldığında anaerkillikten ataerkiliğe geçiş süreci görülmektedir. Araştırmanın önemli kavramlarından olan ataerkil yapıyı daha iyi kavramak açısından kısaca ailenin tarihinden söz etmek gerekmektedir.

2.2.1. Anaerkil aile

Toplumlar tarih içinde nasıl değişikliklere uğradıysa, aile kurumu da toplumsal değişime bağlı olarak köklü niteliksel değişimler geçirmiştir. Ailenin evriminde belirleyici etken, insanların duydukları gereksinimler ve bunları karşılama biçimleri ve bu amaçla aralarında kurdukları ilişkilerdir. Bu evrim içinde zorunlu olarak kadın ve erkeğin ailedeki yeri ve görevleri de değişmektedir. Antropolojik çalışmalarda insanlığın ilkel döneminde küme halinde evliliklerin olduğunu, bu nedenle doğan çocukların sadece annelerinin bilinebildiğini, böylece boyun atasının kadın olduğunu görüyoruz. Erkekler avcılık ve toplayıcılıkla uğraşırken kadının görevleri (bitki toplayıcılığı, evin korunması, çocuklara ve yaralılara bakma, hayvan evcilleştirme vb) geçinmeyi sağlamada önemli bir role sahiptir. İlk çağın masal ve destanlarında soyu, verimliliği ve zekayı sağlayan hep tanrıçalardır. Anasoylulukta toplumsal kurallar, anaya ayrıcalık tanır (Ozankaya, 1996).

2.2.2. Ataerkil aile

Teknolojik değişme ve gelişmelerle birlikte toplayıcılık ve avcılık dönemi geride kalarak yerini çobanlık, maddelerden araç-gereç, silah yapma aldı. Böylece kadınla erkek arasındaki iş bölümü değişime uğradı. Erkek maddesel değerlerin yaratıcısı haline geldi. Bu servetini çocuklara geçirebilmesi için anaerkil miras hukukunun kalkması gerekiyordu. Anaerkil düzende bu mümkün değildi, insanların soyu anneleriyle belirleniyordu. Küme evliliklerden iki-kışılık-aile (tek kocalı) geliştirdi ancak bu tek eşlilik asıl kadın içindi. Kadının evlilik dışı cinsel ilişkileri töre ve hukukla yasaklanmıştı ancak erkek ekonomik durumu el verdiği ölçüde çok sayıda kadınla evlenebiliyordu. Esas olan koca soyunun kesinlikle belli kalmasıydı (Ozankaya, 1996).

Ataerkil geniş aile geleneksel aile yapımızdır. Ataerkil ailede aile reisi erkektir ve ailenin diğer bireyleri üzerinde etkilidir. Bu ailede güç aile reisindedir ve ilişkiler eşitlikçi değildir. Bunun yanında babanın ailede otoriteyi temsil eden ve saygı ile karışık korku duyulan kişi olduğuna da işaret edilmektedir (Gençtan, 1984).

2.3. Şiddetin Tanımı

Şiddetin nasıl değerlendirildiği şiddete maruz kalana, şiddeti uygulayana ve içinde bulunulan topluma göre değişmektedir. Şiddetin nasıl tanımlandığı, şiddet olgusunun çağlar boyu aktarımında ve şiddetle mücadelede oldukça büyük önem taşımaktadır.

Genel olarak; kişiler arası saldırganlık diğer kişiye zarar vermeye yönelik her türlü davranış içerir. Bu tanım zararın ve amacın öğelerini içermektedir. Saldırganlığın amacı zarar vermek olmalıdır. Sonucun iyi ya da kötü olması önemli değildir önemli olan zarar verme amacı taşımasıdır. Saldırganlıkta önemli olan saldırıya uğrayanın nasıl algıladığı değil, saldırganın böyle bir amaç içinde olmasıdır (Felson, 1999).

Şiddet çok geniş kapsamlı ve karmaşık bir fenomendir. Şiddeti tanımlamanın birçok yolu bulunmakla birlikte, şiddetin kim tarafından ve hangi amaç için tanımlandığı önemlidir. Örneğin tutuklama veya suçlama amacıyla kullanıldığında şiddetin tanımı, şiddete yönelik müdahalelerde bulunan sosyal hizmetlerin bakış açısından farklı olabilmektedir. Şiddetin tanımı; şiddete maruz kalmış bireylerin

davranışlarından, bu olaya toplumun bakış açısına kadar birçok değişkeni içerisinde bulundurmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün yapmış olduğu tanıma göre şiddet, bireyin kendisine, diğer bir bireye, bir gruba veya bir topluma uygulamış olduğu bilinçli, tehdit edici, fiziksel güç veya eylemlerde bulunulması sonucunda yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, gelişimsel bozukluk veya yoksunluk gibi durumlara yol açan istençli davranıştır (World Health Organization, 2002).

Her toplum şiddeti kendine özgü bir yolla biçimlendirir. İngilizcede şiddet (violence) kelimesinin asıl anlamı fiziksel saldırganlıktır; yasa dışı bir haksızlıktır. Fransızcada ise bu anlamın dışında, birine rıza göstermesini sağlamak için baskı uygulama fikrini ifade eder. Yani dolaylı ve ahlaki şiddetten söz edilmektedir (Copet-Rougier, 1989).

İnam (2001), şiddetin insanların olup bitenleri algılaması, değerlendirmesi ve yorumlamasıyla ortaya çıktığını yani zihinsel bir süreç olduğunu ifade etmektedir.

Ergil (2001), şiddetin yapısında üstünlük kurma ve sürdürme olduğunu söylemektedir.

Şiddet, gücün ve kuvvetin hukuka aykırı olarak kullanılması demektir. Şiddete başvuran kişide toplumsal normlara ve hukuk kurallarına saldırı niyeti vardır (Dönmezer, 1996).

Şiddet, kişiye zarar vermek, hakaret etmek, onurunu kırmak, sukunet ve huzura son vermek; bir başkasının hakkını çiğnemek, hırpalamak, incitmek, canını acıtmak için zor kullanmak; yıkıcı davranışlarda bulunmak, aşırı derecede öfke ifade etmek şeklinde ifade bulan bir davranıştır (Erten ve Ardalı, 1996).

Gizli ya da açık saldırılarda bulunma, güç/üstünlük taslama, iğneleyici/iddiacı davranışlarda bulunma gibi egemenlik sağlamaya yönelik çeşitli saldırganlıklar da dahil olmak üzere, her türlü fiziksel, cinsel ve psikolojik zarar verme ve acı çektirme şiddet olarak tanımlanmaktadır (DPT, 1994).

2.4. Aile İçi Şiddet

Dünya Sağlık Örgütü yayınlamış olduğu raporda şiddeti üç farklı kategoriye ayırmaktadır: Bireyin kendisine yönelik şiddet, kişiler arası şiddet ve kolektif şiddet. Kişiler arası şiddet de kendi içinde iki alt gruba ayrılmaktadır. Bunlardan ilki aile ve yakın arkadaş grubu arasındaki şiddet yani daha çok aile üyeleri arasında ve evde ortaya çıkan şiddet türü olarak tanımlanmaktadır. İkincisi toplumsal şiddet, birbirleriyle ilişkileri olmayan ve birbirlerini tanımayan bireyler arasında ortaya çıkan ve daha çok toplumsal çevrede yer alan şiddettir (World Health Organization, 2002).

Aile içi şiddet; aralarında kan bağı ya da hukuksal bağlılık bulunan, özel alanda gerçekleşen, birlikte yaşayan, kısacası kendisini aile olarak tanımlamış bir grup içinde zorlamak, aşağılamak, güç göstermek, öfke ve gerginlik boşaltmak amacıyla bir bireyden diğerine yöneltilen her türlü şiddet davranışını kastetmektedir (UNHCR, 2003).

2.4.1. Aile içinde kadına yönelik şiddet

1975 yılına kadar kadına yönelik şiddet uluslar arası bildirilerde geçmezken, son yirmi yıldır gündeme girmiştir (DPT, 1994).

Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'ne göre, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, “bir kadına sırf kadın olduğu için yöneltilen ya da oransız bir şekilde kadınları etkileyen” şiddettir (Uluslar Arası Af Örgütü Türkiye Şubesi, 2004).

Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi kadınlara yönelik şiddeti; “ister kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma” şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanımın son yorumlamalarına “kurbanı ekonomik ihtiyaçlardan yoksun bırakmak” da dahil edilmiştir. Bildirge, önsözünde kadınlara yönelik şiddeti, “erkekler ve kadınlar arasındaki eşitlikçi olmayan güç ilişkilerinin tarihsel bir göstergesi” ve “erkeklerle karşılaştırıldığında kadınları zorla

bağımlı bir konuma sokmanın çok önemli toplumsal mekanizmalarından biri” olarak tanımlamaktadır (Uluslar Arası Af Örgütü Türkiye Şubesi, 2004).

Tanım çok kapsamlıdır çünkü kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması için başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Birinci maddedeki tanımı açık ve geniş bir tanıma dönüştüren ikinci maddede, kapsam şöyle çizilmektedir:

“Hırpalama, dayak, ailedeki kız çocuklarının cinsel istismarı, evlilik içinde tecavüz, kadınların cinsel organlarını sakatlamak ve kadına zarar veren diğer geleneksel uygulamalar, evlilik dışı ilişkilerde şiddet ve istismara yönelik şiddet, iş yerinde, eğitim kurumlarında ve başka yerlerde tecavüz, cinsel istismar, cinsel saldırı, gözdağı, tehdit de dahil olmak üzere, fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet, kadın ticareti ve fahişeliğe zorlamak; nerede olursa olsun devletler tarafından işlenen ya da görmezlikten gelinen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet” (DPT, 1994).

Şiddet ve Kadın Çalışma Grubu’nun raporunda (DPT, 1994), kadına yönelik şiddet ikiye ayrılmıştır:

1- Özel alanda (ailede, özellikle eşler arasında): Kadın duygusal/psikolojik, fiziksel, ekonomik, sözel ve cinsel şiddete maruz kalmaktadır.

2- Toplumsal alanda ise kadına yönelik şiddet mağdurun belli olup olmamasına göre ikiye gruba ayrılır. Birinci gruba okulda, işte, sokakta, sosyal yaşamın her noktasında ve savaşta yaşananlar girmekte; ikinci gruba ise mağdurun kim olduğu belli olmayan ancak kadının zarar görmesine neden olan ortamın devamını sağlayan medyatik şiddet girmektedir. Kadının isteği olmadan onun bedenine ve cinselliğine yönelik her türlü davranış şiddet olarak görülmelidir. Pornografik dille, sözlü sarkıntılık, elle sarkıntılık, anlamlı sözlerle yapılan şakalar, bakışlar, dostça görünümü altında rahatsız eden konuşma ve dokunmalar, dokunma konusunda fırsatçı tutumlar, ısrarlı teklifler, cinsel küfürler, tecavüz, vurmak, yaralamak, yakmak, korkutmak, malına zarar vermek örnek olarak verilebilir.

Aile içi şiddetin en yaygın biçimlerinden biri kadınlara yönelik şiddettir ve kadınlar ailede en çok eşlerinden şiddet görmektedirler. Eşler arası şiddeti değerlendiren bir çalışmada, eğer şiddet eş tarafından yapılıyorsa bunun %93.0’nın erkek, eğer kız ya

da erkek arkadaş tarafından uygulanıyorsa bunun %91.0'nın erkek, eğer eski eş tarafından uygulanıyorsa bunun %89.0'nın erkek olduğu bulunmuştur (DeKeseredy ve Schwartz, 1996). Kocacık'ın (2004) çalışmasında, kadına şiddet uygulayanların çoğunlukla kocaları (%73.0'nın) olduğu görülmüştür.

Ancak kadına yönelik şiddet sadece eşle sınırlı değildir. Kadınlar aynı zamanda eşinin ailesinin erkeklerinden en az birinden (%5.5), kumasından (%0.8) da (İlkkaracan, 1998b) şiddet görmektedirler.

Aile içinde kadına yönelik şiddet, kadının ömrü boyunca baba, ağabey koca ve hatta oğlu tarafından sürdürülebilen bir davranış biçimidir (AAK, 1995).

2.4.2. Kadına yönelik şiddet türleri

İnsanlar birbirlerine; sözel (aşağılama, tehdit etme), fiziksel (yumruklama, tekme), kişisel imaja zarar verme, mala zarar verme gibi farklı şekillerde zarar verebilirler (Felson, 1999). Şiddet daha çok fiziksel zarara neden olan eylemler için kullanılır. Kadına yönelik şiddet nedir diye sorulduğunda bazı insanlar için tek bir yanıt vardır; kasıtlı olarak yapılan yumruk atma, tekmeleme, ısırma gibi fiziksel bir davranıştır. Çoğu insan hala bu tanımı kabul etmektedir. Ancak Kriminologlar, yeni tanımlar önermeye başladılar ve bu tanım içinde psikolojik, sosyal, ekonomik, fiziksel zarar verilmesi de söz konusudur (DeKeseredy ve Schwartz, 1996).

2.4.2.1. Duygusal/psikolojik ve sözel şiddet

Duyguların ve duygusal ihtiyaçların, karşı tarafa baskı uygulayabilmek için tutarlı bir şekilde istismar edilmesi, bir yaptırım ve tehdit aracı olarak kullanılmasıdır. Duygusal şiddetin içinde kadını küçümsemek, özgüvenini yitirmesine yol açmak, aşağılayıcı sözler söylemek, uygulanan şiddeti inkar etmek, kadına karşı çocukları kullanmak, kadını ihmal etmek, sevgi göstermemek vb. sayılabilir (İlkkaracan ve ark., 1996; Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, 2003). Psikolojik istismar aynı zamanda sözel istismarı da içermektedir. Psikolojik şiddet, şiddet kurbanı kadınların ifadelerine göre, kadına lakap takma, kadının değerlerini duygularını ihtiyaçlarını yadsıma, kadının görünümü, cinselliği ve zekasıyla ilgili küçültücü

yorumlar yapma, diğer kadınlarla karşılaştırmalar yapma ve aldatma tehdidinde bulunmak olarak ifade edilmiştir (Flinck ve ark., 2005).

2.4.2.2. Ekonomik şiddet

Ekonomik kaynakların ve paranın kadın üzerinde bir yaptırım, tehdit ve kontrol aracı olarak düzenli bir şekilde kullanılmasıdır. Örneğin kadının çalışmasına izin vermemek, kadının işinde ilerlemesine fırsat vermemek, harçlık vermemek ya da harçlığını kısmak, kadının parasını elinden almak, ailenin geliri konusunda kadına bilgi vermemek sayılabilir (İlkkaracan ve ark., 1996, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, 2003).

2.4.2.3. Cinsel şiddet

Cinsel şiddet, çok kısa bir şekilde, kadını istemediği cinsel davranışlara zorlama olarak tanımlanabilir (İlkkaracan ve ark., 1996).

Cinsel şiddetin içeriğinde kadına cinsel obje olarak muamele etme, zorla ilişkiye girme, çıplak bırakma, kadına değişik lakaplar takma, zorla acı çektirme vardır (Flinck ve ark., 2005).

Kadın bedenine yapılan cinsel saldırı, cinsel doyumu amaçlamamakta, kadının bedenini ele geçirmeyi amaçlamaktadır (Kızılkaya 2004). Cinsel şiddetin uygulanmasında esas olan, şiddete dayalı cinsellik değil, cinsellik görünümlü şiddettir (UNHCR, 2003).

Tecavüz kaybedenin aşağılanması yolu olarak genelde kadınlara ve çocuklara uygulanmaktadır (DPT, 1994). Cinsel şiddetle ilgili üç bin üniversite öğrencisiyle yapılan çalışmada; kadınların %25.0'ı erkeklerin zor kullanması, ısrarı ya da ikna etmesi sonucu istemedikleri halde cinsel ilişkide bulunduklarını, %15.0'ı fiziksel güç kullanılarak ve tehditle cinsel ilişkiye razı kaldıklarını, %9.0'ı ise zorla ya da tehditle cinsel ilişkiye zorlandıklarını belirtmişlerdir (Sanday, 1990).

Cinsel şiddeti uygulayan ve kurban arasındaki ilişki koca, sevgili, eski koca, akraba her ne olursa olsun uygulanan eylem bir saldırganlık ve tecavüzdür (UNHCR, 2003).

Tecavüz vakalarında çoğu zaman kadınlar suçlanmakta, kültürel yapı da bunu desteklemektedir. Evlilik içi tecavüzler çoğu zaman saklı kalmaktadır. Evlilik içi tecavüzün suç sayılması yakın zamanda kabul edilmiştir.

Kadının yabancı bir erkek tarafından tecavüze uğraması durumunda ise kadında hatalar aranmaktadır. Örneğin İbranicede “fahişe”, “evinden sokağa çıkan kadın” (French, 1993) olarak tanımlanmıştır. Türkçe’de de “sokak kadını” terimi fahişeleri nitelemek için kullanılmaktadır. Yine Türkçe’de “dişi köpek kuyruk sallamazsa erkek köpek onun peşinden gitmez” sözü tacizin sebebinin kadın olduğunu ifade etmek üzere kullanılmaktadır.

Araştırmacılar cinsel şiddetin en ağır şiddet biçimi olduğunu söylemişler ve şiddeti arttıran önemli bir etken olduğunu belirtmişlerdir (Coker ve ark., 2000). Kadınlar çoğu zaman eşlerinin cinsel isteklerine yanıt vermek istemediklerinde fiziksel şiddete maruz kalmaktadırlar.

Bıçak (1998) evlilik içi tecavüzlerin nedenlerini “kocanın hak bilinci”, “cezalandırma” ve “otorite kurma” olarak sıralamaktadır. Erkekler eşleriyle istedikleri zaman cinsel ilişkiye girmeye hakları olduğunu düşünmektedirler. Bu hakka kadın saygı göstermediğinde cinsel şiddete başvurmaktadırlar. Birçok erkekte eşlerinin vücuduna sahip olduğu duygusu olduğundan, evlilik içi rızasız cinsel ilişki tecavüz olarak değerlendirilmemektedir. Bir diğer neden ise kadının kocasının, çocukların ya da başka kişilerin yaptığı hatalardan sorumlu olarak algılanması durumunda, hatanın bedeli olarak kadını cezalandırmak amacıyla cinsel şiddete başvurulmasıdır. Bir diğer neden erkek kadın üzerinde otorite kurmak, güç göstermek için cinsel şiddete başvurabilir.

2.4.2.4. Fiziksel şiddet

Kaba kuvvetin bir korkutma, sindirme ve yaptırım aracı olarak kullanılmasıdır. İtmek, tokat atmak, ısırma, tekmelemek, yumruklamak, gebeyken hassas bölgelere vurmak, yakmak, şiddetli yaralanmalar, kırma, şiddetli saldırının neden olduğu düşük,

iç yaralanmalar, boğmaya çalışmak-boğazını sıkmak, saçlarından çekmek /koparmak (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, 2003; Mullender, 1996), kadının elbisesini yırtmak, kadını yatağa bağlamak, boğazını sıkmak ve uykusuz bırakmak fiziksel şiddet örnekleridir (Flinck ve ark., 2005).

2.4.3. Kadına yönelik şiddetin yaygınlığı

1970’li yılların ortalarına kadar, kadınlara yönelik şiddet olaylarının yalnızca küçük ve belirli bir kadın kesimini etkilediğine inanılmaktaydı. Bu nedenle de, şiddete maruz kalan kadınların bu tür davranışları kışkırtan mazoşist bir kişiliğe sahip oldukları yolundaki genel inancın sorgulanmasına pek gerek görülmemekteydi. Bu tutum kadınlara yönelik şiddetin oldukça geniş bir kadın kesimini etkilediği gerçeğinin ortaya çıkmasıyla birlikte büyük ölçüde değişime uğramış, çözüm bulmaya yönelik girişimler çoğalmıştır (Bhasin, 2003b).

Çoğu şiddet gören kadına göre bu durum, evliliklerinde alışılmış tipik bir şeydi. Ancak 1970’lerde kadın hareketinin etkinliğinin artmasıyla ve feminizmin gelişmesiyle yazarlar kadına yönelik şiddeti içine alan konulara daha çok dikkat çekmeye başladılar (Jacobson and Gottman, 1998). Böylece aile içinde saklı kalan bu konu araştırılmaya başlanmıştır ve sonuçlar kadına yönelik şiddetin çok ciddi bir sosyal problem olduğunu ortaya koymuştur.

2.4.3.1. Dünyada kadına yönelik şiddet

Amerika ve İngiltere gibi gelişmiş toplumlarda bile cinsiyet eşitsizlikleri devam etmektedir. Bu toplumlardaki kadınların yüzde ellisinden fazlası eşlerinin fiziksel şiddetine maruz kalmaktadır; tecavüz ve fiziksel şiddet oranları son derece yüksektir (Bhasin, 2003a).

Kadınların erkeklere oranla on kat daha fazla sayıda cinsel şiddet ve saldırıya uğradıkları belirtilmektedir (Crowell and Burgers, 1998).

ABD’de kadına yönelik şiddet önemli bir sosyal problemdir. Ulusal araştırmalar her yıl en az 2 milyon kadının yakın ilişki içinde erkeklerden şiddet görmekte olduğunu tahmin etmektedir. Daha kapsamlı çalışmalar, 1992-1993 yıllarında bir yıl içinde

yaklaşık 3.8 milyon kadının saldırıya ve 500 bin kadının ise tecavüze uğradığını göstermektedir. Kadına yönelik şiddet suçu işleyenlerin %29.0'ı kocaları, eski kocaları, erkek arkadaşları ya da eski erkek arkadaşlarıdır. Çalışmalar ABD'ndeki bütün kadınların %13.0'ı ile %25.0'ının, yaşamlarında cinsel şiddete maruz kaldıklarını tahmin etmektedir (Crowell and Burgers, 1998).

Venezuela'da her gün ortalama 12 kadından biri cinsel şiddete maruz kalmaktadır. Bu kadınların %72.0'ı 19 yaşın altındadır ve şiddet kurbanı kadınların çoğu saldırganları tanıdıklarını belirtmektedir (Guedes ve ark., 2002).

ABD'nde 1.8 milyondan fazla erkeğin eşlerine ağır şekilde fiziksel şiddet uyguladığı görülmektedir. Çiftlerin %28.0'ı ilişkilerinde fiziksel şiddet yaşadıklarını belirtmektedirler. Araştırmalar erkeklerin ilişkilerinde eşine ya da sevgilisine bir kez olsun fiziksel şiddet uygulayanların oranının tüm çiftler için %50.0'a yaklaştığını göstermektedir (French, 1993).

ABD'nde, 1152 kadınla yapılan çalışmada, kadınların %54.0'ının farklı şiddet çeşitlerine maruz kaldıkları, %24.0'ının ise ağır şiddet gördüğü bulgusu elde edilmiştir (Coker ve ark., 2005).

Amerika ve Meksika doğumlu Latinlerle yapılan araştırma sonuçlarında kadınların %35.0'ı şiddet gördüğünü, %25.4'ü sadece sözel şiddet gördüğünü, %3.4'ü fiziksel tehdit yaşadıklarını belirtmişlerdir (Harris ve ark., 2005).

Amerika'da yapılan bir başka çalışmada örneklemdeki kadınların %55.1'i yakın ilişkilerinde herhangi bir şiddet türüne maruz kaldıklarını, %77.3'ü fiziksel veya cinsel şiddet yaşadıklarını, %22.7'si psikolojik şiddete uğradıklarını belirtmiştir (Coker ve ark., 2000).

Amerika'da 3451 evli kadınla yapılan çalışmada, aile içi şiddetle istenmeyen gebelikler arasındaki ilişki incelenmiş, istemeden gebe kalma ile fiziksel ya da cinsel şiddete maruz kalma arasında doğru orantılı bir ilişki bulunmuştur. Kadınların %55.0'ı en az bir kez istemedikleri halde gebe kaldıklarını belirtmişler ve %38.0'ı daha önceki veya şimdiki eşleri tarafından fiziksel ya da cinsel şiddete uğradıklarını belirtmiştir (Pallitto ve O'Campo 2004).

Tayland, Bangkok’da erkeklerin yarısının eşlerine fiziksel şiddet uyguladıkları; Ekvador, Quito’da kadınların %80.0’inin fiziksel şiddete uğradıkları için şikayetçi oldukları; Nikaragua’da erkeklerin %44.0’inin eşlerine ya da sevgililerine fiziksel şiddet uyguladıkları bildirilmiştir (French, 1993).

Kuzey Hindistan’da yapılan gebelik döneminde aile içi şiddet araştırmasında 991 evli kadınla görüşülmüştür. Kadınlara uygulanan şiddet sadece eş (%48.2) tarafından değildir. Kadınlar, aynı zamanda kayınvalidesinden (%61.3), görümcesinden (%22.6) de şiddet görmektedir. Bu kadınların 282’si (%28.4) gebelik dönemlerinde şiddet gördüklerini bildirmiştir (Khosla ve ark., 2005).

Güney Hindistan’ın kırsal kesiminde evlilik içi şiddetle cinsiyet, sınıf ve ekonomik eşitsizlikler arasındaki ilişkiyi inceleyen alan çalışmasında; araştırmaya katılan kadınların %34.0’ı, eşleri tarafından fiziksel veya cinsel şiddete zorlandıkları ya da her ikisine birlikte maruz kaldıklarını belirtmişlerdir (Krishnan, 2005).

Bangladeş’in altı farklı kasabasında yaşayan evli kadınların, uğradıkları aile içi şiddetin türü, yoğunluğu ile kadınların sosyal ve ekonomik durumları arasındaki ilişki araştırılmış, araştırmaya katılan 1200 kadından %67.0’ı bir şekilde aile içi şiddete maruz kaldıklarını belirtmiştir (Bates ve ark., 2004).

Suudi Arabistan’da toplumunun kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlarını inceleyen çalışmada, erkeklerin %30.0’ı, ailelerindeki kadınları istismar ettiklerini belirtmişlerdir. Kadınların %41.0’inin fiziksel şiddete maruz kaldıkları sonucu elde edilmiştir (Almosaed, 2004).

2.4.3.2. Türkiye’de kadına yönelik şiddet

Ülkemizde kadına yönelik şiddet önemli bir sorundur ve konuyla ilgili çalışmalar yetersizdir. Yapılan çalışmalar kadına yönelik şiddetin yaygınlığını ortaya koymaktadır.

Türkiye genelinde 5385 kişiyle yapılan araştırmada, eşine değişik sıklıklarda fiziksel şiddet uyguladığını belirten erkeklerin oranı %25.0, eş tarafından değişik

sıklıklarda fiziksel şiddete maruz kaldığını ifade eden kadınların oranı %32.5 olarak bulunmuştur (Vatandaş, 2003).

Adıyaman, Denizli ve Kırklareli illerinde 695 kadınla yapılan araştırma bulgularında, kadınların yarısından fazlasının (%56.4), şu an yaşadıkları kendi ailelerinde şiddet gördüğü ve şiddetin uzun süre devam ettiği saptanmıştır. Kadınların %75.0'ı iki yıl ve daha fazla süredir şiddet gördüğünü, %25.0'ı bir yıldan daha az bir süredir şiddet gördüklerini belirtmişlerdir (Kocacık, 2004).

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun (1995), yıllarında Türkiye genelinde, kent ve kır kesimini temsil edecek genişlikte, 4287 hanede yaptığı çalışmada, kadınların %84.0'ının sözel, %78.9'unun fiziksel, %29.3'ünün duygusal, %17.5'inin ekonomik, %9.1'inin cinsel şiddete maruz kaldıkları saptanmıştır.

Ankara, İstanbul ve İzmir'de 1070 evli kadınla yapılan araştırmada, kadınların %21.2'si eşleri tarafından şiddete maruz kaldıklarını belirtmiştir (İçli, 1995).

PIAR'ın "1990'lı Yıllarda Türk Kadını" araştırmasında, 11 büyük kentte 20 yaş ve üstü kadını temsil eden 1973 kişiye anket yapılmış, evli kadınların %61.0'ının ara sıra, %11.0'ının de sık sık eşiyle tartıştığı, eşiyle tartışan kadınların %18.0'ının eşi tarafından dövüldüğü ya da dövülmek istendiği saptanmıştır (DPT, 1994).

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 19 yerleşim biriminde 15 yaş ve üstü 599 kadınla yapılan çalışmada, kadınlar eşleri tarafından sık sık sözel (%25.9), duygusal (%17.5), fiziksel (%15.4) ve cinsel (%16.3) şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir (İlkkaracan, 1998b).

Devlet Planlama Teşkilatının "Türk Aile Yapısı (1992)" adlı araştırmasında, boşanma nedenleri arasında cana kasıt, kötü muamele ve dayak, zina ve geçimsizlik nedenlerinden sonra gelmektedir (DPT, 1994).

1990 yılında kadına yönelik şiddet konusunda temsil edici bir örnekleme KAMAR adına Kongar yönetiminde yapılan araştırma, 23 ilde 2007 kişiye anket uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Eşlerini dövmesini onaylayan erkeklerin oranı %31.7 iken, bu oran kadınlarda %20.0 olarak bulunmuştur. Katılımcıların %35.1'i kadınların

zaman zaman evde, dayak yemeği hak eden davranışlarda bulunduğunu belirtmişlerdir (DPT, 1994).

Mor Çatı Kadın Sığınağı'na 1990-1996 arasında başvuran kadınların (1259) %88.0'ı şiddet gördüğünü, bu kadınların %68.1'i şiddet uygulayanın kocası olduğu ve %55.3'ünün eşinden fiziksel şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Burada ilginç olan bir nokta boşanmış kadınların %2.3'ünün eski eşinden şiddet görüyor olmasıdır (Mor Çatı, 1998).

Yanikkerem (2002) tarafından İzmir'de dört sağlık ocağı bölgesinde 345 evli kadınla yapılan araştırmada, kadınların %37.0'ı fiziksel şiddete maruz kalmakta, her beş kadın biri gebelik döneminde şiddet görmekte, %41.4'ü eşleri tarafından aşağılanmaktadır. Kadınların %60.0'ının ekonomik güvencesi yoktur. Kadınların %40.5'i eşleri tarafından cinsel ilişkiye zorlanmaktadır. %19.7 kadın kendini iyi hissetmediği durumlarda bile eşleri tarafından cinsel ilişkiye zorlanmaktadır.

Gülçür (1996) tarafından Ankara'da 18-67 yaşları arasında, en az bir kez eşi olmuş 155 kadınla yapılan çalışmada, kadınların %89.0'ının psikolojik şiddet, %39.0'ının fiziksel şiddet, %15.0'ının cinsel şiddet, %2.0'ının yaşamını tehdit edecek düzeyde şiddete en az bir kez maruz kaldıkları saptanmıştır.

2.4.4. Kadına yönelik şiddetin nedenleri

Kadına yönelik şiddet erkeklerin hakimiyetine ve kadına yönelik ayrımcılığa yol açan, kadının ilerlemesini engelleyen kadınla erkek arasında çağlar boyunca sürmüş eşit olmayan güç ilişkisinin görünürdeki yüzüdür (Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2006).

Feminist bakış açısına göre şiddet, kültürel, ekonomik ve sosyal kuralların sürmesi ve korunmasını sağlayan, kadınları bastırılmış konumda tutan ve ailenin ataerkil düzeninin belirlediği biçimde sürmesini sağlayan bir araçtır. Şiddet, hem özel yaşamı hem de toplumsal yaşamı içine alır ve erkek egemenliğinin en uç sınırlarını ifade eder (Öztunalı-Kayır, 1998).

Feministler ataerkil yapının erkekler tarafından yaratıldığını ileri sürmektedirler. Ataerkil ideoloji, kadınları erkeklere hizmet etmeye ve bu hizmet etme rolünü kabul etmeye şartlandıran erkek egemenliğinin ideolojisi (Donovan, 2005). Bu yapı içinde erkekler, ekonomik, sosyal ve yasal olarak sahip oldukları güçlerini sürdürmeyi amaçlamaktadırlar. Ataerkil toplumda erkeğin cesaretli, başarılı ve ekonomik olarak güçlü olması takdir edilirken kadınlar bağımlı, değişmeye eğilimli ve pasif olmaya özendirilir (Maletzky, 1999).

Feminist yaklaşım, ataerkilliğin ya da erkek egemenliğinin temelinde kadınların baskı altına alınması düşüncesinin olduğunu savunur. Kadınların baskı altına alınmasının temelinde nedeni, erkeğin psikolojik olarak ego tatminini sağlamasıdır. Erkek “erkekliğini” bir kadına hükmedebilme yeteneğiyle kurar ve gücünü bu süreçte oluşturur (Donovan, 2005).

Çoğu feminist yazar, istismar eden erkeğin ilişkide, kadın üzerinde hakimiyet kurmaya çalıştığı fikrini paylaşır. Ayrıca onlar cinsiyet ve gücün açıklayıcı faktör olduğunu savunur. Feminist teoriye göre erkekler kadınları kontrol etmek isterler ya da buna ihtiyaçları vardır. Bu nedenle kadına yönelik şiddet bütün sınıflarda ve meslek gruplarında görülür (DeKeseredy ve Schwartz, 1996).

Feminist yaklaşıma göre, cinsel şiddette cinsel haz ikincil olarak vardır. Saldırgan erkeğin amacı, kadını küçük düşürmek ve kadın üzerinde üstünlük kurma aracılığıyla güç elde etmektir. Tecavüze uğramış kadınlar sıklıkla, tecavüz sonrasında kendilerini kirli ve küçük düşürülmüş hissettiklerini belirtmektedirler. Kurbanlar saldırıda bulunanın cinsel haz elde etme yerine saldırgan davranışlarının daha fazla olduğunu belirtmektedirler. Saldırganlar kurbanlarına zarar vermenin yanında onları aşağıladıklarını ve korkuttuklarını da kabul etmektedirler (Maletzky, 1999). Cinsel şiddet, kültürel olarak göz yumulan ve yaygın olan bir eylem olmakla birlikte, tecavüzün kültürel açıdan erkeklerin “erkekliklerini” kurmalarında bir araç olarak algılandığına inanılır (Donovan, 2005).

Jeyaseelan ve ark. (2004) kadının şiddete maruz kalmasında bazı risk faktörleri belirlemişlerdir. Bunlar, eşin düzenli olarak alkol tüketimi, şiddete tanık olma (babanın anneye), kadının zayıf akıl sağlığı ve aile çalışma statüsünün düşüklüğüdür. Yüksel

(1995), çalışmasında eşlerine fiziksel şiddet uygulayan erkeklerin daha fazla sayıda ve anlamlı derecede farklılık gösterecek şekilde fazla ve sık alkol kullandıklarını bulmuştur. Yüksel, alkol kullananların denetimsiz davranışlarının sadece eşlerine ve çocuklarına yönelik olmasının dikkat çekici olduğunu söylemekte ve şiddet ilişkileri tek tek incelendiğinde kadına şiddet uygulanmasının alkol kullanım zamanı ile sınırlı olmadığını belirtmektedir. Aynı araştırmada, şiddet uygulayan erkeklerin çocukluklarında kendi ailelerinde şiddete tanık oldukları ve maruz kaldıkları görülmüştür. Yüksel'e göre, şiddet uygulayıcı zor bir durumu çözmek için öğrenmiş olduğu şiddet davranışlarını diğer geliştiremediği uygun davranışlarının yerine kullanmaktadır.

Kadına yönelik şiddetin nedenlerine ilişkin bir diğer görüş ekonomik zorlukların varlığıdır. Yüksel'in (1995) elde ettiği bulgular aile içi şiddetin alt sosyo-ekonomik grupta sınırlı olduğu görüşünü desteklememektedir. Şiddetin yer aldığı grupta, kadınların %41.0'ı ve erkeklerin %44.0'ının lise ve daha üst düzeyde eğitim yaptıkları görülmektedir. Çetiner (2006) araştırmasında şiddete maruz kalma ile demografik değişkenler arasında bir ilişki olmadığı bulgusunu elde etmiştir. Aynı şekilde şiddet uygulayan erkeklerde yaş, eğitim ve meslekler arası fark olmadığı görülmüştür.

Erkeklerin sevdikleri kadınlara fiziksel şiddet uygulamasının nedeni, bazı araştırmacılara göre erkeklerdeki ruhsal sorunlara, kişilik bozukluğuna bağlanmaktadır. Pek tabii şiddet uygulayan erkeklerin bazılarında klinik patoloji vardır ama bu sayı çok değildir. Straus ve Gelles (1990), yakın ilişkilerde yaşanan şiddetin nedeninin sadece %10.0'nin mental bozukluklar olduğunu, geriye kalan %90.0'nin psikolojik perspektifle açıklanamayacağını iddia eder. Eğer şiddetin nedeni, ruhsal bir bozukluktan ve kişinin kendini kontrol edemeyişinden kaynaklanıyorsa, bu kişilerin, şiddeti eşleri dışında komşularına, patronlarına da uygulaması beklenir. Psikolojik teorilerle bu durum açıklanamaz. Çünkü bu teoriler kadın ve erkek arasındaki güç dağılımı eşitsizliğini dikkate almazlar, buna aldırılmazlar. Erkeğin kadına şiddet uygulaması ruhsal bir nedenden kaynaklanıyorsa, çözüm için erkelerin cezalandırılması ya da tedavi edilmesi yeterli olacaktır. Şiddet, eğer bireysel ise, o zaman bir erkeğin yaşamında bu geniş sosyal problem asla çözülemez (DeKeseredy ve Schwartz,1996).

2.4.4.1. Kültürel yapının etkisi

Aile içi şiddeti üreten dinamikler, yalnızca aile içindeki ilişkilerden değil, toplumsal yapı içerisinde kadını ayrımcılığa uğratan ve onu erkeğe bağımlı kılan mekanizmalardan kaynaklanmaktadır. Erkeğin yasalardan ve toplumun ataerkil yapısından kaynaklanan kadına göre üstün konumu şiddeti besleyen diğer faktördür (Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2006).

Aile içi şiddetle ilgili yapılmış araştırmalar şu ortak görüşlerde birleşirler: Aile içi şiddetin nedeni bireysel değil toplumsaldır; şiddet ailenin yapısı ve işlevlerinden, aynı zamanda aileyi içinde barındıran toplum yapısından kaynaklanır. Özel alanda ortaya çıkan şiddet, erkek egemenliğinin meşrulaştırılmasından, erkeğin daha değerli görülmesinden ve kamusal alandaki ataerkil, siyasi ve ekonomik kurumların egemenliğinden bağımsız düşünülemez (Ecevit, 1993).

Cinsel rollerimizde kadın ve erkek olarak davranışlarımızı koşullandıran, nasıl düşüneceğimiz ve tavır takınacağımız konusunda belirleyici olan çoğu zaman içinde yaşadığımız kültürdür. Pek çok sorunun kişiden kaynaklanan sorunlar değil de, içinde bulunulan toplumun beklentilerinden ve koşullamalarından kaynaklandığı söylenebilir (Navaro, 2000a).

Kültürümüz istemeyi, açıkça talepte bulunmayı, istedikleri gerçekleşmediğindeyse öfke ve kızgınlıklarını göstermeyi daha çok erkeklere mahsus bir davranış olarak kabul etmiştir. Eve geldiğinde sofrası hazır olmayan, ev hizmetleri beklediği ve alıştığı gibi yapılmayan erkek, anında kızıp bağırma hakkını kültürel olarak öğrenmiştir. Böyle bir kültürel yapı içinde yetişen erkeklerin özgüvenleri tam olarak gelişemez. İsteklerinin anında bekletilmeden gerçekleştirilmesini bekleyen erkek bunu doğal hakkı olarak görür ve bunu elde edemediğinde, kendini küçük düşürülmüş, reddedilmiş, adeta gücü ve saygınlığı, “erkekliği” elinden alınmış gibi hisseder. Bu da kontrol dışı öfke patlamalarına ve saldırganlığa yol açabilir (Navaro, 2000b).

Feministler erkeklerin doğuştan saldırgan ve egemen olmadıklarına inanmaktadırlar. Aslında kadınlar kadar erkekler de yetiştirilme tarzları ve toplumsal

şartlandırılmalarının kurbanıdır ve toplumun onlar için belirlediği rollerin ve imajların kapanına kısıtlanmış durumdadır (Bhasin ve Khan, 2003).

Kandiyoti (1979), cinsiyet özelliklerinin tanımlamaları, kişilerin bilinçli ya da bilinçsiz olarak kendilerini belirli beklentilere cevap verecek şekilde ayarlamalarına yol açtığını ve belirli bir baskı yarattığını söylemektedir. Kandiyoti, kuşaklar arası karşılaştırmalı araştırmasında, annelerin %32.9'u "başarılı kadını" sadece iyi bir eş ve iyi bir anne olarak tanımlamışlardır. Kadınlarda başarı gerek kendileri gerekse başkaları tarafından şansa atfedilirken, aynı başarı düzeyi erkeklerde yetenekle açıklanmaktadır. Annelerin kızlarından en çok ayrıldıkları konu evlilik öncesi cinsel ilişkiler, özellikle evlilik öncesi evlenene kadar bakire kalma şartıdır. Annelerin %84.0'ı evlilik öncesi bakireliği şart koşarken, bu oran kızlarda %38.0'a düşmektedir.

Kadına yönelik eş şiddetinin nedenlerine bakıldığında kadının ev işlerini aksatması önemli bir yüzdelik oluşturmaktadır. Kadına yüklenen geleneksel rollerde kadının üzerine düşeni yapmaması şiddetle sonuçlanabilmektedir.

İmamoğlu (1993) 456 çiftle yaptığı araştırmasında, aile içinde para kazanma ve ev bakımı rollerinin cinsiyete göre ayrıştığını, ekonomik gücü daha fazla olan erkeğin aile içinde önemli kararların alınmasında daha etkin olduğunu gözlemlemiştir. Erkek eşinin kendine daha bağımlı ve muhtaç olduğunu düşünmekte, kendini daha sahiplenici hissetmektedir.

Ersöz'ün (1999) kamuda çalışan yönetici kadınlarla yaptığı çalışmada, kadınların %87.9'unun "kadının erkekten kariyerce yüksek olmasından erkeğin olumsuz etkileneceği" düşüncesine sahip oldukları görülmektedir. Kadınların %8.4'ü ise, çevrenin bu durumu kabul etmeyeceği görüşündedirler. Erkekten beklenen davranış başarı kazanması ve yüksek kariyer yapması olduğu için kadının erkekten yüksek kariyere sahip olması evlilik ilişkisini olumsuz etkilemektedir.

Devlet Planlama Teşkilatının Türk Aile Yapısı (1992) adlı araştırmasında kadınların %69.4'ü, erkeklerin %76.2'si kadınların en önemli işinin ev işlerini yapmak olduğunu düşünmektedir (DPT, 1994).

Kadına yönelik şiddetin farklı nedenlerle, var olan kültürel yapı tarafından desteklenmesi, şiddetin en önemli nedenlerindendir. Şiddet olgusunun çağlar boyu devam etmesini sağlayan ise nesiller arası kültürel aktarımdır.

Türkiye genelinde, Kongar (1990) tarafından yürütülen KAMAR'ın araştırmasında, kadına yönelik eş şiddetini onaylayan erkeklerin oranı %31.7 iken, kadınlarda bu oran %20.0 olarak bulunmuştur. Katılımcıların %35.1'i kadınların zaman zaman evde, dayak yemeği hak eden davranışlarda bulunduğunu belirtmişlerdir (DPT, 1994).

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun (1995) araştırmasında “erkektir sever de döver de” sözünün beğeni düzeyi kadınlarda %35.0, erkeklerde %45.0 olarak bulunmuştur.

Türkiye genelinde 5385 evli erkek ve kadınla yapılan çalışmada, “gerektiğinde bir erkek karısını dövebilir” diyerek şiddeti onaylayan erkekler %38.3 iken bu oran kadınlarda %16.2'dir (Vatandaş, 2003).

Kadına yönelik fiziksel şiddete yönelik tutum cinsiyete göre değişmekle birlikte, kadınlar tarafından hiç de azımsanamayacak bir oranda, şiddet onaylanmaktadır. Gülçür'ün (1996) çalışmasında kadınların yarıya yakın bir kısmı (%43.0) eşlerinin şiddete yönelik davranışlarını haklı görmektedirler.

Zimbabve'de 15-49 yaşlarında 5907 kadınla yapılan çalışmada, kadınların yarısından fazlası (%53.0) kadına yönelik şiddetin 5 ortamdan en azından birinde haklı gerekçeleri olduğunu belirtmişlerdir. Kadınların %36.0'ı eşleriyle tartışmaya girdiklerinde, %33.0'ı çocuklarını ihmal ettiklerinde, %30.0'ı eşlerine bir şey söylemeden çekip gittiklerinde, %28.0'ı kocasının cinsel isteğini reddetmelerinde şiddetin haklı gerekçeleri olduğunu düşünmektedir (Hindin, 2003).

TNSA (2003) sonuçlarına göre kadınlar daha çok, kadının kocasına karşılık vermesi (%29.0), parayı lüzumsuz yere harcaması (%27.0) ve çocukların bakımını ihmal etmesi (%23.0) durumunda erkeğin karısına fiziksel şiddet uygulama hakkı olduğunu düşünmektedir.

Üniversite öğrencilerinin kadına yönelik şiddete ilişkin yaklaşımlarını belirlemek amacıyla yapılan bir araştırmada, erkek öğrencilerin %70.7'si, kız öğrencilerin %31.6'sı “kadının geleneksel namus anlayışına uygun davranmaması” durumunda fiziksel şiddeti hak edeceğini düşünmektedir (Okutan ve Erbaydar, 2005). Ailede şiddetin nasıl tanımlandığını ve algılandığını ve şiddetin nasıl meşrulaştırıldığını belirlemek amacıyla Rittersberger-Tılıç (1998) tarafından yapılan araştırmada, kadınlar namussuzluk, söz dinlememe ve sorumsuzluk gibi davranışlar karşısında şiddet kullanıldığını belirtiyorlar ve bunu çoğunlukla meşru görüyorlar. Yine aynı araştırmada namus kavramının daha çok kadınla ilintili olduğu ve kadının namusunun ailenin namusu olarak algılandığı görülmektedir. Benzer şekilde Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yapılan çalışmada (KA-MER, 2005), kadının zina yapması (%48.5), kadının bekaretini kaybetmesi (%10.6) “namussuzluk” olarak nitelendirilerek namus kavramı yine kadınla ilişkilendirilmiştir.

2.4.4.2. Şiddet kurbanları ve şiddet uygulayıcılarına göre kadına yönelik şiddetin nedenleri

Kadına ve erkeğe göre şiddetin nedenlerine bakıldığında, toplumda egemen olan geleneksel cinsiyetçi tutumun etkisi görülmektedir. Erkeklerin kadınlara yönelik şiddeti gerekçelendirme nedenlerinde, kadın üzerinde hakimiyet kurma ve kadını kontrol etme ağır basmaktadır.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun (1995) yaptığı araştırma raporunda, şiddet uygulayan erkekler, gerekçe olarak en fazla (%19.3) “kadının itaat etmemesi” durumunu belirtmişlerdir. Rittersberger-Tılıç'ın (1998) çalışmasında ise erkeklerin şiddetin nedeni olarak “itaatsizliği” göstermesi (%51.9) daha yüksek bir orandadır.

Erkeklerle göre şiddetin nedenleri arasında, kadının ev içi görevleri yerine getirmemesi, kıskançlık, kadının izinsiz bir yere gitmesi, erkeğin sinirli olması (Kocacık, 2004; Mor Çatı, 1998; Rittersberger-Tılıç, 1998) gösterilmiştir.

Kadının eşinin cinsel isteğine yanıt vermesi kadının görevidir. Bu görevi yapmayı reddetmesi durumunda erkeklere göre kadına şiddet uygulanabilir (Kocacık, 2004; Flinck ve ark., 2005).

Şiddet kurbanlarının, şiddetin nedenlerini, daha çok erkeğin kendisinden bağımsız tutarak minimize etmeye çalıştıkları görülmektedir. Erkeğin karşılaştığı sorunlar, kıskançlık, maddi güçlükler (Kocacık, 2004; Yanıkkerem, 2002; AAK, 1995; İçli, 1995; Vatandaş, 2003; Rittersberger-Tılıç, 1998; Yüksel, 1995), erkeğin sinirli olması (AAK, 1995; Rittersberger-Tılıç, 1998; Vatandaş, 2003), erkeğin ailesinin kışkırtması (Mor Çatı, 1998; AAK, 1995), erkeğin alkol alması (Mor Çatı, 1998; Yüksel, 1995) kadınlara göre şiddetin nedenleri arasında görülmektedir.

Erkeğin hiçbir nedene dayanmadan şiddet uygulaması azımsanacak bir oranda değildir. Kocacık (2004) bu oranın %21.6 olduğunu aktarmaktadır. Mor Çatı'ya başvuran kadınların %10.3'ü belli bir nedeni yokken de şiddet uygulandığını belirtmişlerdir (Mor Çatı, 1998).

2.4.5. Şiddet uygulayan erkeğin özellikleri

Yapılan çalışmalarda şiddet uygulayan erkeklerin özelliklerine bakıldığında, sürekli olarak kendini haklı görme, olanlardan dolayı kendini suçlamama-kadını suçlama-, düşük özgüven, şiddeti bir çözüm yöntemi olarak kullanma, uygulanan şiddeti minimize etme, davranışını haklı gösterecek gerekçeler bulma (alkol, uyuşturucu, kadının kışkırtması, öfkeyi kontrol edememe), kadına bağımlılık, terk edilmekten korkma ve kişilik bozuklukları görülmektedir.

Jacobson ve Gottman'ın (1998) araştırmasında, şiddet uygulayan erkekler özelliklerine göre iki gruba ayrılmışlardır. İlk gruptakiler ikinci gruba göre eşlerine daha ağır şiddet uygulayanlardır. Bu erkekler, eşlerini daha çok bıçak ya da silahla tehdit etmektedir. Saldırgan davranışlarında antisosyallık, suç ve aynı zamanda sadistik karakter kanıtları vardır. Onlar aynı zamanda arkadaşlarıyla, akrabalarıyla, yabancılarla ve işverenleri ile olan ilişkilerinde de şiddet göstermektedir. Başkalarına çok az duygusal bağımlılıkları olduğu, eşlerini kıskanmadıkları, eşlerini bağımsız olmaya yüreklendirdikleri bu erkeklerin diğer özelliklerindendir. Eşlerini tehdit ve alay ederek, ilişkide kalmaya zorlamaktadırlar. İkinci gruptaki erkeklerin kendilerine güvensiz, eşlerini çok kıskanan onların her davranışını potansiyel ihanet olarak gören ve terk edilmekten korkan, ilk gruba göre duygusal bağımlılıkları daha fazla olan kişiler olduğu gözlemlenmiştir.

Olgu ve kontrol grubu kullanarak, şiddet uygulayan erkeklerle, uygulamayanlar arasındaki kişilik özellikleri, psikolojik ve bilişsel karakteristiklerini nitelendirmek amacıyla yapılan çalışmada, şiddet uygulayan erkeklerin daha yüksek oranda borderline ve antisosyal kişilik özellikleri taşıdıkları görülmüştür (Else ve ark., 1993).

Kadınların anlattıklarına göre, şiddet uygulayan erkeklerin düşük özgüvenli olduğu (Flinck ve ark., 2005), sosyal bir soyutlanma içinde oldukları, patolojik anlamda kıskanç oldukları görülmektedir. Kadının sosyal yaşamını, parasını kontrol etmeye çalışma, eşlerine duygusal bağımlılıklarının olması, şiddete tanık olma ve maruz kalma hikayelerinin olması kadınların ifade ettikleri diğer özelliklerdir (UNHCR, 2003).

Yanikkerem'in (2002) elde ettiği araştırma sonuçlarına göre şiddet uygulayan erkeklerin sudan sebeplerle kavga ettikleri (%66.0), kadını eleştirdikleri (%59.1), kadınlarla gerekmedikçe sohbet etmedikleri (%45.2), ters giden olaylardan sonra kadını suçladıkları (%47.2), kadınlarla alay ettikleri (%36.5), kadını diğer insanların önünde küçük düşürdükleri (%29.5) ve kadınları aşağıladıkları (%28.9) görülmüştür.

Erkekler şiddet davranışlarını haklı göstermek için bu davranışın, tahammül sınırlarının zorlanmasına bir tepki olarak ortaya çıktığını söylemişlerdir. Bu davranışın genellikle ilişkide yaşanan yüksek gerilim-gerginlik veya hayal kırıklığının bir ifadesi olduğunu belirtmişlerdir. Bazı erkekler saldırgan olduklarını kabul etseler de birçok erkek sorumluluğu eşlerinin üzerine atmaktadır. Katılımcıların şiddeti haklı görmelerinde sebep genellikle, şiddetin temelinde kadınların provakasyonu ve kişiliklerinin olduğunu düşünmeleridir. Hatta bazı durumlarda paradoksal bir biçimde kadınları şiddet uygulayıcılar olarak görmektedirler (Boonzaier, 2004).

Şiddet uygulayan erkeklere terapi hizmeti sunulmuş ancak erkekler, 4-5 görüşmeden fazla terapiye devam etmemişlerdir. Şiddet uygulayıcılar, şiddeti genelde onaylamamakla birlikte, özel durumlarda yaptıklarının doğruluğuna inanarak kendilerini savunmuşlardır. Şiddet uygulama nedeni olarak eşlerinin kendilerini kışkırtmalarını ve kontrollerini kaybettiklerini aktarmışlardır. Ancak kendilerinde dönüştürülecek pek bir özellik görememişlerdir (Yüksel, 1995).

Felson (1999), bireyi saldırganlığa iten faktörleri, hedefin davranışını kontrol etmek, adalet sağlamak, kişisel imajını güçlendirmek ya da korumak olarak sıralamıştır. Felson, saldırının hızlı, kolay ve etkili “sosyal etkileme taktiği” olduğunu, bezen son çare olarak kullanıldığını bezen de ilk ona başvurulduğunu söylemektedir. Saldırganlık davranışının karar verme aşaması gerektirdiğini, kararların dürtüsel olmasının bu aşamanın olmadığını göstermediğini, kişinin saldırıp saldırmayacağına, nasıl saldıracağına ve nasıl karşılık vereceğine karar verdiğini söyleyerek erkeklerin “kendimi kaybettim”, “bir anlık sinirdi” diye ifade ettikleri şiddeti haklı gösterme gerekçesini çürütmekte ve insanların şiddet uyguladıklarında kendilerini haklı görmelerini ironik bulmaktadır.

Tecavüzden hüküm giymiş erkeklerle yapılan derinlemesine görüşmelerde, erkekler “kabul edenler” ve “reddedenler” diye ikiye ayrılmıştır. Kabul edenler tecavüzün kötü bir şey olduğunu onaylamakla birlikte her iki taraf da kendilerini yaptıkları eylemden sorumlu tutmamaktadırlar. Alkol, uyuşturucu, kadının tahrik etmesi gibi nedenlerin tecavüz etmelerinde etkili olduğunu söylemektedirler. Reddedenler kadınların kendilerini baştan çıkardığını, bunu istediklerini, yeterince karşı koymadıklarını söyleyerek cinsel şiddeti gerekçelendirmektedirler. Her iki gruptaki erkekler tecavüzü, alkol ya da uyuşturucunun etkisi altında yapmışlarsa, bunu şiddeti haklı gösterecek bir neden olarak ifade etmişlerdir. Araştırma sonucunun en ilginç bulgusu ise her iki gruptaki erkeklerin tecavüz sırasında ya da sonrasında kadına karşı acıma ya da suçluluk duymamalarıdır (Scully, 1990).

Erkekler için eşlerine uyguladıkları şiddeti küçümsemek, önemini azaltmak tipik bir olgudur. Erkekler bunu iki yolla, şiddetin düzeyini ve türünü minimize ederek yapmaktadırlar (Boonzaier, 2004).

2.4.6. Şiddet döngüsü

Kadının şiddete nasıl tepki vereceğini belirleyen şiddet döngüsünün nasıl işlediğidir. Şiddet döngüsünün üç aşaması vardır:

Gerginliğin tırmanması: Bu aşamada iki taraf da gerginliğin farkındadır. Kadının şiddet dönemini geciktirmek, ertelemek ve erkeği sakinleştirmek için yapabilecekleri vardır. Ancak bir sonraki aşamada şiddet yaşanır.

Şiddet aşaması: Şiddetin yaşandığı aşamadır. Kadın farklı şiddet türlerinden birine maruz kalmıştır (UNHCR, 2003). Kadın kendisini korumaya çalışır ancak kadının şiddet uygulayıcısı üzerinde bir kontrolü yoktur (Amargi, 2005).

Balayı aşaması: Erkek bu aşamada kadından özür diler, pişman olur, yalvarır bir daha yapmayacağını söyler, kadını intihar etmekle tehdit eder. Bu aşama işlerin düzeleceğini destekleyen, sabretmesinin karşılığını aldığı bir aşama olduğundan, kadının şiddet ilişkisinden kopmasını zorlaştırır. Kadın çok karmaşık duygular içindedir. Kızgınlık, hüznün, aşk ve nefret içi içe geçmiştir. Ne yapacağına karar vermesi çok zordur. Şiddet ilişkisini bitirmek ister, ancak bağımlı olduğu ilişkideki eşini kaybetmek de istemez (UNHCR, 2003). Bu da ilişkinin devamını sağlar. Kadın başlangıçta şaşkınlık ve panik içindedir. Kocasının böyle davrandığına inanmamakta ve kendisinin de bu davranışı hak etmediğini düşünmekte ve olanları inkar etmektedir (Mor Çatı, 1998).

Ancak balayı aşamasından sonra şiddet tekrarlanır hatta çoğu zaman şiddetin derecesi ve sıklığı artarak devam eder.

2.4.7. Kadınların şiddetle başetme biçimleri

Kadının şiddetle nasıl baş edeceğini belirlemede, kadının şiddeti nasıl algıladığı ve tanımladığı, çocukluk dönemi şiddet yaşantısı, içinde bulunulan kültürel ortam, var olan destek mekanizmalarının işlevselliği, kadının kişilik özellikleri gibi birçok faktör etkili olmaktadır.

Kadına yönelik şiddetle ilgili yapılan çalışmalar, kadınların başetme stratejilerini “aktif” ve “pasif” olmak üzere ikiye ayırmıştır: davranışsal çabalar (gözlemlenebilen), “aktif” stratejiler, bilişsel ya da duygusal çabalar (gözlemlenemeyen) “pasif” stratejiler olarak kategorize edilmektedir (Finn, 1985).

Yoshihama (2002) kadınların kullandıkları başa çıkma stratejilerini ve kadınların eşlerinin şiddetine karşı başa çıkmadaki etkinliğini ortaya koymaya çalışmıştır. İki grup (Japonya doğumlu ve Amerika doğumlu Japonlar) arasındaki fark dikkat çekicidir. Amerika doğumlu olanlar daha aktif stratejileri (arkadaşından, ailesinden yardım isteme, eşine karşı çıkma, eşini tamamen ya da geçici bir süreliğine bırakma, eşine yardım almasını önerme, bilgi edinme) kullanırken diğer grup pasif stratejileri (ilişkinin olumlu yönlerine odaklanma, durumun ciddiyetini minimize etme, şiddete neden olabilecek durumlardan kaçınma, alkol ya da ilaç kullanma) tercih etmektedir. Yoshihama, bireylerin doğdukları ülke, seçtikleri başa çıkma stratejileri ve bunların etkinliği ve psikolojik stres arasındaki karmaşık ilişkinin aile içi şiddet ve başa çıkmada kültürün öneminin çok arttığına dikkat çekmektedir.

Flinck ve ark. (2005), şiddet deneyiminin kadınların evlilik, aile ile ilgili düşünceleriyle yakından ilgili olduğunu söylemektedir. Şiddetin türü ve derecesi kadının şiddetle mücadele edip etmeyeceğini belirlemektedir. Kadınların şiddeti nasıl algıladıklarını ortaya koymak için yapılan niteliksel bir araştırmada (Bent-Goodley, 2004), kadınlar itme, tokat atma ve sözel şiddeti daha az ciddi olarak tanımlamışlardır. Onlara göre, kadının kollarının ve bacaklarının kırılması ya da hastanelik olana kadar dövülmesi ciddi bir durumdur.

Kadınlar yaşadıklarını başlangıçta şiddet olarak nitelendiremediklerinden şiddete karşı çıkmayı ve reddetmeyi düşünememektedirler (Mor Çatı, 1998). Kadınların, yaşadıkları şiddeti tanımlamalarının önünde birçok engel vardır. Bunlar, şiddetin olağanlaşması, şiddete karşı kör kalınması, “yakında duracak” beklentisi, “yapamam, güçsüzüm, yalnızım” yargısı, şiddetin aralıklarla yaşanması ve bu devrede yok sayılması olarak özetlenebilir (UNHCR, 2003).

Genel olarak şiddet kurbanı kadınlar şiddete karşı pasif tepkiler vermektedir. Sessiz kalarak, ağlayarak, ilaç ya da alkol alarak, eşinin yardım almasına yardımcı olarak, şiddeti minimize ederek, ilişkinin olumlu yanlarını düşünerek, eşini kızdıracak hareketleri yapmamaya çalışarak şiddete tepki göstermeyi tercih etmektedirler. Kadının geliştirdiği pasif stratejilerde ilginç olan nokta, kadının şiddet kurbanı olmasına karşın aynı zamanda sorunu çözmek için çabayı veren taraf olmasıdır. Hatta çoğu zaman kadın olanlardan kendini suçlamaktadır.

Kadının şiddete gösterdiği pasif tepkilerden biri yaşadıklarını kimseyle paylaşmamasıdır. Kadınlar yaşadıklarından utanmakta, ailesinin, arkadaşlarının vereceği tepkiden çekinerek sessiz kalmaktadırlar. Felson (1999), kadına yönelik şiddetin kötü olarak kabul edilmekle birlikte tolere edilmesinin nedenlerinden birinin ailenin mahremiyetine olan inanç olduğunu söylemektedir. Aile içinde kadına yönelik şiddetin kapalı kapılar ardında olduğunu ve başkalarından saklandığını, ayrıca çevredekilerin de aile üyeleri arasındaki probleme karışmak istemediklerini ifade etmektedir.

Eşleri, eski eşleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalan kadınların %20.0'ı bu durumu duyurmamaktadır (French, 1993).

Yüksel (1995), şiddetin paylaşılmasının, ilk iki yıl içinde olduğunu hatta 7 yıla kadar uzayabildiğini saptamıştır. Kadınların şiddeti paylaşma nedenlerinden biri ise, gözlenebilir izlerin olması nedeniyle duyulan zorunluluktur.

PIAR tarafından gerçekleştirilen araştırmada, şiddet kurbanı kadınların %51.0'ının bu davranış karşısında hiçbir şey yapmadığı, %29.0'ının ise kendini savunduğu ya da kocasına izin vermediği sonuçları elde edilmiştir (DPT, 1994).

Kocacık'ın (2004) çalışmasında, bazı kadınların (%28.3) şiddete karşılık vermemeyi daha fazla tercih ettikleri görülmekte, bazıları ise bağırarak (%17.6), ağır şeyler söyleyerek (%8.8) şiddete tepki göstermektedir.

Kadınların gösterdikleri tepkilerden bir diğeri ise eşlerinin düzelmesine yardımcı olmaya çalışmaktır. Yoshihama'nın (2002) çalışmasında şiddet kurbanı kadınların %29.5'i partnerlerine yardım alması gerektiğini önermişlerdir.

Şiddete bir şekilde karşı çıkmış kadınların %18.7'si bunun faydasını gördüklerini belirtmişler ve %6.2'si eşlerinin cezalandırıldığını ifade etmişlerdir. Şiddet uygulayan erkekler uyarılmışlar, eşleri onlarla konuşmamış, yemek yapmamış, küsmüş, bu şekilde cezalandırılmışlardır (İlkkararacan, 1998b).

Kadınlar daha çok şiddetin ilerleyen dönemlerinde eşlerinden bir süreliğine ayrılmayı denemektedirler. Şiddetin devam etmesinde ise şiddet ilişkisini bitirmeyi

düşünmektedirler. Yoshihama (2002), çalışmasında kadınların %45.7'sinin partnerlerini tamamen bıraktıkları, %35.7'sinin geçici bir süreliğine ayrıldıkları bulgusunu elde etmiştir.

Kadınlar şiddetin etkisini azaltmak için psikolojik destek arayışına girerek, ruh sağlığı kliniklerinden, aile merkezlerinden ve gönüllü organizasyonlardan yardım istemişlerdir (Flinck ve ark., 2005).

Kadınların şiddetin etkisini azaltmak için kullanıldıkları pasif yöntemlerden biri, ilaç, alkol ya da çeşitli sakinleştiriciler almaktır. Yoshihama'nın (2002) çalışmasında kadınların %56.6'sının çeşitli sakinleştiriciler kullandıkları, %9.3'ünün alkol veya ilaç aldıkları saptanmıştır.

Şiddetin uzun süreli olması durumunda kadınlar yardım aramaya başlamaktadırlar (Flinck ve ark., 2005). Kadınlar daha çok aileden, arkadaşlarından yardım almaya çalışmaktadırlar.

Yoshihama'nın (2002), çalışmasında kadınların çoğunlukla arkadaşlarından (%73.6) ve ailelerinden (%46.5) yardım istedikleri görülmektedir.

Kadınların şiddet karşısındaki tepkilerinden biri evden ayrılmaktır. Kadınların %40.0'ı en az bir kez evlerinden ayrılmışlardır. Kadınlar yaşadıklarını öncelikle ailelerine danışmayı tercih etmektedirler (Yüksel, 1995).

Bazı durumlarda ise kadınların ailelerinden yeterince destek alamadıkları görülmektedir. Khosla ve ark. (2005) tarafından yapılan çalışmada kadınlar evden kaçıp gitmek istediklerini, sıklıkla kendi ailelerine ve arkadaşlarına gittiklerini ancak her seferinde geri döndüklerini belirtmişlerdir.

Ailelerinden destek alan şiddet kurbanı kadınların oranı %20.0 iken, %41.0 gibi yüksek bir oranda ailelerin kadına karşı ilgisiz davrandıkları destek vermedikleri görülmektedir (Mor Çatı, 1998).

Kadınlara gelen tepkiler ise teselli edici sözlerin ötesine geçememektedir. Ailelerin sadece onda biri şiddet kurbanı kadına olumlu destek vermekte, şiddete karşı koymaya kadını cesaretlendirmektedir (Yüksel, 1995).

Kadınlar şiddete karşı yasal destek almakta daha çekingen davranmaktadır. Yapılan çalışmalarda yasal yollara başvurma oranlarının oldukça düşük olduğu görülmektedir. İçli'nin (1995) çalışmasında, şiddet kurbanı kadınlar ilk anda kaçıp kurtulmak (%34.9) istediklerini söylemişlerdir. Ancak kocasına karşı koymayı (%16.3) ve karakola şikayet etmeyi düşünen (%1.4) kadınların oranının çok düşük olduğu görülmüştür. Başka bir çalışmada (Gülçür, 1996), polisten yardım istenmesi sadece %1.0 oranındadır.

Şiddet kurbanı kadınlar şiddetin ardından sağlık kurumlarına gitmekte, ancak çoğu zaman kadını ilk tedaviye getiren kişinin erkek olduğu görülmektedir. Bu durum kadının tedavisini engellemekte, aynı zamanda şikayetçi olmasını ve şiddeti paylaşmasını da zorlaştırmaktadır (UNHCR, 2003).

Kadınların yardım arama davranışlarında olumsuz tavırlarla karşılaştıkları görülmektedir. Flinck ve ark.'nın (2005) yapmış olduğu çalışmada, kadınların çoğu yardım aldıkları kurumdaki kişilerin kendilerine önyargılı davrandıklarını ve kendilerine uygulanan şiddeti önemsemediklerini belirtmişlerdir.

Şiddet görmüş kadının deneyimlerini ortaya çıkarmak üzere yapılmış niteliksel bir çalışmada (Postmus, 2004), kadınlar sosyal çalışanların şüpheli ve yargılayıcı tavır gösterdiklerini hatta onlardan sözel şiddet gördüklerini belirtmişler ve bu tavır kadınların şiddetle yaşamaya devam etse miydik diye düşünmelerine neden olmuştur.

Kadının şiddet karşısında gösterdiği pasif tepkilerden biri sessiz kalmaktır. Uygulanan şiddete karşı bağırma, elini tutma gibi basit yöntemleri kullanmamaktadırlar. Kadının gösterdiği tepki daha çok kocasının öfkesinin dinmesini beklemek olmaktadır. Bu tepkilerde kadının korkusu rol oynadığı gibi, kocasına karşılık vermenin ya da bağırmanın kadına yakışmayacağına düşünmek gibi bir inanış da etkilidir (UNHCR, 2003).

Kadınlar eşte şiddet hareketini körükleyecek her türlü davranıştan kaçınmaya çalışmaktadır (AAK, 1995). Kocacık'ın (2004) çalışmasında, kadınların şiddet karşısında yüksek oranda (%28.0) karşılık vermedikleri görülmüştür. Bir başka

çalışmada (Vatandaş, 2003) da, kadınların büyük bir çoğunluğunun (%73.7), fiziksel şiddet karşısında “ağlayıp-sustukları” görülmektedir.

Yoshihama’nın (2002) çalışmasında kadınların şiddetle başetmede sıklıkla, ilişkinin olumlu yönlerine odaklandıkları (%70.5) ve durumun ciddiyetini minimize etmeye (%65.1) çalıştıkları görülmektedir.

Kadınların şiddet karşısında ne yapmaları gerektiği, nerelerden yardım alınacağına ilişkin bilgi eksikliği de onları pasif kılmaktadır. Yoshihama (2002), şiddet kurbanı kadınların sadece %11.6’sının konuyla ilgili bilgilere ulaştıklarını belirtmektedir. İzmir’de yapılan araştırmada kadınların %71.1’i Ailenin Korunmasına Dair Kanunu hiç duymadıklarını ve içeriğini bilmediklerini söylemişlerdir (Yanikkerem, 2002). Kadınların çocuk hizmet servisleri ve madde kullanımı programlarından haberdar olmalarına rağmen aile içi şiddet servisleri ile ilgili bilgilerinin olmadığı görülmüştür (Bent-Goodley, 2004).

2.4.8. Kadının şiddet ortamında kalma nedenleri

Kadının şiddet ortamında kalmasına neden olan birçok faktör bulunmaktadır. Kadının şiddete ilişkin algısı, şiddeti meşrulaştırması, evliliğe ilişkin algısı, ekonomik destek yokluğu, şiddetin sonlanacağına ve eşinin değişeceğine olan inanç, çocukları için endişelenmesi, eşinden korkması, aileden destek alamaması, gidecek bir yerinin olmaması ve eşini seviyor olması bu faktörlerdendir.

Yapılan birçok araştırmada kadınların şiddet ortamında kalmalarının en önemli nedenlerinden birinin çocukların varlığı olduğu görülmüştür (Mor Çatı, 1998; Yanikkerem, 2000; İçli, 1995; AAK, 1995). Kadınlar eşlerinden ayrılmaları durumunda çocuklarının geleceklerinden endişe duymaktadırlar. Bazı durumlarda ise çocuklarını tekrar görememekten korkmaktadırlar.

Kalan (1998), evlilik cüzdanının “dayağa izin belgesi” olduğunu söyleyerek kadına yönelik şiddetle mücadeledeki engeli çok net bir biçimde nitelemektedir.

Bir diğer neden ise kadınların “şiddete karşı bir çare yok” diye düşünmeleri ve “katlanmaları gerektiğine olan inanç” olarak belirlenmiştir. Kadınların %38.7’si şiddeti

kabullenmiş olduklarını belirten ifadeler kullanmışlardır (AAK, 1995). İçli'nin (1995) araştırmasında ise kadınların çoğunun (%78.1) şiddeti kabullendikleri ve sabrettikleri görülmektedir.

Kragh ve Huben (2002), kadının şiddet ortamında kalmasının birçok nedeni olabileceğini söylemektedir. Bunlar; şiddetin derecesi ve sıklığı, çocuklukta şiddet deneyimi, ekonomik bağımlılık, korku, izole olma, düşük benlik saygısı ya da kadının evlilik hakkındaki inançlarıdır.

Kadın şiddet uygulayıcıdan ayrılmış olsa bile bazı durumlarda şiddet devam etmektedir. Kadınlar (%75.0), eşlerinden ayrıldıktan sonra saldırıya uğramakta (French, 1993) hatta saldırının sertliği ve cinayet riski de dramatik bir biçimde artmaktadır (Jacobson ve Gottman, 1998).

Şiddet yaşayan kadın, yoğun korku içinde şiddete karşı koyduğu durumda daha fazlasına maruz kalacağını düşünmektedir (Mor Çatı, 1998; Flinck ve ark., 2005). Yanikkerem'in (2002) çalışmasında eşlerinden korktukları için şiddet ortamında kaldıklarını söyleyen kadınların oranı yüksek (%77.1) bulunmuştur.

Kadınlar şiddet ilişkisini sonlandırmada toplumun boşanmış kadına ilişkin algısından çekindiklerinden dolayı kararsızlık yaşamaktadırlar. İçli (1995) çalışmasında, evlilikteki çeşitli anlaşmazlıklara karşın boşanmayı düşünen kadınların oranının sadece %11.2 olduğunu söylemektedir. İlkaracan (1998b) araştırmasında, her on kadından biri kocası ne yaparsa yapsın kesinlikle boşanmayacağını belirtmiştir. Kadınların çoğu (%92.9) boşanmanın çevrelerinde kabul görmediğini ve dörtte biri eşleriyle anlaşarak boşansalar bile ailelerinin buna karşı çıkacağını belirtmişlerdir.

Kadınlar şiddeti durdurmada duygusal, sosyal ve ekonomik engellerle karşılaşmaktadır. Duygusal olarak çaresizlik, yetersizlik, gelecek korkusu, suçlama içersindedirler. Sosyal olarak aile, arkadaş, din, yasal ve sosyal yardım olmaması gibi engellerle karşılaşmaktadırlar. Ekonomik olarak işsizlik, mesleğe sahip olmama, gidecek yerinin olmaması, yıllardır kazandırdıklarını bırakmak istememe şiddet ilişkisini bitirmesine engel olmaktadır (UNHCR, 2003).

Yüksel'in (1995) çalışmasında kadınların %25.0'ı evden ayrılmalari durumunda hiçbir seçeneklerinin olmadığını söylemektedir. Bazıları (%25.0) ise ailelerine tamamen bağımlı olduklarını belirtmişlerdir. Yanikkerem'in (2000) araştırmasında, kadınların aile ve arkadaşlarından destek alamaması (%87.8) kadınların şiddet ortamında kalmalarında önemli bir neden olarak saptanmıştır. Khosla ve ark. (2005) sosyal desteğin olmamasının şiddet vakalarını ciddi bir şekilde arttırdığını belirtmektedir.

Kadınların şiddet uygulayıcısına olan duygusal bağı da şiddet ortamında kalmasının bir başka nedenidir. İçli'nin (1995) çalışmasında kocasını sevdiği için şiddet ortamında kaldığını belirten kadınların oranı %12.5 olarak bulunmuştur.

2.5. Kadına Yönelik Şiddetin Kadın Sağlığına Etkileri

Kadın ve erkek arasındaki güç eşitsizliği, kadının erkeğe göre daha güçsüz olması, kadının şiddete maruz kalmasına ve beraberinde birçok sağlık problemi yaşamasına neden olmaktadır (Michau ve ark., 2002).

Yapılan çalışmalar şiddetin kadın sağlığı üzerindeki etkisinin çok yönlü olduğunu göstermektedir.

Kadına yönelik şiddet, bütün dünyada üreme çağındaki kadınların ölüm nedenleri ve sakatlıkları arasında kansere eşdeğer ciddiyettedir (World Health Organization, 1997).

Şiddet kadının yaşamı süresince çok farklı şekillerde yaşanmakta ve birçok sağlık sorununa neden olmaktadır. Kadına yönelik şiddet, doğum öncesi dönemde genellikle erkek çocuk tercihi nedeni ile cinsiyet seçimi kürtaj; bebeklik döneminde kız çocuğun öldürülmesi; fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet; çocukluk döneminde çocuk evlilikler; kadın sünneti, fiziksel cinsel ve psikolojik şiddet, ensest; adolesan ve erişkin dönemde erkek arkadaştan kaynaklanan şiddet, ekonomik temelli seks, ensest; iş yerinde taciz, cinsel saldırı tecavüz, partner ya da kocanın şiddeti, kocanın tecavüzü, psikolojik şiddet, gebeliğe zorlanma, namus cinayeti; yaşlılık döneminde dul olmanın getirdiği ekonomik nedenlerle intihara zorlanma, fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet olarak bir yaşamı içine alacak şekildedir (World Health Organization, 1997).

Kadına yönelik şiddet birçok uzun ve kısa dönemli sorunlar, fiziksel yaralanmalar, hastalıklar, psikolojik semptomlar ve ölümle ilişkilidir (Crowell and Burgers, 1998).

Kadına yönelik şiddet cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar ve HIV/AIDS, yaralanma, istenmeyen gebelikler, istemsiz düşük, kronik pelvik ağrı, baş ağrısı, jinekolojik sorunlar, astım, sindirim sistemi sorunları ve riskli davranışlar (sigara içme, korunmasız cinsel ilişki) gibi fiziksel sorunlara neden olabileceği gibi depresyon ve diğer ruhsal sorunlar, anksiyete, cinsel fonksiyon bozukluğu, yeme bozukluğu, alkol ve ilaç bağımlılığı gibi ruhsal sorunlara, cinayet, intihar gibi ölümle sonuçlanabilen durumlara da neden olmaktadır (World Health Organization, 1996).

2.5.1. Kadının fiziksel sağlığına olan etkileri

Yapılan çalışmalar göstermektedir ki; kadına yönelik şiddetin kadının fiziksel sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri hem ağırdır hem de yaygındır.

Herhangi bir şekilde şiddet görmüş kadınlar görmemişlere oranla iki kat daha sık olarak sağlık problemi yaşamaktadırlar. Şiddet gören kadınların %41.8'i rahatsızlıklarının şiddetten kaynaklandığını bildirmişler ve şu anda şiddet görenlerin yaşadıkları sağlık sorunları geçmişte yaşayanlara göre daha fazla bulunmuştur. En sık sağlık problemi kalp ve dolaşım sorunları (%4.9), sırt ağrıları (%3.5), kronik ağrılar (%3.4), kireçlenme (%3.0), sinir sistemi hasarı (%2.4), epilepsi dahil astım ve diğer solunum problemleri olarak ifade edilmiştir (Coker ve ark., 2005).

Mor Çatı'ya başvuran şiddet mağduru kadınların %17.9'u kesik ve çürük, %6.4'ü kırık ve yarayla ulaşmışlardır (Mor Çatı, 1998). Kadınların yaşadıkları şiddetin fiziki sonuçları arasında morartı (%26.5), yaralanma (%12.8), kırık çıkık (%3.8), düşük (%3.0), şuur kaybı (%2.1), aşırı baş ağrısı (%2.1) yer almaktadır (AAK, 1995). Araştırmaya katılan kadınların yarısı şiddet nedeniyle çürük, ezik bildirmektedir. Kadınların bazılarında ise kaburga, burun kırığı ve yanık şeklinde sürekli izler mevcuttur (Yüksel, 1995).

Sığınakta kalan kadınlarla yapılan çalışmada kadınların %26.0'ı ağır ve kalıcı yaralanmalara maruz kaldıklarını söylemişler (Humphreys , 2003). Bir başka çalışmada,

kadınların %12.7'si fiziksel şiddet nedeniyle tedavi gerektirecek kadar yaralandıklarını belirtmişlerdir (Yanikkerem, 2002). Başka bir çalışmada ise eşleri tarafından şiddete maruz kalan kadınların %8.0'ı yaralandıklarını ve tıbbi yardıma ihtiyaç duyduklarını söylemişlerdir (Jacobson ve Gottman 1998).

Kadınlar fiziksel ve ruhsal olarak daha hassas olunan gebelik döneminde de şiddete maruz kalmaktadır. Hatta daha çarpıcı olan, hem sıklık hem de şiddeti açısından kadınlara uygulanan şiddetin, gebelik durumunda iki kat daha fazla olduğu (Burch ve Gallup, 2004) bilgisidir.

Gebelik döneminde şiddete maruz kalan kadınların aktardıkları sonuçlar düşük yapmaktan erken doğuma ve ölü doğuma kadar uzanmaktadır (AAK, 1995). Her beş kadından biri gebelik döneminde fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtmiştir (Yanikkerem, 2002).

İstemediği gebe kalma ile fiziksel ya da cinsel şiddete maruz kalma arasında doğru orantılı bir ilişki bulunmuştur. Kadınların %55.0'ı en az bir kez istemedikleri halde gebe kaldıklarını ve %38.0'ı daha önceki veya şimdiki eşleri tarafından fiziksel ya da cinsel şiddete uğradıklarını belirtmiştir (Pallitto ve O'Campo, 2004).

2.5.2. Kadının ruh sağlığına olan etkileri

Kadına yönelik fiziksel şiddet kadının bedeninden çok ruhuna onarılmaz yaralar getirir. Birçok kadın böyle bir durumdan öyle utanç duyar ki yaşadıklarını ailesine, en yakınlarına bile açıklayamaz (Navaro, 2000b). Bu durum kadının kendini yalnız ve çaresiz hissetmesine neden olur.

Yüksel'in (1995) şiddet mağruru evli kadınlarla yapmış olduğu çalışmada kadınlar en sık kaygı, korku, uyku bozukluğu, isteksizlik ve yorgunluktan yakınmaktadır. Yüksel, bu semptomların kaygı ve somatoform bozukluklar ve depresif belirtilere uyduğunu söylemektedir.

Cinsiyet rollerinin kadına yüklediği konum, toplumda ve ailede ikincillik, yaşamını denetleyememe, ekonomik bağımlılık, takdir ve olumlanma eksikliği kaçınılmaz olarak depresif duyguların yerleşmesine neden olur. Kadın yaşadığı öfke ve

kızgınlığı yansıtamaz ve öfkesini kendine yöneltir. İçe dönmüş öfke de çoğunlukla depresyon kaynağıdır (Navaro, 2000b). Şiddet kurbanı kadınların %1.6'sı depresyon yaşamaktadır (Coker ve ark., 2005). 991 kadınla yapılan bir çalışmada, şiddete maruz kalan kadınların 62'si orta düzeyde depresyon ve kaygı yaşadıklarını, 61'i ise kronik depresyon yaşadığını belirtmiştir (Khosla ve ark., 2005).

Psikolojik, fiziksel, cana yönelik (silah veya bıçakla tehdit etme, silah veya bıçakla saldırma, ölümle tehdit etme) ve cinsel şiddet yaşayan kadınlarda bu şiddet türlerine maruz kalmayan kadınlara oranla kaygı düzeyi anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. En yüksek kaygı düzeyi ise cana yönelik şiddet yaşayanlarda görülmüştür (Gülçür, 1996).

Şiddetin kadınlar üzerinde, kısa ve uzun vadeli, ruhsal ve fiziksel birçok olumsuz etkisi vardır. Kısa vadedeki etkisi, yaşanan şiddetin olduğu zamanda yaşanan etkidir. Kadın şiddet karşısında pasif olduğuna, olayları değiştirmek için bir şey yapamayacağına inanmasını sağlayan süreçte, çaresizliği öğrenir. Şiddeti olabildiğince geciktirmek için çevre ve insanları kontrol etmeye çalışarak olabilecek olayları engellemeye çalışır. Her gün hayatta kalmaya yönelik stratejiler geliştirdiğinden olaylara uzun vadeli ve geniş açıdan bakma yeteneğini yitirir. Yoğun korku ve buna bağlı olarak gelişen çaresizlik, güvensizlik ve umutsuzluk duyguları içindedir. Yoğun endişe, panik, uyku bozuklukları, yeme bozuklukları, somatik ve psikosomatik şikayetler (mide ve baş ağrısı, baş dönmesi, bayılma vb), öfke ve öfke patlamaları (çocuklara, hayvanlara, eşyalara), alkol ve uyuşturucu bağımlılığı, intihar, ölüm, cinayet, insanlara güvensizlik, yakın ilişkilerde zorluk, kendine zarar veren davranışlar, endişe ve panik atakları, disosiyatif bozukluklar, toplum ve çevreden soyutlanma gelişebilir (UNHCR, 2003).

Kadına yönelik şiddetin ruhsal etkilerini inceleyen bir araştırmada, kadınların %75.9'u eşleri tarafından fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bosna ve Herzegovina'da yapılan bu çalışmada, çocukluk döneminde ve aile içinde şiddete maruz kalmış kadınların savaş deneyimi olan kadınlara oranla posttravmatik stres bozukluğu (PTSB) belirtilerinin daha yüksek olduğu görülmüştür (Avdibegović ve Sinanović, 2006). Bir başka çalışmada, şiddetin farklı tiplerine maruz kalma ile PTSB arasında güçlü, pozitif bir ilişki bulunmuştur. 127 kadınla yapılan

çalışmada, eşlerinden şiddet gören kadınların, şiddet görmeyen kadınlara oranla PTSS puanlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür (Pico-Alfonso, 2005).

Şiddet kurbanı kadınlar acı, hayal kırıklığı, terkedilmişlik, kendini yadsıma ve öz güven kaybı bildirmişlerdir (Flinck ve ark., 2005). Şiddet kadının kendini güçsüz hissetmesine neden olur. Çünkü kadın şiddetle mücadele etmek için elinden geleni yapmıştır ancak engelleyememiştir. Yaşadıklarından utanç duymaktadır. Yoğun korkular yaşamaktadır. Şiddetin tekrarlayacağı, karşı koyarsa artacağı korkusuyla saldırı durumunda etkisiz kalır. Bu durum kadının kendini koruyabilmesini de engellemektedir. Aynı zamanda olanlardan kendini sorumlu tutmakta ve suçlamaktadır. Bu durum kadının yardım arama davranışını da engellemektedir. Yoğun suçluluk duyguları altında kadının kendine olan güveni iyice zayıflar. Yoğun kızgınlık ve öfke duyguları ortaya çıkar (UNHCR, 2003).

Şiddete maruz kalan kadın yoğun utanç duygusu içindedir. Kadınlar kendi bedenlerinden, sosyal statülerinden, insan ilişkilerinden ve evliliklerindeki başarısızlık yüzünden utanmaktadırlar (Flinck ve ark., 2005).

AAK'nun (1995) araştırma sonuçlarında kadına yönelik şiddetin duygusal sonuçları, kadınların aktardıklarına göre, “üzüntü”, “kendini kötü hissetme”, “kocasından nefret etme”, “kırgınlık”, “eziklik”, “kızgınlık”, “kocasından korkma”dır.

Şiddete maruz kalma kadında düşmanlık ve öç alma duygusuna neden olmaktadır. 7 kadınla yapılan derinlemesine görüşmelerde, kadınlar bazen özgürlükleri için kendilerinin veya eşlerinin ölmesi gerektiği düşüncesine sahip olduklarını aktarmışlardır. Kadınlardan 3'ü eşlerini yaralamaktan korktuklarını belirtmektedirler (Flinck ve ark., 2005). AAK'nun (1995) çalışmasında da kadınlardan bazıları, eşlerini öldürme isteği duyduklarını dile getirmişlerdir.

Mor Çatı'ya başvuran şiddet kurbanı kadınlar titreme, baş dönmesi, halsizlik, el ayak ve başta karıncalanma gibi şiddetin sonucu olduğunu düşündükleri birtakım somatik şikayetlerinin olduğunu belirtmektedirler. Benzer şekilde, çok uzun süreli sözel ve duygusal şiddet yaşamış olma kadında ruhsal yıpranma ve psikosomatik belirtileri ortaya çıkarmaktadır (Mor Çatı, 1998). İçli (1995)'nin çalışmasında ise

kadınların %12.1'i evlilikleri süresince ruhsal sorunları olduğunu belirtmişlerdir. Başka bir çalışmada (AAK, 1995), şiddetin bir sonucu olarak kadınlarda uzun süreli psikiyatrik tedavi gerektiren ruhsal bozuklara rastlanmıştır.

Şiddet aynı zamanda kadınların riskli davranışlara yönelmesine neden olmaktadır. Kadınlar sakinleştirici ilaç kullanarak (Yüksel, 1995; Yoshihama, 2002) alkol alarak (Yoshihama, 2002) şiddetin etkisini minimize etmeye çalışmaktadırlar ancak sonrasında başka fiziksel ve ruhsal sağlık problemler yaşamaktadır.

Kadının şiddet deneyimi cinsel yaşamını da olumsuz etkilemektedir. Şiddete maruz kalma kadınların vaginismus, anorgazmi gibi bazı cinsel problemler yaşamasına neden olmaktadır (Çetiner, 2006).

2.5.2.1. Kadına yönelik şiddet ve intihar ilişkisi

İntihar (özkıyım) sadece tıbbi psikiyatrik bir konu değildir. İntiharın çok karmaşık kültürel, etik ve sosyo-ekonomik yönleri vardır (Öztürk, 1997). Sosyal, kültürel ve ekonomik faktörlerin etkisi ile başlayan intihar süreci bireyin psikolojik sorunları ile devam eder ve bireyi ölüme sürükler. Bu nedenle, intihar olgusu birçok disiplini yakından ilgilendirir (Deniz ve ark., 2001).

İntihar, günümüzde tüm ülkelerdeki ölümlerin ilk 10 nedeni arasında beşinci sırada yer almaktadır. Pakistan'da 2 yıl boyunca yayınlanan gazetelerdeki intihar haberlerinin analizi sonucunda elde edilen veriler 208'i erkek, 98'i kadın olmak üzere 306 intihar vakasında; erkeklerin çoğunun bekar olmasına karşın, kadınların çoğunluğunun evli ve büyük bir kısmının 30 yaşın altında olduğu görülmüştür. En sık rastlanan intihar nedeni ise, "aile içi problemler"dir (Deniz ve ark., 2001).

DİE'nün (2003) yaptığı değerlendirmeye göre kadın ve erkeklerin intihar nedenleri toplumsal cinsiyet rollerine göre çok farklılık göstermektedir. Örneğin geçim zorluğu ve ticari başarısızlık nedeni ile intihar edenlerin hemen tamamı erkek iken, kadınlarda aile içi geçimsizlik en önemli intihar nedeni olarak görülmektedir.

Türkiye’de 1992 yılında yapılmış bir araştırmada intihar edenlerin %37.7’si bekar, %9.5’i dul ya da boşanmış, %52.8’i ise evlidir. %62.1 kent kökenli, %37.9’u ise kırsal kesimdenidir (Deniz ve ark., 2001).

Kadın intiharlarının nedenleri arasında psikolojik nedenlerin (%10.7) ilk sırayı aldığı görülmektedir. Bunu sırasıyla, aile içi tartışmalar (%9.3), aile baskısı (%6.7), psikiyatrik rahatsızlık (%6.7), namus (%4.0), çocuk olmaması (%4.0) ve fiziksel rahatsızlıklar (%4.0) izlemektedir. İntihar nedenine ilişkin dosyalarda kadınların yarısı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Ayrıca, toplum baskısı, bir yakının ölümü ve ekonomik nedenler de kadınlarda intihara neden olabilmektedir (Deniz ve ark., 2001).

Kadının fiziksel ve ruhsal sağlığı ve sosyal ilişkileri, yaşamış olduğu istismara dayalı ilişkinin birer yansımasıdır. Kadınlar, şiddetin farkına vardıklarında bastırdıkları öfkenin, nefretin ve kendilerine yönelik nefretin-kinin de farkına varır. Bazen olumsuz düşünceler kendilerine zarar verici davranışlar içine girmelerine neden olur (Flinck ve ark., 2004).

Şiddete maruz kalma ile intihar olasılığı arasında ilişki bulunmuştur. Kadınların yaşadığı şiddet arttıkça intihar etme olasılıkları artmaktadır (Çetiner, 2006). Yüksel’in (1995) çalışmasında, her 4 kadından birinin daha önce intihar girişimi vardır ve kadınların yarısından çoğu bir kereden fazla intihar girişiminde bulunmuşlardır (Yüksel, 1995). Şiddetin duygusal sonuçları içinde intihara teşebbüs oranı %3.2’dir (AAK, 1995). Mor Çatı’ya eşinin şiddet uygulaması nedeniyle başvuran kadınlardan %13.2’si intiharı düşünmüş ve bir ya da birden fazla denemede bulunmuşlardır (Mor Çatı, 1998).

Kadınlar şiddet yaşantısından kurtulmak ve şiddete son vermek için intiharı bir çözüm olarak görebilmektedirler. Yapılan çalışmalara bakıldığında, şiddete maruz kalan kadınlardan bazıları tek seçeneklerinin intihar etme düşüncesi olduğunu söylemişlerdir (Khosla ve ark., 2005). Şiddete maruz kalan 7 kadınla yapılan derinlemesine görüşmelerde, bu kadınlardan 5’i intihar düşüncesine sahiptir ve intiharı şiddetten kurtulmak için düşündüklerini belirtmişlerdir (Flinck ve ark., 2005).

Şiddetle ilk karşılaşan kadın buna önceleri bir anlam veremez. Eşine bu davranışı yakıştıramaz ve yok sayar. Yaşadıklarını kimseye anlatamaz, kendisini

suçlayacaklarını düşünür ve durumundan utanır. Şiddet bir müddet sonra tekrarlayınca kadın, şiddeti ussallaştırma yoluna gider. Eşinin düzeleceği umudunu taşır ki bunu genelde eşin özür ve af dilemeleri destekler. Ancak durum değişmediğinde kadın bu sefer kendini suçlamaya başlar. Kadının kendini suçlamasında eşinin tutumu, kadına şiddeti hak ettiğine inandırması, çevre ve ailenin de kadını suçlaması ve kadına yüklenen cinsiyetçi roller etkilidir. Devam eden şiddete çözüm arayışları içinde önce aileden, sonra çevreden ve kurumlardan destek almaya çalışan şiddet mağduru kadının, çoğu zaman destek arayışları olumsuz sonuçlanır. Bütün bunlar kadının giderek yalnızlaşmasına, kendini izole etmesine ve çaresizlik duyguları içinde ölümü bir çözüm olarak düşünmesine neden olmaktadır. Kadını, şiddet yaşantısında adım adım intihara yaklaştıran faktörler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Destek mekanizmalarının azlığı (Aile, çevre ve başvuru kurumlardan kadının yardım ve destek alamaması)
- Şiddetin çözümünün olmayacağına dair inanç
- Yaşadığı hayal kırıklıkları (eşinin değişeceğine dair inancı ama bunu görememek)
- Kadının kendini suçlaması (Genelde kadınlar erkeklerin hatalarını bile kendi üstlerine alma ve kendilerini suçlama eğilimi içindedirler)
- Kadının eşinden yoğun bir şekilde korkması ve buna bağlı olarak şiddete karşı gelmeye cesaret edememesi
- Eşinin onun üstünde oluşturduğu fiziksel ve ruhsal travmaların, doğrudan ve dolaylı olarak kadının kendini değersiz ve yetersiz hissetmesine toplumdan soyutlamasına neden olması. Kadın, şiddetin bedeninin görünür yerlerinde bıraktığı izlerden dolayı arkadaşlarının, komşularının karşısına çıkamamakta, işe gidememekte, utanmakta onların da kendisini suçlayacağını düşünmekte ve bazen de öyle olmaktadır. Sürekli duygusal şiddete maruz kalan kadın zamanla eşinin kendisine yönelttiği hakaretlere inanmakta bu da özsaygısının azalmasına ve depresif duygulara neden olmaktadır.

- Kadının kendini suçlaması giderek içine kapanmasına yol açar ve zaten destek mekanizmalarından yoksun bulunan kadın kimsenin kendini anlamadığını ve yapayalnız olduğunu düşünmeye başlar.

Sıralanan bütün bu nedenler adım adım çaresizlik ve yalnızlık duygularına, devamında intihar düşünceleri ve girişimlerine neden olmakta, kadına yönelik şiddet bir başka şiddet türü olan bireyin kendisine yönelik şiddeti (intihar) doğurmaktadır.

2.5.3. Kadının sosyal yaşamına olan etkileri

Şiddet hareketleri ve tehditleri, ister ev içinde, ister toplumda meydana gelsin kadınların hayatına korku ve güvensizliği sokmakta ve kadını toplumsal yaşamın her alanında başarısız kılmaktadır. Şiddet korkusu, kadının hareket alanına baskı yapmakta ve kaynaklara ulaşımını engellemektedir (Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2006). Şiddet kadının bireysel gelişimini engellediği gibi topluma katılımını da engellemektedir. Şiddete uğrayan kadınlar kimlik ve düşünce geliştirmekte zorlanmakta ve toplumsal tavır alışlarda yer alamamaktadırlar (DPT, 1994).

Şiddetin kadın üzerindeki duygusal sonuçları, kadının sosyal yaşamını etkilemektedir. Şiddet deneyimi olan kadınlarla yapılan niteliksel bir çalışmada, kadınlar kendi bedenlerinden, sosyal statülerinden, insanlarla olan ilişkilerinden ve evliliklerindeki başarısızlıktan utandıklarını aktarmışlardır (Flinck ve ark., 2005). Çok uzun süreli sözel ve duygusal şiddet yaşamış olma kadında ruhsal yıpranmaya neden olmaktadır (Mor Çatı, 1998). Duygusal şiddete maruz kalan kadın zamanla kendisine olan güvenin azalmasıyla insan ilişkilerini kısıtlamaya çalışır.

Farklı şiddet türleri, kadının yoğun olarak “utanç” duymasına ve zamanla “özgüven” kaybına neden olmaktadır. Ev içinde eşinden şiddet gören kadın yaşadıklarından utanmakta arkadaşlarına, komşularına anlatmak istememekte, mutlu bir evlilik tablosu çizmeye çalışmaktadır. Lember (1997) şiddetin görmezden gelinerek devam edilmesinin, kadının toplum içindeki durumunu, sosyal kişiliğinin devamını sağladığından durumu kurtaran bir strateji olduğunu söylemektedir. Yani kadın yaşadığı şiddeti maskelemek durumunda kalır. Ancak bu durum kadının yıpranmasına neden olur ve bir süre sonra, şiddeti maskeleyemeye devam edemediğinden çevresiyle ilişkilerini

kısıtlamaya çalışır. Fiziksel şiddetin kadının bedeni üzerinde bıraktığı izler kadının kendisini izole etmesiyle saklanmaya çalışılır. Uzun süre şiddete maruz kalmanın etkisiyle kadındaki özgüven kaybı, soysal yaşamdan tamamen uzaklaşmasına neden olur.

Cinsel şiddetle ilgili yapılan niteliksel bir çalışmada, tecavüze uğramış kadınlardan bazılarının arkadaş çevreleriyle ilişkilerini tamamen kestikleri, oturdukları evi terk ettikleri görülmektedir. Kadınların üçte birinin genel olarak insan ilişkilerine, özel olarak kadın-erkek ilişkilerine yaklaşımlarının cinsel şiddet deneyimiyle olumsuzlaştığı görülmektedir (Godenzi, 1992).

Cinsel şiddetin bir sonucu olarak görüşülen kadınların yarısı hareket özgürlüklerinin kısıtlandığını hissettiklerini ve alışılmış etkinliklerden vazgeçtiklerini aktarmışlardır. Örneğin kadınlar akşamları evden çıkmadıklarını, toplu ulaşım araçlarına binmediklerini söylemişlerdir (Godenzi, 1992).

Kanada’da kadına yönelik şiddetle ilgili yapılan bir araştırmada, kadınların %30.0’ı yaşadıkları şiddetin bir sonucu olarak günlük aktivitelerine ara verdiklerini, %50.0’ı tedavi görmek için işlerinden izin aldıklarını belirtmişlerdir (World Health Organization, 1997).

Aile içi şiddet kadının iş yaşamını olumsuz etkilemektedir. Yüksek düzeyde şiddete maruz kalan kadınların daha az süreli çalıştıkları bulunmuştur (Riger ve ark. 2004). Kadınlar şiddetin neden olduğu çeşitli sağlık sorunları nedeniyle işe ara vermek durumunda kalmakta, bazen fiziksel şiddetin izlerinden dolayı utanmakta ve işe gitmek istememektedirler. Hatta bazı durumlarda kadınlar işlerini bırakmak durumunda kalmaktadırlar. Godenzi’nin (1992) yapmış olduğu çalışmada, tecavüz kurbanı kadınların bazıları işverenleri tarafından çalışmalarına son verildiğini, bazıları hastalık nedeniyle işi bırakmak zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir.

Kadın ve erkek arasında kültür tarafından yaratılan güç farklılıkları, kadının sosyal yaşamında birçok yerde cinsel tacize uğramasının nedeni olabilmektedir. İş yerinde cinsel tacize uğrayan kadınlar işlerine son verilmesi ya da başka birimde çalıştırılma korkusuyla yaşadıklarını başkalarıyla paylaşmamaktadırlar. Cinsel tacize

uğrayan kadınların üçte biri, işten çıkarıldıklarını, başka bir işe nakillerinin yapıldığını ya da işi bırakmak zorunda bırakıldıklarını aktarmışlardır (Britton, 1997).

Şiddet kadının öğrenme yeteneğini ve iş başarısını ve verimliliğini etkiler. Çünkü şiddet mağduru kadın depresyon ya da anksiyete içinde olabilir. (World Health Organization, 1997).

Kadınların sosyal yaşamları erkekler tarafından kontrol edilmekte, kadınların, çalışmaları, işlerinde ilerlemeleri eşleri tarafından engellenmektedir. Hindistan’da bir gelişim projesi, kadınların projeden ayrılmaya başlamaları nedeniyle neredeyse yarım kalmıştır. Kadınlar eşlerinden gördükleri şiddetin artması nedeniyle projeden ayrıldıklarını belirtmişlerdir (World Health Organization, 1997).

Kadınların çalışma yaşamına katılmasında eşlerin önemli bir engel oluşturduğu görülmektedir. Türkiye genelinde yapılan bir çalışmada kadınların %39.8’i çalışma isteklerinin eşleri tarafından engellendiğini belirtmişlerdir (AAK, 1995). Bir başka çalışmada kadının “ev dışında gelir getiren bir işte çalışması” eşler arasında en fazla anlaşmazlığa neden olan konu olduğu bulgusu elde edilmiştir (İçli, 1995). Bağımsız iş yerine sahip kadınlarla yapılan bir çalışmada, kadınlar (%6.8) eşlerinin çalışmalarını kabullenemediklerini, bu nedenle boşandıklarını belirtmişlerdir (Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı, 1993).

Kadınlar, yakın çevreleriyle görüşmeleri engellenerek sosyal yaşamdan uzaklaştırılmaktadırlar. Yapılan bir çalışmada şiddet kurbanı kadınlar (%34.0), eşleri tarafından aile ve arkadaşları ile görüşmelerinin kısıtlandığını aktarmışlardır (Khosla ve ark., 2005).

Kadınlar erkeklerin şiddet davranışına karşı kendi davranışlarını erkeklerin isteklerini karşılayacak şekilde yeniden şekillendirmeye çalışmaktadırlar. Eşlerinin izinleri doğrultusunda isteklerini ve sosyal yaşamlarını düzenlemektedirler. Kadınlar her zaman yapmış olduğu aktiviteleri ve sosyal yaşamlarını değiştirmekte ya da vazgeçmektedirler. Örneğin dostlarından, spor faaliyetlerinden, alışverişe gitmekten vazgeçmektedirler (Lembert, 1997). Yapılan bir çalışmada kadınların %47.0’ı “yalnız

başlarına bir yere gitmek”, %32.0’ı “yalnız alışverişe gitmek” için eşlerinden izin almaları gerektiğini belirtmişlerdir (AAK, 1995).

2.6. Kadına Yönelik Şiddette Sağlık Çalışanlarının Rolü

Şiddet kurbanı kadınların, öncelikle başvuruda bulundukları yerlerin birinci basamak sağlık kuruluşları, hastaneler ve acil servisleri olduğu düşünüldüğünde, sağlık çalışanlarına, kadınların şiddetten korunabilmesinde, şiddetle baş edebilmesinde ve gerekli tedavilerin yapılmasında çok önemli görevler düştüğü görülmektedir.

Kadına yönelik şiddet, kadınlar için ciddi bir sağlık sorunu olması ve kadın nüfusu içindeki yaygınlığı (birçok ülkede kadın nüfusunun %20.0’dan fazlası) nedeniyle sağlık çalışanları tarafından öncelikli bir problem olarak ele alınmasını gerektirmektedir (World Health Organization, 1997).

Birincil koruma yaklaşımı şiddetin ortaya çıkmadan önce önlenmesini amaçlamaktadır (World Health Organization, 2002). Öncelikle toplumun kadına yönelik şiddet sorununun farkında olması gerekmektedir. Sağlık çalışanları, farkındalığın artırılmasında etkin olarak yer alabilir. Örneğin sağlık sektörü, yapacağı bilgilendirme kampanyalarıyla, kadınları, sahip oldukları yasal haklar ve şiddete maruz kaldıklarında sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanabilecekleri konularında bilgilendirilebilir (Subaşı ve Akın, 2003).

İkincil koruma yaklaşımı, tecavüz sonrası cinsel yolla bulaşan hastalıkların tedavisi gibi daha acil müdahaleleri; üçüncül koruma, şiddetle ilişkili uzun süreli hastalıkların ve travmanın etkisini azaltmaya yönelik rehabilitasyon hizmetlerini içermektedir (World Health Organization, 2002). Sağlık sektörü, şiddetin ikincil ve üçüncül korumasında daha belirgin bir role sahiptir. Şiddet kurbanlarının erken dönemde saptanması, komplikasyonların gelişmesini ve şiddetin tekrarlanma olasılığını azaltacaktır (Subaşı ve Akın, 2003).

Şiddet kurbanı kadınlar, destek ve bilgi almak amacıyla öncelikle sağlık kurumlarına ve sosyal servislere başvurumaktadırlar. Çoğu zaman şiddet kurbanı kadınların, ilk ilişki kurdukları ve çok özel bir konu olan şiddet deneyimlerini paylaştıkları kişiler sağlık çalışanları olmaktadır (World Health Organization, 1997). Bu

nedenle sağlık çalışanlarının şiddete ilişkin algısı, kadına yaklaşımı, kurduğu iletişim şiddetin etkilerinin azaltılmasında ve kadının yardım arayışını srdrmesinde oldukça etkilidir.

Sağlık alışanlarının konuya ilişkin önyargıları, ilgisiz davranmalarına neden olmaktadır. Önyargıların çoğu, kadına yönelik şiddetin kabul edilebilir, geçerli nedenleri olan, kadınların şiddeti hak ettiği bazı davranışları içerdiği yaklaşımdır. Bu yaklaşımlardan ve önyargılardan yaygın olanları; “kadına yönelik şiddet özel yaşamı ilgilendiren bir problemdir”, “kadına yönelik şiddet bir sağlık sorunu değildir”, “eşleri tarafından şiddete uğrayan kadınlarla uğraşmak ümitsiz bir iştir” görüşleridir (Salaın, 2003). Sağlık alışanlarının kadına yönelik şiddet konusunda bilgilendirilmesi ve konuya ilişkin yaklaşımlarını ve kendi yaşamlarını şiddet açısından yeniden değerlendirmeleri sağlanmalıdır (Subaşı ve Akın, 2003).

Sağlık alışanlarının, şiddet kurbanı kadınla kurduğu iletişimde, sempatik olmayan ya da kadını suçlayıcı tutumlar içinde olmaması gerekmektedir. Kadına yönelik suçlayıcı tutumlar, kadının kendisini suçlamasına ve izole etmesine neden olabilir (World Health Organization, 1997). şiddet kurbanı kadının yargılanmadan, koşulsuz kabulle dinlenmesi, kadının kendisiyle ilgilenildiğini, yalnız olmadığı ve sorunu hakkında konuşabileceği bir yer ve birileri olduğu mesajını almasını sağlayacaktır (Subaşı ve Akın, 2003). Böyle bir yaklaşım kadının şiddetle başedebilmesinde önemli bir destektir.

Aile içi şiddetle ilgili yaklaşımlardaki temel amaç şiddetin temel nedenlerini ortaya koymak ve buna göre her seviyede koruyucu önlemleri geliştirebilmektir. Bu nedenle aile içi şiddet suçunu işleyen erkeklerle buna maruz kalan kadınların temel özelliklerinin ayrıntılı bir şekilde ortaya konulması gerekmektedir. Aile içi şiddete maruz kalanların ve uygulayanların problemin değerlendirilmesi sırasında ayrıntılı bir şekilde tanımlanmaları gerekmektedir. Bu alanda çalışan klinisyenler kendilerine yardım amacıyla gelenlerin herhangi bir şekilde aile içi şiddete maruz kalmış olabilecekleri konusunda çok hassas ve dikkatli olmak zorundadırlar (Pascall ve ark., 2001).

Birinci basamak sağlık çalışanları kadına yönelik şiddeti önlemede, toplumsal dönüşümde önemli bir yere sahiptir. Kadını destekleyici, kadın haklarına duyarlı bir tutuma sahip olmalıdırlar. Ayrıca alışanların konuya ilişkin bilgilerinin tam olması ve buna yönelik sağlık hizmetlerinin verilmesi gerekmektedir. Busch (2004), şiddete maruz kalmış kadınlara doğru müdahaleler yapılabilmesi ve kadınların karmaşık durumlarının rahatlıkla anlaşılabilmesi için, sağlık çalışanlarının, bu konuyla ilgili teori ve pratiklerle dolu olması gerektiğini söylemektedir.

Sağlık alışanlarının aile içi şiddetle ilgili bilgili olmalarının yanı sıra kadınların destek alabilecekleri diğer kurumlar ve verilen hizmetler hakkında bilgi sahibi olmaları ve kadınları yardım alabilecekleri kurumlara yönlendirmeleri, karmaşık duygular içinde olan kadının şiddetle mücadelesinde etkin bir destek sağlayacaktır.

şiddet kurbanı kadınlar fiziksel travmayla birlikte kronik ağrı, uyku bozuklukları gibi farklı yakınmalarla sağlık kurumlarına başvurabilirler (World Health Organization, 1997). Böyle bir durumda sağlık çalışanının hasta hakkında ayrıntılı öykü alması gerekmektedir.

şiddet kurbanı kadınlar, deneyimlerini aktarmada çekingen davranmaktadırlar. Doktor sormadan kadın bu konuda bilgi vermeyi istemediği için, şiddet yaşantısı açığa çıkmadığından, kadına yardımcı olmak da söz konusu olmamaktadır (ztunalı-Kayır, 1998). Bu nedenle kadını değerlendiren hekimlerin, neyi nasıl sormaları gerektiği konusu önem taşımaktadır. ABD’nde sağlık görevlilerinin önerdiği ilk soru (Titus, 1996), “Sizdekine benzer yaraları olan birçok kadın görmekteyiz ve genellikle bunları yapanın çok yakınları olduğunu biliyoruz. Sizinkiler de öyle mi?” Sonraki sorular ise aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Eşiniz (erkek arkadaşınız) tarafından duygusal olarak taciz edildiğiniz ya da aşağılandığınız düşüncesinde misiniz?
- Eşiniz size hiç tokat attı mı ya da vurdu mu?
- Eşiniz sizi ya da günlük etkinliklerinizi kontrol altında tutmaya çalışıyor mu?

- Eşiniz istememenize karşın sizinle cinsel ilişkide bulundu mu?
- Bu davranışlardan herhangi biri gebelik döneminde başlıyor ya da değişiyor mu?
- Gebeliğiniz sırasında, sağlık bakımı için başvurmanızın eşiniz tarafından engellendiği oldu mu?

Bazı durumlarda kadının şiddet deneyimi önemsenmemekle birlikte kayıtlara geçilmesi çeşitli şekillerde engellenmektedir. Bu durum kadının şiddetle yasal mücadelesinde çok büyük önem taşımaktadır. Hekimlerin bu konuda duyarlı davranmaları ve şiddeti raporlandırmaları gerekmektedir.

Birinci, ikinci ve üçüncü basamak sağlık hizmetlerinde çalışan hemşirelere de önemli görevler düşmektedir. Hemşirenin rolü, halen kafası çok karışık olan kadınlara, problem çözme ve karar verme becerisi geliştirilmesinde yardım etmek olmalıdır. Doğum öncesi dönem içinde fiziksel ve cinsel şiddetin değerlendirilmesinde ilerde yaşanacak şiddeti önlemek için tavsiyeler verilmelidir (Parker ve Mcfarlane, 1991).

2.6.1. Ruh sağlığı çalışanlarının rolü

Uzun süre kadının eşi tarafından çeşitli şiddet türlerine maruz kalması kadını güçsüzleştirmekte, kendine olan saygısını azaltmaktadır. Kadınların şiddetle mücadelesinde ve şiddet yaşantısından sonra, alacağı psikolojik destek çok büyük önem taşımaktadır.

Flinck ve ark.'nın (2005) çalışma sonuçları şiddet kurbanı kadına verilen psikolojik desteğin önemine dikkat çekmektedir. Kadınların şiddet karşısında ayakta kalma deneyimi, hayal kurma yeteneği, gelecek planları yapma yeteneği, kendi duygularını, kadınsılıklarını, cinselliklerini ve özsaygılarını yeniden keşfedebilme ile ilişkili bulunmuştur. Kadınların şiddet karşısında ayakta kalabilmelerini sağlayan faktörler içinde, çok iyi bir terapistten, dini topluluktan, çok iyi bir doktordan, Allah'a inanmaktan, ailesinden, arkadaşlarından, yeni bir ilişkiden, iş yerinde olumlu geri bildirimden destek alma yer almaktadır. Alınan desteklerle kadının benlik saygısı güçlenmektedir.

Psikolojik desteğin önemini vurgulayan bir diğer çalışmada, şiddete maruz kalmış kadınlarla, deney ve kontrol grubu oluşturularak, 8 seans devam eden bilişsel davranışçı terapi programının tedavi sonucunu tanımlamak için grup terapisi yapılmıştır. Terapi programı; nefes kontrolünü öğrenme, kendine saygıyı geliştirme yöntemleri, problem çözme, güzel aktiviteler planlama ve iletişim becerilerini öğrenme, tekrar kötü duruma dönmek için belirli stratejiler geliştirme konularını içermiştir. Sonuçlar posttravmatik ve depresif semptomlarda önemli bir düşüş ve kadınların adaptasyon düzeylerinde önemli bir gelişim göstermiştir (Arinero ve Crespo, 2004).

Feminist bakış açısında en bilinen terapi biçimleri bilinç yükseltme grupları ve kendine yardım gruplarıdır. Bu çalışmalarda kadınlar şiddet yaşantısı olan tek kadının kendi olmadığının farkına vararak kendisiye benzer duygu, düşünce ve deneyime sahip diğer kadınlarla paylaşım olanağı bulur ve kadın yalnızlık duygusundan uzaklaşır (UNHCR, 2003).

Kanadalı feminist araştırmacı Jinette Larouche'un şiddete maruz kalmış kadınlarla görüşme için önerdiği feminist modele göre, her başvuruda, feminist bakış açısı ve somut destek değişmez koşuldur. Görüşmede tarafsız olunmaz; görüşmeci kendisini tanıtır ve şiddete karşı olduğunu belirtir. Burada amaç karşılıklı ve içten paylaşımı sağlamaktır. Kadınların duygusal durumları ve hissettikleri, görüşmenin en önemli kısmıdır. Verilecek destek kadınların özerkliklerini kazanacakları, kendi ayakları üzerinde durabilecekleri bir bakış açısıyla verilir. Kadının tüm sorumluluğu alınmaz; başvuranın istekleri konuşulur, alternatifler tartışılır, ancak karar kadına aittir. Başlangıçta 12 bireysel ya da grup görüşmesi planlanır. Sürecin planlanması kadının sorumluluk almamasını ve bağımlılık geliştirmesini engeller. Bu süreç sonunda başvuruyla beraber devam edip edilmeyeceği kararı verilir. Kadınların kendi yaşadıklarını, hissettiklerini görebilmesi, değişimleri fark edebilmesi ve zorluklarla daha kolay başa çıkabilmesini öğretme amacıyla görüşme sonunda bir değerlendirme yapılması istenir. Ayrıca kendine güven, davranışlarını kabul ettirme, eşler arasında ilişkide düzelme gibi durumları ölçmek için testler uygulanır. Başvuruyu ilk alan kişinin yaklaşımı çok önem taşımaktadır. Nasıl bir yol izleyeceğini çok iyi bilmesi, kadın erkek arasındaki geleneksel ilişki konusunda kendinin nerede yer aldığını çok net ortaya koyması gerekmektedir. Kadın hakları konusunda derinlemesine bilgi sahibi olmalı,

gizlilik sağlanmalı, kadınla yeni değerler geliştirmek bir diyalog sağlanmalıdır (Öztunalı-Kayır, 1998).

Kadınların geleceğe güvenle bakmalarını sağlayıcı, kadınlık durumunun özgünlüklerini kavratıcı, geleceklerini kendi ellerine almalarına destek verici olunmaya çalışılmalıdır. Bütün kadın sığınaklarının ve danışma merkezlerinin kadın bakış açısına sahip kadınlar tarafından ve tüm resmi ve politik kurumlardan bağımsız olarak çalıştırılması gerekmektedir (Öztunalı-Kayır, 1998).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışmadaki verilerin toplanması ve analizi niteliksel araştırma yaklaşımıyla, gerçekleştirilmiştir.

Niteliksel yöntemin en önemli avantajı, araştırılan konuyu, ilgili bireylerin bakış açısından görebilmek ve bu bakış açısını oluşturan sosyal yapı ve süreçleri ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Niteliksel araştırma, incelenen birey ya da grup davranışlarının ya da sosyal süreçlerin insanlarca algılanan ya da yeniden kurgulanan bir resmini sunar (Kümbetoğlu, 2005).

Nitel veri, bireylerin, süreçlerin, olguların, deneyimlerin, davranışların tanımlandığı; istek, niyet, değer ve fikirlerin içinde yer aldığı, duyguların hislerin yansıtılabildiği, bilgilerin, inançların, kanaatlerin ayrıntılı bir biçimde aktarılabildiği bir veridir. Araştırılanların iç dünyasına girebilme olanağı sağlar (Kümbetoğlu, 2005).

Araştırmanın verileri, derinlemesine görüşme tekniğiyle toplanmıştır. Derinlemesine görüşme tekniği, sosyal dünyadaki görünür birçok olgu, süreç ve ilişkinin görünümünden çok özüne inmeyi, bunların ayrıntılarını kavramayı ve bütüncül bir biçimde anlamayı mümkün kılan bir veri oluşturma aracıdır (Kümbetoğlu, 2005).

Niteliksel yöntemin kadın çalışmaları açısından önemi, kadınların deneyimlerini tam olarak ve kendi ifadeleri ile aktarma olanağı sunmasıdır. Niteliksel yöntemle toplanan veriler, sosyal olgular, sayıya dökülmekten çok araştırmacının ve araştırılanın birbirlerini ve bir diğerinin hayatını, farklılığını ve çeşitliliğini kabul edip anlama çabasına göre belirir. Niteliksel yöntemin kadın çalışmalarında kullanılmasıyla, kadınların öznel yaşam deneyimlerindeki çeşitlilik ve dinamizm yansıtılarak, görünmez kılınmış bu yaşamların ve bilgilerin keşfi yoluyla sosyal gerçeklik kavranmaya çalışılır. (Kümbetoğlu, 2005).

Bugüne kadar kadına yönelik şiddete ilişkin daha çok nicel araştırmalar yapılmış, anketlerle bu durumun varlığı, yaygınlığı, nedenleri anlaşılmaya çalışılmıştır ancak kadınların neler hissettiği onların kendi ifadeleri, konuyu ele alış biçimleri gizli kalmıştır. Şiddetin kadın üzerindeki etki boyutunu ortaya koyabilmek ancak onların kendi ifadeleriyle-sözel anlatımlarıyla, duygularının ve hislerinin de

değerlendirilmesiyle mümkündür. Bu araştırmanın yaklaşımı kompleks bir yapıya sahip olan şiddet olgusunun kavranabilmesi için nitel analiz yöntemi ile, kadınların kendi deneyimlerinden yola çıkarak kadına yönelik şiddete ilişkin algılarını, şiddetin etkilerini derinlemesine incelemeye çalışmaktır.

Verilerin toplanması sırasında, rehber olarak kullanılmak üzere, araştırma amaçları doğrultusunda ve konuyla ilgili literatür ışığında, araştırmacı tarafından yapılandırılmış bir görüşme formu geliştirildi (Bkz. EK:1). Görüşme rehber formuna son halini vermek, uygun konu başlıklarının, soruların ve görüşmenin ortalama süresini denemek amacıyla ön deneme yapıldı. Bu amaçla yapılan bir pilot (ön deneme) görüşmenin deneyiminden yararlanarak, form son haline getirildi.

Görüşme süresi içinde zamanın kısıtlanmaması ve görüşmenin anket niteliğine dönüşmemesi açısından kadınları tanıtıcı bilgiler için ayrı bir form hazırlandı ve bu form görüşme sonrasında yine yüz yüze görüşme ile dolduruldu.

Çalışma grubu, araştırmanın amacına bağlı olarak, amaçlı örneklem yöntemiyle (belirli ölçütlere ve özelliklere sahip bireyler belirlenerek), eş tarafından şiddet öyküsü bilinen, araştırmaya katılmayı kabul eden kadınlardan oluşturuldu.

Bu araştırma niteliksel bir çalışma olduğundan evreni (eşleri tarafından şiddete maruz kalan tüm kadınları) temsil edecek bir örneklem büyüklüğü hesabı yapılmadı. Farklı niteliklere sahip kadınların deneyimleri arasında karşılaştırma yapma amacı olmadığından, ilk aşamada, benzer çalışmalarda kullanılan çalışma grubu büyüklüğü referans alınarak, en az 15 kadınla görüşmek ve gerekirse sayıyı artırmak hedeflendi. Yapılan 16 görüşmenin sonrasında (geçerli kabul edilen 15 görüşmeden sonra), kadınların şiddet deneyimleri ve şiddete ilişkin algıları hakkında, birbirini destekleyen ve kavramları oluşturmada yeterli düzeyde verinin toplandığı görüldü. Böylece çalışma grubu 15 olarak gerçekleşti.

Araştırmanın başında, aile içinde gizli kalan ve çok özel olan böyle bir konunun incelenmesinin zorlukları düşünüldü. Bu nedenle araştırmacının ve bazı kurumların referanslarıyla, istekli olan kadınlarla görüşmeler planlandı. Çalışmaya katılan kadınlardan sekiziyle, daha önceden araştırmacı tarafından yapılan psikolojik

danışmalar karşılıklı güveni oluşturdu ve kadınların bu çok özel bilgileri vermesini ve araştırmanın yürütülmesini kolaylaştırdı.

Araştırmaya katılan kadınlara Van Kadın Derneği (VAKAD) Kadın Danışma Merkezi, Van Bölge Barosu İnsan Hakları Merkezi ve Van Belediyesi Aile Danışma Merkezinden ulaşıldı. Bu merkezler, aynı zamanda görüşmelerin gerçekleştirildiği yerlerdir. Görüşmelerin bu merkezlerde yapılmasının nedeni daha önceden kadınların merkezleri tanıyor olmaları, böylece bu mekanların rahat, kolay ulaşılabilir ve görüşme açısından güvenli olmalarıdır. Görüşmelerden sadece biri kadının isteği üzerine evinde yapıldı.

Görüşmeler, araştırmacı tarafından 14 Şubat- 6 Haziran 2006 tarihleri arasında yürütüldü. 16 kadınla, ortalama 2 saat süren derinlemesine görüşmeler yapıldı. Bir görüşme araştırmaya dahil edilmedi ve çalışma 15 görüşme üzerinden tamamlandı.

Görüşmeler, kadınların isimleri belirtilmeden ses kaydına alındı. Görüşmeyi kaydetmek için katılımcılardan izin istendi ve kayıtların araştırmacı dışında kimse tarafından dinlenmeyeceği, isimlerinin geçmeyeceği, verilerin sadece araştırma amaçlı kullanılacağına ilişkin güvence sağlandı. İzin verdiklerini belirttikten sonra, kayıt başlatıldı ve izin verdiklerini yinelemeleri istenerek, bu izin kayda geçirildi.

Her görüşme öncesinde araştırmacı kendisini tanıtarak araştırmanın amacından ve bu bilgilerin nasıl kullanılacağından, hangi konular üzerinde konuşulacağından bahsedilmiş, görüşmenin ortalama süresi belirtilmiş varsa sorular yanıtlanmış ve araştırmanın amacının anlaşıldığı düşünüldüğünde görüşmelere başlanmıştır. Ayrıca araştırma sonuçlarının, kişinin istemesi durumunda kendilerine ulaştırılacağı konusunda söz verilmiş ve böyle bir çalışmada yer almalarının neden önemli olduğu üzerinde özellikle durulmuş, tekrar teşekkür edilmiştir. Çalışmada yer almalarının önemini kavrayan kadınların motivasyonlarının yükseldiği gözlenmiştir.

Bazı görüşmelere kısa bir sohbetten sonra başlanabilmektedir. Bazılarıyla, öncesine dayanan terapötik ilişki bunu gerektirmiştir. Görüşmeyi ve araştırmacının performansını etkileyeceği düşünüldüğünden, zorunlu durumlar dışında bu tür konuşmalar görüşme sonrasına bırakılmıştır.

Görüşmeler sırasında, kadınların çoğu çalışmaya katılmalarının kendileri için önemli olduğunu, yararlı olmak istediklerini ifade etmişler hatta bazı kadınlar ilk defa bazı bilgileri “şu anda” paylaştıklarını söylemişlerdir.

Bir görüşmede, kadının maddi beklentisi olduğundan konuşma sıklıkla farklı yönlerle kaymış, görüşme istenildiği şekilde devam etmemiş, araştırmanın amacının ve kendisinin anlaşılmadığı düşünülerek bu görüşme araştırmaya dahil edilmemiştir.

Görüşme 6 temel konuyla yapılandırılmıştır: 1- Kadının evlilik öncesi aile yaşantısı 2- Evlilik hayatı 3- Şiddet uygulayan eşe ilişkin bilgiler 4- Şiddet deneyimi 5- Şiddetle başetme biçimleri 6- Şiddetin sonuçları

Görüşmeler geçmişten geleceğe yaşam öykülerinin dinlemesi şeklinde yürütülmüştür. Bazı kadınların düşüncelerinde çelişkiler gözlenmiş bu durumun şiddetin karmaşıklığından kaynaklandığı düşünülmüştür.

Yapılan derinlemesine görüşmelerde, kadınların çok istekli olmaları, yaşantılarını anlatmaktan, hikayelerinin dinlenmesinden ve çalışmaya olacağını düşündükleri katkıdan dolayı duydukları memnuniyet iletişimi kolaylaştırmış, açık uçlu sorularda zorluk çekilmemiştir.

Bazı kadınlar görüşme için planlanan saatte gelememişler bunun nedeni olarak eşlerinden ve ailelerinden gördükleri baskıyı ifade etmişlerdir. Bazıları eşlerinden habersiz görüşmeye katılmışlardır.

Bazı kadınlar, ses kayıtları için izin istenirken isimlerinin bilinmesinin bir sakıncası olmadığını ifade etmişlerdir. Bunun gerekçesi olarak yaşadıklarının başkaları tarafından bilinmesinin bir sakıncası olmadığı, tam tersine, diğer kadınlara örnek teşkil etmesi açısından kendilerini sevindireceğini özellikle belirtmişlerdir. İsmi bilinmesinden rahatsızlık duyanlar ise daha çok eşlerinden duydukları korkuyu ifade etmişlerdir. İzin verseler dahi, kadınların isimlerine araştırma raporunda yer verilmemiştir.

Her görüşme sonunda kadınlara “kendinizi nasıl hissediyorsunuz, bunları tekrar konuşuyor olmak size ne hissettirdi?” diye sorulduğunda katılımcıların hepsi

konuşmanın kendilerini rahatlattığını, anlaşıldıklarını düşündüklerini belirtmişlerdir. Önemli bir diğer nokta da görüşme sonunda, çalışmada yer alan, deneyimlerini paylaşan kadınlara teşekkür edilirken, kadınların “*asıl biz size teşekkür ederiz böyle bir çalışma yaptığınız için, beni dinlediğiniz için, başınızı ağrıttım*” demeleridir.

Bu durum araştırmanın kadınlar üzerinde olumsuz bir etki yaratmadığını doğrulaması açısından önemlidir.

3.1. Verilerin İşlenmesi ve Analizi

Analizin ilk adımında, 15 kişiyle yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen ses kayıtları, araştırmacı tarafından yazılı metne dönüştürüldü. Her görüşme sonunda araştırmacının izlenimlerini içeren raporlar tutuldu. Ayrıca görüşme kayıtları dikkatlice dinlendi ve içeriğe ilişkin notlar alındı. Metnin tekrar tekrar okunmasından sonra kavramlar ve temalar oluşturuldu ve metin kodlandı. Kodlar araştırmacının araştırma konusunun ana kavramlarından ve metnin kendisinden çıkarıldı. Metinde sıklıkla tekrarlanan veya odaklanılan kavramlar saptanarak benzer anlamlara sahip veriler aynı kodlar altında sınıflandı. Sınıflandırılmış olan veri ve görüşme raporları ile tekrar okumalar yapılarak yorumlandı ve sonuçlar raporlandı.

3.2. Katılımcıları Tanımlayıcı Bilgiler

Kadınların yaşları 25-41 arasındadır. Yaş ortalaması 33’dür. Kadınlardan 1’i üniversite, 4’ü lise, 1’i ortaokul, 5’i ilkokul mezunu, 2’si eğitimsiz okur-yazar, 2’si okur-yazar değildir. Kadınların ilk evlenme yaşları 11-25 arasında değişmektedir. İlk evlenme yaş ortalaması 18’dir. Evlilik yılı 4 ile 24 yıl arasında değişmektedir. Ortalama 14 yıldır. Kadınlardan 3’ünün eşlerinin kendilerinden başka bir eşleri (kuma) daha vardır. Katılımcılardan biri, evliliği süresince eşinin bir başka kadınla ilişkisinden haberdardır, ancak beraber yaşamamışlardır. 8 kadın ev dışında gelir getiren bir işte çalışmakta, bunların 1’i kamu kurumunda memur olarak, 2’si geçici işçi olarak, 1’i özel bir işyerinde işçi olarak görev yapmaktadır. Dört kadın ise temizlikçilik yaparak kazanç sağlamaktadır. 11 kadın eşlerinden ayrı yaşamaktadır. Bunların 6’sı boşanmış, 3’ü araştırma sırasında boşanma davası açmış durumda, 1’i eşine uzaklaştırma cezası verildiğinden ayrı yaşamakta, 1’i ise araştırmanın yapıldığı sırada sığınakta

kalmaktaydı. Kadınlardan 8'ine araştırma öncesinde ve sırasında araştırmacı tarafından psikolojik danışma hizmeti verilmiştir.

3.3. Sonuçların Geribildirimi / Değerlendirme Toplantısı

Elde edilen sonuçların iç geçerliliğini sınamak amacıyla 14.05.2007 tarihinde, kadına yönelik şiddet konusunda çalışan, konuya ilişkin bilgi birikimine sahip ve deneyimleri olan VAKAD (Van Kadın Derneği) üyeleri, VAKAD Kadın Danışma Merkezi çalışanları ve araştırmaya katılan –derinlemesine görüşme yapılan- kadınlarla (2 kadın) değerlendirme toplantısı yapılmıştır. Üç saat süren toplantıya toplam 10 kadın katılmıştır. Toplantının son bir saati içinde, kadınlardan bazıları (5 kadın) saatin ilerlemesinden dolayı ayrılmak durumunda kalmışlardır. Yapılan görüşme, katılımcıların izinleri alındıktan sonra ses kaydına alınmıştır.

Toplantıya başlamadan önce katılımcılara neden böyle bir toplantı amaçlandığı ve nasıl bir yol izleneceği araştırmacı tarafından açıklanmış, toplantının amacının tüm katılımcılar tarafından anlaşıldığı düşünüldüğünde araştırma sonuçlarının açıklanmasına geçilmiştir. Sonuçlar araştırmacı tarafından aktarılmış, araştırmacının üzerinde durmak ve daha ayrıntılı bilgi toplamak istediği konularda katılımcılara neler düşündüklerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların var olan bilgi ve deneyimlerinden (Van ili ve bölgedeki kültür ve sosyal yapıya ilişkin bilgi, gözlem ve yaşanmışlıkları) hareketle yapmış oldukları yorumlar araştırmacı tarafından dikkatle dinlenmiş ve gerekli notlar alınmıştır.

Katılımcılar, elde edilen bulguların, karşılaştıkları kadına yönelik şiddet olgularıyla benzerlikler taşıdığını söylemişlerdir. Aynı zamanda derinlemesine görüşme yapılan kadınlar araştırma bulguları açıklanırken “*evet*” “*aynen öyle*” gibi ifadeler kullanmışlardır.

Toplantı sonunda katılımcılardan genel bir değerlendirme istenmiştir. Katılımcılardan biri “*Bu bir ayna yani başkaları konuştu seninle, başkaları anlattı ama bizim için de, birçoğunda ben kendi hayatımı çok şey yapıyorum hemen geçiriyorum gözümden*” sözleriyle, araştırma sonuçlarına ilişkin değerlendirmesini özetlemiştir. Bir diğer katılımcı “*bence şey en başta danışma projesini hazırlarken böyle bir araştırma*

olması gerekiyor (...) biz alanda çalışıyoruz çok zorluklarla çok acemi ve aslında hani deneme yanılma (...) bir bilimsel bakış açımız yoktu ama şimdi şey olması çok önemli bir akademisyen birinin bunları söylemesi çok önemli daha farklı oluyor.” diyerek araştırma sonuçlarının kendi deneyimleri ile uyumluluğunu ifade etmiştir. Ayrıca araştırmacı, çalışmanın yararlı olmasını umduğunu belirtirken katılımcılardan bazıları “*olacaktır*”, “*çok fazlasıyla yararı olacaktır*” diyerek yine çalışmanın sonuçlarını olumluşlardır.

Yapılan görüşme kaydı toplantı sonrasında araştırmacı tarafından yeniden dinlenmiş, yapılan yorumlar, araştırmaya katkısı olacak ifadeler not edilmiştir. Araştırmanın tartışma bölümünde, bu toplantıdaki bazı ifadelere referans yapılmıştır.

3.4. Sınırlılıklar

Yörede yaygın olarak, görüşmecinin bilmediği bir dilin (Kürtçe) konuşuluyor olması olası araştırma engellerinden biriydi. Ancak, bu sorun sadece bir görüşme sırasında yaşandı. Katılımcı, Türkçesinin iyi olmadığını bazı ifadeleri anlamakta zorlandığını belirtti. Ancak sorulara verilen yanıtlar sorunun amacının karşılandığını düşündürdü. Bu olası engelin araştırmaya etkisi önemsiz düzeyde kaldı.

Araştırmacı ile görüşülen kişiler arasındaki sosyal, kültürel ve ekonomik farklılıklar bazı konularda iletişimi güçleştirmiştir. Bu güçlüğün ortaya çıktığı durumlarda, sorular farklı şekillerde tekrar edilmiş, kadınların soruları neden farklı algıladıkları üzerinde durulmuştur. Sonuç olarak sosyo-kültürel farklılığa bağlı iletişim güçlükleri görüşmeyi bozucu ve amacı engelleyici düzeyde gerçekleşmemiştir.

Elde edilen sonuçlar, görüşme yapılan kişilerle sınırlı olduğundan ve amaçlı örnekleme yöntemiyle çalışıldığından, seçilen çalışma grubu, eşi tarafından şiddete maruz kalan tüm kadınları temsil etmemektedir; bu nedenle araştırma sonuçları genellenemez.

Şiddet, bu araştırmada şiddet deneyimleri olan kadınlar tarafından değerlendirilmiştir. Ancak şiddet, şiddeti uygulayan, şiddete maruz kalan ve tanık olan kişilere göre farklı değerlendirilmektedir.

Kadınların gönüllü olması, çeşitli kurumlardan hukuksal ve psikolojik destek alan kadınlar olması bu araştırma için bir avantaj oluşturmakla birlikte, amaçlı örnekleme seçilen kadınların bu nitelikleri araştırmanın sonuçlarını etkileyecek özelliktedir ve okurlar tarafından dikkate alınmalıdır.

Veriler geriye yönelik bilgileri de içerdiğinden, hafıza faktöründen kaynaklanan eksiklikler ya da hatalı noktalar olabilir.

Araştırmacının konuya ilişkin kişisel duyarlılığı olan bir kadın olması beraberinde konuya ilişkin bir yanlılığı getirmektedir. Araştırma sonuçları ve yorumlamalar açısından hem avantaj hem dezavantaj olabilecek bu nokta da okuyucular tarafından göz önünde bulundurulmalıdır.

4. BULGULAR

Bu bölümde kadınların evlilik öncesi aile ve evlilik yaşantıları, şiddet deneyimleri, kadına yönelik şiddete ilişkin algıları ve şiddetle nasıl başettikleri ve eş tarafından şiddete maruz kalmanın kadının sağlığına olan etkileri ele alınmıştır.

4.1. Kadının Evlilik Öncesi Aile Yaşantısı

Şiddetin tanımlanmasında ve nasıl algılanıyor olmasında bireyin aile yaşantısı ve çocukluk deneyimleri büyük önem taşımaktadır. Bireyin sosyalleşmesi ve kişilik gelişimi aile içinde tamamlanmaktadır. Kadının evlilik öncesi aile yaşantısı, ailenin sosyo-ekonomik ve kültürel durumu, kadına yönelik şiddetin nasıl algılandığını etkilemektedir.

4.1.1. Aile içi iletişim/ilişkiler

Görüşmeler sırasında bu konuya ilişkin ayrıntılı veri alma imkanı olmadı. Kadınlar daha çok evlilik yaşantılarını ayrıntılı bir şekilde aktarma isteği içindeydiler. Kadınlar babalarından ilgi görmediklerini ve babayla iletişim kuramadıklarını aktarmaktadırlar. Bunun nedenini bazı kadınlar, ailenin kalabalık oluşuna bazıları ise babalarının ya da annelerinin kişiliklerine bağlamaktadırlar.

“Hiçbir zaman bize olumlu ya da iyi davranmadı. Hiç hatırlamıyorum bizimle hiç düzgün konuşmazdı. Çocuklarıyla konuşmazdı hatta bizi yok gibi sayardı”(Kadın 9: 27-28).

“Doğrusu ilgisiz bir ortamda büyüdüm. Sadece ben değil bütün kardeşlerim çevremdeki bütün çocuklar öyleydi. Böyle geçti benim çocukluğum”(Kadın 3:19-21).

“Düğünüme bile gelmedi (babasından bahsediyor)”(Kadın 2:384).

“Mesela Van'dayken bir gün geldiğinde diyordu ki, ‘benim kaç çocuğum var?’ Yani bir tane eksik mi o kadar da bilmiyordu. Bir evlilik vardı ama sürekli uzaktaydı sürekli karılarla kızlarla eğlenen bir tipti”(Kadın 2:40-41).

4.1.2. Ailenin kız ve erkek çocuklara ilişkin tutumu

Kadınlar ailelerinde çeşitli baskılara maruz kaldıklarını ifade etmektedirler. Yöneltilen baskılardan biri kadının sosyal yaşamına getirilen kısıtlamalardır.

“Annemin kızken üzerimde çok aşırı bir baskısı vardı. Çok baskıyla büyüdüm” (Kadın 16:18).

“Aman dışarı çıkma yok pastaneye gitme yok falan kişilerle görüşme. Yaa falan kişiler dediğim okulda erkeklerle gezinme işte bir erkekle konuşma tek başına çarşıya çıkma. İşte gören yanlış anlar kötü konuşur düşüncesi” (Kadın 16:32-34).

Kadınlar, çok istemelerine karşın ailelerin, kız çocuklarının okumasının gerekli olmadığını düşündüklerinden okumalarına izin verilmediğini aktarmaktadırlar.

“Annem işte beni okula bırakmadı. Bırakmadı ben okul okuyayım. Beni öğretmenler yazdırmaya geldiği zaman annem dedi ki benim çocuklarıma ev işi kim yapacak?” (Kadın 11:40-41).

“Amcam dedi biz Van’a göndersek köyde derler ki yetimini saklayamadı okullara gönderdi o şekil bırakmadı engel çıktı ilkokulu okudum sadece. Evlendim” (Kadın 14:30-31).

“...en büyük arzumdu bir öğretmen olmak o ukde içimde kaldı. Kapısına kadar geldim ağbim göndermedi” (Kadın 10:107).

“Bizim babamızda dövüyordu okula gitmeyin diye ben 5 yıl okudum” (Kadın 9:750-751).

“Benim kızımı okutmayacaksınız. İki ay oldu başlayalı benim kaydımı almadılar liseden. Benim kızımı okutmanızı istemiyorum. Gerekirse kızımın peşine bir adam takarım kızımın namusunu rezil ederim sorumlusunu siz bilirsiniz savcılığa şikayet ederim” (Kadın 1:208-210).

Kız çocuklarından beklenen daha çok ev işlerinde anneye yardımcı olma, çocukların bakımını üstlenme gibi toplumsal cinsiyet ayrımcılığını kanıtlayan rollerdir.

“Hani küçük çocukluğumu ben hiç bilmiyorum. Ben kendimi bildim bileli ev temizliyordum çocuk bakıyordum. Genç kızlığım da olmadı. Yani 11 yaşında kocaya verdiler” (Kadın 11:43-45).

Erkek çocuklar ise özellikle anneler tarafından el üstünde tutulmakta, ileride evin geçimini, sorumluluğunu alacak aday olarak görülmektedir.

“Annemim erkek çocuklara karşı aşırı bir sempatisi vardı, aşırı bir sevgisi vardı belki de erkeklerden yediği darbeden dolayı” (Kadın 10:40-41).

“Hep erkek doğuracak diye doğurdu ve bir oğlu oldu ondan sonra beş kız oldu” (Kadın 10:42-43).

“...annem onlara daha bir meyilli gibiydi. Biz kızlar ikinci planda kalırdık sanki kurtarıcıymış gibi davranırdı onlara, onlar en ufak hata yaptıklarında biz onlara söylediğimiz zaman hayır ona karışma ilerde bir gün size sahip olacak derdi bize ve kesinlikle karışmamıza müdahale etmezdi” (Kadın 13:38-41).

“Benden sonra yedi yıl annemin çocuğu olmamış. İşte babam senin çocuğun yok, sen kör ocaksın, evlencem falan kadını korkutmuş” (Kadın 10:43-44).

“...ağabeyime korkunç bir değer verildiğini bizden kayırdığını açıkça gördük” (Kadın 10:47-48).

“Sabah kalkardı, onun rafadan yumurtası vardı. Balı vardı, sütü vardı etler pişerdi onun tabağına ayrı giderdi ama bize verilmezdi” (Kadın 10:66-67).

“Birisi oğluna secde etseydi ikincisi benim annemdi. Bu böyleydi biz bunu çok yakın yaşadık” (Kadın 10:69-70).

“Erkeklerle çok güzel bakım konuda her konuda ama kızlar o kadar değil. Sevilmezdi yani ayrı gayrimcılık yaparlardı” (Kadın 4:967-968).

Yapılan görüşmelerde elde edilen bulgulara göre kız çocuklarının ailede erkek çocuklara göre ikinci planda kaldıkları, evde söz hakkı tanınmadığı görülmektedir.

“Benim ablam ağbime bir şey deseydi ya kardeşlerime bir şey deseydi annem kızacak. Babam kızacak vay sen ağbine öyle dedin. Kabullenmezdi, kızlar da öyle otururdu. Mecburen” (Kadın 4:972-974).

“Erkek kardeşlerimize göre biz daha gerideydik bize aşılarmıştı. Kardeşlik ama onların üstüne daha titrerdik. Erkek kardeşlerimize” (Kadın 3:160-161).

“Oğlu sırdaşı gibiydi” (Kadın 2:268).

“Babam ben de kız evlat olduğum için beni istemedi. Eğer erkek evlat olsaydım babam beni kimseye bırakmazdı yani dünyayı yıkardı beni alırdı. Ama kız evlat olduğum için babam beni pek önemsemedi ve beni almadı” (Kadın 1:117-119).

“Diyorum ya benim kardeşlerim erkek benim 5 tane erkek evladım var oğullarım var ben böyle çok şey olacam oğullarım ilerde kalkıp böyle böyle yapacak” (Kadın 1:284-285).

“Hep benim oğullarım var dedi ama hiç kızım var demedi” (Kadın 1:305).

Kadınlardan biri babasının kız çocuklarına verdiği değeri, kızlarına “oğlum” diye hitap etmesine göre değerlendirmektedir. Bu durum aslında örtülü bir şekilde erkek çocuğa verilen değeri yansıtmaktadır.

“Babam o kadar şey değildi babam kızlarına oğlum derdi çünkü. Bize oğlum derdi hala da öyle. Oğlum der babam bize” (Kadın 3:189-190).

Katılımcılardan sadece biri babasının kız ve erkek çocuklara ayırım yapmadığını ifade ediyor. Ancak kız çocuk olarak kendisinden beklentilere ilişkin bilgi aktarmadı.

“Kesinlikle ayırım yapmıyordu babam yani erkek çocuklardan” (Kadın 12:19).

4.1.3. Aile içi şiddet deneyimi

Şiddete ilişkin algılamada ve bununla ilişkili olarak şiddetle başetmede önemli bir faktör olarak kabul edilen çocukluk dönemi şiddet yaşantısına bakıldığında, kadınların hemen hemen hepsinin çocukluklarında farklı şiddet türlerine maruz kaldıkları görülmektedir.

“Mesela babam fakir değildi ama benim maaşımı hep alırdı. Ben kendime masa örtüsü aldım kaç kez getirdi sobaya atmaya çalıştı. Yani bir daha almayayım diye yani beni evde de ekonomik şiddet gördüm. Fiziksel şiddet gördüm hep hakarete uğradım çirkin olduğumu düşündükleri için duygusal şiddete uğradım ve geldim burada da aynı şeyleri yaşadım” (Kadın 2:388-392).

“Babam çocuklarını döverdi ama annemi dövmezdi. Tabii sözle tacizler küfürler bunları hep yaşadım ben küçükken korkutucu ürkütücü bir sesi vardı kulaklarımda kalan hep oydu” (Kadın 13:29-30).

“O yemek yediği zaman kesinlikle yüzüne (babasından bahsediyor) bakamazdık. Eve geldiği zaman annem ben ve diğer kardeşlerimizin korkudan titrediğini hatırlıyorum. İçeri girdiği zaman öyle bir kötü enerji yayıyordu ki insan onu gördüğü zaman ne bileyim eziliyordunuz fiziksel olmasa da ruhen eziliyordunuz” (Kadın 9:44-47).

“Ablam işte diyorum ya ablam beni çocuk bakmaya gönderiyordu. Ondan sonra giyinmemi engelliyordu. Bir nevi düğüne gittiğimiz zaman makyajdır saç yapmadır hep kısıtlanıyordum. Çevre şöyle diyecek bu baskı vardı bizlerde” (Kadın 7:67-69).

Kadınlar babalarından, annelerine oranla daha az şiddet gördüklerini ifade ettiler. Kadınlar, şiddet uygulayanın daha çok anneleri olduğunu ve bunun nedenini annelerinin, babalarından gördükleri baskının ve şiddete maruz kalmanın bir sonucu olarak değerlendirdiler.

“Babam bana çok saldırırdı bahçe içinde babaannemler işte kızındır ilgilenmiyorsun dediğinde sopa taşla sopayla saldırırdı babam” (Kadın 1:262-263).

“Benim annem çok dövdü beni. (...) 18 yaşına kadar beni dövdü” (Kadın 2:153-155).

“Söz dinlemezdim annem beni söz dinlemem için döverdi” (Kadın 3:136-137).

“Babam değil ama annem bizi çok dövdü ama babamızdan değil. Babamdan bir tane tokat yedim” (Kadın 4:961).

“14 yaşına kadar ki baba dayaağı da vardı. Şiddet vardı annemde de şiddet vardı. Babam ona uygulardı annem de bize uygulardı” (Kadın 9:16-17).

“...annem de bizi döverdi”(Kadın 11:24).

Baskıyı haklı çıkarma nedenlerini katılımcı şu ifadesinde çok iyi sıralıyor: “Baba ağalıktan dolayı baskı kurdu ağbi Müslümanlıktan dolayı ikisinin şeyi altında biz çıktık böyle. Biri İslami yönden büktü biri de ağalık yönünden büktü”(Kadın 10:82-83).

Katılımcılardan biri evde ağbisinden şiddet gördüğünü ifade etmektedir.

“Ağbim bizi böyle kendi isteğine göre hadi sıraya girin sıraya diziyor hepsine tak tak vuruyor hadi oturun. Yani böyle bir dengesiz bir şey”(Kadın 2:271-273).

4.1.4. Aile içinde şiddete tanık olma

Görüşmeye katılan kadınların çoğu ailelerinde, babaları tarafından annelerine fiziksel şiddet uygulandığına tanık olduklarını ifade ediyorlar. Kadınların anne ve babalarının uyguladığı şiddetten söz ederken, daha çok fiziksel şiddeti anlatma eğiliminde oldukları gözlemlendi.

“Keşke görmüş olsaydınız annemin gördüğü şiddet vücudunda izleri hep vardı yani. Her zaman için de vardı. Hiçbir zaman o şiddet izleri kaybolmadı”(Kadın 9:67-68).

“Annem sürekli dayak yiyen bir kadındı. Sürekli yerdi”(Kadın 10:37).

Kadınlardan bazıları, tanık oldukları şiddeti yansıtırken kendi yaşadıklarını kıyaslayarak durumu önemsememe, ciddi bulmama eğilimi gösterdiler.

“Ben bir kez böyle annemi dövdüğünü gördüm babamın”(Kadın 2:126).

“Rahmetli babam da şiddet uygulardı annemi döverdi ama o kadar değil. Yani bu kadar şiddet değil ne bileyim bir arada sırada bir şey yaptığı zaman ya da annem bizleri dövdüğü zaman bir iki tokat vururdu o kadar”(Kadın 11:21-23).

“...yatağa gel dediği zaman gitmediğinde mutlaka bir dayak yerdi. Tabii yalvara yalvara gitmezdi. Babam da sinirleniyordu kalkardı ya giderdi işine ya anneme güzel bir dayak çekerdi”(Kadın 4:955-957).

Babasının annesine fiziksel şiddet uygulamadığını ancak sözel/duygusal şiddete başvurduğunu ifade ediyor bir katılımcı.

“...annemi dövmezdi. Tabii sözle tacizler küfürler bunları hep yaşadım”(Kadın 13:29).

Eşinden gördüğü şiddet ve baskılar nedeniyle 20 yaşında fare zehiri içerek intihar eden annesini başkalarının ifadelerinden bize aktarıyor.

“...babam onu tandır şişiyle dövermiş aşırı derecede annem şiddet görmüş” (Kadın 1:35).

“Diyor ki kardeşinle bir ilişkin mi var? Yani kötü anlamda bir ilişkin mi var? Eve gelir gelmez karyolaların altına bakarmış, işte bakalım annem birileri saklıyor mu? Aşırı derecede bir de şüpheli yani paranoyak dediğimiz bir bilince sahip” (Kadın 1:39-42).

4.2. Kadının Evlilik Yaşantısı

Ev içinde erkeğin kadına yönelik şiddetini sorgularken şiddetin hangi koşullarda, düşünce yapılarında ortaya çıktığını incelemek amacıyla evlilik ilişkisini başlangıcından itibaren ayrıntılarıyla ortaya koymak gerekmektedir. Bu amaçla kadının nasıl ve ne zaman evlendiği, eşler arası iletişim biçimleri, evlilik içinde rol paylaşımları, kadın ve erkeğin birbirlerinden beklentileri, erkeğin aile yapısı, erkeğin kişilik yapısı, erkeğe göre kadının yeri ve değeri konuları kadınların anlatımları ile ele alındı.

4.2.1. Kadının ne zaman ve nasıl evlendiği

Evlilik duyguların, düşüncelerin yaşamın paylaşıldığı bir alan. Evlilik kararı da paylaşımın bir kararı olması gerekirken görüşülen kadınların evlilik kararını vermelerinde, bulundukları statüyü değiştirme, var olan baskılardan kurtulma, bireyleşme düşüncesinin etkili olduğu görülmektedir. Ancak çoğunun beklentisi yerine gelmemiş baskılardan ve şiddetten uzaklaşmaya çalışırken eş şiddetine maruz kalmışlardır.

“Benim kabul etmemin sebebi neydi evdeki zulümden kurtulmak ikincisi Müslümansa Müslümandan zarar gelmez diye düşünmüştüm fakat demek ki o sadece göstermelik bir Müslümanlık yaşıyordu” (Kadın 10:170-172).

“Babanın zulmü annenin baskısı bizler de gittik evden. ...istemedi bir evlilik bütün bu ortamın içinden sanki bir kaçış” (Kadın 10:146-147).

“Yani ordan kurtulma şeyi var. İsteği de var işte o şekilde arkadaş olduk. 8 ay arkadaş olduk” (Kadın 2:351-352).

“Giyim konusunda makyaj konusunda saç yapma konusunda giydiğim pantol konusunda bu konularda gerçekten çok özlem çektim bir sevgi arayışı içindeydim. Hani bir nevi bir insan bir şeyleri arar da bulamaz ben de o konumdaydım”(Kadın 7:27-29).

“Bir nevi kurtuluştı bu. Kurtulacaktım rahat edecektim. Eşim eve bir lokma ekmek getirecek düşüncesi vardı bende”(Kadın 7:45-46).

“O zaman eşimi gerçekten çok seviyordum. Yani bir nevi eşim benim için ilahtı. Her gece derdim ben eşime kavuşayım hiçbir şey istemiyorum senden derdim”(Kadın 7:87-88).

“Ablam dedi ki bir gün bak dedi ihtiyarlar var burada durma git kurtul ağbım evlenmemiş bize bakma git senin kaderin açılmış git! İşte o zaman bu dayımın oğlu da istedi”(Kadın 10:152-153).

Görüşülen kadınların çoğu erken yaşta evlenmişlerdir. Belirli bir gelişimsel olgunluk gerektiren evlilik bu olgunluğa erişilmeden gerçekleşmektedir. Bu durumda, aile büyükleri genç kızın kararına müdahale ihtiyacı hissetmektedirler.

“Aslında çocukluk bir dönemiydi. 16 yaşındasın ne kadar sevgiyi bilirsin.(...) Aileden de isteyince baskı gelince evlen evlen diye evlilik yaptım”(Kadın 16:24-27).

“Evlilik budur işte gidecem rahat edecem önemseyecek beni budur evlilik işte. Bunları önceden peşinen hesaplayamadım çünkü öyle bir hesap kaygım yoktu”(Kadın 10:219-220).

Bazı durumlarda ise kadınlar evlilik kararını kendilerinin değil ailenin diğer büyükleri tarafından verildiğini söylemektedirler. Şiddetin kadının ne zaman ve nasıl evlendiği ile başladığını söylemek mümkündür. Kadınların bu durumda hayır deme haklarının olmadığını, sadece ailenin kararına uymak zorunda oldukları görülmektedir.

“Okul çağı yani farkına varmadan büyümüşüz. Ya da öyle zannedilmiş ve kocaya verildik daha doğrusu verildik evet. Adamın biri geldi istedi annemle babam kararlarını verdiler. Bana sorma gereği bile duymadan verdiler. Tabii kesinlikle ben buna karşı çıkmazdım. Denedim bir kaç defa, kesinlikle konuşturmadılar daha sonra zorla evlendirildim”(Kadın 13:41-44).

“Ayaklarının üstüne bas ya da senin de fikirlerin var mı duyguların var mı kesinlikle sorulmadı bana kesinlikle bu adamı istiyor musun seviyor musun dahi diye sormadılar. Sadece git evlen ve hayatını kurtar dediler bana ortada kalırsın yarın öbür gün biz ölürsek. Daha sonra 10 çocuğu olan bir aileye gelin gittim”(Kadın 13:50-53).

“Çok isteyenim oldu. Tabii o bizim elimizde olmayan bir şeydi büyükler sürekli karar verirlerdi. Biz değil. En sonunda Patnos şeyinde hiç görmeden evlilik yaptım”(Kadın 14:18-20).

“Annem karar verdi. Annem şey etti annemin lafı geçerdi lafıyla şey oldu o zaman benim ağbilerim yoktu”(Kadın 11:53).

“14 yaşına geldiğimde babam beni evlendirdi. Hiç görmediğim yüzünü hiç görmediğim tanımadığım yaşça benden oldukça büyük biriyle bana sormadan evlendirdi”(Kadın 9:17-19).

“Ben akrabalık evliliği yaptım yani annemin üvey kardeşi vardı annem tuttu beni ona verdi (...) ...annem diyor ben akrabaya verecem ağbime sahip çıksın. Bundan dolayı annem çok istiyordu beni onları evlendirmek”(Kadın 4:14-16).

Bir diğer katılımcı ise, ailesinin isteği üzerine dayısının oğlu ile evlendirildiğini, bu sırada eğitim fakültesini kazandığını ama ağbisinin okumasına izin vermediğini ifade ediyor. Çünkü bir kadının evlenmesi okumasından, ev dışında meslek sahibi olmasından daha önemli görülüyor.

“O benim en büyük arzumdu bir öğretmen olmak o ukde içimde kaldı. Kapısına kadar geldim ağbim göndermedi tabii eşim okudu onun okulunu bekledim ve istenmeyen bir evlilikti”(Kadın 10:106-108).

Çok özel olan bir yaşamı paylaşmaya hazırlanan iki insanın evlilik öncesi birbirlerini tanımalarına bile izin verilememekte, kadınlar evliliğin ilk gecesini ve ilk günlerini korkuyla geçirmektedirler.

“İki sefer gördüm o da hiçbir hükmüm sözüm geçerli olmayacak biliyordum hep başımı eğdim. Büyüklerin sözü geçerli diye”(Kadın 14:28-29).

“Kendim çocuktum zaten 13-14 yaşlarında falandım”(Kadın 15:30). “Sadece bir gün gördüm o kadar. Başka görmedim yani”(Kadın 15:35).

“...hiç görmedim kesinlikle ismini bile gittiğim gün öğrendim. Yani bizde cesaret edip de ismini soramazsınız. Kesinlikle buna izin vermezler ki babam gelmesine de izin vermezdi”(Kadın 9:82-83).

“Baskı olduğu için biz kimseyle görüşemedik, buluşamazdık sevgili hayatı yaşayamazdık. Böyle”(Kadın 7:38).

Kadınların bazıları evlilik kararında ailenin, annenin ya da babanın kendilerinden daha iyi karar verebileceğini düşünmektedirler. Çocukluklarından itibaren evde söz hakkı tanınmayan bireyler kendilerini ilgilendiren böyle önemli bir konuda karar vermede kendilerini yetkin hissetmemektedirler.

“Babam iyi diyor demek ki iyidir ben küçüğüm onlar benim büyüklerim onların sözü daha şey olur. Kılmak istemedim”(Kadın 12:69-70).

Kadınlara bir nesneymiş gibi yaklaşıldığı görülmektedir. Çocuk denebilecek bir yaşta kendisinden yaşça büyük bir kişiyle zorla evlendirilen kadın, bu evliliğin para karşılığında yapıldığını söylemektedir.

“11 yaşında beni kocaya verdiler. 35 yaşındaki bir adama adam hem kördü hem sağırdı”(Kadın 11:55-56). “Aslında aldıkları para da sözde bana çeyiz yaptılar çeyiz ben o zaman çocuktum çeyizin ne olduğunu da bilmiyordum” (Kadın 11:79-80).

Ancak onun hikayesi burada bitmiyor. İkinci evliliğini yine annenin baskısıyla, onun psikolojik şiddetine maruz kalarak, boşanmış bir kadın olmanın toplum ve çevre tarafından yüklenen zorluk ve baskılarıyla yapıyor. Kadınlar evlendirilerek “namusları” korunmaya çalışılmaktadır.

“Eni sonu beni bu adama verdi. O da sözde imamdı. İmamdır dedi bu seni saklayacak bilmem ne yapacak. Ben istemedim. Ben bir yıl boyunca sürekli ağlıyordum. Ben istemiyordum onu. Annem gitmişti bizim tandırlık vardı orda ekmek yapıyordular. Annem oraya bir tane ip asmıştı. Sen istemediğin taktirde, sen niye gitmiyorsun? Kocaya niye gitmiyorsun? Senin bir bildiğin mi var? Orda diyordu ben kendimi boğacam. Senin yüzünden kendimi boğacam. Zehir şişesi de sürekli onun elindeydi. Ben ille de onun istediği olacak. Eni sonu bu adama zorla annem verdi” (Kadın 11:127-132).

Kadınlardan biri ailesinin baskısı ve eşinin tehditleri nedeniyle evlenme kararı verdiğini açıklıyor. Aile, genç kızın evlenemeyip “evde kalacağı” korkusu taşımakta, bu nedenle evlenmesi için psikolojik şiddet uygulamaktadır. Aynı zamana kadın, kendisiyle evlenmek isteyen eşinin tehditlerine maruz kaldığını, yaşadığı yerdeki bir olaydan etkilenip, korktuğunu ve eşinin evlenme teklifini kabul ettiğini aktarmaktadır.

“Amca tarafımda baba tarafımda bana sürekli evde kaldı evlenmiyor niye evlenmiyor? Sebep nedir” (Kadın 1:480).

“Gün geliyor bir arkadaşla eşim bana diyor ki sen benden başkasıyla evlenirsen seni de evleneceğin kişiyi de kurşuna dizerim” (Kadın 1:469-470).

“O arada bizim mahallede bir olay oluyor bizim yan mahallede bir olay oluyor. Bir genç kızın dayısının oğlu kızı istiyor kızı vermiyorlar kız da istemediğini söylüyor. Dayısının oğlu merdivenlere çıkıyor kızı kurşun yağmuruna tutuyor. Üç kurşunla kızı yaralıyor. Kız hastaneye gidiyor tedavi oluyor iyileşiyor. Tekrar o çocukla evleniyor” (Kadın 1:470-473).

Evlenme kararını başlangıçta kendisi veren, ancak sonrasında bazı nedenlerle evlenmekten vazgeçen kadın, ailesinin isteğiyle evlenmek zorunda kalmaktadır. Aslında zaten evli olan biri hoşlandığı bu genç kızla onu takip ederek tanışıyor ve evlenme

isteğini bildiriyor. Aile erkeği araştırıyor ve inanıyorlar. Sonra ise evli ve çocuklarının olduğunu öğreniyorlar. Anne-babalar kız çocukları için en iyi geleceği onu evlendirerek vereceklerine inandıklarından onun evlenmesini uygun görüyorlar.

“Yalandı her şey. Ondan sonra ben o zaman zaten ayrıldım. Daha evlenme aşamasına gelmeden yüzükler takılacak ya (...) Nişanı ben attım çünkü arkadaşlarından onun evli olduğunu öğrendim”(Kadın 8:108-110).

Ancak böyle bir durumda bile aile evlenme kararını onaylıyor çünkü bir kere yüzük takılmış.

“Bir yalanı çıkmış sonuçta istemiyorum. Ailem dedi yok akrabalar arasında nişanlandığın çıkmış ismin çıkmış nişanı atarsan rezil olursun yani doğu kültürü diyeyim ben size. Tekrar nişanı geri takmak zorunda kaldım”(Kadın 8:114-116).

Benzer şekilde bir başka katılımcı, eşiyle nişanlanmış olduğu için ve ayrılmasının çevre ve aile tarafından onaylanmayacağından, başından beri istemediği kişiyle evlenmek durumunda kaldığını aktarmaktadır.

“Valla ben çok kötü hissettim o adamı ilk görünce. Ailem dedi nişanlılık dönemi biz yüzük falan aldık. Bizde dönmek falan yok (...)...mesela bizim tarafta öyle bir nişanlı olduğun zaman döndürmek ayıptır şey değil yani doğal karşılanmıyor. Ben de onları küçük düşürmemek için evet dedim”(Kadın 12:64-68).

Boşanmış olma kadınlara ikinci evliliklerinde bekar bir erkekle evlenmelerine pek olanak sağlamıyor. Kadının boşanmış ya da dul olarak toplumda yer edinmesi çok zor görünüyor bu nedenle mutlaka tekrar evlendirilmeli, namusları korunmalıdır. Boşanmış kadının bedeni kullanılmış ikinci el eşya durumundadır ve ikinci eş olmaya daha uygundur.

“Ben iki yıl boyunca beni isteyenler arasında günde belki on kişi gelirdi beni isterdi ve arasında bir tane bile bekar yoktu. Hepsi evliydi ya karısı yatalaktı işte karısına bir hizmetçi arayanlar geliyordular. Ya karısı evi geçindiremiyordu ya iş yapamıyordu ya çocuğu yoktu. İşte böyle şeylerdirler. İki yıl boyunca annem işte her gelene beni vermek istedi”(Kadın 11:123-126). “Ben 19-20 yaş vardım işte beni kuma üstüne gine verdiler”(Kadın 11:136).

4.2.2. Eşler arası iletişim biçimi

Görüşülen kadınların en çok yakındıkları konulardan biri eşleriyle olan iletişim eksikliğidir. Eşlerini tanımak, duygularını, sevgilerini, düşüncelerini paylaşmak

istemektedirler. Eşler arası problemlerin çözümü için etkili iletişimin önemi üzerinde durmaktadırlar.

“İletişim çok şey çözer, her şeyi çözer güzel bir iletişim her şeyi çözer diye düşünüyorum yani düşündüklerim bunlar” (Kadın 10:951-952).

“Oturup konuşabilirdik anlaşılabildik yani anlaşılamayacak bir şey yok. Ama konuşmuyor konuşturmuyor. Dinlemiyor sadece sabit bir fikri var kafasında, ya insanlar esnek olabilir. İnsanlar orta yol bulabilir. Konuşursa ama yok benimkidir benim sözümdür diye direnirse o zaman hiçbir şey de olmaz” (Kadın 2:998-1001).

“...ben ona yaklaşmak istedim aslında o bir duvar bıraktı” (Kadın 2:1053).

“...beyaz olduğunu söylüyorsun ısrarla sana siyah olduğunu söylüyor. Siz öyle insanla tartışmaya bile girmek istemiyorsunuz” (Kadın 2:828-829).

Kadınların yakındıkları konulardan bir diğeri eşlerinin kendileri ile ilgili bilgileri eşlerinden saklamaları ya da paylaşmak istememeleridir.

“Senin mesleğin ne? Senin işin ne? Adam söz hakkı hiç bana vermez” (Kadın 4:-373).

“O öyle kapalı bir kutu gibi durur” (Kadın 3:680).

“Ben onun eşiydim bir sorun olsa hayatta bana demezdi” (Kadın 4:245).

“Ben de paylaşım vardı. Ben eşimden hayatım boyunca hiçbir şey saklamam asla hayatımla ilgili hiçbir şeye saklamadım. Bunu gururla söylüyorum. Ama eşim benden çok şey saklardı ve hiçbir şeyi benimle paylaşmazdı” (Kadın 1:1667-1669).

Karşımızdakine duyduğumuz sevgi ve saygının, ona önem vermenin en kolay ve açık ifadesidir onu “dinleme”. Dilenildiğini hissetmek bireyi rahatlatır, anlaşıldım duygusunu yaşar ve kendisine önem verildiğini hisseder. Elde edilen bulgularda kadınların bu duyguyu yaşayamadıkları ve bunun eksikliğini hissettikleri söyleyebilir.

“...o anda konuşmayı bırakır başka şeylerle ilgilenir bu beni çok üzüyor yani beni dinlemesi gözümün içine bakması benim için çok önemli. Dinlemek istemediğini gösteriyor” (Kadın 10:880-883).

“Dinlerdi ama önemsemezdi gene kendi bildiğini yapardı” (Kadın 1:1673).

Kadınların sorunlarını paylaşmak istediklerinde ise, eşleri tarafından susturuldukları görülmektedir. Erkekler kadınların sorunlarını ifade etmesini şikayet gibi algılamakta, iletişimi kesmekte ve çoğu zaman iletişim tartışmayla sonuçlanmaktadır.

“Birbirimize yanlışlarımızı güzel bir şekilde söylemiyoruz bunu ben size söyleyeyim. Yani bunu daha güzel bir şekilde söyleyebiliriz. Birbirimizin yanlışını daha farklı ama kızarak söylüyoruz. Çünkü birbirimize öfkeliyiz ya öfkeli olduğumuz için her an birbirimizin en ufak yanlışını kızıyoruz bağıriyoruz büyütüyoruz.....” (Kadın 10:988-991).

“Sohbet ettiğimiz zaman muhakkak kavgaya kaçardı. Yani kendisinin fikrine zıt bir fikir duyduğu zaman hemen kolayına kaçardı” (Kadın 1:1681-1683).

“Problemler yaşıyorum bunları ona anlattığım zaman zaten çok kötü tepki gösteriyor. Hiçbir zaman istediğim cevabı vermiyor. Duymak istediğim cevap o değil kötü şeyler söylüyor bana fakat zaman zaman ona anlatmadan da kendimi edemiyorum. Bir başkasına hiç anlatamam” (Kadın 10:835-838).

“Evet anlatırım paylaşıyorum ama o şikayet gibi anlar” (Kadın 3:664).

“Ben konuşayım konuştuğum zaman baba ana düz giderdi” (Kadın 4:743-744).

“Üzgün olduğumu kabul edemiyor tahammül edemiyor. Çünkü niye tahammül edemiyor benim üzüldüğüm için de değil aslında orda bir problem var çözemiyor. Onu nasıl kapatacak bana ferahlık veremeyecek yani benim üzüldüğüm o soruna bir çözüm getiremeyecek onun için de sorunları duymak istemiyor bu yani değil benim üzüldüğüm için çünkü benim üzüldüğüme üzülseydi benim o andaki ses tonuma bakmayacaktı ki benim ne kadar üzüldüğüme bakacaktı. Ama orda da bakış açısı çok farklı ne kadar üzüldüğüme bakmıyor ses tonuma bakıyor” (Kadın 10:720-726).

Evde bütün gün ev işleri ve çocuklarla meşgul olan kadın, yaşadıklarını eşiyile paylaşmayı beklemekte ancak eş buna yanıt vermemekte iletişimi kapatmaktadır.

“Bir güler yüz içten samimiyet tatlı dil ve ihtiyacına göre kadın konuşmak istiyor. Diyelim ki bütün gün evde yalnızdır. Konuşacak kimse yoktur biriyle konuşmaya ihtiyacı vardır bunu geldiği zaman o beni sorsun isterim” (Kadın 10:875-887).

Paylaşım eksikliğini ve birbirini anlama çabasının ne kadar az olduğunu katılımcıların aşağıdaki ifadelerinde görmek mümkün.

“Akşamdan akşama gördüğüm yabancı bir insan gibi. Başka bir şey değil benim için” (Kadın 13:203-204).

“Bugün niye bana farklı davranıyorsun. Hayırdır ne yaptın diye sorabiliyordun. O yüzden hiçbir zaman artık ona karşı ne sohbet ne de hoşgörü göstermedim. Sert oldum sert olduğum zaman da niye sertsin. Kimi gördün yüreğin gözün kimde diye sorular sorardı saçma saçma. İşte benim eşimle zıtlığım buydu. Anlaşamıyorduk” (Kadın 9:806-809).

“Evliliğim 9 yıl boyunca toplansam üç kez ancak konuşmuşuzdur yani konuşmak istediğinde bile konuşamıyordu zaten ben yaklaştığımda bile konuşamıyordu” (Kadın 16:488-489).

4.2.3. Evlilik içi roller

Elde edilen bulgularda kadın ve erkeğin ev içindeki rolleri geleneksel cinsiyet rol beklentilerine göre şekillenmektedir. Kadından ev içinde beklenen, ev işleri ve çocuk bakımındır. Aile ve evle ilgili kararlar alınırken erkeğin sözünün geçtiği, kadın ev dışında gelir getiren bir işte çalışıyor olsa bile bu durumun değişmediği gözlenmektedir.

“Yani kapıdan çıktığımı eşime söylüyordum. Ben bunu yapıcım diyordum” (Kadın 7:860).

“Ortak konuşmadığımız için o kendi kendine başkasıyla karar veriyor bizim ailemiz hakkında. Onu ben bir yerde çok tuhaf bir şekilde duyuyorum duyduğum zaman şok oluyorum ya da ben bir pot kırıyorum ya da o tuhaf bir şey söylüyor böyle donakalıyorum milletin içinde” (Kadın 10:944-947).

“Ben kaç sene subay lojmanları vardı aşağıda bizim evin aşağısında. Ben orda çalışıyordum” (Kadın 11:334-335).

“Çocukların ihtiyaçlarını karşılıyorum en azından hani temizlik olsun yedirmek giydirmek olsun bunun dışında ödevlerine falan yardımcı olmaya çalışırım” (Kadın 3:962-963).

“...bulaşık olsa ben koşuyorum ev süpürme olsa bir iş olsa koşuyorum sonra çoluk çocuklarla...” (Kadın 4:143-144).

“Akşama kadar dikişle uğraşıyorum yetmemiş gibi dışarıda da iş yapıyorum. Ben temizliğe gidiyorum...” (Kadın 4:749-750).

“Bütün sorumluluğu ben taşıdım bu evin ceyranıymış bu evin sorumluluğuymuş masrafiymiş bütün her şeyi ben üstlendim. Annemin bir babamdan kalma maaşı vardı sürekli bana verirdi ben ezilmeyeyim diye” (Kadın 14:45-47).

“Çalışıyorum yani hatta eşime ben para veririm her gün para veririm ben gerçekten bunu söylemiyorum önemli bir şey değil bence. Ben para veriyorum eşime utanılacak bir şey değil onun da ihtiyacı olduğu için veriyorum. Ama eşim keşke anlasaydı iyi olsaydı ne bileyim” (Kadın 15:401-403).

“Ev temizliklerine gidiyordum o parayla idare ediyordum. Çocuklarımı öyle geçindiriyordum. Bir nevi eşim evde kaldığı süre içinde de o aldığım parayı onunla da paylaşıyordum. Evde çocuklara nasıl bakıyorsam eşime de aynı şekilde bakıyordum”(Kadın 7:773-775).

Kadının kendisi de çalışıyor olmasına karşın kazandığı paranın kullanımını erkeğin idaresine vermektedir. Eşi çalışmayan, evin bütün geçimini sağlamaya çalışan bu kadın, kocasının -kadının kendisine ait olan- parasını harcamasına karışmadığını

söyleyerek kadın ve erkek arasında cinsiyetçi ayırımı, açıklamaya yer bırakmayacak şekilde örneklendirmektedir.

“Çok yani mert bir insan. Parada aslında çok mert. Yani demez bunu alma şunu alma niye alıyorsun demez. Hiç” (Kadın 15:416-417).

Kadınlardan sadece biri kendisi çalıştığı için kocasının (koca çalışmıyor) ev işlerinde yardımcı olduğunu söylemektedir.

“Ben evde her şeye yardım eder ev işinde. Bunları yapıyor yani evdeki bütün işi bana yığmıyor yapıyor yani” (Kadın 15:473-474).

4.2.4. Kadının evlilikte erkekte beklentileri

Kadın ve erkeklerin evlilik yaşamında, bir eşten ne bekledikleri; beklentilerinin neye göre şekillendiğini ve evlilik ilişkisini ve kadını nasıl etkilediğini belirlemek amacıyla sorulan “eşinizden neler beklersiniz” sorusuna kadınların verdikleri yanıtların sevgi, saygı, güler yüz, anlaşılma, düşünceli olma, anlayış, romantizm, paylaşım, şefkat, değer verilme gibi daha çok duygusal ihtiyaçlarının karşılanması yönünde olduğu görülmektedir.

“İnsan varlığın içinden yokluğa düşse gene de bir sevgi saygı görse yine de insanın gözüne gelmez” (Kadın 4:357-358).

“Bir güler yüz bir tatlı konuşmayı ben tercih ederim her şeye ama bunları veremeyince elinde neyi var maddi imkanı var onu kullanıyor” (Kadın 10:653-654).

“Ben yatağa girdiğim zaman asla kocam dönüp bana bakmazdı. Asla. Ben yine de sarılırdım ben öperdim ben yalvarırdım. Asla o yapmazdı” (Kadın 4:633-634).

“Beni anlasın, anlamaya çalışsın -gülüyor- Böyle kim istemez?” (Kadın 3:972).

“Küçük bir çiçek getirsin. Ne bileyim beni düşündüğünü göstereyim erkek biraz kadını düşündüğünü göstereyim.(...) Dışarıda kötü de olsa kapının arkasında bıraksın o kötülüğü. Bugün ne yaptın diye karısına sorsun. Bugün nasıl geçti?” (Kadın 9:790-797).

“Bana göre anlayışlı, hatan varsa hatanı şiddet uygulayarak, bağırarak değil bir şeylere yasak koyacaksa oturup sana mantıklıca anlatmalı. Ben bunu istiyorum diyecek sen de hayvan değilsin, anlarsın. Onun isteğine göre karşılık verirsin” (Kadın 16:531-533).

Kadınların eşten beklentileri duygusal ihtiyaçlar temelinde olmakla birlikte, aynı zamanda evin geçimini sağlama ve karısına ve çocuklarına sahip çıkması erkekte beklenenler arasındadır.

“Evine iyi bakması lazım karısına çocuklarına yemesini de içmesini de özgür bırakması lazım”(Kadın 12:779).

“Erkek ailesine sahip çıkacak. Yani kendisini her zaman eşinin yerine koyacak yani karşılıklı sevgi saygı bence işte çocuklarına bakacak. Eşine bakacak onları herkesin yanında küçük düşürmeyecek”(Kadın 15:151-153).

Ancak kadınların evlilikten ve bir eşten olan beklentilerinin karşılanmadığı görülmektedir.

“Bağırarak içeri girerek bir şeylere çarparak değil hayatım bugün çok yorgunum gidip dinlenmek istiyorum. Beni bir müddet rahatsız etme desin ben o erkek için ölürüm yani. Ölürüm çünkü o beni düşünüyor benimle düzgün konuşuyor. Öyle erkek nerde yok ki. hep öyle istedim. Öyle bir şey olmadı”(Kadın 9:801-804).

“Mesela ben eşimin elini tutup böyle duygusal anlar yaşamak istedim ama hiç olmadı” (Kadın 2:1050-1051).

“Daha demedi sen benim eşimsin. Al sana bu hediye seni aldım. Asla görmem”(Kadın 4:230-231).

“Ben farklı bir insanım duygusalım, çok hassasım, ben sevgi muhabbet istiyorum. Ben o duygusal anları canlı canlı yaşamak istiyorum. Hiç yaşamadım benim eşimden beklediğim bunlar. Hiç vermedi” (Kadın 10:307-309).

“Benimle tek işi cinseldi onun dışında işi bittikten sonra asla konuşmazdı asla onun dışında bir şey yoktu aramızda onun dışında aramızda hiçbir başka olmuyor. Yok...”(Kadın 10:372-375, 376-377).

“Kadına karşı şefkatli iyi temiz iyi davransın şiddet olmasın”(Kadın 12:766).

“Hasta olduğumda yorgun olduğumda eşimin bana yardım etmesini istedim. Ama öyle bir şansım yok gerçekten bazen sıkıldığım anlar oluyor bazen bunaldığım anlar oluyor sofrayı benimle kurmasını...” (Kadın 13:566-567).

“...sonuçta güzel bir söz işitmek istedim tabii bir yemek yaptıktan sonra ellerine sağlık çok güzel olmuş demesini istedim. Ama bu yok bizde kesinlikle ve bu olmadığı için de ben artık yapmak istemiyorum”(Kadın 13:508-510).

“Bir erkek sabah kalktığı zaman hanımına sormalı bugün eve ne lazım? Bugün ne derdin, ne yapacaksın? Oturup da beraber paylaşmalı ya da çocuğumuzun bugün sorunu ne gördüm çocuğum bu hareketi yaptı buna karşı ne eğer çocuk sahibiyse oturup karar vermeli”(Kadın 14:349-351).

Eşinin ailesi ve komşuları tarafından çoğu zaman haksızlığa uğradığını ancak eşinin ona destek olmadığını ve yalnız kalarak baskıların daha da arttığını sıkça dile getiren katılımcı bu anlamda eşinin ona destek olmasını bekliyor ve korunma ihtiyacını dile getiriyor.

“Babam bize sırttı babamıza güveniyorduk. Babam ne de olsa insanlar ondan çekiniyordu bize bir şey yapamıyordu ama ne oldu benim bu sefer eşim sırtım oldu eşim olmadı. Hani sanki ondan şey bekledim”(Kadın 10:270-272).

4.2.5. Kadına göre, erkeğin evlilikte kadından beklentileri

Kadınlar, eşlerinin kendilerinden yani evlilikte bir kadından öncelikli olarak cinsel isteklerinin tam olarak (istedikleri her an ve “hayır” demeden) karşılanması, eve geldiklerinde hoş karşılanma ve güler yüzlü olunması, yemeğin düzenli olarak yapılması, sorun ifade etmeme, motive edici harekete geçirici bir rol üstlenme gibi beklentilerinin olduğunu aktarmaktadırlar.

“Benim onu karşılamamı isterdi. Karşılamamı isterdi yemeği düzenli olarak yapmamı isterdi. Cinsellik şu bu her şeyi tam isterdi yani”(Kadın 1:1389-1390).

“Erkeğin tek istediği cinsellik oluyor kadında yemin ediyorum erkeğin kadında aradığı tek şey cinsellik kadın cinsellik yönünden verici oldu mu erkek başının üstünde taşıyor. Ama kadın birazcık rahatsız oldu mu ya da istemedi mi ya da isteksizlik oldu mu soğukluk oldu mu erkek de bir anda bir aslan kadar yırtıcı olabiliyor”(Kadın 1:1420-1423).

“Eş olarak yani içiyor içiyor içiyor içiyor kokuyor kokuyor ve bazen çişini yapıp geliyor ve benden ona karılık yapmamı istiyor. Onunla aynı yatağı paylaşmamı istiyor”(Kadın 2:892-894). “Ben istiyorum diyor o kadar ben istiyorum. Yani onun tek şey kendi benim düşüncelerim önemli değil onun için. İstemediğin halde yatıyorsun”(Kadın 2:951-952).

“Sadece işten geldiğim zaman istediği cinsellik. İsteddiği sigarası istediği yemeği istediği çayı oldu. Bundan hariç hiçbir şey istemedi”(Kadın 7:1139-1140).

“Cinsel yönden onu mutlu et ama hiçbir soru sorma en büyük sorun o. Soru sorma, dert anlatma, çözüm isteme, kötü şeyler anlatma. Güler yüzlü ol, geldiği zaman yemeği kur yesin ondan sonra yat ondan sonra kalk işini yap ondan bir şey talep et çarşıya git. Şunu al bunu al bitti hayat budur. O bunları istiyor”(Kadın 10:864-866).

4.2.6. Kadına göre erkeğin (eşin) kişilik yapısı

Kadınların ifadelerine göre, şiddet uygulayan erkeklerin kişilik özellikleri değerlendirildiğinde, benzer olan özellikler şunlardır: her zaman haklı olduğunu iddia eden, sinirli, kıskanç, kontrolü her zaman elinde tutmak isteyen (başkalarının davranışlarını kontrol etme isteği) karşısındakinin isteklerini, duygularını göz ardı eden-bencil (kendi isteklerinin duygularının, ihtiyaçlarının daha önemli olduğuna inanma), sürekli iş değiştiren, işinde başarısız, çevresinde sessiz tanınan, temelde kendine

güvensiz, ruhsal sorunları olan (şiddeti arttırabilecek diğer etkenlerden birine sahip olma), evle ve çocuklarla yeterince ilgilenmeyen, sorumsuz, sadakatsiz, karşısındakini tehditlerle korkutmaya çalışan, küfürbaz, takıntılı, yaptıklarının sonuçlarını kestiremeyen ya da önemsemeyen (davranışlarının başkaları –özellikle şiddet uygulanan kişiler- üzerindeki olumsuz etkilerini görmezden gelme ve kabul etmeme) ve sorunları için karşısındakini suçlayan.

“Hep diyordu ben haklıyım”

Kadınlar eşlerinin her zaman kendilerini haklı gördüklerini, kendi isteklerinin yapılmasını ve kabul edilmesini beklediklerini aktarmaktadırlar.

“Hiçbir zaman hep diyordu ben haklıyım. Haksız olduğu yerde de diyordu ben haklıyım yani hiçbir zaman beni şey yapmıyordu” (Kadın 12:421-422).

“Dinlemiyor. Sadece sabit bir fikri var” (Kadın 2:1000).

“Çok bilen, bu böyle olacak. Ben dedim bu her şeye karışıyorsa böyle dayatmacı bir adamsa ben bununla nasıl bir ömür yaşarım?” (Kadın 3:304-305).

“Hep benim dediğim olsun ister. Bu böyle değildir böyledir der. Böyle olduğunu kabul edeceksin. (...) Dediği dediktir. İnatçıdır. Öyle yani” (Kadın 3:850-852).

“Hep diyordu ben varım kendini büyük görüyordu. Ben varım başka hiç kimse yok” (Kadın 12:462-463).

“Kendini çok büyük bir ilah olarak görüyor” (Kadın 13:505).

“...mesela sen şunu yanlış yaptın desen benim eşim insana çok kötü davranır. Kavga eder. Birinin yanlışını söylemesini istemez yani” (Kadın 15:569-570).

“çok sinirliydi”

Kadınlara göre şiddet uygulayan erkeklerin özelliklerinden biri onların sinirli bir yapıya sahip olmalarıdır.

“Eşim böyle sinirlendiği zaman muhakkak bir yerini kanatması lazımdı. Yoksa siniri durmuyordu” (Kadın 1:694-695).

“Çok da sinirlidir. Birden bire sinirlenir” (Kadın 3:831).

“Çok sinirliydi” (Kadın 6:182).

“Yani hatayı sormadan hemen parlardı” (Kadın 14:280).

“Çok sinirli çok tepkili her şeye tepki gösteren” (Kadın 15:39).

“...böyle kapıda oturacaktı akşama kadar kapıyı izleyecekti”

Kadınlar eşlerinin çok kıskanç bir yapıda olduklarını aktarmaktadırlar. Bazıları eşlerinin kendilerini çocuklarından bile kıskandığını, giyimlerine müdahale edildiğini, kimlerle görüşeceklerine karıştıklarını, arkadaşlarını ve komşularını kıskandıklarını, sadakatlerinden şüphelenildiğini aktarmaktadırlar.

“Diyor ki sen çocuğuna süt verirken seni nasıl kıskanırdım diyor. O anda o çocuğu ortadan kaldırmak isterdim diyor. Düşünebiliyor musunuz yani süt verişimi bile kıskanırsa” (Kadın 1:1445-1447).

“Oğlum olduktan sonra eşim oğlumu sanki kıskanıyor gibi geliyordu bana. Emziriyorum kıskanıyor işte bütün ilgini çocuklara veriyorsun benimle ilgilenmiyorsun” (Kadın 2:570-572).

“Giyimime çok karışırdı sürekli ve bol ve çingene gibi giyinmemi isterdi benden, yırtmaçlı giyinmemi istemezdi. Şu anda giydiğim kıyafetleri eşim yanımdayken giyemezdim. Bu benim hala genç kızken aldığım etektir (üstündekini göstererek, uzun bileğe kadar bir etek, diz altında kapalı bir yırtmaç var)” (Kadın 1:1472-1475).

“Mesela benim şimdiki kıyafetimde kötü bir şey görüyor musunuz yani kötü bir şey var mı?(Kadın 12:523-524). “... bir açıklığım bir şeyim var mı yok. O olsaydı benim bu halimle beni döve döve öldürürdü sen bu kıyafeti giymeyeceksin”(yarım pardösü ve türbanı var altında uzun bir etek) (Kadın 12:528-529).

“Ben eşimi anti sosyal olarak görüyorum. Bunu nerden çıkarıyorum dersiniz mesela bana kız kardeşim gelir. Eşim bundan memnun olmaz. Bana biri geldiğinde ya da ben birine gittiğimde çok şey oluyor yani” (Kadın 3:828-830).

“Bir tane benim komşum var beş dakika gitsem gelir senin ne işin var oraya gittin” (Kadın 4:221-222).

“Mesela evimize misafir geliyor benim teyzemin çocukları geliyor onlarla konuşuyorum. Onlar gittikten sonra ne konuşuyordun? Sana ne dedi? Niye güldün? Niye bunu ettin? Bu tür kıskançlıkları olurdu. Saçıma fönledim, niye fönledin? Kim gördü? Kimle konuştun?” (Kadın 16:478-480).

“Anlatamam öyle şeyler var. Benim eşim bir misafir geliyordu senin için geldi. Ya benim için niye gelecek” (Kadın 4:591-592).

“Bir arkadaşına gitsem, ne konuştunuz? Ne yaptınız? Nerde kalıyor arkadaşın? Ondan nerdeydiniz istemiyor mesela bir arkadaşım benim evime gelsin. Karıştır arkadaşlarıma karıştırıyor” (Kadın 15:446-448).

“Dışarı da çıkmazsın. Misafir gelirse sen çıkmazsın yabancı gelirse sen çıkmazsın. Yani görünemezsin o kişilere. Sonuçta katlan baskılara” (Kadın 12:838-839).

“İki üç gün hırpaladı beni. Sen nasıl erkek olan bir yerde çalışırsın diye” (Kadın 15:426).

Erkeklerden bazılarının şüphecililiğinin (kadını takip etme, kadının sadakatinden şüphelenme, sürekli evi gözetleme gibi) daha fazla olduğu görülmektedir.

“Çocuklara derdi filan kez senin annenin sevgilisi. Şimdi de çocuklar onun etkisinde kalmış ha ben bir dışarı çıksam yalnız çocuklar hani babasız kalmışlar ya ben çıktığım zaman zann ediyorlar ben onları bırakacam” (Kadın 4:594-596).

“Sen o kadının evinde çalışıyorsun, eşine mi göz koydun? Oğluna mı göz koydun? Oğlunu mu seviyorsun? Evine gidiyorsun kocasını mı seviyorsun?(...) Bir nevi eşimin beynindeki planlar hep cinsellikle ilgiliydi, alakalıydı. Benim o tür şeyler yaptığımı düşünüyordu” (Kadın 7:535-537).

“İşe gittiğimde çıktığım saatlerde beni takip etmeye başladı. Eve nerden gidiyorum nasıl gidiyorum arkamdan geldiğini fark edebiliyorum” (Kadın 7:907-908).

“Evde kaldığı zamanlar pencerenin önünde durur birisi bu tarafa baktığı zaman bu kişi neden buraya bakıyor? Ya ben ne bileyim dediğimde bakar yani sokaktır geçende bakar duran da bakar bakamaz mı? Ben de olsam bakarım. Hayır bu seni seviyor ya da sana aşık ya da sana göz koymuş” (Kadın 9:233-236).

“Kadın dedi senin eşin geldi yüzüne diyorum kapımı kırdı evin bütün tuvaletine kadar aradı. Seni aradı. Dedim ki ağbi senin eşin işe gitmiş. Burada niye arıyorsun? Yok dedi benim eşim işe gitme bahanesiyle sana geliyor sen benim eşimi satıyorsun” (Kadın 9:651-653).

“...Ya gerçekten ondan izinsiz kapı komşuma bile gitmiyordum. Ondan habersiz onun ailesine bile gitmiyordum. Ya birlikte gidiyorduk ya da hiç gitmiyorduk. O şekil. Sürekli evi kontrol ediyordu sanki sen evden çıktığın zaman ben herkesi içeri alıyorum. Yok. Mesela bir bayan gelseydi eve komşu niçin geldi hemen o da eve geliyordu” (Kadın 12:580-583).

“... böyle kapıda oturacaktı akşama kadar kapıyı izleyecekti. İş yeriyle ev karşı karşıya düşüyordu. Akşama kadar orda evi gözetleyecek” (Kadın 12: 588-589).

“Her şeyin kendi istediği gibi olmasını isterdi”

Kadınlara göre eşlerinin kendi isteklerini ön planda tuttuklarını, kadınların isteklerini ve duygularını önemsemedikleri görülmektedir.

“Her şeyi kendi koyardı kuralları kendi koyan bir insandı. Bu da psikolojik bir şiddettir. Her şeyin kendi istediği gibi olmasını isterdi” (Kadın 1:1237-1239).

“Yani yatakta yemin ediyorum ayıptır da söylemesi utanarak söylüyorum yani cinsel anlamda tatmin olduktan sonra dönüp yatıyor ve istediği zamana kadar o adam aynı hayvanca tavrını sürdürüyor. Bu benim çok zoruma giderdi” (Kadın 1:1409-1411).

“Eşim aslında nasıl desem kendini bilgili duyarlı zanneder ama öyle değildi ben açıkça söyledim öyle değildi hani ben hamileyim çok hassasım yemek yemiyorum sinirlerim bozuk olurdu bir de ilişkiyi de kaldıramazdım. Ama eşim anlamazdı anlamak da istemezdi” (Kadın 3:412-414).

“Bir çalışıp on gün boş kalmak o şekil yani”

Kadınlardan bazıları eşlerinin devamlı bir işi olmadığını ve iş değiştirdiklerini aktarmaktadırlar. Bazıları, eşlerinin çalışmadığını kendilerinin evi geçindirmek zorunda kaldıklarını ifade etmektedirler. Bazıları ise eşlerinin işlerinde başarısız olduklarını, sorumsuzca davrandıklarını söylemektedirler.

“Zaten çalışmazdı ki doğru düzgün” (Kadın 1:1681).

“Benim eşim iflas etti her şeyi. Bugün hiçbir şey yok. Memur da olsa krediler çekmiş yatırılmamış” (Kadın 2:399-400).

“Babası ona iki defa ev verdi o evi sattı. Babam emekli oldu bir tane bana ev aldı o evi de sattı” (Kadın 4:416-417).

“Eşim yine aynı şekilde çalışmıyordu. Ben ev temizliklerine gidiyordum eşim evde uyuyordu ben o hamile halimle temizliğe gidip böyle idare ediyorduk” (Kadın 7:635-637).

“Sürekli bileziklerimi alıyordu satıyordu ondan sonra harcıyordu. Tekrar alıyordu” (Kadın 12:180).

“Bir çalışıp on gün boş kalmak o şekil yani. Çalışmak duygusu yok bugün ekmeğini düşünmeyen bir insana ben insan demem o hiçbir zaman yarını düşünmeyen bir insandı” (Kadın 14:157-158).

“...sizinle konuştuğunda diyeceksiniz ki bu o adam değildir”

Kadınlar eşlerinin aile içerisinde ve sosyal çevresinde farklı olduklarını, ev dışında sessiz, içe kapanık, sempatik ve bilgili tanındıklarını aktarmaktadırlar.

“Şimdi benim eşim içine kapanık bir tipti. Dışarıdan hiç konuşmaz yani böyle efendi, kendi halinde bir insan olarak tanınır” (Kadın 2:890-891).

“Konuşulduğunda sizinle konuştuğunda diyeceksiniz ki bu o adam değildir. Çevresinde aydın bilinen bir insandır” (Kadın 3:572,574).

“Nakşibendi tarikatından türbe almış bir insan namaz kılan bir insan insanları tövbeye götüren insanlara namazı öğreten (...) ama evdeyse rezil bir insan, vahşi bir insan yani böyle bir insan hiç görmemiş yaşamamış bir insan. Evde ise böyle” (Kadın 7:1153-1156).

“Dışarıda çok sessiz bir insan olarak tanınıyor çok efendi dürüst bunu inkar edemem işinde gerçekten çok dürüştür” (Kadın 10:313-314).

“Dışardan herhalde sempatik bir insan olarak tanınıyor” (Kadın 13:548).

“korkak bir insan”

Kadınlar eşlerinin temelde kendilerine güvensiz, korkak olduklarını, ev dışında kendi haklarını savunamadıklarını belirtmektedirler.

“Onun baskısından cinsellikte bile şey yapıyordu ‘işte ben bir müdürle yatıyorum’ kendine her şeyde bir pay çıkardı yani. Beni sinir ediyordu her şeyi. Daha ne diyeyim bilmiyorum ki - gülüyor-” (Kadın 2:1033-1035).

“Kendiyle boy ölçüştüğümü zannettiğinde karşı karşıya geldiğimizde istemiyor daha ilerde olmamı istemiyor. Bunu fark ettim açıkça dile getirmiyor” (Kadın 3:609-611).

“Eşim çok çekingen çok korkak her şeyden cesaretsiz bir insan” (Kadın 7:261-262).

“Eşim korkak bir insan” (Kadın 8:260).

“...-içini çekiyor- hani öyle bir cesaretli bir insan değil dışarıdan biri söylediği zaman yüz bin küfür etseler buna asla elini kaldıramazdı. Ama gör bak eve girdiği zaman tekmelerle tokatlarla ağaçlarla bir girişirdi. Ben artık düşer bayılırdım” (Kadın 11:253-255).

“Sanki kişiliği yoktu onun”

Kadınlardan bazıları eşlerinin ruhsal sorunlarını olduğunu düşünmektedirler. Araştırmanın yapıldığı sırada kadınlardan birinin eşi ise babasını öldürmekten cezaevinde bulunmaktadır. Kadınlardan biri, eşinin kumar oynama davranışı olduğunu söylemektedir.

“Ben diyor babamı öldürdüm annemi de öldürmeye gidiyorum” (Kadın 1:1139).

“Çocuklarıma bağılıyor çağırıyor dövüyor. Kendi sinirleri çok bozuk zaten psikolojisi bozuk onu da fark etmiyor. Kabul etmiyor kabul etmek istemiyor” (Kadın 3:556-558).

“Pis huyları var kumarcıdır paraya düşkündür mala düşkündür” (Kadın 4:59).

“Biraz kafadan nasıl derler psikolojik olarak biraz tuhaf” (Kadın 9:89).

“Sanki kişiliği yoktu onun. Bazen öyle de davranıyordu ben diyordum ki akıl hastanesinden kaçmış gelmiş, bir ruh hastasıdır. Gerçekten bazen öyle yapardı evin

içine girerdi yıkardı kırardı ne geçerdi eline vururdu. Ben çocuklarımı alırdım bir köşeye otururduk. Ta bakalım ne zaman o enkazın içinde biz de çıkar temizlerdik -içini çekiyor- yani keşke diyebilseydim bazen iyiydi. Ben onun hiç iyiliğini görmedim gerçekten ben onun evde hiç iyiliğini görmedim” (Kadın 11:498-503).

“Eşim işte kaç kez intihar etti almak için ille alacaksınız diye” (Kadın 16:127-128).

“Dengesiz biriydi psikolojik sorunları vardı sıkıntıları vardı” (Kadın 16:436).

“Eve gelmiyordu bizi sormuyordu”

Kadınların çoğunluğu eşlerinin kendileriyle ve çocuklarıyla yeterince ilgilenmediklerini ve bütün sorumluluğu kendilerinin üstlendiklerini aktarmaktadırlar. Kadınlardan biri eşinin çocuklarla ilgili bir sorunla karşılaşınca şiddete başvurduğunu aktarmaktadır.

“Yurt dışına gitti. 4 ay bizi hiç aramadı, asla. 5-6 çocuğum vardı beni hiç aramadı. Biz adam gönderdik aradığımızda ne var neden arıyorsunuz demiş” (Kadın 3:788-789).

“Kocam bir sene kayıptı” (Kadın 4:31). “İnsan bir kızını kocaya verdikten sonra insan kızını düğünde görmezse böyle bir baba olur mu? Göremedi yani çocuklar hiç baba sevgisini görmedi” (Kadın 4:696-697).

“Eve gelmiyordu bizi sormuyordu ben evde tek başıma kaldığım halde de eşim eve gelmez oluyordu. Gece saat 12 oluyordu ben oturduğumuz evin kapısının önünde sabaha kadar ben şu şekilde onu bekliyordum” (Kadın 7:384-386).

“Bayağı dayak yedikten sonra eşim dedi ki ben seni istemiyorum çocuk da istemiyorum. Soba daha yeni sönmüş ama üstü iyiden iyiye sıcaktı. Çocuğumu kundaktan alıp sobanın üstüne bıraktı yansın dedi ben istemiyorum. Ya da dedi al götür caminin kapısına bırak ikinizi de istemiyorum dedi ne seni istiyorum ne çocuğu” (Kadın 7:573-576).

“Eşim İstanbul’da yer gezer içer kış havalar soğuk olduğunda eşim eve gelirdi” (Kadın 7:769-770).

“Baba olarak da berbattı çocukların okullarıyla ilgilenmezdi” (Kadın 8:599-600).

“Baba olarak da çok yetersiz. Çünkü bunu çocuklara da yansıtıyor aynı yetersizlik durumunu çocukların bir sorunu çıkarsa onlarla konuşma yerine direkt ya döver ya susar ya sinirlenir. Ya hiç ilgilenmez der ki o canı cehenneme işte kapat boş ver önemli değil. Ya da çok şiddetli tepki gösterir” (Kadın 10:686-689).

“Köyün dışında. Beni o evde bırakıyordu tek başıma gidiyordu babasının evinde oturuyordu. Ya peki sen neden evine gelmiyorsun? Gidiyordu saat 10’a kadar” (Kadın 12:404-405).

“...çocuklarımla ilgilenmedi sorumluluğunu çekmedi. Bilmedi bütün çocukların sorumluluğunu ben üstlendim. Üstlendikçe kahroldum hiç sesimi etmedim” (Kadın 14: 51-52).

“çapkınlığı çok var”

Kadınlardan bazıları eşlerinin cinsel sadakatinden şüphelendiklerini aktarmaktadırlar.

“Ama eşim bir bayanla oturduğu zaman ben eşimden şüpheleniyorum. Eşim çapkınlığı çok var” (Kadın 4:733-734).

“Bütün kadınlar da benim gibi düşünürlər herhalde yani kocalarının bile bile biliyorsun bir yere gidiyor ve geliyor onu asla insanın midesi almaz. İstemiyorum gerçekten” (Kadın 11:310-311).

“Eşim beni tehdit etti”

Şiddet uygulanan erkeklerin özelliklerinden bir diğeri, eşlerini korkutmaya çalışarak, tehdit ederek istediklerini yaptırmaya çalışmalarıdır.

“Eşim beni tehdit etti” (Kadın 1:489).

“...Senin dayımı öldüreceğim senin anneni öldüreceğim çocuklara bağırıp kaçıyordu. ‘Anne telefon gelince ben korkuyorum’ diyor bana. Sürekli bizi rahatsız ediyor” (Kadın 12:308-309).

“en güzel sözü küfürle olan”

Kadınlardan bazıları eşlerinin sıklıkla kendilerine ve çocuklara küfürle konuştuklarını ifade etmektedirler.

“Çocuklarına karşı ne bileyim bir baba gibi gerçekten bir insan gibi bile davranmıyor. Sadece bağırıp çağırıyor öyle laflar kullanıyor öyle küfürler kullanıyor öyle şey ediyor ki gerçekten çocukların ruh şeyi bozuluyor” (Kadın 11:283-285).

“Çocuklarıma bile küfür ediyordu yani. Böyle bir karakteri vardı” (Kadın 12:494).

“...o adamın kocam olacak adamın çocuklarıma ilerde sağlıklı bir şeyler verebileceğine de inanmıyorum. Çünkü ağzı bozuk küfürle konuşan en güzel sözü küfürle olan, emretmeyi seven (...) Oraya buraya emirler savuran (...) kaba saba bir insan” (Kadın 13:188-191).

“Gelip böyle oturmuşuz hiçbir şey yok çok af buyurun bir kızı çağırırsaydı bir bardak su isteseydi kızından kızlar da yetişkin ‘şıllık’ derdi bana su getir” (Kadın 14: 116-117).

“Neden? Niçin? Nasıl? Nerde?”

Kadınlardan bazıları eşlerinin bazı ayrıntılara takılıp ardı arkası kesilmeyen sorularına maruz kaldıklarını, bu nedenle eşlerinin “takıntılı” bir kişiliğe sahip olduğunu söylemektedirler.

“Neden? Niçin? Nasıl? Nerde? Ne bileyim neden nerde niçin. Kendin çöz kendin yap hayır yapıştığı zaman bırakmıyordu. Çünkü bu benim için büyük bir azap bu kül tablası neden burada. İşi vardı ne işi vardı niçin vardı takıntılı bir insan...” (Kadın 9: 90-93).

“Bir şeye takıldı mı takılıyordu öyle konuşur konuşur konuşurdu habire o konu üzerinde konuşurdu. Unutmazdı o konuyu” (Kadın 16:440-441).

“Ben sadece şaka yapmışım”

Kadınlar eşlerinin yaptıkları şiddetin sonuçlarının farkında olmadıklarını ve önemsemediklerini söylemektedirler. Erkeklerden biri yaptığı (uyguladığı şiddetin) “şaka” olduğunu söylemektedir. Erkeklerden birinin, söylediklerinin çocuk üzerinde nasıl bir etki yaratacağını düşünmeden, erkek çocuğunu annesine şiddet uygulaması için teşvik ettiği görülmektedir.

“Önemsemiyor ne kadar incittiğinin farkında değil galiba diye düşünüyorum” (Kadın 3:515-516).

“Beni dövüyordu beni ağaçlarla demirlerle ben bayılıp düşüyordum o kadar kan akıyordu ki ben o kanın içinde kalıyordum böyle kalktığı zaman ben sadece şaka yapmışım yalan konuşma” (Kadın 11:354-356).

“Kadir keşke sen 12 yaşına gelseydin de anneni bıçaklasaydın da o günü görseydim de Allah benim canımı alsaydı çocuğa böyle söylüyordu ya” (Kadın 12:445-446).

“Sen olmasan belki daha başarılı olurdum”

Kadınlardan bazıları eşlerinin sebepsiz yere kendilerini suçladıklarını söylemektedirler. Bazı durumlarda ise erkek kendisinde olan eksikliğin -başarılı olamama gibi- nedenini kadında aramaktadır.

“Bazen hatasız sebepsiz yerde beni suçlardı” (Kadın 14:97).

“Mesela sen beni motive etmiyorsun. Öyle der. Sen olmasan belki daha başarılı olurdum işte. Öyle der” (Kadın 3:891).

4.2.7. Kadına göre erkeğin (eşin) kadına verdiği değer

Katılımcılar tarafından aktarılan, erkeklerin düşünce yapılarının kadına yönelik şiddeti destekleyen kültürel yapıyla örtüştüğünü söylemek mümkündür. Bu düşüncelerden biri kadının, erkeğe hizmet amacı taşıyan bir nesne olarak algılanmasıdır.

“Kadın hiçbir şeydir kadın kesinlikle konuşmaya düşünmeye ne bileyim elinden gelse kadınların dolaşmalarına bile izin vermez yani öyle. Sadece hizmet amaçlı bir nesne gibi bir makine gibi” (Kadın 13:505-507).

“Bu kadını bir hayvan olarak görüyordu bir hayvana verdiği değeri kadına vermezdi. Kadın eşyadır yani” (Kadın 14:328-329).

“Eşime göre bir gelin maldır” (Kadın 1:1364).

Kadınlar eşlerinin genel olarak kadınlara değer vermediklerini, kadınları küçümsediklerini ifade etmektedirler.

“Siz geri zekalısınız derdi sizde ne insanlık var ki derdi siz iki bacak bir göğüsten olmuşsunuz sizde kafa yok saçınız uzun aklınız kısa” (Kadın 9:505-506).

“Hani az serbest bırakırsan zıvanadan çıkacak kadınlar var der. Bunu sık sık söyler hani bazı kadınlar hiçbir şeye layık değil...” (Kadın 3:914-915).

“O diyor kadınlar cennete giremez kadınlar kötü bir insan diyor” (Kadın 15:386).

Kadınlar eşlerinin kadınları, erkeklere hizmet etmekle yükümlü gördüklerini aktarmaktadırlar. Bu yükümlülükler, ev işlerini yapmak, çocuk doğurmak ve bakmak, erkeğin cinsel ihtiyaçlarını karşılamak, kocasına koşulsuz itaat ve aynı zamanda erkeğin ailesine de hizmet ve itaat etmesidir.

“Eşimin tek düşüncesi kadınlar hep ezilmeye mahkum bir nevi eve bakmakla çocuklara bakmakla yükümlüdür” (Kadın 7:1160-1161).

“Beni sahiplenmeye başladı benim eşim. Ağalık taslamaya başladı evlendikten sonra. İşte ayaklarımı yıka şunu yap bunu yap! Şunu getir!” (Kadın 1:517-518).

“Ona göre kadın onun her dediğini yapacak kadın hiçbir isteği olmamalı o ne zaman istese o zaman olacak kadının toplumda yeri yoktu. Ona göre böyleydi” (Kadın 16:493-494).

“Ona göre kadının toplumda yeri yok. Açık konuşayım tipik bir Doğu erkeğiydi. Kadın evinde olacak çocuk doğuracak dövecek o ağlayacak yemek yapacak” (Kadın 8:672-673).

“...sadece gel gönlünü hoş et hayran kurban de yemeğini versin çamaşırını yap budur” (Kadın 10:831-832).

“Kendi bildiği gibi kafasında yer ettiği gibi ona göre kadın hiçbir şey sadece kullanabileceği bir şey yani. Sadece yatabileceği sabahları uyandığında gömlekleri ütülü çorapları yıkanmış görebileceği biri olarak görebilmek ve çocuklarına bakacak evine bekçilik edecek öyle bir şey”(Kadın 13:198-200).

“Eşinin yanında böyle hazırolda beklemesi yatağa girince de yatması. Standart Doğu erkeğinin beklentileri”(Kadın 2:960-961).

“Ona göre kadın dizinin dibinde otursun”(Kadın 2:970).

“Eşime göre kadın anadır hizmetçidir (...) Eziktir erkeği ne derse o olur. Erkeğin sözünden dışarı çıktı mı kadın günahkardır. Erkeğinden izinsiz kapıyı açtı mı dışarı çıktı mı kadın günahkardır. Adama göre kadın evde oturacak çocuklarına bakacak, dayağını yiyecek, yemeğini yapacak yemek güzel olmadığında gene dayak yiyecek”(Kadın 1:1366-1370).

“...Orda ayrı da yaşasan geleceksin annemin işini göreceksin. Eşim dedi”(Kadın 4:153).

“O benim annem sen onun köpeğisin o seni dövse bile sen anneme karşı gelemersin gelersen de bu sefer ben seni dövecem ya da öldürecem gibisinden laflar söylüyorlardı” (Kadın 9:128-130).

Açık öğretim lisesinde okuyarak eğitimini tamamlamaya çalışan kadın, eşinin, kadının erkeğin gerisinde yer alması gerektiğine ilişkin düşüncesinden dolayı engellenmeye çalışıldığını aktarmaktadır.

“Ben artık bırakmıcam sen okuyasın. Ortaokulu bitirdin mi dilin benden daha uzayacak. O orta okul mezunu ya”(Kadın 3:579-580).

Kadınlar eşlerinin, şiddeti kadının eğitimi için bir araç olarak algıladıklarını aktarmaktadırlar.

“Yani o diyor ki mesela bir erkek karısını dövdü ona oh ellerine sağlık diyor. Yani nasıl bilmiyorum ben bu adamı anlatamam ki size”(Kadın 15:388-389).

“Kadına yüz verilmez. Kadın dayağını yedi mi oturdu mu dinler kadın sana karşı çıkamaz”(Kadın 1:1373-1374).

“Kocasından dayak yemek zorundadır kocasından dayak yemeyen kadın akıllı değildir. Yani kocasından dayak yedikçe kadın akıllanıyor” (Kadın 1:1365-1366).

Kadınlar eşlerinin, kız çocuklarına değer vermediklerini ve kızların okutulmasına karşı olduklarını aktarmaktadırlar.

“Kız çocuğu benim gözümde hiçbir şeydir bu düşünce vardır”(Kadın 7:1161-1162).

“Kızıma daha kötü davranıyor erkeklere daha iyi hepsinden büyük kızım zaten benim bana söylediklerini ona da söylüyor. Kız çocuğu sen çirkinsin çirkin şey sen kızsın şöyle yapacaksın böyle yapacaksın. Onun kadınlık şeylerine kızlık şeylerine gururuna dokunacak şeyler söylüyor. Kız diyor baba bana böyle böyle diyor. Acaba doğru mu? Ben böyle bir insan mıyım? Ben kötü müyüm? Ben kız olduğum için ben suçlu muyum?” (Kadın 15:640-643).

“Eşime karnımdaki çocuğun kız olduğunu söyledim. Söyleyince eşim bir nevi değişti. Kız istemediğini oğlan istediğini söyledi”(Kadın 7:393-394).

“...bir oğlan çocuğu doğurdum. Eşim buna çok sevindi bütün Van’a akrabalarına herkese telefon açıp eşim bir oğlan çocuğu doğurdu dedi”(Kadın 7:647-648).

“Kız cocuktur diye okula gitmesin. Kız çocuğa baskı yapıyordu mesela benim kız kardeşim benim yeğenlerim vardı neden okula gidiyorlar diyordu. Kızlar evlerinde otursunlar. Kız çocuğu dediğin ille de evde mi oturacak?”(Kadın 12:519-521).

“Dilek’i bırakmadı okusun”(Kadın 4:526).

4.2.8. Erkeğin ailesinde kadının yeri ve çocukluk dönemi şiddet deneyimleri

Elde edilen bulgularda, şiddet uygulayan erkeklerin kendi ailelerinde şiddete maruz kaldıkları, babanın anneye şiddet göstermesine tanık oldukları görülmektedir. Erkeğin ailesinin tutucu ve geleneksel bir yapıda olduğu, suç işleme davranışına rastlanıldığı, kadının ikinci sınıf muamele gördüğü, kadına evde söz hakkı tanınmadığı görülmektedir.

“Ben evlendiğim dönemlerde kayınbabam kaynanamı çok döverdi kaynanam aşırı dayak verdi. Küfürler işitirdi”(Kadın 7:1036-1037).

“Babası çok hırpalardı annesini. Aynı küfürleri babası da annesine söylerdi yani. Aynen yani” (Kadın 15:131).

“Baba bunları dövüyormuş kapatıyormuş kapalı yerlere dışarı çıkmalarını yasaklıyormuş sürekli şiddet” (Kadın 16:448-449).

“Gezmeye gittim bana yazma verdiler hadi başını ört diye. O gün orda yine direndim başımı örtmedim, başımı örtmedim” (Kadın 2:376-377).

“Sofra kuruyorduk kayınpederim orda sen onun yanında çay içmeyeceksin. Onun yanında böyle ağzını burnunu kapatacaksın. Ondan sonra ben tek başıma yemeğimi götürüp kendi odamda yiyordum. Bilmiyorum ben çok üzülüyordum çok etkiliyordu beni. O şekil bilmiyorum çok etkiyordu beni. Benim psikolojim bozuluyordu” (Kadın 12:35-39).

“İnsanları ezmeye çalışan, kadının hiçbir değeri olmayan bir aileye gittim” (Kadın 13:55-56).

“Evin içinde dolaşma özgürlüğüm bile yoktu benim izin alıp tuvalete gitmem lazımdı. Ya da acıktığım zaman onlara sorup da yemek yemem lazımdı. Yani o derecede esir hayatı yaşıyordum” (Kadın 13:58-60).

Çamaşırlarını yıkamak için köyün çeşmesinden su almaya giden bu genç kadın eve geldikten sonra kayınpederinin şiddetli tepkisiyle karşılaşır. Kadın kayınpederinin bu tepkisinin nedenini çeşmeye gitmek için ondan izin alınmamış olmasından kaynaklandığını söylemektedir.

“İşte o zaman kalktı benim eşimi dövdü, kendi eşini dövdü, kızını dövdü, oğlunu dövdü adam kayınpederim. Kalktı beni dövdü” (Kadın 12:122-123).

Kayınpederi cezaevinden çıktıktan sonra bazı olaylar gelişiyor ve baba oğlunu öldürmeyi planlıyor. Ancak oğlu bu planı öğrendiğinde babasını öldürüyor.

“...babası cezaevinde olan eşkiya olan bir babanın oğlu” (Kadın 1:457).

Eşinin erkek kardeşinin kendi öz babasını öldürdüğünü aktarıyor diğer bir kadın. *“...kardeşi babasını öldürdüğü için...” (Kadın 16:188).*

“12 yaşında görümcemi kemerle döverlerdi kayınlarım yani o derece bir psikolojik bozukluk vardı. Nasıl bir aileye geldim diyordum” (Kadın 1:714-715).

“...eşimin küçüğü esrar kullanıyor” (Kadın 1:748-749).

Eşi tarafından bıçaklanarak öldürülmek istenen bu kadın o sırada diğer aile büyüklerinin de yanlarında olduğunu, kendisine yardım edilmediğini, eşinin kaçırıldığını ifade ediyor sonrasında ise görümcesi kadının çocuklarını yani yeğenlerini tehdit ediyor.

“Benim kızım da o zaman onların yanındaydı. Dedi halam bizi bir odaya soktu bıçak aldı eline ben sizi anneniz gibi bıçaklayacam siz niye gidip şikayet etmişsiniz” (Kadın 12:325-327).

4.3. Kadınların Şiddet Deneyimleri

Bu bölümde kadınların eşleri tarafından hangi şiddet türlerine ne zaman, nasıl ve ne sıklıkla maruz kaldıkları betimlenmeye çalışıldı. Bu amaçla şiddet döngüsü, şiddet türleri (psikolojik/sözel/duygusal, fiziksel, cinsel, ekonomik), şiddetin yoğunluğu ve sıklığı konularına değinildi.

4.3.1. Yaşanan şiddet döngüsü

Kadınlar evliliklerinde, ilk olarak evliliğin ilk günlerinde ya da ilk gebelik sırasında şiddete maruz kaldıklarını bildiriyorlar. Kadınların verdikleri ilk tepki şok geçirme, eşinin bu davranışına bir anlam verememe, şiddeti inkar etme, kabullenememe ve bu durum karşısında ne yapacağını bilememe şeklindedir.

“Evliliğimin onbeşinci gününde öldüresiye dövdü beni” (Kadın 1:647).

“Hamileydim 9 aylık. Çok şiddetini dayağını o zaman atmıştı bana” (Kadın 10:451).

“Elime çocuk düşer düşmez bu adam artık başladı beni dövmeye” (Kadın 11:143).

“Evlendikten sonra ilk günlerde şiddet görmeye başladım zaten ben eşimden” (Kadın 15:31-32).

“18’inde anne oldum. İlk şiddetimi ilk kızıma iki aylık hamileyken yaşadım” (Kadın 16:52-53).

“Şok geçirdim yani hiç beklemiyordum ki şiddeti hak edecek herhangi bir davranışta da bulunmamıştım” (Kadın 8:451).

“Bu adam çok şeydi önceden birden bana böyle olunca ben şok geçirdim beklemiyordum. Ben bir şey de yapmadım sonuçta dedim nasıl olsa gelmişim nasıl olsa katlanacam” (Kadın 12:376-377).

“Dövmedi ama beni itti. Ben yatağın üstüne düştüğümü biliyorum. İlk o zaman olmuştu çok zoruma gitmişti. Bunu yapabileceğini tahmin etmemiştim” (Kadın 13:232-233).

Kadınlar ilk kez eşleri tarafından şiddete maruz kaldıklarında nefret, çaresizlik, yaşamayı istememe duygularını yaşadıklarını ifade ediyorlar. Eşlerine olan sevgilerinde önemli değişiklikler olduğunu ifade ediyorlar.

“Ben gitmek istiyorum, ben artık yaşamak istemiyorum. Yani düşünün ben ilk defa bu kadar şiddet görüyorum bir erkekten” (Kadın 1:665-666).

“Nefret ettim o gün çok nefret ettim yani o günden sonra eşimi sevdim biraz ama hep içimde nefret vardı” (Kadın 2:446).

“Eşime karşı nefret hissettim ne hissedebilirim ki onu dövemezdim. Çok korktum. Sinir oldum” (Kadın 3:431).

“İlk şiddet gördüğümde ölmeyi istiyordum. Gerçekten hiç yaşamak istemiyordum. O insanı tanıdım ben gerçekten nasıl bir evlilik yaptım? Gerçekten ben o zamanlar yani ölmek istiyordum ama cesaret de edemiyordum. Yani gerçekten hiçbir şey hissetmiyordum. Yani bıkkınlık gelmişti o günlerde bile çok zordu” (Kadın 15:63-66).

İlk şiddet yaşantısından sonra şiddet uygulayan kişi yaptığı davranıştan pişmanlık duymakta, eşinden af dilemektedir. Oldukça kırılan kadının sevgiye ve şefkate duyduğu ihtiyaç, eşinin değişeceği ve düzeleceğine dair umut ve eşinin pişmanlığına ve söylediklerine inanma ihtiyacı içinde kadınlar eşlerinin özür dilemesini kabul etmektedirler.

“Vuruyor vuruyor özür diliyor özür dilerim ben bir daha asla olmayacak sinirli anıma denk geldi şunu oldu bunu oldu” (Kadın 1:693-694).

“İşte hemen vurur vurmaz pişman oldu. Hemen o dakika. Özür diledi. Haa hemen çok zaman geçmedi üzerinden” (Kadın 2:436-437).

“...bir defa iki defa benim hatırım alırdı” (Kadın 4:514-516).

“Kavga ettikten sonra Van’a yerleşiyordum telefon açıyordu özür diliyordu, ağlıyordu” (Kadın 8:516).

“Ondan sonra çok iyi davrandı. Bir melekmiş gibi davrandı” (Kadın 15:76, 78-80).

“Aradan iki gün geçti bu sürekli gelmeye başladı işte arıyor ben çok pişmanım, çok özür dilerim” (Kadın 16:92-93).

“Yani gönlümü alırdı çok yalvarırdı otururdu ağlardı. Pişman olurdu, hata yaptığını söylerdi. Yapmaması gerektiğini söylerdi. Ben de demek ki ona karşı bir sevgi oluşmuştu içimde yani çabuk affediyordum çabuk unutuyordum. Çünkü o kucağa sığınmaya ihtiyacım vardı” (Kadın 10:508-510).

“Pişmanım dediği zaman ben seviniyordum bütün mesela o olayları gözümden siliyordum. Atıyordum bir kenara olur böyle şeyler” (Kadın 12:426-427).

“Ha şey vardır kadınlarda ne kadar şiddet olursa düzeldiği zaman artık eşim diyorsun şey yapıyorsun unutuyorsun içinde her ne kadar şey yapmasan da unutuyorsun...” (Kadın 16:409-410).

“Hani özür dilemesi iyiydi benim için yeterliydi. Kendini affettirmek için hediyeler falan alırdı o zaman. Güzel. Benim çocuklarım vardı o zaman zaten özür dilemese de bir şey yapmayacaktım ama o kadarına razıydım” (Kadın 3:504-506).

“Çevremdeki insanları gördükçe evlerinde huzuru olan insanları gördükçe eşim belki düzelir belki bir nevi bana sevgi saygı gösterir bu yaptıklarına karşı bir Allah razı olsun der diye bekledim ama hiçbirini görmedim olmadı” (Kadın 7:996-998).

“İşte hep düzelir, ya işte bir harekete gitme iki harekete gitme nereye gideceksin ne yapacaksın? İşte boş ver sonuçta seni seviyor bir anlık sinirdi” (Kadın 10:1094-1095).

Kadınlar eşlerini, şiddet uyguladıktan sonra düzeleceği umuduyla affediyorlar ancak şiddet davranışı artarak devam ediyor. Bir süre sonra ise özür dileme aşaması artık yaşanmıyor.

“Babamdır ailesinden getirdiler işte bir şey söyleyecem bir daha vurmayacam dövmeyecem dedi. Beni aldı götürdü. Beni aldı götürdü gine bir sene orda kaldım, bir sene. Gene aynı şeyler devam etti. Gene beni vuruyordu, dövüyordu” (Kadın 11:223-225).

“Ama hala ve hala benim kocam aynı yani devam ediyor. Yaranamadım yani” (Kadın 1:1378-1379).

“Yani ondan sonra hep kavgamız devam etti yani. Hep dövdü beni” (Kadın 2:574).

“Hep dövüyordu devam ediyordu” (Kadın 6:180).

“15 yıl sürekli devam etti, sürekli hakaret, sürekli dayak, sürekli iftira, sürekli ezilme” (Kadın 9:21-22).

“Ama bu hep tekerrür etti artık. Biraz daha arttırarak tekerrür etti” (Kadın 10:498-499).

“Döver söver küfreder. Bir özür dileme asla yok yaklaşma asla yok” (Kadın 10:510-511).

“Bugünkü baskıyı yediğim zaman ertesi gün daha şiddetli oluyordu” (Kadın 12:163).

“Önceden söylüyordu. Benim ellerim kırılsın keşke vurmasaydım. Sonra pişmanlık duyuyordu ama benim çocuklarım olduktan sonra iki tane çocuğum oldu dövüyordu hakaret de ediyordu da hiçbir zaman demiyordu ben bu hatayı yaptım pişmanım, ben keşke yapmasaydım. Ben bekliyordum keşke öyle bir şey yapsaydı keşke pişmanlık duysaydı” (Kadın 12:418-421).

“Hep değişeceğini düşündüm hiç değişmedi. Hiçbir zaman değişmedi” (Kadın 12:431).

“Söylediğim gibi hayatım bir işkence gibiydi artarak devam etti” (Kadın 13:250-251).

“Eşimin hep değişmesini bekledim. Hiç de değişmedi ama hep de kötüye gitti” (Kadın 15:96).

4.3.2. Yaşanan şiddetin yoğunluğu

Eşlerine fiziksel şiddet uygulayan erkeklerin yumruklama, tekmeleme, bayılana kadar dövme, özellikle kadınların başlarına vurma, başka bir cisim kullanma (odun, sopa, demir vb), boğmaya kalkma, elindeki sert bir cisim fırlatma, bıçaklama (sadece biri), ya da bıçakla tehdit etme gibi yöntemleri kullandıkları görülmektedir.

“O kadar çok dayak yiyorum ki artık bende hal kalmıyor” (Kadın 1:1081).

“Hep dövdü beni yani küpelerim bir yerlere dağılır giderdi. Bilmiyorum böyle” (Kadın 2:574-575).

“Bir yumruk attığı zaman şu (dişini işaret ediyor) etime giriyordu içerden yani gözüm morarıyordu öyle şeyler. Yere düştüm mü tekmeyle vuruyordu. Eliyle ayağıyla” (Kadın 2:580-581).

“Burnum da kırılıyordu yani. Etimde batıyordu özellikle başıma çok vururdu” (Kadın 2:586)

“O zaman evde uzun oklavalar vardı belki sen biliyorsundur. O oklavayı aldı sana desem beni öyle yaptı öyle yaptı beni” (Kadın 4:328-329).

“Yumrukla vururdu. Etim eziliyordu geçiyordu. Kafama çok buralarıma vurdu. Şişti her taraf işte öyle” (Kadın 6:519).

“Gözümü açtığımda gözümün çok kötü morardığını, karardığını bir nevi kendimi kaybettiğimi biliyorum” (Kadın 7:620).

“Eşim tekme ve yumruklarla bana girdi” (Kadın 9:245). “Ya da boğmaya kalkardı” (Kadın 9:236).

“Özellikle o kocaman ağaçlarla bu bacaklarıma o kadar vururdu ki bu bacaklarım böyle içine çökerdi. Günlerce böyle çukur kalırdı oralar günlerce yürüyemezdim. Sanki kırılıyor muydu kemik ne oluyordu bilmiyorum. Sanki o kadar yarılmış ki içi iltihap dolmuşlar. Biraz fazla kaldığım zaman ayakta böyle böyle iltihap dolmuş da yara böyle sızlıyor. İşte bilmiyorum çok fazla” (Kadın 11:182-185).

“Gece bile kalkıyordu ben yatıyordum yatağın içinden bakıyordum ağaçlarla ya da koca bir demir vardı aha bu kadar kalındı o demirle beni döverdi. Ben bayılıp da düşmeyince zaten beni bırakıp gitmezdi” – hala ağlıyor- (Kadın 11:242-245).

“Ağaçla belime vurdu. Kaç kez vurdu eltim araya girdi. İçeri kaçtım kilitledim. Bir sefer de içeri girdim. Kapıyı kırdı” (Kadın 14:212-213).

“Bağladı elimi ayaklarımı bağladı. Soyundurdu beni çırılçıplak sadece iç çamaşırı vardı. Vurmaya başladı bana sopayla her tarafım artık bacaklarımdan kan akmaya başlıyordu. O şekilde beni tuvalete kilitledi” (Kadın 16:313-315).

“Valla dedi (kocası) seni öldürecem bıçağı attı benim karnıma burama. Ben böyle yapınca o böyle attı. İlk bıçağı benim karnıma vurdu midemi deldi” (Kadın 12:230-231).

“Bıçak aldı bu, seni bıçaklayacam dedi” (Kadın 16:188).

4.3.3. Duygusal/psikolojik/sözel şiddete maruz kalma

Kadınların hemen hepsi eşleri tarafından çeşitli şekillerde duygusal şiddete maruz kaldıklarını aktarmaktadırlar.

Kadınlardan biri eşinin kendisini, annesiyle (erkeğin annesi) kıyasladığını ve bu durumun psikolojisini olumsuz etkilediğini ve bunalıma girdiğini aktarmaktadır.

“Annem gibi olacaksın, annem gibi kilolu olacaksın. Annem gibi şöyle olacaksın, annem gibi böyle olacaksın. Annem deyince ben artık bunalıma giriyordum yani” (Kadın 1:739-740).

Kadınlardan bazıları eşlerinin giyimlerine karıştıklarını söylemektedirler. Kadınlardan biri bu kısıtlamanın psikolojik şiddet olduğunu söyleyerek üzerindeki olumsuz etkiyi anlatmaya çalışmaktadır.

“Ben etek giyerdim eteğimi makasla parça parça yapar. Bu etek dardır giyemezsin derdi” (Kadın 1:1243).

“Ben pantolon giyiyordum çıkarmamı etek giymemi söyledi” (Kadın 6:114-115).

“Çorapsız beni dışarıya çıkarmayan bir insandı. Bu da psikolojik şiddettir aslında. Eşim böyle bir insandı” (Kadın 1:1247).

Kadınlar, kendileriyle alay (fiziksel görünümüyle) edildiğini, küçümsediklerini, aşağılandıklarını söyleyerek yaşadıkları duygusal şiddetleri örneklemektedirler.

“Beni çok inciten mesela hani bazen dargın mısın ya da küsüyorsun dediğimde ‘sen kimsin de ben sana küseyim ya’ derdi ben çok kötü olurum yani. Ya o zaman yatakta niye öyle demiyorsun?” (Kadın 3:520-521).

“Sen hiçbir işe yaramıyorsun hiçbir şey yapmıyorsun” (Kadın 11:391).

“O sürekli beni küçük düşürürdü. Sürekli beni küçük görürdü sürekli beni ezerdi yani. Hiçbir zaman bana değer vermezdi git gide bu artıyordu” (Kadın 14:104-105).

“Yani böyle küfretmiyordu hani böyle ağır küfürler etmiyordu ama yani böyle hep küçümsüyordu niye küçümsüyorduysa!” (Kadın 2:483-484).

“Bana ‘pislik’ derdi. ‘Kokuyorsun’ derdi ‘bana layık değilsin’ derdi” (Kadın 14:128).

“ ‘senin o köpek kadar değer yoktur bende’, ‘ben çarşıya gidince o köpeği düşünüyorum ama seni değil’ böyle lafları hep beni kahrederdi” (Kadın 14:501-502).

“Sen çirkinsin, sen pissin mesela diyor bana. Sen kokarsın kokmadığım halde öyle söyler yani. Kokuyorsun diyor sen. Senden nefret ediyorum diyor. Bir yer olsa gitsem keşke senden kurtulsam diyor” (Kadın 15:339-341) .

“Öyle rahat oturma benim ezilip büzülmesini istiyor gibi bir tavır sergiliyor. gülsen ‘neye gülüyorsun neye’ -taklidini yapıyor- gülüşüne bak kilosuna bak. Yani bunlar hep hakaret benim için” (Kadın 2:479-481).

Çoğu gelir getiren bir işte çalışmayan ya da kendilerine yetecek kadar geliri olmayan kadınlar, eşleri tarafından evden kovularak duygusal şiddete maruz kalmaktadırlar.

“Ne kalıyorsun burada, ‘defol git’. Yani hakaretleri bu şekilde beni kovuyor evden” (Kadın 2:497-498).

“Bana demişti ki nereye gidersen git. Çık git babanın evine” (Kadın 3:474-475).

“Eşim beni evden, yaptığım evden atmayı düşünüyordu. Bu ev benim diyordu hiçbir şekilde oturamazsın diyordu. Seni atacam boşuyacam diyordu. Bunlarla beni tehdit ediyordu” (Kadın 7:808-809).

“Gece yarısı 12’de evden çıkarıp kovdu bir kere dışarı çıkardı çık diyor. Ne kadar da kötü olursam olayım bir erkek hanımına evden çık git dememeli” (Kadın 10:430-431).

“Ya da o beni tutup atıyordu dışarıya öyle yolda bile sürükleyip götürüyordu çık git diyordu artık” (Kadın 11:406-407).

Şu an eşlerinden ayrı olan bazı kadınların çocuklarıyla görüşmesi eşleri tarafından engellenerek duygusal şiddet yaşamaktadırlar.

“...babalarındalar (çocuklarından söz ediyor) bir yıldır göstermiyor bir yıldır onları görmüş değilim” (Kadın 9:468).

“Kızlarım vardır benim. Hele birde bir hafta gelsinler görüm. Ayda bir defa” (Kadın 6:592).

“Bir buçuk yıldır erkek çocuğumu da görmüyorum. Hiç görmüyorum” (Kadın 12:313).

Kadınlar sevdiği uğraşlardan ve temel ihtiyaçlarını karşılamaları engellenerek duygusal şiddete maruz kalmaktadırlar.

“Mesela ben şiir yazmasını çok severdim, 20 sene eşimin yüzünden hiç yazamadım” (Kadın 2:516-517).

“Şimdi ben gidip banyo yapsam biz ilişkide bulunmadık sen neden banyo yapıyorsun. Yani soru için banyo yapamıyorum” (Kadın 2:911-912).

“Ben hayatta dışarı çıkmazdım. Hayatta çarşı yüzünü göremezdim” (Kadın 4:229-230).

Kadınlardan biri kendini geliştirme ihtiyacının eşi tarafından engellendiğini söylemektedir. Aynı zamanda sosyal yaşamının da kısıtlandığından söz etmektedir.

“Kendimi geliştirmek istiyorum ama o, eşim bunu kabul etmiyor. Müdür olduğum zaman da bir topluma karışamadım, kimseye gidemedim, diyaloglara giremedim, ortamlara giremedim. Engelledi yani beni” (Kadın 2:1030-1032).

Kadınlar, eşlerinin, ailelerine hakaret ettiğini ve küçümsediklerini belirtmektedirler.

“Bu iki senedir babam vefat etmiş. Babamı sövüyor annemi sövüyor akrabayız” (Kadın 4:571-572).

“Ama çok küfürbaz bir insandı durduk yerde bana şerefsiz imansız diyordu. Seni sütün pistir sen helal süt emmemişsin çok çeşitli küfürler. Ben yani anama bile küfrediyordu babama küfrediyordu. Aşırı derecede küfürbazdı kim olsa o küfürleri kaldırmazdı” (Kadın 12:435-438).

“İşte sen hangi annenin kızısın biliyorum. Akşama kadar işte sizi yoksullukla büyüten bir insan” (Kadın 15:118).

Kadınların yaşadıkları duygusal şiddetlerin bazıları, kadının zina yapmakla suçlanması, kadınlığa ilişkin hakaretler, kadına cinsel içerikli küfürler şeklindedir.

“Sen temizliğe gidiyorsun o insanın kocasıyla yatıyorsun oğluyla yatıyorsun” (Kadın 7:553).

“Bir ay süre içinde birlikte olmadık birlikte olmayınca artık öyle oldu ki eşim bir nevi sürekli beni zinayla suçlamaya başladı. Zina yapıyorsun zina yapıyorsun zina yapıyorsun. Dedim ki eğer ben zina yapıyorsam bunları ispatla” (Kadın 7:890-892).

“Benim çocuklarıma af edersiniz diyordu işte sizin ananız Allah bilir gitmiş kendisine başka birilerini bulmuş onun için bırakmıyor beni. Halbuki asla öyle bir şey yoktu” (Kadın 11:308-310).

“Kadınların özel günleri olur mesela üç günlük bir haftalık onlar çok ağır geçerdi benim için. Sürekli hakaret ederdi. Hasta olmuş aman geberecek Allah belanı versin” (Kadın 9:529-530).

“Eşim evde olduğu süre içinde benim yengem hamile kaldı sen kalamadın. Sen kısır mısın sürekli bu kelimeleri söylerdi bana” (Kadın 7:215-216).

“Sen dedi ağzıma almak istemiyorum, şöyle şöyle bir kadınsın” (Kadın 10:416).

“Ağbinle git evlen. İşte ağbin seni böyle yapsın derdi mesela. Baban seni böyle böyle yapsın der” (Kadın 15:117-118).

Kadınlar suçlanarak, ölümle tehdit edilerek, akıl hastası olduğu söylenerek, başkalarının yanında küçük düşürülerek duygusal şiddete maruz kaldıklarını aktarmaktadırlar.

“Kocam beni suçluyordu. Sen kötüsün annemle geçinemedin. Annem beni suçluyordu sen kötüsün sen kaynananla geçinemedin. Yani hep sonuçta suçlanan ben oldum. Nedenini hiç anlamadım çünkü ben evlenmeyi istemedim ki suçlanayım” (Kadın 13:95-99).

“Bana kesin dedi seni öldüreceğim sen göreceksin dedi bana” (Kadın 12:203) .

“Bana diyor ki ömrünün sonuna kadar hastasın sen ne işe yararsın. Senin böyle hastalıklı olduğunu bilseydim evlenmezdim” (Kadın 13:588-589).

“Diyelim birisi benim hastalığımı sorardı orada pat derdi Allah dağını görmüş karını yağdırmış derdi. Bu şekilde, Allah buna her türlü hastalığını vermiş. Ondan sonra ‘anası nedir danası o olacak’” (Kadın 14:123-125).

“İnsanların önünde mesela hiç demezdi ayıptır. Küfür ederdi hakaret ederdi. İnsanların önünde. Ben de ondan hoşlanmıyorum. Onun için ben de hep sessiz kalıyordum” (Kadın 15:86-87).

Kadınlar aileleriyle, arkadaşlarıyla görüşmelerinin engellendiğini aktarmaktadırlar.

“Bir gün ailem gelseydi babam kardeşlerim gelseydi onun korkusundan beş dakika babamın yanında oturmazdım” (Kadın 4:231-232).

“Bana diyordu kesinlikle annenle babanla kardeşinle ağbinle görüşmeyeceksin. Görüştüğünü duysam seni öldürürüm. Ama neden?” (Kadın 12:843-844).

“Çocukluk genç kızlık döneminden bu zamana kadar bir tek arkadaşım ve dostum olmamıştır” (Kadın 13:166-167).

“Eşim çocuğum olduktan sonra beni 6 ay ailemle görüştürmedi. Gidip gelmeyeceksin onlarda gelmeyecek. Telefon kablolarını falan kopardı” (Kadın 16:155-157).

4.3.4. Fiziksel şiddete maruz kalma

Kadınlar hamilelik dönemlerinde ve diğer zamanlar fiziksel şiddete maruz kaldıklarını ifade ediyorlar. Fiziksel şiddet uygulanırken zarar verici sert cisimlerin kullanıldığını görülmektedir.

“Dayak vurmaya başladı tekme vurmaya başladı. Yumruk vurmaya başladı. Yüzüm gözüm morarmaya başladı. 15 günlük gelinim zaten” (Kadın 1:660-661).

“Tartışma çıkardı ve vururdu yani direk elinin tersiye vururdu. Ya da boğmaya kalkardı” (Kadın 9:236).

“Çok dövmüştü beni, bir de kafama vurdu. Kafama vurunca ben bayıldım işte. Ben bayılmışım yani ben niye beni dövdü bile bilmiyorum” (Kadın 11:161-162).

“Bağırmaya başladı çocuğu elimden çekip bana tokat vurmaya başladı” (Kadın 12:146-147).

“Vurdu ayağımı kırdı” (Kadın 14:182).

“Dayak yedikten sonra gözüm falan morardı kapıya çarptım diyordum” (Kadın 3:381).

“Böyle hamileydim 4-5 aylık eşimle ilişkiye girdim. Ben uyumuşum altında. Hatırlayınca çok oluyorum öyle bir şeyle uyanmışım tokatla uyanmışım. Kıvılcım gibi yıldız çarptı gözümde. Ondan sonra canım çok yandı tabii uyandım irkildim” (Kadın 3:402-404).

“O sıkıntılarla o baskılarla ben kocamdan dayak da yedim hamileyken çok dayak yediğimi hatırlarım” (Kadın 13:107-108).

“7 aylık hamileydim eşim mesela burnumu kırdı” (Kadın 2:419).

“Eşim tüpü kaldırıp benim başıma vurdu” (Kadın 7:706-707).

“Masada oturmuştum masanın üzerindeki bütün kavanozları bardaklar hepsini bana fırlattı parçaladı kırdı” (Kadın 8:437).

“...ne olursa olsun onu hemen fırlatır ne olursa olsun o şey sert olabilir çok kaba bir cisim olabilir. Bana çok zarar verebilir bunu hemen atar. O anda bir sabır bir kendini tutma olayı yok asla kendini tutamıyor. O an hemen atar” (Kadın 10:1028-1030).

4.3.5. Cinsel şiddete maruz kalma

Kadınlar cinsel şiddetle ilgili bilgi vermekle birlikte daha çok diğer şiddet türlerini anlatma eğilimindeydiler. Görüşülen kadınlar istemedikleri cinsel davranışlara zorlandıklarını, evlilik içi tecavüze çok kereler maruz kaldıklarını ifade ettiler.

“Yani istemediğim şekilde ilişkiye girmek zorunda kaldım. Ne diyeyim değişik şeyler de yaptım. Bilmiyorum” (Kadın 2:897-898).

“Tecavüz de yapıyordu” (Kadın 6:93). “Şimdi öyle korkuyorum öyle korkuyorum o iş olacak” (Kadın 6: 36).

“Yani istemediğim halde oluyordu size diyorum yani. Ben koynuna girmek bile istemiyordum. Bir nevi tehdit ederek bir nevi zorla istediği şeyi alabiliyordu. Yapıyordu” (Kadın 7:1103-1104).

“İstemiyordum o da bunun farkındaydı. O yüzden çok şey yapıyordu cinsel konuda acıtıyordu yani. Bir yerlerimi tutup acıtabiliyordu. Çünkü biliyordu istemediğimi ve bana acı vermek onun hoşuna gidiyordu. Ben de hiç cevap karşılık vermiyordum. Hiçbir zaman ne evet ne hayır demedim. Ta ki son anlattığım şeye kadar” (Kadın 9:621-624).

“Evlilik hayatında ben bir dul kadından farksızım yani ben istemiyorum belki çok nadir sizinle bu kadar açık konuşmuşken bunu da söyleyecem. Belki ayda bir o da adamın aşırı zorlamasıyla oluyor” (Kadın 10:387-389).

“..... ne bileyim geliyor aynı bir hayvan gibi af edersiniz yatmak istiyor. İstemediğim zaman beni vururdu döverdi af edersin vahşi bir hayvan gibi o artık yani artık ona iki eş birleşmesi olmaz artık o tecavüz olur. Ben sadece bunu görüyordum ondan. Doğru düzgün bir şey göremiyordum ki ondan. Gerçekten ben çok kötü şeyler yaşadım” (Kadın 11:299-302).

“Valla bilmiyorum anlatayım mı anlatmayayım mı anlatılmıyor. Ama o da hep şiddetti. İsteddiği zaman olacaktı yani. O kadar ben anlatmayayım. İyi bir şey değildi o da hep şiddetti yani” (Kadın 12:639-640).

“Ben istemediğim halde bana zorla sahip olması tecavüz olarak bunu birçok defa yaşadım ben yani insan eşyle beraber olmak istemese de ister istemez bir şekilde adam amacına ulaşıyor” (Kadın 13:464-465).

“İlişkide çok kötü şeyler ister çok kötü huyları vardır açıklamak da istemem de bilmiyorum yani bir kadın istemediği zaman o insanın da ona saygı duyması gerekiyor. Zorlamasının bir manası yok bence sadece kendi zevk alabilir o anda. Tek taraflı bir şey yani ben mesela ilişki sevmem. Eşim bazen zorluyor bazen şey yapıyor. Ben bir şey duymam yani bilmiyorum” (Kadın 15:494-498).

“Zorla da olsa dayak zoruyla da olsa benim istemediğim zamanlarda...” (Kadın 16:508).

Cinsel şiddet, kadının hasta olduğu ya da sağlık açısından sakıncalı olunan durumlarda da devam etmekte ve bazen evliliğin ilk gecesi başlamaktadır. Cinsel şiddetin bir başka biçimi ise kadının ters ilişkiye zorlanması olarak görülmektedir.

“İstemediğim halde bağırdığım halde eşim doğum yapacağım gün bile zorla bana sahip oldu” (Kadın 9:533-534).

“Şiddet gördüm ben dikişliyorum hiç unutmuyorum. Dikişliydim. Ben oğlumu doğurdum ikinci oğlumu doğurdum ailesinin evine taşınmıştık. Dikişliydim, çok aşırı derecede dayak yemiştım. 9 saat baygın yattım kendimde değildim. Uyandığım zaman eşimin bana tecavüz ettiğini hissediyordum sadece. Başka hiçbir şey hatırlamıyorum” (Kadın 1:627-630).

“Ben rahatsızım ama o istediği zaman istersen rahatsız ol istersen yatağa döşeğe düşsen af etmezdi” (Kadın 4:641-642).

“İstemiyordum ilk gece ilişki olsun. Yalnızdık günlerce tanışmayı konuşalım birlikte zaman geçirelim arkadaş olabilirdik. Zaman geldiğinde kendiliğinden olacaktı tabii ama eşim beni dinlemedi zorla yaptı yani. Bu daha çok kötü oldu” (Kadın 3:322-324).

“Evlendikten sonra soğudum kocam çok çektirtti. Affedersin arkadan yapıyordu (...) zorla yapıyordu” (Kadın 6:30-31).

4.3.6. Ekonomik şiddete maruz kalma

Kadınların çoğu farklı şekillerde ekonomik şiddete maruz kaldıklarını belirtmektedirler.

Kadınların yaşadıkları ekonomik şiddet biçimlerinden birinin, evlenme sırasında kadına verilen hediyelerin kadının elinden alınması olduğu görülmektedir.

“Altınlarımı aldı. Benim en az iki milyara yakın altınım vardı, yüzüğümü aldı her şeyimi aldı yani. Bana ekonomik bakımdan hiçbir şey bırakmadı. Gün geldi çeyizlerimi bile satmayı düşündüm. Yani onca göz nuru çeyizlerimi bile satmayı düşündüm ve benim şu anda o anda o kadar değerli eşyalarım var ki ben hiçbirini almadan geldim bunu da belirtmek istiyorum. Benim her şeyim orda kadı” (Kadın 1:1212-1215).

Kadınların ekonomik gücü olmadığı halde erkeklerin, kadınların sağlık giderlerini karşılamayarak kadınlara ekonomik şiddet uyguladıkları görülmektedir.

“Hastane masrafının hiçbirini yatırmadı. Ailem karşıladı her şeyi” (Kadın 16:249-250).

“Doğumumu yaptırıyorum bu sefer de kayınpederim ücretimi ödemiyor” (Kadın 1:1059).

Kadının sağlık giderlerinin karşılanmamasının yanı sıra, kadının kendi alım gücü olmamasına karşın erkeğin yemek, giyim gibi kadının temel ihtiyaçlarını karşılamaması uygulanan ekonomik şiddetin bir başka türüdür. Bazı durumlarda ise kadınlar harcadıkları paradan dolayı eşleri tarafından suçlu hissettirilmektedirler.

“Hiçbir zaman bana para vermezdi hiçbir zaman bana çorap ya da ayakkabı gibi küçük ihtiyaçları almazdı. Para istediğim zaman saatlerce yalvardığımı hatırlarım. Allah aşkına ne olur bana bir milyon ver ne olursun. Ne yapacaksın sen ne yapacaksın evde otur işte. Evde her şeyin var. Ben kendime ne bileyim özendiğim küçük bir şey vardır alırım ne bileyim belki canım isteği bir şeyi alıp yemek isterim sana söylemeye çekinirim git derdi. Karı manyak mıdır nedir ekmeğin mi yok suyun mu yok. O bir milyon için yemin ederim bir hafta yalvardığımı hatırlıyorum. Yemin ederim. Böyle bir insandı” (Kadın 9:518-523).

“Eşimle karısı yapıyordular. Benim eşim kendisi de yapıyordu. ekmek bile götürür saklardı vermezdi bana eve getirdiği şeyleri götürürdü saklardı vermezdi bana. Çocuklar görürdü ağlardılar. (...) meyve ya da et getirdiği zaman götürür saklardı”-hala ağlıyor- (Kadın 11:234-236).

“Çocuklara kıyafet alınacaksa birlikte gider alırdık onu da burnunuzdan getirirdi. Gerçi hala öyle” (Kadın 3:877-878).

“Ramazan boyunca ekmek diyelim bugün sucuk mu getirmişti. Kendine göre yapıyordu, yiyordu bize değil. Kalanı da çocuklar yemesin diye tavaya su döküyordu” (Kadın 14:260-261).

“Mesela bana bir elbise dahi almıyordu. Almıyordu almak istemiyordu.(...) hiçbir zaman demiyordu senin bir eksikğin varsa getireyim. Mesela bir ayakkabı almıyordu” (Kadın 12:489-491).

“Bu gelip bir şey almasın bakkala öyle söylemiş. Gidende canım bir şey isteyende vermiyordu bakkalcı” (Kadın 6:318-319).

Kadınlar eşlerinin kazandıkları parayı, yaptıkları işleri kendilerinden sakladıklarını söyleyerek yaşadıkları ekonomik şiddeti örneklendirmektedirler.

“Evin sorunlarıyla ilgili maddi sorunlarla ilgili birçok şey yapardı ama benim haberim olmazdı sonradan duyardım çok üzülürdüm o benim çok gücüne giderdi. Bana çok dokunurdu” (Kadın 1:1665-1667).

“Asla hiçbir şeyi bana demezdi.” “Sonuçta sen bizim için çalışıyorsun para kazanıyorsun. Yani benim bilmem gerekir ne yapıyorsun ne ediyorsun. Gerçi ben pek karışmazdım ama çalıştığı dönemlerde bana hiçbir şey anlatmazdı” (Kadın 3:863,866-867).

“İzmir’de dükkan tutmuş. Orada iş açmış. Bana tabii hiçbir şey söylemedi” (Kadın 16:205).

Çalışan kadınlar kazandıkları paranın eşleri tarafından zorla ellerinden alındığını aktarmaktadırlar.

“Benim kocam öyledir mesela diyecekti sen çalıştığın zaman o parayı getir bana ver. Ben verdiğim zaman çocuklar aç kalırdı. Ben o parayı gizli saklıyordum” (Kadın 4:735-736).

“...para almaya gelince var ya benden önce koşardı adama. Yani ben koşmazdım parayı almak için. O benden önce koşardı benim bütün paramı da alırdı” (Kadın 8:644-646)

“Çalıştığım parayı zaten hemen elimden almak isterdi. Ben de yani bize bakmadığı için zaten bize bakmıyorsun bırak da ben çocuklarıma bir üst baş alayım ya da ayakkabı alayım biz çok perişan oluyoruz o beni döverdi zaten onun dövmesi meşhurdu” (Kadın 11:424-426).

“Maaşım onda zaten” (Kadın 2:534-535).

Kadınlar, eşlerinin kadının çalışmasına olumsuz baktıklarını, bazıları eşlerinin çalışmalarına izin vermediğini söyleyerek yaşadıkları ekonomik şiddeti anlatmaktadırlar.

“Ona göre açık kadın iyi kadın değildi. Ona göre çalışan kadın temiz kadın değildi” (Kadın 1:1578-1579).

“Hani tamam evde çalışıyorum onu kabul ediyor ama bir başkasının yanında çalışmama izin vereceğini zannetmiyorum. İş ortamında çalıştıracağını zannetmiyorum” (Kadın 3:907-908).

“Çalışmama dahi izin vermiyordu bir sürü teklif aldım. Vermiyordu”(Kadın 8:685).

4.4. Kadınların Kendilerine Yönelik Şiddete ve Nedenlerine İlişkin Algıları ve Değerlendirmeleri

Bu bölümde kadına yönelik eş şiddetinin nedenlerini ortaya koymak amacıyla şiddete maruz kalan kadınların, kadına yönelik şiddeti nasıl tanımladıkları ve algıladıkları, farklı şiddet türlerini nasıl değerlendirdikleri, şiddetin nedenlerini neye bağladıkları ve bu bağlamda erkeğin şiddet uygulama nedenlerini nasıl ifade ettiği ve şiddet uyguladıktan sonra kadından ne tür davranışlar beklediği, diğer aile büyüklerinin rolünü ve son olarak şiddetin kültürel dayanakları konuları yer aldı.

4.4.1. Kadınlara göre, kadına yönelik şiddetin tanımı

Kadınlar kendi yaşadıklarından, hissettiklerinden yola çıkarak şiddetin sadece görünürde olan değil yani dayak değil, görünürde olmayan ancak bireyi etkileyen, sözlerde ve bakışlarda da olabileceğini dile getirdiler. Şiddete ilişkin yapılan tanımlarda şiddetin kadın üzerinde psikolojik acı veren durumlar içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini vurguladılar. Onlara göre, şiddet sadece fiziksel zararlar ölçülemez, kadın üzerinde psikolojik zararın da dikkate alınması gerekmektedir.

“Bana göre psikolojik şiddet nedir? İnsanın hak etmediği şeyleri duymasıdır. İnsanın gücünün yetmediği şeylerin istenmesidir” (Kadın 1:1233-1234).

“Bir kadın bir şiddete uğradığı zaman en ufak bir şiddet bir tokat ya da bir tekme aldığı zaman kadın kendini ezik hisseder kadın kendini düşmüş hisseder. Yani çok aşağıda görmeye başlar yani hiçbir işe yaramadığını zanneder. Kendi kabuğuna çekilir yani şiddet çok önemlidir” (Kadın 1:1302-1306).

“Benim şiddeti tanımlamam çok geniş olur. Çünkü ben öyle düşünüyorum. Eşime karşı güya şakalaşıyor benle ben buna psikolojik şiddet diyorum buna. Çünkü ben çok inciniyorum” (Kadın 3:746-747).

“Şiddet dayak işkence mesela evde baskı görme bunlardır herhalde şiddet” (Kadın 4:602).

“Şiddet işte dövme, zina yapmaktır tecavüz yapmaktır o kadar” (Kadın 6:485).

“Bir insan sevgi görmüyorsa bu bir şiddettir. Huzur görmüyorsa bu da şiddettir. (...) bir nevi her şeyi paylaştığın insanla kalkıp sana kötü şeyler söylediğinde bu da şiddettir. Bunlardır yani.....” (Kadın 7:1030-1032).

“İlle vurmada şiddet olmuyor ki lafta bile şiddet vardır” (Kadın 9:499).

“Yani şiddet tek başına bir şey değil zaten ille de dayak değil. Bir bakış da şiddet oluyor bana göre cinsel yönden istismar etmek de şiddettir. Kötü küfür de şiddettir onu anlamamak da şiddettir” (Kadın 10:599-600).

“Küfür dayak güzel konuşmamak evde bağırıp çağırmak şiddettir. Mesela yemek tuzsuzdur sürekli desen yemek tuzsuzdur tamam bir iki defa dedin anladım sürekli desen şiddettir. İnsanın psikolojisini bozuyor. Mesela anneme karşı babama karşı saygı duymuyordu o bana bir şiddetti. Mesela çevreye saygı duymuyordu şiddetti” (Kadın 12:725-727).

“Bağırmaları üzerime dövüyormuş gibi yapmaları sözle tehdit etmeleri bunlar da şiddettir bence. Ha dövmüş ha sövmüş bunun benim için hiçbir farkı yok” (Kadın 13:324-325).

“Şiddeti bence hep dayak değil. Şiddeti bazı insan hep dayak görür. Ben dayağı da görmem yani. Şiddet lafla da olur hareketle de olur. Şiddet bir göz bakışıyla da olur. Yani şiddet bir tek dayak değil ben onu biliyorum” (Kadın 14:377-379).

“Dayak dışında mesela hakaret yapıyor bu da bir şekil şiddet. Bir insanı küçük düşürmek için her şeyi yapıyor. (...) Sen çirkinsin senin annenin tarafı şöyle böyle ne bileyim işte ağbin seni şöyle yapsın ne bileyim yani. Bunlar da bir takım şiddet değil mi yani. İlle de dayak atması gerekmiyor yani” (Kadın 15:224-226).

“Dayak, küfür, iğrenç laflar, ezik seni incitecek laflar” (Kadın 16:602-603).

4.4.2. Kadınların farklı şiddet türlerini değerlendirmeleri

Kadına yönelik şiddet türlerinin kadın üzerindeki etkilerini ve şiddete ilişkin algılamasını ve bu algının nelere göre yapılandırıldığını değerlendirmek amacıyla kadınlara hangi şiddet türünün daha yaralayıcı olduğuna ilişkin düşünceleri sorulduğunda, kadınlar öncelikli olarak sözel/duygusal/psikolojik şiddetin olumsuz etkilerinden söz ettiler.

“Sizde kafa yok saçınız uzun aklınız kısa dediğinde o kadar öfkelenirdim. Sanki bana yüz tane yumruk atmış gibi olurdu kızardım” (Kadın 9:506-507).

“Dayak var. Dayak ama onur kırıcı laflar söylemesi dayaktan daha çok acıtıyor insanın kalbini. Küçümsemesi mesela sen kendini biliyorsun ama karşındakinin o düşüncesi seni çok üzüyor. Ekonomik olarak senden yalvarmanı bekliyor. Para kazanıyorsun gelip yalvarıyorsun sigaramı al. Bugün meyve getir bugün şunu getir yani sana muhtaç olmasını istiyor. Çünkü para senin cebinde olursa sen gidip alacaksın ve o devre dışı kalmış olacak. Dayak da zaten insanın canını çok yakıyor” (Kadın 2:722-726).

“Dayağa hiç gelemem ama keşke günde bir vursa dayak yesem ama böyle kötü söz işitmesem diyorum” (Kadın 3:534-535).

“İşte en üzücü bana yaptığı hakaretler en üzücü olayı hakaretleri başka hiçbir şey değil aç kalsaydım da umurumda değildi susuz kalsaydım da umurumda değildi. Ama bana yaptığı hakaretler.” (Kadın 7:1127-1128).

“İlk başta korku korku çok pistir yani kadınların korkutulması. -ses tonu alçaldı duygusallaştı- En büyük şiddet bence. Ondan sonra hakaret. En büyük şiddet bence bu ikisi. Sonradan dayak gelir. Vurulan yer morarır ya geçer bir gün sonra. Ama dil o hakaret insanın içine oturur” (Kadın 8:574).

“Bence o fiziksel olarak değil de attığı darp oluştursa da bende psikolojik tahribat çok yapıyor çok aşırı yapıyor” (Kadın 10:1031).

“Eşim bana manyak dediğinde bile çok ağırırma giderdi. Manyak sensin derdim niye ben manyağım? Manyaksın kızım derdi. ‘kızım’ dediği zaman bile o şiddeti görebiliyordum” (Kadın 9:503-504).

“Mesela içeri giriyordu benim kocam en çirkin lafları söylüyordu. O laflar beni o kadar incitirdi ki o dayaktan daha ağır geliyordu. -ağlıyor- o benim içimi yakıyordu ve ben asla onun yüzüne bile bakmak istemiyordum o laf aklıma geldikçe” (Kadın 11:384-386).

“Belki onun için yani o lafı söylemişse o lafı umursamazdı bana söylemiş böyle büyük bir lafı bana ifade etmiş. Ama ben bilincindeyim onun için oyuncak olabilirdi bir normal şaka olabilirdi ama benim için değil. Onun için sorun değil ama benim için değil yani” (Kadın 14:502-505).

“Bence hepsi de ama en pisi en yaralayıcı en insanın unutmadığı şey dövüyor af edersin bir de gelip tecavüz ediyor o. Gerçekten öyle bir oluyor ben hiç hatırlamıyordum bile. Baygın olduğum halde bile af edersin bu insanlık bile değildi o insan bile denmezdi” (Kadın 11:400-402).

“Aşırı derecede moralimi bozuyordu küfür ediyordu keşke bu benim elimi ayağımı kırsaydı bana küfür etmezdi. Şimdi şu bıçaklar gözümün önüne gelmiyor ama o küfürler gözümün önüne geliyor. Diyorlar bizim bir sözümüz var ‘bıçakların yeri düzelir de küfürlerin yeri düzelmez’ deyim var o doğrudur o hançer gibi insanın kalbine saplanıyor. Yani çıkmıyor” (Kadın 12:661-664).

“Dayak yediğim zaman acısı biraz duracak ama onun bana söylediği laflar beni korkutmaları” (Kadın 13:326).

“Böyle göz göze geldiğinde mutlaka da mutlaka ne kadar kulak arkası da etsen kırıcı lafı senin aklına geliyor. Bazı kötü laflar var dayağı belki unutabilirsin ayağın kırılmışsa iyileşir ama kalp kırıcı laflar hiçbir zaman bence yani tamir edilmeyecek şeydir” (Kadın 14:388-391).

“Bence dayağın izi geçiyor morartın geçiyor ama içteki laflar sözler eziklikler bitmiyor. Onlar hep içinde yer ediyor şiddet uygularken sana söylediği laflar onlar hiçbir zaman içinden geçmez bitmez” (Kadın 16:568-570).

Kadın bedenini ele geçirmeyi amaç edinen cinsel şiddet türü ise yaşanması kaçınılmaz bir durum olarak algılanabilmektedir.

“Bazen zorla oluyordu. Ama tabii ki eşim belki de haklı olarak çünkü karısıydım. Bunu yapmak görevindir diyorlardı bana” (Kadın 1:729-730).

“O beni hayatta ne zorluyordu ben de yok demiyordum asla ben yok demezdim çünkü ben günaha giriyordum” (Kadın 4:660-661).

4.4.3. Kadınlara göre, kadına yönelik şiddetin nedenleri

Kadınlar eşlerinin kendilerine şiddet uygulama nedenleri olarak ekonomik sorunlar ve iş yaşamındaki sıkıntıları, erkeğin ruhsal bir rahatsızlığının olduğunu, kadının ekonomik olarak eşine olan bağıllığı, kadının okumamış olması, kadının erkeğin cinsel isteğine yanıt vermemesi, içinde bulunulan toplum yapısının kadına ve

erkeğe verdiği değer ve roller, eşlerinin çocukluk döneminde şiddete maruz kalmaları ve tanıklıkları, kadının kocasına karşı gelmesi (cevap verme, soru sorma, hayır deme vb), erkeğin eleştirilmesi, erkeğin kadından üstün olma çabası, kadının kendini suçlaması, şiddete neden olan davranışlarda bulunduğunu düşünmesi, kadının nesneleştirilmesi, kadının cinsel obje olarak algılanması, erkeğin kendini rahatlatmak için şiddet uygulaması, keyfi nedenler, erkekliğin bir göstergesi olarak görülmesi, erkeğin kendine olan güvensizliğinden kaynaklanması, erkeğin ailesindeki diğer bireylerin etkisi, kadının istismar karşısında sessiz kalması ve erkeğin kadının yalnız olduğuna inanmasını görmektedirler.

“Eşim parasızlık yüzünden bu hale geldi”

Ekonomik sıkıntıların var olması kadınlara göre şiddetin nedenlerinden biri olarak görülmektedir.

“Eşim parasızlık yüzünden bu hale geldi aslında benim eşim aslında iyiydi” (Kadın 1:1262-1263).

“Yani evde çok şiddet göstermesi bunun cebi çok dolu olsa şiddet yoktur” (Kadın 4:584).

“Hasta bir insandı”

Kadınlardan bazıları eşlerinin bazı psikolojik sorunları olduğunu bu nedenle şiddete başvurdıklarını ifade etmektedirler.

“Belki psikolojik sorunları vardır” (Kadın 3:1042).

“Hasta bir insandı çünkü ailesinde öyle karakersiz insan çoktu” (Kadın 14:244).

“Dedim psikolojik sorunların var ondan yapıyorsun dedim gel doktora gidelim dedim bir tedavi ol ben hasta değilim dedi. Tedaviyi de önerdim ona. Kabul etmedi” (Kadın 16:690-692).

“Okusaydım bu benim başıma gelmezdi”

Kadınların eşleri tarafından şiddete maruz kalmalarının nedeni bazı kadınlara göre eğitimsizliklerinden kaynaklanmaktadır. Okuma imkanları olması durumunda bugün maruz kaldıkları şiddetin olmayacağını düşünmektedirler.

“Kadın şiddeti. Ben kendim diyeyim ben okumadım. Okusaydım herhalde bu benim başıma gelmezdi” (Kadın 4:803).

“Şu anda çalışmıyorsam basit bir ev hanımıysam ezilen, dayak yiyen, horlanan, eşi tarafından tacize tecavüze uğrayan bir kadınsam; yalnız annemin ve babamın suçu.- ağlıyor- kesinlikle kocamın ailesini suçlamıyorum. çünkü onlar cahil insanlar ama annem ve babam onlardan daha cahil insanlardı ve bizi cahil olarak yetiştirdiler” (Kadın 13:123-126).

“Ekonomik bağımsızlığı olan kadın belki bunu fazla yaşamayacak”

Kadının eşine ekonomik olarak bağılılığı erkeğin şiddet gösterme nedenlerinden biri olarak görülmektedir.

“Ekonomik bağımsızlığı olan kadın belki bunu fazla yaşamayacak genelde bizim kültürümüzdeki kadınların çoğunun ekonomik bağımsızlığı yok” (Kadın 10:634-635).

“Beni sinir tahtası yapıyor”

Kadınlar, erkeklerin ev dışında, iş yaşamında meydana gelen, çözümleyemediği sorunlar nedeniyle şiddet uyguladıklarını ifade etmektedirler.

“Beni sinir tahtası yapıyor. Düşünün bir adam işte çalışıyor akşam geliyor acısını karısından çıkarıyor ve adam kafası birisine kızıyor ve bunu kaldıramıyor erkektir gücü yetmiyor geliyor karısından alıyor” (Kadın 1:1347-1349).

“Hani o zaman iş yüzünden olur derdim. Böyle sinirli böyle tahammülsüzlük maddi durumumuz iyiydi o zaman” (Kadın 3:494-495).

“Eşim o psikolojiyle eve geliyor ben olayım kumam olsun en ufak onu sinir edecek bir harekette parlıyordu. Bunu da düşünmek zorundayım” (Kadın 8:549-550).

“İstemediğim zaman beni döverdi”

Kadının erkeğin cinsel isteğine karşı çıkması erkeğin şiddet gösterme nedenlerinden biri olarak görülmektedir.

“İlişkiye girmek ister karşı çıkarsam vurur, beni döver yani. Direnirsem döver bunun farkındayım” (Kadın 3:539-540).

“İstemediğim (cinsel ilişki) zaman beni vururdu döverdi” (Kadın 11:299-300).

“Kendilerini bir tanrı olarak görüyorlar. Kadınlar da onların köleleri ve kulları”

Kadınlar toplumun geleneksel ve cinsiyet ayrımcılığını destekleyen tutumunun şiddetin nedenlerinden olabileceğini düşünmektedirler. Aileden itibaren kadın ve erkek arasında ayrımcılık, kadının ikinci planda kalması ve toplumun cinsiyetlere göre belirlediği roller bağlamında erkeklerin kendilerini üstün olarak algılamaları kadına yönelik şiddet nedenlerinden görülmektedir. Kadından beklenenin erkeğe her zaman itaat olduğu, kadının şiddet karşısında bile susması gerektiği ve erkeklerin her zaman için haklı olduğu, kadınların aktarmaya çalıştıkları toplumsal yapının kadına ve erkeğe bakışını yansıtmaktadır. Erkek kendini yani erkekliğini ispatlamak için şiddete başvurabilmektedir. Kadınlardan biri, eşinin “kılıbık” diye tanınmamak için şiddet uyguladığını aktarmaktadır.

“Benim bu ailedeki benim kız olarak itilmişliğimden. Artı şu an var olan ailemden, annemin ağabeyimin bize karşı kayıtsız olmasından” (Kadın 10:346-347).

“Kendilerini bir tanrı olarak görüyorlar. Kadınlar da onların köleleri ve kulları olarak ben öyle düşünüyorum ve kullarının tanrılarına itaat etmelerini istiyorlar” (Kadın 13:500-501).

“Toplumun kadınla erkeğe vermiş olduğu görevlerden kaynaklanıyor bence” (Kadın 2:705).

“Bize yapılan haksızlık baskı veya bize biçilen değer bize uygun görülen rolde aslında annelerin gelişkin kadınların onların çok büyük bir payı var. Onlar yapıyorlar bence. Birazcık baş kaldırsalar baş kaldırmak değil de hani farklı davransalar biraz biraz yavaş yavaş düzelebilir kadınlar bir de erkeklerin demişler hep üstün ırktır. Böyle zann ediyorum ben” (Kadın 3:191-195).

“Eşime sen kılıbıksın dediler eşim bir şeyler ispat etmeye çalıştı” (Kadın 1:638).

“İşte biz öyle gördük ‘erkek ne derse o olur’ .Yani ben belki değiştirebilirdim evlendiğim zaman” (Kadın 2:617).

“Ben bir kelime desem senin dayındır. Yabancı da olsaydı verseydi diyecekti sen bunun halvetini tutsaydın. Hani demiyor bu işkence görüyor bile bile dayak yemeğe gidiyor bile bile mağdur durumdadır hiç demiyor öyle bir şeyler yoktur bizim Doğu tarafında çok var. Dışarı vermezler” (Kadın 4:805-808).

“İnsanların beyinlerine yani ailelerin beynine kurulmuş bir fikirdir. Her zaman için erkek haklıdır. Hiçbir zaman için bayan haklı olamaz” (Kadın 7:1017-1018).

“Erkekler güçlüdür vurur kırar döver eder kadın ses çıkaramaz susar. Ya anneme bu uygulandı annem sürekli dayak yiyen bir kadındı. Sürekli yerdı” (Kadın 10:36-37).

“Ben erkeğim diyor sen kadınsın diyor erkek erkekliğini bilecek kadın kadınlığını bilecek. Erkek zaman geldi karısını dövecek. Zaman geldiğinde de sevecek” (Kadın 15:139-140).

“Ailesinden gördüğü şeyleri bana uyguluyordu”

Kadınlar eşlerinin çocukluk döneminde şiddete maruz kaldıklarını bunun şiddet davranışında etkili olabileceğini düşünmektedirler. Erkekler kendi ailelerinde babalarının annelerine şiddet uyguladıklarına tanık olmuşlar ve kadınlara göre bu tanıklık erkeğin aynı davranışı eşine göstermesine neden olmaktadır.

“Bu kendi onun yaşantısı eltilerim söylerdi. Baldızım söylerdi, kaynım söylerdi. Bu babası tarafında çok şiddet görmüştü” (Kadın 14:239-240).

“Babası çok hırpalardı annesini. Aynı küfürleri babası da annesine söylerdi yani. Aynen yani bence ailesinden gördüğü şeyleri bana uyguluyordu (Kadın 15:131-132).

“Bu aileden kaynaklıydı çünkü aile ortamını gördükten sonra ona hak verdim. Baba acayip baskı uyguluyor anneye şiddet uyguluyor. Bunları sürekli uygulayıp babanın kopyasıydı zaten” (Kadın 16:446-447).

“Çocukluktan gelen bir şey psikolojikmen erkek kendini buna adapte edebiliyorsa babasından görmüşse karısına uygular. Yani olay budur. Babasında görmüş eşim babasından görmüş karısına nasıl uyguladığını aynısını bana uyguluyor” (Kadın 1:1317-1319).

“Kayınbabam kaynanamı çok döverdi kaynanam aşırı dayak yerdi. Küfürler işitirdi. Buna rağmen kaynanam kayınbabamı hiçbir zaman bırakıp gitmedi. Ölene kadar bir nevi aileden gelen bir şey midir aileden gelen bir şeyi mi uyguluyorlar? Belki de aileden gelen bir şeydir bilmiyorum” (Kadın 7:1036-1039).

“Ailede ne görüyorlarsa onu görüyorlar zaten erkek çocuk anne babadan ne görmüşse büyüdüklerinde kendileri de ailelerine bunu yapıyorlar” (Kadın 10:620-621).

“Karşı çıkmışımdır. Hayır demişimdir onun için”

Kadınlar eşlerine cevap vermelerinin, onlarla tartışmaya girmelerinin şiddete neden olduğunu düşünmektedirler. Eşlerinin her dediklerine uymalarını beklediklerini aksi durumda erkeğin şiddete başvurduğunu aktarmaktadırlar. Kadınlar eşlerine cevap verdikleri için yaşanan şiddetin daha az olduğunu düşünmektedirler.

“Üç yıldır hiç paramı vermiyorum ve şiddeti en yoğun yaşadığım zamanlar bu zamanlardır. Ben cevap versem ona kalkıp münakaşa etsem kalkıp dövecek her gün istisnasız dövecek o derece şiddet arttı” (Kadın 2:599-601).

“Sürekli ben de düşünüyordum buna karşı cevap soru laf söylesem o daha büyük hataları yapar. Ben cevap vermediğim için şiddeti az” (Kadın 14:216-217).

“Mesela kadına verilen görev eşine kayıtsız şartsız bağlılık. Onun her dediğini yapma. Yani o kadar sudan şeyler yüzünden ben dayak yedim ki. Hiç yani gereksiz yere. İşte nedir bir belki karşı çıkmışımdır. Hayır demişimdir onun için. Oysa böyle ne onun ne benim onurumu kıracak bir şey de değil” (Kadın 2:701-704).

“Ben bazen aklımı kullandığımda ya da baş kaldırdığımda ya da ben kendimi düşünüyüm öyle olduğumda bilinçlendiğimde tavır aldığımda işler kötüye gidiyor ben öyle düşünüyorum. Ama hiçbir şey demezsen koyun koyun yaşarsan iyi gidiyor ben iyi günlerimi zamanlarımı ben böyle nitelendiriyorum bilmiyorum” (Kadın 3:770-772).

“Beni neyle durduracak dayakla durduracak”

Kadınlar erkeklerin şiddet gösterme nedenlerinden birini üstünlüklerini kanıtlama çabalarından, güçlerini şiddetle ifade etmek istediklerinden yani üstün olma gayretlerinden kaynaklandığını düşünmektedirler.

“Yani kendini şöyle diyelim ben senden daha güçlüyüm diye. Ben senden daha kuvvetliyim diye o kendini öyle görüyordu. (...) O hep ben senden daha güçlüyüm üstünüm hep öyle. Hep öyle. Yani ben o yüzden diyorum onun psikolojisi fazla iyi değildi. Sürekli kafasında bir şeyler vardı” (Kadın 12:685-688).

“Erkekler istemiyor kendinden üstün olan kadını sevmiyor. Bence bir de birçok şiddet bunun içinden çıkıyor. Yani sen benden daha fazla iş yapıyorsun sen benden daha fazla başarılısın. Birçok kadın bence o yüzden şiddet de görüyor yani” (Kadın 15:594-596).

“Beni neyle durduracak dayakla durduracak ve öylede yaptı zaten. Ben çok farklı mesela ben şef olabilirdim. Şef olmayayım diye her şeyi yaptı. geçici bir müdürlük yaptım Bir buçuk yıl benim burnumdan döktü. Yani kadının bir adım önde olmasını kabullenemiyor erkekler. Hep kendinden aşağıda bastırılmış bir şekilde durmasını istiyor” (Kadın 2:706-709).

“Ekonomik olarak senden yalvarmanı bekliyor. Para kazanıyorsun gelip yalvarıyorsun sigaramı al. Bugün meyve getir bugün şunu getir yani sana muhtaç olmasını istiyor. Çünkü para senin cebinde olursa sen gidip alacaksın ve o devre dışı kalmış olacak” (Kadın 2:724-726).

“Kendimi suçluyorum”

Kadınlardan bazıları yaşadıkları şiddetin nedenlerini kendilerine ve davranışlarına bağlayarak kendilerini suçlamaktadırlar.

“Yeni evliyken öyle bir şeyler yoktu kendimi suçluyorum çünkü adam o kadar içmiyordu. Sanki ben durdurabilmişim gibi geliyordu bana” (Kadın 2:768-770).

“Keşke hiç gitmeseydim hiç girmeseydim o işlere belki bu kadar fazla olmazdı. Belki bugün de burda olmazdım” (Kadın 9:289-290).

“Her şeye üzüliyorum ve fedakarlık yapmaya çalışıyorum. Acaba onu nasıl mutlu edebilirim diye düşünüyorum” (Kadın 2:469-470).

“Gerçi belki benim hatamdı ama o dönem ben rahatsızdım. Halen söyler uyumuştun da seni dövmüştüm” (Kadın 3:436).

“Biz bir oyuncak gibiyiz”

Kadınlara göre eşlerinin şiddet uygulama nedenlerinden biri kadının nesne konumuna indirgenmesidir. Kadınlar kendilerine değer verilmediğini sanki bir oyuncakmış gibi kullanıldıklarını aktarmaktadırlar. Bu durumda kadın kendini, erkeklere hizmet amacı taşıyan bir nesne olarak algılamaktadır.

“Ben kendi açımdan söyleyeyim ben neden şiddet gördüm? Erkekler dışardan bakınca bizi birer hayvan olarak görüyorlar ‘cinsel organ’ sadece bu. Biz buyuz onun harici yok bizde. Siz iş yapamazsınız siz para kazanamazsınız siz toplum içinde konuşamazsınız siz küçük sözde varlıklarsınız öyle bakıyorlar. Eşime sorduğumda ben senin için neyim ‘bir hiçsin’ diyordu. ‘Gece ihtiyacım olduğunda oyalandığım bir hiç’. Bana öyle söylüyor” (Kadın 9:476-480).

“On gün küser böyle ama şiddet uyguladıktan sonra rahatlıyor. Ne bileyim biz bir oyuncak gibiyiz kendimizi oyuncak gibi hissediyoruz herhalde. Bilmiyorum bir insan benle oynuyor oynuyor rahatlıyor ondan sonra atıyor” (Kadın 15:218-220).

“Erkek o gözle bakıyor kadına benim malımdır döverim söverim yatarım ederim ...” (Kadın 10:894).

“Kendini çok büyük bir ilah olarak görüyor. Kadın hiçbir şeydir (...) Sadece hizmet amaçlı bir nesne gibi bir makine gibi ama makinelerin da yıkanmaya yağlanmaya ihtiyacı var” (Kadın 13:505-508).

“Keyfi muamele için bile kalkıp beni döverdi”

İlginç bulgulardan biri erkeklerin hiçbir neden göstermeden kadına şiddet uygulamasıdır. Kadınlardan bazıları herhangi bir neden göstermekte zorlanmakta çünkü çok önemsiz sebepler ya da erkeğin keyfi davranışlarından ötürü şiddete maruz kaldıklarını aktarmaktadır.

“Yani ne bileyim aklıma bile gelmeyen o kadar ben benim kocam keyfi muamele için bile kalkıp beni döverdi. İlle bir şey olsun diye ille bir şey olsun diye bir şey yoktu” (Kadın 11:240-241).

“Bilmiyorum sebebi neydi? İnan ki bana o kadar küçük şeyler yüzünden ki yani şunun yüzünden bile diyemiyorum o kadar yani böyle küçük şeyler” (Kadın 15:282-283).

“erkeğim diye”

Kadınlardan biri eşinin şiddet uygulayarak aslında “erkekliğini” ispatlamaya çalıştığını aktarmaktadır.

“Hep beni annesi kız kardeşi ya da ağbisi hepsinin yanımda döverdi sırf ben erkeğim diye kanıtlamak için başkalarının önünde döverdi” (Kadın 9:579-580).

“Kendini ezilmiş hissediyor”

Erkekler kendilerini kadınlara göre ezik hissettiklerinde şiddete başvurumaktadırlar. Erkek karşılaştığı herhangi bir problemi çözemediğinde yaşadığı öfkeyi ve kızgınlığı kadına yansıtmaktadır. Başka bir durum ise kadının eşinden çözüm istemesinde yaşanmaktadır. Kadına göre bu durum erkeğin çözemediği sorunlarda bir yöntem olarak şiddete başvurusıdır.

“Çevrede de konuşuyor mesela ben yazı yazıyorum. Gelip diyor yengenin yazısı böyle güzel olmuş. O zaman ben şiddet görüyorum yani. Kendini ezilmiş hissediyor bu son zamanlar için olan” (Kadın 2:962-964).

“Sadece yabancılara gösterdiğin şeyi istiyorum yabancı bir kadından erkekten nasıl çekiniyorsan nasıl kötü bir şey yaptıklarında kırmaya çekiniyorsan o duygu nedir onu bilmiyorum artık onu bana yap” (Kadın 10:326-328).

“Sadece beni-içini çekiyor- hani öyle bir cesaretli bir insan değil dışarıdan biri söylediği zaman yüz bin

küfür etseler buna asla elini kaldıramazdı. Ama gör bak eve girdiği zaman tekmelerle tokatlarla ağaçlarla bir girişirdi. Ben artık düşer bayılırdım” (Kadın 11:250-255).

“Sinirlendiği zaman bir şeye kızdığı zaman, bir yerden kızdığı zaman hiç suçum olmadığı halde gelip acısını benden çıkarttığı zamanlar çok olmuştur” (Kadın 13:235-236).

“En önemlisi ne biliyor musunuz çözüm istediğim zaman dövüyor. Bir şeyleri çözmesini istediğim zaman...” (Kadın 10:487-488).

“Ben ne zamanki çok üzgünsem çok dertliysem bir sıkıntım olduysa ağladıysam benim eşim o günlerde daha çok dövdü daha çok küfretti” (Kadın 10:543-544).

“Niye böyle yaptın dediğim an...”

Kadınlar eşlerinin bir davranışını ya da kararını herhangi bir nedenle eleştirdiklerinde ya da “neden” diye sorduklarında, şiddete maruz kaldıklarını aktarmaktadırlar.

“Dedim işte sen evi sattın şunu yaptın onu dediğin zaman adam cinnet geçiriyor, kalkıyor vuruyor” (Kadın 2:596-597).

“... olur ya çok aramızda ciddi bir şey geçer çok kalbini kırarım yine de dayak ve küfür olmaması gerekir. Ben adama niye böyle yaptın dediğim an en şiddetli dayığı en şiddetli küfürü edebiliyor bana çok rahatlıkla edebiliyor” (Kadın 10:319-321).

“Ordan bağırtıyor herkesin içinde vur diyor vur”

Kadınlar eşlerinin aileleri tarafından –kayınvalide, kayınpeder, kayın, görümce, kuma- kötü muameleye maruz kaldıklarını bazı durumlarda şiddete uğradıklarını bazen de bu kişilerin, eşlerini şiddet uygulaması için yönlendirdiklerini düşünüyorlar ve bu konuda oldukça etkin olduklarına inanıyorlar.

“Annesi kız kardeşi ve eşim tarafından hem fiziksel ve hem de ruhen şiddete maruz kaldığımdan...” (Kadın 9:20-21).

“Biz bayan olduğumuz halde birbirimizi destekleyeceğimiz yerde onlar da köstek oluyordu. Geldikleri zaman hatalarımızı büyütüp eşlerimize anlatabiliyordu. Ev içinde huzursuzluk yaratmayı çok seviyorlardı ki eşlerimiz bizi dövdüğü zaman onların kahkahalarla güldüğünü hatırlıyorum. Gözümün içine bakıp kahkahayla gülüyorlardı. Öyle insanlar evet iki baldız” (Kadın 9:118-122).

“Babasının sözünü o görüntüsünü unutamıyorum. Baba yaşlı başlı hacı ben onun bacısının kızıyım. Genç bir kadın elimde silah yok, arkamda ordu yok, hiçbir şey yok. Diyebilirdi ki oğlum sesini çıkarma eve getir. Kızım gel eve diyebilirdi” (Kadın 10:771-773). “Ordan bağırtıyor herkesin içinde vur diyor vur” (Kadın 10:775).

“Oğlunu sürekli doldurup doldurup üzerime gönderiyordu. Gezmeye gidip geldiğimizde kavga oluyordu. Bir şey aldığımızda kavgalar oluyordu bunlar artık şiddete dönüşmeye başladı” (Kadın 16:55-57).

“Benim küçük kayınlarım vardı bir defa o beni çok pis dövdü. Ona çok şiddet onlardan da gördüm ha tek kocada değil” (Kadın 4:42-43).

“Evet kayınvalidem görümcelerim ellerimi bağlıyordular af edersiniz dövdüler” -içini çekiyor- (Kadın 11:99).

“Kaynanam yemek içmekten esirgiyordu beni” (Kadın 4:56).

“Doğum halindeydim doğurmuştum yani. Çay gelmiyordu yemek gelmiyordu aç susuz kalıyordum” (Kadın 6:278).

“Kumam geldi o üç dört defa da o dövdü. Ondan sonra şişle vurdu koluma ondan sonra terlikle vurdu kemiklerime. Kocam da arkamdan belime vurdu. Arkadan yumrukladı. Bir defa da demliğin kapağını fırlattı buram (ağzımı göstertiyor) yırtıldı. Kumam. Nedir sen niye kalkıp bulaşıkları yıkamıyorsun?” (Kadın 6:322-325).

“Karısı (kuması) gidip geliyordu diyordu şeydir oğlu olmuş diye kendisine güveniyor. Yok bana nispet mi yapıyor? Ben 7 günlüktü ben doğum yapmıştım. Beni dövdü. Beni dövdü ben bayılmıştım” (Kadın 11:154-157).

“Ailesi diyordu demek sen bunu dövmesen sen bunu ezmesen demek ki iyi bir erkek olamazsın” (Kadın 12:170-171). “Gerçekten o da ailesinin baskısıyla bu şekilde bana karşı öyle davrandı yani önce iyi davranıyordu” (Kadın 12:79-80).

“Annesi eşimi dolduruyor eşim gelip beni dövüyor. Dolduruyor beni dövüyor” (Kadın 1:922-923).

“Kaynanamın bir sözü yüzünden eşimin bana dayak attığını biliyorum”(Kadın 13:182).

“Ben söylemeye söylemeye bugüne geldik”

Kadınlar şiddet karşısında sessiz kalmalarının şiddetin devamında etkili olduğunu düşünmektedirler. Çünkü böyle davranmakla eşlerinin yaptıkları davranışta kendilerini haklı gördüklerini bu nedenle de aynı davranışı sürdürdüklerini düşünmektedirler.

“Bazen kendimi de suçluyorum belki o da bilirdi sorumluluğum nedir hakkımı savunmuş olsaydım yani bugüne ben gelmezdim. Biraz da ben karşı çıksaydım kendimi koruyabilirdim ama ben hiç karşı çıkmadım. Her şeyine boyun eğdim” (Kadın 14:87-89).

“Hiç hatasını görmedi yani ben ona çekip gitseydim belki hatasını görecekti. Onun yaptığı her şeye sessiz kaldım mesela. Ona yol verdim. O da bunun doğru olduğunu zannetti. Ben sesiz kaldıkça yani” (Kadın 15:144-146).

“Mesela bana şiddet uyguladığı zaman ben karşısına geçip de kendimi ezdirmeseydim ikinci defa cesaret edemezdi ikincide yaptığında tekrar yapsaydım üçüncüye cesaret edemezdi. (...) Ezdirdim hep kendimi ezdirdim annesine ezdirdim, ona ezdirdim, ağbisine ezdirdim kendimi hiçbir zaman savunmadım. Hep yalnız hissettim. Yalnız kaldım o da benim bu yalnızlığımdan faydalandı” (Kadın 16:547-551).

“Ben söylemeye söylemeye bugüne geldik. Demek söylesem başlarda bağırısam çağırısam bunlar olmayacak” (Kadın 2:786-787).

“Çaresiz olduğumu biliyor”

Kadının erkek tarafından çaresiz olarak algılanmasının şiddete neden olduğu düşünülmektedir.

“Benim eşim tek olduğumu biliyor. Çocuklarımı bırakamayacağımı biliyor çaresiz olduğumu biliyor. Bunun için yapıyor” (Kadın 10:349-350).

4.4.4. Erkeklerin kadına yönelik şiddeti gerekçelendirme nedenleri

Bu kısımda, görüşülen kadınlara, eşlerinin kendilerine şiddet uyguladıklarında, bunun nedenlerini neye göre açıkladıkları soruldu. Genelde erkekler kendilerinde bir hata görmemekle birlikte kendilerine karşı gelinmesinde şiddeti daha haklı bulmaktadırlar. Eleştirilmek, hatasının ifade edilmesi ya da kontrol altına alınıyor hissi erkeğin şiddet göstermesinin diğer nedenlerindendir. Kadının kocasından izin almadan bir yere gitmesi şiddet nedeni olabilirken bazı durumlarda ise erkek çeşitli bahaneler bulabiliyor ya da hiçbir neden göstermesine gerek olmadan “istediği zaman” şiddete başvurabiliyor. Erkeğin cinsel isteğine yanıt vermeme şiddet nedeni olarak görülebiliyor. Erkeğe göre, “kadının yaşadığı şiddete katlanması” gerekmektedir. Erkek sahip olduğu gücü kadın üzerinde kullanmakta ve eşinin kendisini “idare etmesini” istemektedir. Kadın çalışıyorsa parası elinden zorla alınmaya çalışılmakta aksi durumda erkek şiddete başvurmaktadır. Erkekler için ev işlerindeki aksama, yapılan işi beğenmeme (yemeğin güzel olmaması, ütünün yapılmaması vb) ve kıskançlık şiddet nedeni olabilmektedir.

“Şiddet yaptığı zaman şiddet yapmıyorum diyor”

Kadınlar şiddet uygulayan eşlerinin davranışlarından dolayı özür dilememekle birlikte kendilerini haklı gördüklerini ve kadınları suçladıklarını aktarmaktadırlar.

“Dövdüğü zaman hayatta demezdi benim bir yanlışım var senden özür dilerim hiç hiç öyle bir şey. Asla demezdi” (Kadın 4:542-543).

“Her zaman için ben suçluydum. O suçlu değildi. Bir erkek olarak o suçlu görünmüyordu ben görünüyordum” (Kadın 7:1208).

“Eşimin ve kaynanamın sayesinde gene ben suçlandım tabii. İyi olsaydım kaynanam beni şikayet etmezmiş kocam da beni dövmezmiş” (Kadın 13:183-184).

“O kadar hakaret yapıyordu hiçbir zaman kendini hep haklı görürdü gösterirdi” (Kadın 14:99).

“Benim eşim hiçbir şeyi kabul etmeyen bir insan şiddet yaptığı zaman şiddet yapıyorum diyor” (Kadın 15:801-802).

“Bende sorun yok diyor” (Kadın 16:696).

“Sen çok karşılık veriyorsun”

Erkekler şiddeti gerekçelendirme nedenlerinden birini, kadınların kendilerine karşılık vermelerine bağlamaktadırlar. Kadınlardan biri, eşine sadece bir kez cevap verdiğini ve bu nedenle eşinin ayağını kırdığını aktarmaktadır.

“Ben sana bir şey dediğimde sen benim sözüme bakmıyorsun. Sen çok karşılık veriyorsun” (Kadın 4:366-367).

“Eğer bir sefer cevap verseydim bak bir sefer cevap verdim ayağımı kırdı” (Kadın 14:183-184).

“İşte boşluktayım bir anlık bir sinirdi sen karşılık verdin işte ne yapayım annemdir ağbimdir” (Kadın 16:500).

“Nasıl sen beni hatalı görürsün?”

Erkeklerle göre kadının kocasının davranışlarını ya da aldığı kararları eleştirmesi şiddet uygulamayı gerektirmektedir.

“Eşime ne olur çalış getir bizi elaleme muhtaç etme demiştim eşim tüpü kaldırıp benim başıma vurdu. Sen (...) dedi. Sen getirmek zorundasın dedi nerden getiriyorsan getir dedi. Bu beni ilgilendirmiyor dedi -ağlıyor- ne yaparsan yap umurumda değil dedi” (Kadın 7:706-708).

“Nasıl sen beni hatalı görürsün. İlk vurmaya vurdu beni içeri kaçtım kapıyı kilitledim” (Kadın 14:207-208).

“Yanlış olduğunu bildiğiniz halde yanlışsın diyemiyordunuz dediğiniz zaman direk şiddete başvuruyordu ya da ağır hakaretler edebiliyordu” (Kadın 9:60-61).

“Akşam eşim geldi dedim iki halı kalmış sen onları da sattın. O zaman evde uzun oklavalara vardı belki sen biliyorsundur. O oklavayı aldı sana desem beni öyle yaptı öyle yaptı beni” (Kadın 4:328-329).

“Mesela ben diyordum ki kapıyı yap kapı bozuktur. O kadar dövdü dövdü. Ben dedim kapıyı yap. Bozulmuş. Dedi yok bana deme. Dedim eve tavan yap çatısızdır. Yok deme kalkıyordu dövüyordu. Ben ne desem kalkıyordu dövüyordu” (Kadın 6:180-182).

“İzinsiz bir yere gittim... burnumu kırdı”

Kadınlardan biri, izinsiz bir yere gittiğinden dolayı eşinden ağır şiddet gördüğünü aktarmaktadırlar.

“İzinsiz bir yere gittim. 7 aylık hamileydim eşim mesela burnumu kırdı” (Kadın 2:418-419).

“Çocuk ağlardı gelir beni döverdi”

Erkekler bazı durumlarda herhangi bir neden olmadan çeşitli bahaneleri gerekçe göstererek kadınlara şiddet uygulamaktadırlar.

“Mesela ben bir oturduğum zaman diyelim bir gün işi düzene girmedi bir bahane tutar mutlaka derdi senin yemeğim güzel olmamış ya da sen niye dışarıya gittin. Bu kadın kimdi buraya gelmiş? Hemen kalkardı mutlaka o gece dayak atardı” (Kadın 4:608-610).

“Artık ne bileyim en ufak lafta gelir beni döverdi, karısının en ufak bir şey dediğinde gelir beni döverdi. Çocuk ağlardı gelir beni döverdi. Çocuğu ders yapmazdı gene beni döverdi. Çocuğu hasta olurdu gene beni döverdi. Karısı hasta olurdu gene beni döverdi. Öyle eli alıştı” (Kadın 11:163-166).

“Şeyi (cinsel ilişki) istedi ben de istemedim”

Kadının erkeğin cinsel isteğine yanıt vermemesi erkeklere göre şiddetin gerekçelerinden biridir.

“O zaman istemedim şeyi (cinsel ilişki) istedi ben de istemedim ısrar adince ben de hayır deyince daha önce de vurmuştu zaten galiba alışkanlık oldu bir kere vurdum bir daha vururum gibilerinden. Şey yaptı” (Kadın 3:469-470).

“Delini idare et”

Erkekler kadının şiddeti hak ettiğine ve şiddete katlanması gerektiğine inanmaktadırlar.

“Babam annemin kolunu kırdı da annesi söylememiş merdivenden düştüğünü söylemiş bizler hep böyle saklardık annem hep çile çekmiş sen de çekeceksin. Sen de bazı şeylere katlanacaksın” (Kadın 1:733-735).

“Kadın olsaydın bunu sana yapmazdım, dediği bir laf vardı, ‘eşeğe dayak atılır sen de eşeksin ki ben de sana dayak atıyorum’ derdi” (Kadın 16:575-576).

“Ben zayıf bir adamım diyor” (Kadın 10:555). “Benim böyle bir karakterim var diyor” (Kadın 10:559). “Beni şey yap diyor yani farz et ben işe yaramaz bir delinim. Delini idare et. Ben bir deliyim ben gerçekten diyor” (Kadın 10:563-564).

“Benim sana gücüm yetiyor”

Erkeklerden biri şiddet uygulama nedenini kadına gücünün yettiği için yaptığını ifade etmektedir.

“Bunu çok sorguladığımda şöyle dedi. Benim sana gücüm yetiyor benim sana nazım geçiyor. Yani severim de döverim de sen benim karımsın. Sen bana bir şey yapamazsın” (Kadın 10:341-342).

“... yol parası verdim. Veren sen misin...”

Kadının çalışıyor olması durumunda, eşleri kazandıkları parayı ellerinden almaya çalışmaktadırlar ve kadının parasını vermek istememesi erkeğe göre şiddet nedeni olabilmektedir.

“Kardeşim asker askere gidiyor yol parası verdim. Veren sen misin gel buraya dedi o beni böyle boğarak tekmeleyerek odanın bir tarafına duvara attı” (Kadın 9:674-675).

“Gidip bir yerde çalıştığım zaman getirdiğim zaman ya o beni döverdi. Zorlan elimden alırdı. Biliyordu ben işe gitmişim kapının önünde dururdu. Ben daha içeri girmeden o parayı saklamadan o anda beni döverdi elimden alırdı. Kapının önünde her zaman da elinde bir şey olurdu ve böyle arkasına saklardı. Onunla döverdi ben bayılıncaya kadar. Alırdı çıkar giderdi” (Kadın 11:440-443).

“Üç tane ütümü kırmıştır”

Erkek kadından beklenen ev işlerinde bir aksaklık olması durumunda şiddete başvurmaktadır.

“Benim üç tane ütümü kırmıştır gömleğini ütülemedim diye” (Kadın 13:576).

“Nasıl erkek olan bir yerde çalışırsın?”

Erkekler kıskançlık nedeniyle kadınlara şiddet uygulamaktadırlar. Kadınlardan biri erkeklerin bulunduğu bir ortamda çalıştığı işin eşinden üç gün şiddet gördüğünü aktarmaktadır.

“Akşama kadar iki üç gün hırpaladı beni. Sen nasıl erkek olan bir yerde çalışırsın diye. Benim yaptığım bir şey yoktu ben sadece işimi yapıyordum” (Kadın 15:425-427).

4.4.5. Erkeğin şiddet uyguladıktan sonra kadından ne tür davranışlar beklediği

Erkeklerin kadına yönelik şiddet uygulama nedenlerini anlama açısından önemli olan bu kısımda kadınların aktardıklarına göre, sözel ya da fiziksel şiddet uygulayan eş sonrasında kadından daha çok cinsel ilişki isteğine yanıt vermesini bekliyor. Kadının yanıt vermediği durumlarda tekrar şiddete başvuruyor (cinsel şiddet).

“Hani insanca tartıştık anlaşılmadık insanca olmayan bir şekilde hayvani bir dürtüymüş gibi falan hani onunla hallolur mu ki insan incinmişken tartışmışken kadın olarak incinmişken bence uzun bir süre hiç istemem ben öyleyim uzun bir süre bana dokunulmasın. O tam aksine düşünüyor. Bilemiyorum bütün erkekler böyle” (Kadın 3:728-731).

“İlk evlendiğimiz zaman kavga ettiğimiz zamanlarda ben haklı olduğum zamanlara bu tür şeyleri (cinsel ilişki) yapmaya çalışıyordum. Fakat ben reddediyordum” (Kadın 13:483-484).

“Yani şiddet uyguladıktan sonra cinsel istekte bulunuyordu” (Kadın 15:548).

“Dayak yemişsin şiddet uyguluyor arkasından cinsellik istiyor buna da ben karşı çıkıyordum resmen kendimi kullanılmış gibi hissediyordum o zorla da olsa yapıyordu” (Kadın 16:508-510).

Kadınlar erkeklerin bu davranışını (şiddet uygulandıktan sonra cinsel istekte bulunulması) farklı nedenlere bağlamaktadırlar. Bunlardan biri, kadını içinde bulunduğu durumda “çaresizliğini hissettirmek” ve kadına “erkeğe bağımlı olduğunun” hatırlatılmasıdır. Bir diğeri bu davranışın barışma aracı olarak kullanılmasıdır. Ancak barışma araçlı kullanımda da bir zorlamanın söz konusu olduğu görülmektedir.

“Evet zorla evet bu ona büyük bir zevk verirdi çok zevk duyardı hani dövdüm ya eziyorum kullanıyorum” (Kadın 9:612).

“Bence hastaydı bence ruh hastasıydı ben bunu başka şekilde açıklayamıyorum. Yani bunun başka bence başka bir şey bulamıyorum insan döver insan biraz en azından acır. İnsan biraz düşünür acaba birisi bana böyle bir şey yapsaydı acaba ben ne hissederdim. Yani o şey bile yoktu onun yanında” (Kadın 11:369-371).

“Ben senin kocamı mecbursun dövsem de ne de yapsam mecbursun bana karşılık vermeye (cinsel isteğine)” (Kadın 16:519).

“Yani bir barışma vesilesi olarak sanki (cinsel ilişkiyi) çok iyi bir şey yapmış kutlayacakmış gibisinden bu bana çok tuhaf geliyordu” (Kadın 13:488-489).

“Beni sevdiğini söylemek istiyor gibiydi güya ben onu hissettim. Onu böyle şeyler yaptım ama sonuçta ben iyi bir insanım demek istiyor gibiydi ama sonuçta beni ne hale getirdiğini bilmiyordu” (Kadın 15:552-553). “Dayaktan sonra cinsel ilişkiye giren bir insan da ben iyiyim demek istiyor” (Kadın 15:560).

Diğer beklentiler içinde kadının şiddeti kabul etmesi ve sessiz kalmasını isteme, ortamı terk etme, kadından sevgi bekleme, tavır alma -kadını suçlu hissettirme- kadının özür dilemesini bekleme yer almaktadır.

“Yani hakaretleri şiddeti her şeyi kabul etmememi istiyordu” (Kadın 15:301).

“Vücudumu morartır sessizce” (Kadın 10:437).

“Öyle bir şey yaptığı zaman bir dayak ya da laf ettiği zaman ya da bir tartışma çıktığı zaman tek yaptığı şey hemen evden kaçmak gidiyor bir yerde kalıyor gece yarısına kadar” (Kadın 10:521-523).

“Eşim bana hep baskı yapıyordu. Döviyordu şey yapıyordu bana diyordu ben sevgi de bekliyorum. Bana öyle diyordu. Hani sen her şeyi yapıyorsun bir de sevgi de istiyorsun. Bunu her şeyi yaptıktan sonra sevgiyi bekleyemezsin ki. Sevgi görmediğinde bir de şiddet oluyordu” (Kadın 12:700-703).

“Bu benimle konuşmadığı sürece sen benim arkadaşımın geliyorsun benim evime senle de konuşmazdı. Çocuklarla da konuşmazdı” (Kadın 14:192-193).

“Ben seni dövecem sövecem her şeyi yapacam sen bunu yaptığında benden özür dileyeceksin. Beni sevdiğini söyleyeceksin her şeye rağmen” (Kadın 15:290-291).

4.4.6. Kadına yönelik şiddetin kültürel dayanakları

Kadına yönelik şiddetin haklılığını kabul eden her türlü inanış, gelenekler ve töreler şiddetin kültürel dayanaklarını oluşturmaktadır.

“Kız olduğu öğrenilince eşim hepten kudurdu”

İçinde bulunulan toplum kadına değer vermemekte kız çocukları, ikinci plana atılmaktadır. Kadının erkek çocuk doğurmadığı durumlarda erkek ve aile tarafından baskıya ve şiddete maruz kalmakta, erkek ikinci bir evlilik yapmayı düşünmekte ve bazen de kadının üstüne kuma getirmektedir.

“Annem de izin vermiyor onların (kız çocukların) sana ne hayrı vardır” (Kadın 6:592-593).

“Hamile olduğumu duyunca herkes seviniyor işte erkek olacak şu olacak” (Kadın 1:597-598).

“Benden sonra yedi yıl annemin çocuğu olmamış. İşte babam senin çocuğun yok, sen kör ocaksın, evlencem falan kadını korkutmuş” (Kadın 10:43-44).

“Ben gider gitmez hamile kaldım. Kız çocuğum oldu, kız çocuğum olduktan sonra bunun ailesi bana baskı yapmaya başladı” (Kadın 12:88-89).

“Kız olduğu öğrenilince eşim hepten kudurdu. Ben erkek istiyorum bana erkek veremedin falan gibisinden laflar etmeye başladı” (Kadın 16:149-151).

“Kızım dünyaya geldikten sonra kocamda bir gariplik hissettim. Sanki daha çok erkek çocuk istiyormuş gibi bir tavrı vardı. Annesi gile gidip gelmeye devam ediyordu. Kaynanam ona bir kızı olduğunu söylemişti yani. Kız evlat hiçbir şeydir sen en iyisi seni bir başkasıyla evlendirelim oğlun olsun” (Kadın 13:100-103).

“Ben istemiyorum kısırdır. Doğurmuyor çocuk olmuyor. Böyle giderse ben evlenmeyi düşünüyorum. Ben evlenecem diyordu” (Kadın 7:309-310).

“Oğlan çocuğum olmadı kuma getirdi üstüme” (Kadın 6:74).

Kadınlardan biri, eşinden ayrıldıktan sonra eşinin ailesinin erkek çocuğunu aldıklarını ama kız çocuğunu kendisine bıraktıklarını söylemektedir. Çünkü erkek çocuk ileride ailenin geçimini üstlenecek bir bireydir, kadın ise ileride “bir başkasının malı” olacaktır.

“Feodal insanlar erkek çocuk bize mal olacak diye erkek ya. Bizim belimizi tutacak bize destek olacak ama kız çocuğu ne de olsa kızdır. Bir başkasına gider bize mal olmaz o gitsin” (Kadın 12:339-340).

İçinde bulunulan toplum kız çocuklarının okumasına olumlu bakmamaktadır.

“Kızdır nasıl okur bizim zamanımızda öyleydi” (Kadın 1:219).

“Bazen bana çok tepki geliyor sen kız çocuğu niye okutuyorsun çıkar bir işe koy” (Kadın 14:416-417).

“Niye ben çeşmeye gitmişim”

Kadınların yaşamları kontrol edilmeye, disiplin altına alınmaya çalışılmaktadır. Kadının yaşamı kısıtlanmakta sokağa çıkması, zaruri ihtiyaçlarını karşılaması bile eş ve erkeğin ailesi tarafından engellenmektedir.

“O zaman yeni gelinim her yere gidemiyorum çocuk da yok eşim olmadan da bir yere gidemiyordum” (Kadın 10:257-258).

“Yani bir kadın evden bile çıkamaz. Bir kadın bir çarşıya gidip bir alış veriş yapamaz. Bizim zamanımızda zaten pazarı falan yoktu bir çarşısı vardı. Oraya bile bir bayan gidemezdi hemen arkasından laf ederdiler. Ne kaldı ki nerde çalışıp kendine bakacan” (Kadın 11:415-418).

“Köye gelin gittim beni dışarı çıkayım bırakmıyorlardı. Ben balkona bile çıktığım zaman hemen atıyorlardı beni içeri atıyordular sen çıkma dışarı” (Kadın 12:32-33).

“Bana öğretilen namus edep şeref insan namusu için yaşar, yok dışarı çıkma kimse görmesin hep bu tür şeylerdi başka bir şey yok” (Kadın 13:49-50).

“Sen dedi bizim kanunumuzda bir kadın tek başına yolculuk yapamaz, eğer o yolculuğu yaptınsa birçok kişiyle ilişkiye girdin buraya geldin” (Kadın 7:351-352).

“Ben bugün kendimi öldürecem hanımına söyledi oğluna söyledi niye ben çeşmeye gitmişim. Ya ben çeşmeye gittim kötü bir şey mi yaptım. Eğer kötü bir şey yapmışsam bana söyle niye benden izinsiz gidiyorsun diyor oraya. Ya dedim ben çamaşırlarımı yıkamak için de senden izin mi almalıyım? İşte o zaman kalktı benim eşimi dövdü kendi eşini dövdü kızını dövdü oğlunu dövdü adam kayınpederim. Kalktı beni dövdü” (Kadın 12:119-123).

“20 yaşına kadar hastalanana kadar Van’a bile gelmezdim. Çünkü bir tek hastalıkta biz arabayla gelir giderdik. Hiçbir yeri görmezdik” (Kadın 1:385-386).

Geleneksel kültür, kadına söz hakkı tanımamakta kadının kendisini ifade etmesi “karşı gelmek” olarak algılanmakta ve her durumda erkeğe itaat etmesi beklenmektedir.

“Yani Doğu kadını sesini yükseltmiyor. Çıkaramıyor çünkü Doğu kadınının sesini erkeği hemen kısıyor. Bu... kız kardeşinin çalışmasını istemeyen bir ağbi de de olabilir” (Kadın 1:1534-1536).

“Yani kadına bir köle gibi davranıyorlardı onlar (erkeğin ailesi). Sen kimsin ki konuşuyorsun” (Kadın 13:68).

“Kadınlar hiçbir zaman erkeklerin yanında konuşmazlar. Hiçbir zaman erkeklerin dediklerini geri çevirmezler. O dediysen sen vereceksin sen vermek zorundaydın sen bir bayansın senin sözün geçmez falan. Hep erkeklerin sözü geçiyor” (Kadın 12:216-218).

“Onlarda bir gelin bir kayınbabanın yanında yemek yemez. Konuşamaz bu tür şeyler vardı” (Kadın 7:201-202).

“Dayağını ye otur”

Kadına yönelik şiddet kültür tarafından normal kabul edilmekte her zaman için erkeğin haklılığına inanılmaktadır. Erkeğin kadına uyguladığı şiddet “erkeklik göstergesi” olarak algılanmaktadır. Yaşanılan kültür içinde, erkeklerin kadınlardan üstün olan konumu ve erkeklik davranışlarının desteklendiği düşünüldüğünde, şiddet davranışının onaylanma oranı da artacaktır.

“Doğuda bu eşitlik yoktur. Hiçbir şekilde eşitlik yoktur. Kadınlar her zaman ezilmeye mahkumdur. Her zaman cahil kalmaya mahkumdur, erkek her zaman üstündür. Her zaman erkekler dayak atmaya hazırdır. Bu nevi insanların beyinlerine yani ailelerin beynine kurulmuş bir fikirdir. Her zaman için erkek haklıdır. Hiçbir zaman için bayan haklı olamaz” (Kadın 7:1015-1018).

“Özellikle bizim Doğu kesiminde öyledir. Mesela erkeğine karşı çıkarsan dayak yemek normaldir. Belki de siz de biliyorsunuz Doğulu değilsiniz ama anlamışsınızdır” (Kadın 8:452-453).

“Bu Doğu kadını özgürlük yok. Hiçbir zaman buradakiler demesin ben özgürüm mutluyum hepsinin üstünde baskı var. O baskıyı doğal görüyorlar mesela bu tarafta öyledir” (Kadın 12:781-782).

“Kadını çok dışlıyorlar mesela kadının bir değeri yok. Sadece evde otursun, çocuk doğursun, dayak yesin, eşine hizmet etsin yani bence kadınların yeri burada bence o saygı görmüyorlar kadınlar çünkü” (Kadın 15:587-589).

“Kaba kuvvetini karında vur vur vur ben erkeğim diye çık ortaya erkeklik sayılıyor o durumda” (Kadın 2:815-816).

İçinde bulunulan toplum (kadın-erkek), kadının şiddete katlanması gerektiğini düşünmektedir. Şiddet kurbanı olan kadınların aynı düşünceyi paylaşıyor olmaları dikkat çekici bir bulgudur.

“Her şeye rağmen katlanmalısın diye bizim dediğimiz şekilde onlar diyorlar bu şiddet falan değil. Doğal haklarıdır. Yani kadınlar kendilerini insan görmüyorlar. Köy kadınları hele hele kendini hiç insan görmüyor” (Kadın 12:622-624).

“Kadın sadece otursun çocuk doğursun işte ve beni çeksin benim dayaklarımı çeksin benim bir derdim olduğunda sıkıntım olduğunda onu çeksin. Evi çekip çevirsin o kadar” (Kadın 15:591-593).

“Danıştığım bir sürü bayan oldu hepsi de aynı şeyi söyledi git devam et. Dayağını ye otur dedi” (Kadın 9:823).

“Bir şey yapamazdım ailemin yanına gidemezdim. Ne derlerdi daha yeni evli ilk dayakta hemen ne oldu” (Kadın 10:473-474).

Kadının şiddete sabretmesi ve şiddet ilişkisini sürdürmeye çalışması, kadının güçlü bir yapısı olduğunu göstermekte ve böylece bu davranış onaylanmakla birlikte takdir almaktadır.

“Ailesi diyor bana sen çok güçlüsün sen nasıl beceriyorsun sen bu kadar sene kaldın o adamı idare ettin” (Kadın 15:206-207).

Şiddet mağruru kadının sessiz kalması ve katlanması gerektiğine inanılmakta aksi durumda kadın “edepsiz” olarak tanımlanmaktadır.

“Erkekler güçlüdür vurur kırar döver eder kadın ses çıkaramaz susar” (Kadın 10:36).

“Dost ve akrabalarda şimdi bizde ne kadar şiddet görürsen gör kimseye söylemediğin sürece iyi bir insansın. Dillendirdiğin zaman rezil bir insansın. Allah belasını versin derler böyle bir kadının çünkü hep dayak yiyon hem rezil oluyon nedir anlamadım. Böyle bir şey var” (Kadın 2:674-677).

“Gelin tepki gösterirse edepsiz deniyor kötü deniyor” (Kadın 10:276).

Katılımcılardan biri, şiddetten kurtulmak için eşini terk ederek ablasının yanına gitmiş ve ondan destek istemiştir. Ailenin ölüm kararı verdiği kadına, ablası ailenin erkeklerine karşı gelemeyeceğini söyleyerek yardımcı olamamıştır.

“Kardeşimsin ama ne yapayım. Ben de çaresizim çünkü onlar erkek ben onlara karşı konuşamam” (Kadın 9:421-422).

“45 yaşında bir adama satmak için götürmek istedi”

Kadınlar toplum tarafından nesneleştirilmekte ve çok az paralar karşılığında adeta bir eşya gibi satılmaktadırlar. Erkekler kadınları ailelerinin bakımını üstlenecek biri olarak görmekte bazen evlilikler bu nedenle yapılmaktadır.

“45 yaşında bir adama satmak için götürmek istedi ve sırf başlık paramı almak için ve ben bunu istemedim. İstemedim” (Kadın 1:204-205).

“Şimdinin 2 milyarı o zamanın 20 milyonuydu galiba biraz da o borç benim verilmeme sebep oldu” (Kadın 9:599-600).

“Sanki ben bir malmışım bir eşyaymışım gibi davranıyorlardı” (erkeğin ailesinden söz ediyor) (Kadın 13:69-70).

“Annesi babası yaşlı olduğu için eve bakabilecek bir gelin istiyorlardı” (Kadın 7:41-42).

“Erkek değil misin sen? Hala senin yanında kız duruyor”

Kadınlar için evlilik öncesi cinsel yaşam yasaklanmakta ve kadının bakire olmaması ağır bir şekilde cezalandırılmaktadır.

“Bazı insanları biliyorum kız değildi ve gerdek gecelerinde ya bir yerlerini keserlerdi kız olduğunu inansınlar diye ama bazıları yakalanıyordu tabii. Babalarının evine gönderiliyorlardı ve o kız babalarının evinde çok acı çektiler. Hırpalandılar dövüldüler sürüldüler ailelerini şu anda görmüyorlar o insanların başına ne geldi şu anda kimse bilmiyor yani. Tanıyorum ben de hiç haber almadım çok üzüldüm ama başlarına ne geldi bilmiyorum çünkü aileleri de onları attı kız değil diye” (Kadın 15: 515-519).

Toplumda “kanlı çarşaf” geleneğinin devam ettiğini görülmektedir.

“Eşin sadece onu över bir övdüğü zaman şimdi aklıma geldi ben senden o günden çok memnunum sen kızsın” (Kadın 15:510-511).

“Sabah tabii halaları geldi. Bezde bez denen bir şey var o istenildi” (Kadın 7:158).

Kadınlar için evliliğin ilk gecesi ve ilk cinsel deneyim korkutucu geçmektedir. Aileler kadının bakireliğini kontrol etmek için erkeği şiddete teşvik etmekte, çok özel bir deneyim olan ilk cinsel ilişki, “kanlı çarşaf” ile kadının “namus”unun bir belgesi olarak sergilenmektedir.

“İlk gecemiz hatırlamıyorum bile o kadar kötüydü ki hatırlamak bile istemiyorum. İlk gece odaya girdiğimde kendisi yoktu. Kendisini görmedim zaten baldızım onu ayakta bekleyeceksin dedi. Saat 9’dan 12’ye kadar ayakta onu bekledim. Oturmadım yani korku vardı çok korkuyordum endişeliydim” (Kadın 9:137-139).

“O kişi ben kaçtığım için işte çevresi diyordu ‘sen erkek değil misin sen hala senin yanında kız duruyor’ ‘Sen niye vurmuyorsun? Vur! döv!’ Beni vuruyordular dövüyordular beni ellerimi bağlıyordular” (Kadın 11:90-91).

“Çok önemli bu toplum için ahlak çok çok önemli bir şey. Kaynanam bana demişti ki senin genç bir kız olarak bakire bir kız olarak evime geldiğine inanmıyorum ve bunun kanıtlarını kendisi de gördüğü halde bana bu iftirayı attı” (Kadın 13:334-336).

“Sizin kızınızla bir problem mi var neden bizim oğlumuzun ona dokunmasına izin vermedi” (Kadın 9:147).

“Sabahın 7’sinde gelmişler kapıda çarşaf istiyorlar” (Kadın 16:131-132).

Kadınlardan biri “kanlı çarşaf” geleneğinin kadına bir saygısızlık olarak algılamakta kişiliğine müdahale edildiğini düşünmektedir.

“Sen kızsın ne demek bir insana saygısını kişiliğine müdahale ediyorlar bence. Ben onu yaptığım zaman kendime hiç saygım kalmıyordu yani. Kalmadı ama kanlı çarşafı ben de verdim yani. Ben verdim ama eşime de saygım bitiyordu artık. Çünkü hoş bir şey değil bence” (Kadın 15:512-515).

“Kadına ilk tokadı evlendiği gece vurmak lazım”

Bazı gelenekler kadına şiddet uygulanmasını teşvik etmektedir. Bunlardan biri kadının düğün gecesi kocasından tokat yemesi geleneğidir. Amaç kadının kocasına itaatini, onu korkutarak sürekli kılmaktır.

“Evlendikten sonra bizim orda öyle bir şeyimiz var ki büyüklerin yanında eşinizle konuşamazsınız. Kesinlikle konuşamazsınız ki bu büyük bir ayıp olarak görülüyor. Çok saçma bir düşünce benim için ama mecburen uygulamak zorunda kalıyorduk. Çünkü babam evlendiğimiz halde bile eşimle konuştuğum zaman hakaret edebiliyordu bana. Sen edepsiz terbiyesiz çok affedersiniz pis bir kadınsın yoksa kocanla benim yanımda konuşasın” (Kadın 9:84-88).

“Ergenlik dönemi hep korku içinde geçti. Erken yaşta evlendirilecem diye. Benim bir beşik kurtmem vardı daha 7-8 yaş bana hatırlatılırdı. Karşı taraf tam gelin olarak benimsemişti beni. Bana söylendikçe ben kendimi yerden yere vuruyordum” (Kadın 3:161-163).

“Kadına ilk tokadı evlendiği gece vurmak lazım ki kadın kocasından korksun öyle bir inanışları var” (Kadın 13:228-229).

“...bunu canıyla ödeyecek.... Neden çalışıyor?”

Kadınlardan biri kadının çalışmasına çevre tarafından olumlu bakılmadığını aktarmaktadır. Kadının çalışması durumunda ise bazı aileler kadını ölümle cezalandırmayı düşünmektedir.

“Toplumda ayrımcılığa uğruyor kadınlar. Çalışan kadına başka türlü bakılıyor. Hani ev kadını olduğun halde çalışana bile tuhaf bakılıyor. Yani mesela ben son günlerde ben çarşıya çıkarım. Komşular ben nereye gidiyorum kadınlar bile bunu düşünüyor” (Kadın 3:753-755).

“Senin kız kardeşin bunu canıyla ödeyecek. Çünkü biz insan içine çıkamıyoruz. Neden çalışıyor?” (Kadın 9:404-405).

4.5. Kadınların Şiddetle Baş Etme Yöntemleri

Bu bölümde kadının eş tarafından uğradığı şiddetle nasıl başettiği ve başetmesinde etkili olan faktörlerin neler olduğu belirlenmeye çalışıldı. Bunlar sırasıyla kadınların istismar karşısında nasıl tepki gösterdikleri, şiddetle başetmede etkili olan faktörlerin neler olduğu, kadının toplumsal cinsiyet algısı, kadının şu anki durumunun değerlendirilmesi, kadınların gelecekte ne bekledikleri, şiddet ilişkisini bitirmede etkili olan faktörlerin neler olduğu ve kadına yönelik şiddetin sonlandırılması için neler önerdikleridir.

4.5.1. Kadınların şiddet karşısındaki tepkileri

Kadınların şiddet karşısındaki tepkileri şiddet döngüsü içinde değişmektedir. Kadınlar şiddetin ilk zamanlarında ve uzun süre pasif tepkiler göstermekteyken sonrasında aile, arkadaş ve çevreden yardım arama davranışı içine girmektedirler. Kadınlar yasal destek arayışlarına şiddetin ilerleyen dönemlerinde başvurmayı tercih etmektedirler.

“Herkes ayağı üstüne gidiyordu, ben başım üstüne gittim”

Kadınlar şiddet karşısında daha çok susmayı, sessiz kalmayı tercih etmektedirler. Kadınların şiddet karşısında bir şey yapamayacaklarını düşündüklerinden ve şiddetin daha fazla artacağından korkmalarından dolayı susmayı tercih etmektedirler.

“Hiçbir şey yapamadım sadece kendimi ellerimi ayaklarıma dayayıp başımı dizlerimin üstüne koyup dayak yediğimi hatırlıyorum başka bir şey yapamıyordum sadece kendimi bırakıyordum o dövüyordu ben acı çekiyordum” (Kadın 1:1754-1755).

“Konuşmuyorum yani susarak kendimi kurtarıyorum yani böyle” (Kadın 2:718).

“Aklımdan ne yapabilirim diye düşündüm. Ama baktım ki bir şey yapamıyorum mecburen sesimi kesip oturdum” (Kadın 7:971-972).

“Susardım yani. Böyle geçti benim hayatım hep kovuldum hep itildim kakıldım gene de hiçbir şey demedim” (Kadın 8:325-326).

“Yani ben korkumdan o kadar şey davranırdım asla bir şey yapmazdım ki diyordum gine gelip beni dövecek. Ama gine de dövüyordu yani” (Kadın 11:241-242).

“Ama o beni dövdüğü zaman hiçbir şey hissetmezdim. Sadece donup yerimde kalırdım” (Kadın 13:108-109).

“...tamamen tek başınıza kalıyorsunuz diyelim ki burada dövdü tek başıma burada oturuyorum kapıyı kilitliyorum” (Kadın 10:1061-1062).

“Allahtan bana bir sabır vermişti. Sesimi etmezdim bana ne deseydi deseydi ben sesimi etmezdim” (Kadın 14:54-55). “Ben kendi yağımda kavruldum sesimi çıkartmamaya çalıştım. Çok af buyurun herkes ayağı üstüne gidiyordu ben başım üstüne gittim” (Kadın 14:232-233).

“Ne yaptıysa iyilikle karşıladım ne yaptıysa sesimi çıkarmadım” (Kadın 16:541-542).

“Onu sinirlendirmemeye çalışıyorum”

Kadınlar evdeki huzuru sağlamak için eşlerinin isteklerini yerine getirdiklerini, şiddete neden olduğunu düşündükleri davranışlardan kaçındıklarını ve boyun eğdiklerini ifade etmektedirler.

“Geç kaldığım için iş çıkışı eve geç geldiğim için dayak yedim ondan sonra bu zamana kadar hiç geç kalmadım. Hep 5’de evde oldum işte” (Kadın 2:431-432).

“Eşim beni dövdüğü zaman geldiğinde kapıda gene karşılıyordum. Kendisiyle sohbet etmeye çalışıyordum. Kendisiyle anlaşmaya çalışıyordum” (Kadın 9:804-805).

“Çünkü gitme alternatifim olmadığı için ben huzursuz ortamda da yaşayamıyorum bin defada dövmüşse küfretmişse kendim huzurlu olmak için barışıyorum” (Kadın 10:352-353).

“Eşimin bana bunu yapma demesine getirmeden her şeyi halletmeye çalışıyorum” (Kadın 13:358). “... ve elimden geldiğince onu sinirlendirmemeye çalışıyorum. Çünkü sonuçta onunla yaşamaya mahkumum” (Kadın 13:516-517).

“Olay çıkmasını istemiyorum yani. Mümkün olduğunca eşimle iyi geçinmeye çalışıyorum yaptıklarına rağmen görmemezlikten geliyorum” (Kadın 15:720-721).

Çalışmaya başladıktan sonra eşinin kıskançlıklarının arttığını ve daha fazla şiddete maruz kaldığını ifade eden bu kadın şiddetin sonlaması için işten çıkmak zorunda kalmaktadır. *“İşten çıktım 6 ay çalışmadım” (Kadın 9:303-305).*

“dayanacaksın”

Kadınların bazıları evliliklerini sürdürmek amacıyla bu duruma katlanmak ve sabretmek gerektiğine inanmaktadırlar. Şiddete dayanmak, katlanmak bir mücadele olarak algılanabilmektedir.

“Ben bir şey de yapmadım sonuçta dedim nasıl olsa gelmişim nasıl olsa katlanacam dayacağımı yiyordum gene de oturuyordum. Bu şekilde” (Kadın 12:377-378).

“Sürekli bilinçaltıma koymuşum hani dayan diren direneceksin dayanacaksın bunu da halledeceksin gibilerinden” (Kadın 3:442-443).

“Ben kendimi evliliğini kurtarmaya çalışan bir kadın olarak görüyorum” (Kadın 3:951).

“Mecbur dayanıyordum” (Kadın 6:245).

“Ben karar vermişim çekmeye yani bunu mücadele etmeye sürdürmeyi yani ama bakalım Allah sonumuzu hayır etsin. Vallahi bilmiyorum” (Kadın 15:806-807).

“Çıkıp gidiyordum babamın evine”

Şiddete maruz kalan kadınların bazıları ailelerinden destek almaya çalışmışlardır. Kadınlar zaman zaman şiddet ortamını terk ettiklerini, ailelerinin yanında bir süre kaldıktan sonra tekrar şiddet yaşantısına devam ettiklerini aktarmaktadırlar.

“Ben aileme gidiyorum tekrar evime geliyorum tekrar onun yanına geliyorum tekrar onun şiddetini görüyorum” (Kadın 4:517-518).

“Çıkıp gidiyordum babamın evine. İşte bir müddet oturuyordum geliyordu birini almış gelmiş eve gelmişim eve götüreceğim” (Kadın 11:407-408).

“Gittim onu şikayet ettim”

Polise başvurma ve Ailenin Korunmasına Dair Kanundan yaralanma daha çok şiddetin çekilmez bir hal aldığı zamanda istismara karşı bir tepki olduğu görülmektedir.

“Geçen sene uzaklaşma verdim 6 ay. Cezasını verdi” (Kadın 4:543).

“Polis çağırarak kendimi korumaya çalıştım. İşte hastaneye gittim rapor aldım ama bir şey olmadı. Ama en azından polis çağırdım yani. En azından karşı durdum saçlarımı kurtaramadım ama” (Kadın 2:753-755).

“Bütün vücudum simsiyah olmuştu şişmişti. Ben gittim onu şikayet ettim” (Kadın 11:509-510).

“Bir müddet içki içtim”

Kadınlardan ikisi şiddetin etkisini azaltmak amacıyla alkol aldıklarını söylemektedirler.

“Bir müddet içki içtim” (Kadın 2:877).

“Bira içmeye başladım bir iki üç artık bağımlılık yaptı. Her gece içmeye başladım” (Kadın 7:276).

“Bazen çılglık atmışumdur”

Bazı durumlarda ise kadınlar bağırarak ya da sözel şiddetle eşlerine karşılık verdiklerini ancak bu davranışlarının şiddeti durdurmadığını bazen tekrar şiddet gördüklerini aktarmaktadırlar.

“Zaman zaman sesimi çılgılığımı yükselttim. Ama o an fayda etmedi belki o an için kendimi rahatlattım. Haklı olsam haksız da görünsem en azından ben de bir sesimi çıkardım” (Kadın10:1100-1101).

“Birçok zaman küfrettim beni çok acıttığı zamanlarda ona küfrettim. Bazen saldırmaya çalışmışumdur ama o güçlü olduğu için beni tekrar dövmüştür. Bazen bağırarak istemişumdur sesim insanlara gitmesin diye bağırمامışumdur. Bazen çılglık atmışumdur” (Kadın 13:601-603).

“Sen haksız olduktan sonra ben niye sana haklısın diyeyim ki. Söylüyordum yani şiddet görüyordum her şeyi görüyordum yine de söylüyordum yani” (Kadın 15:56-58).

4.5.2. Kadının şiddetle başetmesinde etkili olan faktörler

Kadının şiddetle başetmesinde birçok faktör etkili olmaktadır. Bunlar: kadının yaşadığı durumdan utanarak şiddet hakkında konuşmaması, eşin düzeleceğine dair umut, kadının kocasını seviyor olması, şiddete katlanması gerektiğine dair olan inancı bunun deneyimlerle (annesinin katlanmış olması) desteklenmesi, kadınların şiddeti onaylayan toplumsal yapıyı destekleyen düşünceleri, kadının toplumsal cinsiyet algısı, eşinden onun tepkisinden korkuyor olması, çevreden gelebilecek tepkilerden çekinmesi

(boşanmış kadın olma), çocuklar için katlanması gerektiğine inanması, aile ve çevreden algılanan destek, kurumsal destek, ekonomik olanaksızlıklar, kadının kendine güvenmemesi şeklinde özetlenebilir.

“Aile sorunu kimse bilmesin”

Kadınlar yaşadıkları şiddeti ilk dönemlerde saklama eğilimindeler çünkü yaşadıklarından utanmakta ve küçük düşeceklerine inanmaktadırlar. Şiddetin aile içinde kalması gereken bir sorun olduğuna inanmakta ve söylendiği takdirde çevre tarafından pek de hoş karşılanmadığını belirtmektedirler. Ancak şiddet döngüsünün ilerleyen dönemlerinde, aile ve çevreden destek arayışına girmektedirler. Kadınlardan bazıları yakın çevresinin yaşadıklarını hala bilmediğini ifade etmiştir.

“Ben bunları bilmiyorum korktum çekindim cesaret edemedim utandım bir türlü gelemedim. Yani kendime bile anlatamadığım şeyleri başkasına nasıl anlatayım? Yani korkuyordum gelmek istemiyordum” (Kadın 1:1823-1825).

“Ben utandım yani oraya gidip diyemedim burnumu kırdı gözlerim şişti böyle morardı” (Kadın 2:426).

“Yani ben utaniyorum bilmiyorum insanlar bunu bilecek ben küçük düşücem gibi. Ama kocama karşı küçük düşmeyi göze almışım yani” (Kadın 15:199-200).

“Sonra mesela dayak yedikten sonra gözüm falan morardı kapıya çarptım diyordum” (Kadın 3:380-381).

“Hep kavga hep gürültü nereye kadar götürebilirim diye düşünüyordum aileme bir şey yansıtmıyorum söylemiyordum onlar bilmesin diye” (Kadın16:151-152).

“Anlatmadım hiç de anlatmadım herkes de çok iyi olduğumuzu biliyor yani. Kapı komşum bile” (Kadın 15:204).

“Ama ailem için ve hiç kimse benim belama girmesin için ve hiç kimse benim sorunumu görmesin diye hep sustum. Kimseye anlatmadım” (Kadın 14:254-255).

“Cinsel şiddet var bence toplumun hepsinde var kimse konuşmaz bunu. Hani bazen ben şahit olurum konuşmam kimseyle paylaşmam ama kadınları dinlediğimde hepsinde var” (Kadın 3:750-751).

“Hayatta evde ne başıma gelseydi ben demezdim. Aile sorunu kimse bilmesin” (Kadın 4:339).

“İçime gömüyordum böyle güzel hoş karşılamıyorlar” (Kadın 12:614).

“Diyemiyordum araları bozulmasın (kendi ailesi ve eşinin ailesi -eşi teyzesinin oğlu) açılmasın böyle birbirlerine dargın olmasınlar. Hep sakladım hep demedim hep demedim. Baktım beni attı dışarıya mecbur kaldım dedim” (Kadın 6:152-153).

“belki düzelir”

Şiddet döngüsü içerisinde değinilen bu konu kadının şiddetle mücadelesinde önem taşımaktadır. Kadın evliliğini devam ettirmek istemekte eşinin düzeleceğine dair umut taşımaktadır.

“Sabredeceksin her şey düzelecek, mutlu bir yuvan olacak, ilerde her şey düzene girecek. Bunlar gelip geçicidir bunlar evliliğin ilk günlerinde olur. Kocam değişecek diye sabrediyordum bu yüzden boyun eğiyordum” (Kadın 1:1796-1798).

“İşte hep düzelir, ya işte bir harekete gitme iki harekete gitme nereye gideceksin ne yapacaksın? İşte boş ver sonuçta seni seviyor bir anlık sinirdi. Yani hala ben olayın gidişatı içinde yaşarken olayın farkında bile değilim çünkü o zaman 4 çocuk olmazdı” (Kadın 10:1094-1096).

“...bir yönden de diyorum belki düzelir yani” (Kadın 15:232).

“Ona karşı bir sevgi oluşmuştu”

Kadınlar şiddet ortamında kalma nedenlerinden birini, eşlerine duydukları sevgiye bağlamaktadırlar.

“...yapmaz diyorum davayı açmaz Zafer bunu yapmaz beni çok seviyor seviyordu da ama nasıl yapıyordu onu anlamıyorum” (Kadın 16:328-329).

“Gine dönerim çok seviyorum kocamı” (Kadın 6:336).

“Ben de demek ki ona karşı bir sevgi oluşmuştu içimde yani çabuk affediyordum çabuk unutuyordum. Çünkü o kucağa sığınmaya ihtiyacım vardı” (Kadın 10:509-510).

“Ben şu anda seviyorum ve sevgim var. Bunca şiddete karşı bunca şeye karşı” (Kadın 1:1901-1902).

“Ben de annem gibi katlanırım derdim”

Kadınların evliliğe ilişkin algılarında “evliliğin sürekliliğinin önemi” dikkat çekmektedir. Kadınlardan biri bunun toplumsal bir görev olduğunu düşünmektedir. Evliliği devam ettirmenin yaşanan şiddete rağmen bir mücadele olduğuna inanılmakta ve bu inancı çevrelerinde şiddet yaşayan ama yıllarca katlanan kadın örnekleri güçlendirmektedir. Ayrıca evlilik sözleşmesinin bir defa olması gerektiği “kadın evlendikten sonra iş işten geçmiştir” düşüncesi anlatılanlar içinde dikkat çekmektedir.

“İnsan hayatta bir defa evleniyor” (Kadın 4:593).

“Ne kadar da olsa eşimdir. Yani ailede o kadar çekmişim ben istemiyorum ailenin içinde kalmak. Ben istemiyorum” (Kadın 4:262-263).

“Yani pişman olmuşum evlendiğime ama artık iş işten geçmişti evlenmişim bir kere” (Kadın 15:66-67).

“Katlanmış olsa bile toplum için katlanmış sonuçta kendisi içindir toplumsal bir görev bunu yapmak bence” (Kadın 3:1100-1101).

“Ağlıyorum susuyorum ağlıyorum susuyorum çünkü kaderine bir şekilde boyun eğmek zorundasın diyorum çekeceksin diyorum. Çekeceksin kızım diyorum sen bu evliliği kendin istedin intihara kendin gittin. Bunu çekeceksin diyorum” (Kadın 1:989-991).

“Yani hep etrafımızda koca dayamızdan gözü morarmış bir halamın kızı vardı. Gelini vardı hep birilerinin gözü mordu. Öyle baskın tiplerde vardı mesela. Dayımın karısı dayım para kazanır götürür verirdi ona. Ama hiç kimse onu örnek almadı şimdiye kadar. Ee hep biz bu şekilde gördüğümüz için onları örnek aldık demek. Yani belki ben biraz bilinçli olsaydım başka türlü olabilirdi” (Kadın 2:625-629).

“Zaten buradaki şeyler hep böyledir çevrede görüyordum ama bu şekil değil. Katlanıyordum” (Kadın 12:386-387).

“Çünkü ben annem dayak yerd. Çok feci yerd böyle ölümüne yerd. Babam sandalye olsun sopa olsun döverdi. Annem gözümün önüne geldi ben annem gibi olamaz mıydım? Ben de annem gibi katlanırdım derdim” (Kadın 9:689-691).

“Çıkmadım çıkmadım hep katlanmaya çalıştım çalıştım kendi kendime de yemin etmişim ben çıkmıyorum evden ama katlanabileceğim kadar çıkmayacam. Ama daha fazla oldu mu ben dayanmam çıkarım” (Kadın 12:813-815).

“Şu an o kendisi bıraktı gitti bırakmadığı sürece çünkü ben yağımda kavrulduğum sürece ben çocuklarımı bırakıp gitmedim hiçbir gün hiçbir gün ben elime çantayı alıp da küsüp gitmemişim. (...) Ben gitmedim hiçbir zaman çünkü sorumluluğumu bildim” (Kadın 14:357-360).

“Mesela o adamı da idare etmek zorundayız yani. Öyle bırakıp gitmek bir yuvayı kolay kolay zordur ama yıkması çok kolay bence. Öyle hemen her şeyi bırakıp gitmememiz gerekiyor. Mücadele belki düzelecek belki hiç düzelmeyecek. Ama bence gideceği yere kadar götürmeye çalışıyorum ben bilmiyorum” (Kadın 15:207-209).

“Mesela ben ondan habersiz bir yere gittiğim zaman beni dövseydi”

Kadınların şiddeti onaylayan toplumsal yapıyı destekleyen düşünceleri şiddet karşısındaki tepkilerini etkilemektedir. Aktarılan ifadelerde “namus” kavramının kadınla özdeşleştirildiği, kadının zina yapması durumunda öldürülmesinin gerektiği düşüncesi görülmektedir. Erkeğin esas görevinin namusuna (kadına) ve çocuklara

bakması gerektiği, kadının eşinden ayrılmasının namusuna bir leke getireceği düşüncesi geleneksel kültürel yapıyı destekleyen ifadelerdendir.

“Bir insan zina yaparsa şerefli bir insansa namuslu bir insansa ya çekip eşini öldürür ya eşini boşar. Bu ikisinden birisini yapar” (Kadın 7:892-894).

“Eğer bir insan eşine güvenmiyorsa çalıştırmaz o insanı oturtur evinde kendisi çalışır eşine bakar. Bu böyledir” (Kadın 7:908-909).

“Namus onun için hiçbir şey ifade etmedi, çocuklarım hiçbir şey ifade etmedi” (Kadın 7:1055-1056).

“Kaç kez yüzüğü geri vermeyi düşündüm. Kavgalarımız tartışmalarımız oldu sonra bu lekeyi nasıl taşıyım düşüncesiyle geri vermedim” (Kadın 16:112-114).

“Bunda hiç şeref namus yoktur karın bu yollarda bekleyene kadar ben götüreyim bırakayım kıskanmazdı. Kendi namusumu kendim korurdum kendim kıskanırdım kendi şerefim için yaşardım” (Kadın 14:292-294).

“Adam bu dünyada çoluk çocuğu için yaşar. Namusu ve şerefi için yaşar o olmadıktan sonra kendine bir silah vurup öldürmek daha iyidir” (Kadın 14:303-304).

“Ben hiçbir şeyden korkmuyorum sadece namussuzluktan korkuyorum” (Kadın 12:218-219).

“Gerçekten keşke bir sebep için işte bir şey için beni dövseydi mesela ben ondan habersiz bir yere gittiğim zaman beni dövseydi niye benden habersiz gittin. Suçumu bilseydim en azından tekrar yapmazdım ondan habersiz bir yere gitmezdim” (Kadın 11: 597-600).

“Sen erkeksin bana sahip çık”

Kadınların şiddeti destekleyen, kadın ve erkekte beklenen, toplumsal cinsiyet rollerini onaylayan düşünceleri olduğu görülmektedir. Kadınlar evi geçindirme görevinin erkeklerde olduğunu düşünmektedirler. Kadının görevi ise ev işlerini yapması, çocukların bakımı ve eşinin cinsel isteğine yanıt vermesidir.

“Bu evin direği sensin, o evi geçindiren sensin, ailene bakan kişi sensin” (Kadın 1:534).

“Kadınların istediği bir lokma ekmektir. Bir bakımdır başka nedir ki” (Kadın 11:263).

“Sen ütüsüz mü çarşıya gidiyorsun? Senin yatağına girmiyorum ben sana neyi eksik etmişim ki” (Kadın 4:233-234).

“Senin yemeğin geliyordu önüne çamaşırlarını yıkıyordum, ütüliyordum evini temizliyordum. Çocuklara bakıyordum. Evdeki bütün işini yapıyordum sabah

kalkıyordum akşama kadar yapıyordum. Hani onun hiç hakkı yoktu ki bana çok şiddetli baskı” (Kadın 12:840-843).

“Karı düzgün işini görevini dört dörtlük yaptıysa bu erkeğin evine daha bağlanması lazım” (Kadın 14:351-352).

Kadınlara göre erkek yapısı gereği sinirli olabilir. Kadın onun isteklerine itaat etmeli, kıskançlıklarını hoş karşılamalı, başkalarının yanında eşini küçük düşürmemelidir.

“Erkek biraz romantik biraz ağırbaşlı biraz da hırslı, sinirli olabilir. Çünkü dışarıda çalışan bir insan” (Kadın 9:780-781).

“Erkek gibi kudurmuştum artık kimse beni tutamazdı” (Kadın 9:656).

“İşte ayaklarımı yıka şunu yap, bunu yap, şunu getir, bunu getir annesinin yanında ayak üstüne ayak atıyor benim eşim. Hani benim karım var ben artık adam oldum şu var bu var derken erkeklik taşıyor ben bir şey demiyorum. Benim de ara ara hoşuma gidiyor” (Kadın 1:518-520).

“...arkadaşlarının yanında da sesimi çıkartmıyorum erkektir kırılmasın” (Kadın 4: 774-775).

Erkeğin ev içindeki otoritesi kabul edilmekte, kadının sosyal yaşamındaki kısıtlılıklar normal karşılanmaktadır. Kadın erkeğin kendisine sahip çıkmasını, korumasını beklemektedir.

“Ben sana demiyorum serbest bırak istediğim yere gideyim tamam otoriterliğini koruyacaksın” (Kadın 1:593-594).

“Elimden geldiğince kocamın istediği gibi kadın olmaya çalıştım” (Kadın 1:1374-1375).

“Ben bazen diyordum bu beni keşke kıskansaydı. Gözümü de çıkarsaydı” (Kadın 14:288). “... falan komşuya gidesin ben hay hay başım gözüm üstüne ben o isteğini yerine getirirdim ben bazı kadınları da görüyorum kocayı hiçe sayıyorlar ben o kadınlara da kıızıyorum. Kendi içimde onlara da kıızıyorum bir kadın kocasını hoş görmesini de bilmeli elinden geldiği kadar...” (Kadın 14:340-342).

“Sen erkeksin bana sahip çık. Erkek değilsin bana sahip çıkmıyorsun benim sahiplerim var. Kardeşlerim var giderim” (Kadın 4:52-54).

“Babam bize sırttı babamıza güveniyorduk. Babam ne de olsa insanlar ondan çekiniyordu, bize bir şey yapamıyordu ama ne oldu benim bu sefer eşim sırtım oldu eşim olmadı. Hani sanki ondan şey bekledim” (Kadın 10:270-272).

Erkeğin kadına göre daha özgür olduğu düşünülmektedir. Kadının eşinden ayrılması (boşanması), toplum tarafından onaylanmazken hatta bazı durumlarda

“kadının ölüm fermanı” yazılırken erkeğin eşinden istediği zaman ayrılabilceğı düşüncesinin var olduğı görölmektedir.

“Erkeksin beni istemiyorsan gidebilirsin yani ben seni bağlayamam” (Kadın 15:341-342).

Ev dışında gelir getiren bir işte çalışmak erkeğe ait bir görev olarak görölmekte, çalıştığını söyleyen kadın, kendini erkek gibi hissettiğini ifade etmektedir.

“Gerçekten kendimi bir erkek gibi hissediyorum çalıştığım için ayaklarım üzerinde durabildiğim için çocuklarıma bakabildiğim için kendimle gurur duyuyorum” (Kadın 7:1188-1189).

“Bir eş çalışıyorsa eşine bakıyorsa namusuna sahip çıkıyorsa eşine sadakati olması gerekiyor çoluğuna çocuğuna bakması gerekiyor. Evdeki görevleri yerine getirmesi gerekiyor” (Kadın 7:1179-1180).

Kadının sözünün dinlenmemesi düşüncesini taşıyan ifade dikkat çekicidir. Kadın, eşinin kumasının sözüne uyarak hareket etmesini eleştirmektedir. Ona göre kadının sözü dinlenmemelidir.

“Karı sözüyle (kumasından söz ediyor) otururdu. Sonunda kalktı beni attı” (Kadın 6:321).

Bu görüşlerden farklı olarak kadının ev işindeki görevlerinden ziyade eğitimli olmasının daha önemli olduğı bulgusu da dikkat çekicidir. Kadınlardan biri, iki cinsiyet arasında biyolojik farklılık dışında bir fark olmadığını, kadın ve erkeğin benzer görevleri yapabileceğini, kadının çalışabileceğı erkeğin de ev işleri yapabileceğini belirtmektedir.

“Yemek tuzlu da olur tuzsuz da olur o tür şeylere önem vermiyorum. Bence kadın eğitimli olmalı kendini ifade edebilmeli” (Kadın 3:941-942).

“Erkekler genelde kadınların kendilerine itaat etmelerini, kendilerini çok yüce bir varlık olarak görürler. Cinsel organları nedeniyle bir tek farklılıkları o zaten. Yoksa bir kadında bir erkek gibi düşünebilir çalışabilir sadece bir erkeğin o cinsel organının fazlalık olması onun çok çok önemli bir insan olduğı anlamına gelmiyor”(Kadın 13: 497-499).

“Onun da evde yapabileceğı işler var sonuçta her işi kadın yapacak diye bir kanun yok. Bazı biz nasıl onların işlerini yapabiliyorsak onlar da bizi işlerimizi yapabilirler. Fakat yapmak istemedikleri için beceriksizmiş gibi davranarak bunu kadına yaptırıyorlar çünkü kendilerini çok çok önemli biri olarak gördükleri için kadın ne olsa yapıyor” (Kadın 13:568-571).

“İki tane kız çocuğum var oğlan olsa ne olacak olmasa ne olacak” (Kadın 6:195).

“Senin ailene zarar verecem sana zarar verecem”

Kadınlar eşlerinden gördükleri şiddetin derecesinin artacağından ve öldürülmekten korkmaktadırlar. Bu nedenle şiddet deneyimlerini başkalarıyla paylaşmaya çekinmekte ve boşanmaktan korkmaktadırlar. Erkek kadının ailesine ve kadına zarar vermekle de tehdit edebilmektedir.

“Kocasının tepkisinden korkuyor yani kocasının daha çok nefrete dönen öfkesinden korkuyor” (Kadın 1:1868-1869).

“Hiçbir şey yapmadım sadece boyun eğdim polise gitmek istedim gidemedim. Korkumdan gidemedim” (Kadın 1:1752).

“Ben uzaklaştırma dilekçesi vermişim. O orda duyacak ne olacak diye merak ediyorum. Korkuyorum da” (Kadın 2:689-690).

“Çünkü ne tarzda ne karakterde bir insan olduğunu biliyorum. O yüzden ister istemez her istediğinde evet demek zorundayım” (Kadın 13:477-478).

“Boşanırsam beni öldürecek beni tehdit edecek. Çocuklara bir şey yapacak korkusu vardı içimde” (Kadın 7:1280-1281).

“İki çocuktu. Onlar için bu zamana kadar katlandım. Yoksa ilk şeyde ben onu bırakırdım. Bir de sürekli tehdit de vardı. Mesela senin ailene zarar verecem sana zarar verecem. Şöyle yapacam hep korkutuyordu yani” (Kadın 12:849-851).

“Çocuklar için katlandım”

Kadınların şiddet ortamında kalmalarının önemli nedenlerinden biri çocukları için katlanmaları gerektiği düşüncesidir. Çocuklarının babasız kalmalarını istemedikleri ve ileride çocuklarının kendilerini suçlayacakları korkusu taşıdıkları için şiddet ilişkisini sonlandırma kararını vermediklerini ifade etmektedirler.

“Acı çekerek her gün komaya girerek asla tahammül edemiyerek sırf şu çocukları katlanmak zorunda olduğum için işkence bir hayat ama bu da ne kadar sürer onu bilmiyorum” (Kadın 10:390-392).

“Yani düşünebildiğim o anda sadece çocuğumdu. Ben bir aylık hamileyim. Çocuğumdu ve ailemin isteği dışında evlendiğim için bu evliliğe katlanmam gerektiği” (Kadın 1:674-676).

“Çocuklar için katlandım” (Kadın 3:460-461).

“Ben şiddeti gördüğüm zaman çocuklarımın hatırına veriyordum” (Kadın 4:521).

“Valla ben babamın şerefini düşünüyordum baba evine geri dönmeyeyim. Aha ondan sonra çocuklarım aklıma geldi anasız babasız kalmasınlar” (Kadın 6:244-245).

“Çocuklarım büyüsün benim ne çektiklerimi görsün. Bana hak versinler. Buydu bundan hariç hiçbir şey düşünmedim ve bir nevi çekmeye başladım sırf çocuklarım büyüsün görsünler dedim. Ben suçlanmayayım sen niye bizi babasız bıraktın demesinler” (Kadın 7:989-991).

“Hiç çocuğum olmasaydı çok kolay olurdu benim için her şey. Bırakırdım giderdim” (Kadın 10:1071).

“Şu anda mecbur olduğum için hiçbir iş yapamadığım için ve çocuklarım olduğu için eşimin yanında kalmak zorundayım. Belki çocuklarım büyüse, şiddetin dozu artarsa belki ben de baş kaldıracam bu çok önemli bence. Kadın yani ezilmemeli” (Kadın 13:620-622).

“Ben babasızlık bildiğim için birisi baba dediğinde ben özlemini çekiyorum ben hiç baba görmedim ki. Çocuklarım babasız kalmasın en büyük hatayı 4 çocuk doğurmakla yaptım” (Kadın 14:138-139).

“Gerçekten ben de istiyorum boşanayım çocukları alayım bir insanın bana böyle şeyler yapmamasını istiyorum. Ama insan sadece kendisi yaşamıyor çocukları var çocukları düşünmek zorunda” (Kadın 15:742-744).

“Kendime yediremiyordum bir türlü başta gitmeyi kabul etmedim zaten sonra çocuğum olacak nasıl bakarım nasıl büyütürüm düşüncesiyle geri gittim” (Kadın 16:102-104).

“Baba evine mi geldin ya öldürülürsün ya da başka bir adamla zorla evlendirilirsin”

Kadınların şiddetle başetmesinde çevrenin boşanmış kadına olan tutumunun etkili olduğu görülmektedir. Görüşülen kadınlar boşanmış kadın olmanın toplum tarafından olumsuz algılandığını, boşanmış bir kadına yaşama hakkı tanınmadığını, boşanmış kadının “ahlaksız olmakla” suçlandığını belirtmektedirler.

“Benim adıma boşanma adı gelmesin” (Kadın 14:94-95).

“Çevreden korkuyoruz ya da kadın doğru kadın olsaydı zaten kocasının yanında dururdu demelerinden korkuyoruz” (Kadın 1:1866-1867).

“Ee iş arkadaşları. Şimdi en sonki olayda iş arkadaşlarım bana destek veriyor gibi göründü. Bir arkadaşımın annesi telefon açtı dedi ki ay onla çarşıya çıkma diyecekler o boşanmış. Yani hiç kimse yok etrafımda” (Kadın 2:678-680).

“Ben gene de dayanıyordum gitmiyordum. Dedim babamın şerefi beş paralık olmasın. O gece kocam kaynanamla beni bıraktı kapıya şerefimiz oldu peş paralık” (Kadın 6:614-615).

“İşte ben de Doğu kültürü gidersem herkes farklı konuşacak bizde hiç kimse boşanmamış ilk boşanan ben olacam düşüncesiyle yapmak istemiyordum” (Kadın 16:395-396).

“Evlenmiş boşanmış dul bir kadındır zaten. Ya canı istiyor diyecektir ya da kadın kuyruk salmadan erkek peşinden gelmez diyecekler. Kimse beni anlamayacaktır. Ama benim sonunda gördüğüm şey şiddettir yani” (Kadın 1:1952-1954).

“Ben evde kaldım tabii bekardım, ben bir arkadaşla dışarı çıksam bizim gelinimiz sevgilileri var. Bizim gelinin böyle pis hareketleri var” (Kadın 4:80-81).

“Bir de bizim Doğuda bu inanç vardır dul bir insan boşanan bir insan Doğuda yaşama hakkı yoktur. Yaşama şansı yoktur” (Kadın 7:983-984).

Kadınlar, kadının evlendikten sonra boşanmasının mümkün olmadığını toplumda “kadın kocasının evine gelinlikle girer kefenle çıkar” düşüncesinin hakim olduğunu aktarmaktadırlar. Ayrıca boşanmaları durumunda onları bekleyen kader yeniden evlendirilmeleridir. Tekrar istemedikleri bir kişiyle evlendirileceklerinden korkmaktalar ve var olan evliliği devam ettirmenin daha uygun olduğunu düşünmekteler çünkü ikinci evlilikte de aynı şeyleri yaşayacaklarını düşünmektedirler.

“Evlendikten sonra o yüzüğü taktıktan sonra kendisini sadece kocası için adıyor kocasına adıyor, fedakar oluyor ya çocuğu için yaşıyor ya kocası için yaşıyor. Kendisini unutuyor. Artık biz kendimizi unutuyoruz artık. Niye unutuyoruz çünkü yaşayacak bir şeyimiz kalmıyor. Bir koca son kocadır başka bir şey yok ha baba evine mi geldin ya öldürülürsün ya da başka bir adamla zorla evlendirilirsin, satılırsın bu kadar basit. Doğu kadını böyledir” (Kadın 1:1548-1552).

“...bir de toplumda gelinlik giyersin kefenle dönersin. Bir şey var” (Kadın 3:1085).

“Nasıl desem evlilik bitirmek bizde yok” (Kadın 3:450).

“Sen bir defa evlendin ikinci defa hiç olur?” (Kadın 4:226).

“Bizim ailede yani bizim ailede yani bir kadın kocasının evine gelinlikle girer kefenle çıkar kesinlikle ayrılmayı falan aklına getirme getirme seni öldürürüz. Ya da bir şekilde kendi çözümünü kendin bul” (Kadın 1:103-104).

“Tekrar evlenmekten korktuğum için nasıl olsa her evlenmek de aynı değil mi?” (Kadın 11:413-414).

“Ayrılacak ama bir daha evlenmekten başka seçenek bırakmıyor. Hani keyfi için evlenen yoktur bizde hani keyfi için derken kendi istediği için evlenen yok. Ya

çocuklarına baktırmak için başımı sokacak bir yer ya namusumu korusun gibilerden evleniliyor hani sen evlensen ne olacak ki birkaç ay yıl sonra birileriyle tekrar evlendirilirsin” (Kadın 3:1089-1093).

“Kadınlar eşlerini bırakıp gidemezler bunlarda mezar olur ancak. Mesela benim eltim eşi öldüğü için evini bırakıp gidemedi. Kaynıyla evlendi. Çünkü orda bırakıp gitmek yoktur” (Kadın 15:358-359).

Kadınlardan ikisi nişanlılık döneminde ayrılmayı düşündüklerini ancak aile ve çevrenin bu ayrılığı onaylamamasından, “ayıp” karşılanmasından dolayı nişanı devam ettirdiklerini, sonuçta istemedikleri kişiyle evlenmek durumunda kaldıklarını belirtmektedirler.

“Bir yalanı çıkmış sonuçta istemiyorum ailem dedi yok akrabalar arasında nişanlandığın çıkmış, ismin çıkmış, nişanı atarsan rezil olursun yani Doğu kültürü diyeyim ben size. Tekrar nişanı geri takmak zorunda kaldım” (Kadın 8:114-116).

“Mesela bizim tarafta öyle bir nişanlı olduğun zaman döndürmek ayıptır şey değil yani doğal karşılanmıyor. Ben de onları küçük düşürmemek için evet dedim ben dedim ben iyi olursam onlarda iyi olur çoğu kez bu tarafta öyle evleniyorlar” (Kadın 12:67-69).

Eşinin son yaptıklarına (cinsel şiddet) dayanamayıp ayrılmak isteyen, ailesinden destek almaya çalışan kadın tekrar kocasına dönmesi için ikna edilmeye çalışılmış ancak o kaçmayı tercih etmiştir. Bu davranışının ölümle cezalandırılacağını söyleyen bu kadın, sığınakta bir süre kaldıktan sonra araştırmanın yapıldığı zaman şehirden ayrılmak zorunda kalmıştır.

“Ablam dedi burdan git. Sana tek şey buradan git. Çünkü dedi bunlar kararlı iki taraf birleşmiş seni öldürecekler” (Kadın 9:393-394).

“Nasıl bir ateşten bir ateşe atarsın o da seni yakıyor o da”

Kadınların bazıları şiddete maruz kaldıklarında, ailelerine -destek alamayacaklarını düşündüklerinden- yaşadıklarını anlatmaya çekinmektedirler.

“İki buçuk aylık evliydim bir aylık hamileydim. Anneme söylemedim korkudan. Biliyordum gene bana karşı çıkacaklar. Niye geldin ne oldu falan diye” (Kadın 8:206-208).

“Ama ben asla paylaşamadım. Ben en yakın anneme söylediğimde benimle konuşmazdı seni kardeşime kurban ederim derdi” (Kadın 10:286-287). “Belki normal şartlarda olsaydım o tokadı o dayacağı asla kabul etmezdim giderdim ailem olsaydı

arkamda asla ama o zaman herhalde çok doğal geldi bana o dayak” (Kadın 10:475-477).

Kadın şiddet ilişkisini sonlandırmak için ailesinden destek almak istemekte ancak aile tekrar eşine dönmesi için kadını ikna etmektedir. Kadınlar gidecekleri başka bir yer olmadığını söylemekte aile desteği olmadığından şiddet ilişkisini devam ettirmek durumunda kalmaktadırlar.

“Nasıl bir ateşten bir ateşe atarsın o da seni yakıyor o da ateştir yakıyor yani oraya koşuyorsun da yakıyor oraya koşuyorsun da yakıyor. Yani hangisine gidiyorsun da o ondan beter o da ondan beter. Annemin bana söylediği laflar çok acıydı” (Kadın 11:170-173).

“Ben tabii ki boşanmak istiyordum onun gibi bir insanla zaten evlenmek istememiştim fakat annem ve babamın bana bakmayacaklarını çok iyi biliyordum” (Kadın 13:162). “Ailemle paylaştığım zaman bana diyorlardı ki senin kocanın evidir önemli değil derdini çekeceksin. Çekmeden insana yemek vermezler diyorlardı” (Kadın 13:78-80).

“Annem diyordu psikolojisi iyi olmasa da deli de olsa ne olursa olsun sonuçta olmuş bitmiş. Senin iki çocuğun var iki çocuk hatırı için sen her şeye katlan” (Kadın 12:597-598). “Dedim boşanma davası da açacam ailem karşı çıktı boşanma davası açma sonuçta senin iki tane çocuğun var” (Kadın 12:432-433).

“Boşanmak istiyorum ablam da diyor ki ya yazık çocuğa. Konuş diyor işte böyle böyle her gün arıyor diyor. Ara konuş diyor ne istiyorsun diyor. Ona bir şans daha ver” (Kadın 1:1119-1120).

“15 yılın 10 yılı annem sürekli kızım bir şey olmaz kardeşini öldürürler babanı öldürürler seni öldürürler annem psikolojik baskı yapmaya başladı bana. O baskıdan dolayı bir şey yapamadım” (Kadın 9:628-629).

“O zaman gerçekten çocuğum doğduktan sonra ben babamın evine gitmiştim. Ondan sonra hiç gelmek istememiştim. Yani benim imkanım olsaydı ben asla gelmezdim. Asla da evlenmek bile düşünmezdim. Onlar hepsi işte imkansızlıktan” (Kadın 11:201-203).

“Bak dedi ben senin dedenim. Amcan aramış bu böyle olmuyor. Bizim şerefimiz yerlerde sürünüyor. Gel ben seni kocana geri götüreyim. Kocanla yaşa artık senin çocukların var” (Kadın 9:408-410).

“Eşimden korkmasam da babamdan korkuyordum ben” (Kadın 9:218). “Amcalarımın baskısı başladı işte git 4 tane çocuğun var bir şey olmaz senin kocan artık ne yapabilirsin” (Kadın 9:376-377).

“Yola çıktım artık geri dönemem ne ablama dönebilirim ne babama dönebilirim ne kocama dönebilirim dönemem ben onlar için bittim artık kötüyüm ben. Buldukları yerde beni vuracaklar” (Kadın 9: 442-444).

“Aile ayrı mesela ben ayrılısam ailem beni evlerine sokmazlar yani. Annem babam belki ama ağbilerim kesinlikle sahip çıkacaklarını düşünmüyorum” (Kadın 2:736-737).

“Kafasızlığımdan bilinçsizliğimden ve aile desteği olmadığı için çektim. Babam olsaydı ağbilerim erkek kardeşim olsaydı korkmadan onlara söyleyebilirdim bu adamı gelin bir sıkıştırın yani” (Kadın 14:442-444).

“Ben de ses çıkartmadım baskı çok vardı. İnsan bir şey yapamazdı ki” (Kadın 4:153).

“Abla dedim artık yeter 6 aydır senin eşin, sen, dayım, dedem ben size sığındım belki beni kurtarırsınız diye. Siz ise beni onlara gönderiyorsunuz. Ben size ne yaptım yani ne kötülük yaptım. Niye yaşamama izin vermiyorsunuz” (Kadın 9:418-420).

“Gidecek yerim yoktu evim yoktu bana destek olacak kimsem yoktu. Bunlar olmadığı için ben cesaret edemiyordum bir de eşimin ailesi çocuklar var yapma etme bu şekilde beni ikna etmelerinden dolayı bunu yapamıyordum” (Kadın 7:927-929).

Ailesinden destek almaya çalışan kadın annesi tarafından, katlanması ve evliliğini sürdürmesi gerektiğini kendi şiddet yaşantısını örneklendirerek söylemektedir.

“O zaman çocuklarım hiç yoktu baktım bir defa iki defa annem derdi ben de görmüşüm” (Kadın 4:519-520).

Şiddet deneyimlerini arkadaşları ve komşularıyla paylaşmaya çalışan kadınlar bu duruma katlanmaları gerektiğinin söylendiğini ifade ediyorlar. Çevreye göre kadının şiddete karşı gelmesi “rezillik” olarak algılanmaktadır.

“Aslında hiçbir şey yapamadım. Yani bir yerde karşı durduğün zaman toplum seni rezillikle suçluyor” (Kadın 2:747-748).

“Bir komşuya gittin mi komşu sen haksızsın kocana katlanmak zorundasın geri gönderiyor kadında mecbur geri gidiyor” (Kadın 12:864-865).

“Çözüm bulamadım yani hiçbir çözüm yok.” (Kadın 2:835).

“Karı kocanız dedi. Kocadır dedi hem döver, hem söver, hem sever”

Kurumsal destek almaya çalışan kadınlardan biri polise şikayette bulunmak için gittiğinde görevli tarafından, destek almak bir yana kovulduğunu, bunun aile meselesi olduğu, “kocandır döver de sever de” ifadesiyle karşılaştığını ifade etmektedir.

“O gene beni dövmüştü ben anında yürüdüm karakola gittim, ben dedim benim kocam beni bu şekilde bir baş komiser vardı öyle bir bağırdı öyle bir beni attı dışarıya o yaralı halimle” (Kadın 11:538-540). “Karı kocanız dedi kocadır dedi hem döver hem

söver hem sever dedi -burada sesi yükseliyor- defol çık git dedi gitmeseydin ben mi dedim çık git evine ben nasıl karakoldan çıkıp gittiğimi ben bilirim” (Kadın 11:544-545).

Yardım almak için karakola başvuran diğer kadın ise şikayetinin alınmak istenmediğini ve kendisinin suçlu hissettirildiğinden yakınmaktadır. Yine rapor almak için doktora gittiğinde duygularını ifade etmeye çalıştığında doktor tarafından susturulduğunu, dinlenmediğini belirtiyor. Ona gösterilen olumsuz tepki burada bitmiyor. Korunma talebi için Aile Mahkemesine başvuran bu kadın hakimın kendisiyle alay ettiğini kendisini çok çaresiz ve aşağılanmış hissettiğini aktarıyor.

“Karakollarda girmişim ağlıyorum kendimden de utanıyorum yapmayacağım bir şey. Bana diyor ki şikayetçi misiniz? Şikayetçi misiniz? Şikayetçi misiniz? Şikayetçiyim dedim en sonunda gittik hastaneye. Tekrar diyor kaç kez sordu bakın diyor hanım efendi sonradan pişman oluyorlar sonradan bilmem ne oluyorlar. Öyle dedikleri zaman hemen insanın içine korku düşüyor. Yani acaba ben miyim pişman olacam” (Kadın 2:778-782). “Sadece kötüyüm çok fenayım diyorum doktor bana diyor ki sen evinde gördüğün şiddeti bana yansıtıyorsun” (Kadın 2:797-798). “Hakim zaten beni sinir etti ‘ha ha ha (gülerek- taklidini yapıyor) seni kocan mı dövdü’ demesi beni çok yaraladı o kadar üzüldüm ki. Çok kendimi küçülmüş hissettim yani. Bir çocuk nasıl çaresiz aynı öyle hissettim” (Kadın 2:1079-1081).

“Ben insan olduğumu hatırladım”

Yukarıdaki yaklaşımlardan farklı olarak kadınların destek arayışlarının olumlu sonuçlandığı durumlar da söz konusu. Kadınlardan biri, şikayet için gittiği karakoldaki komiser tarafından destek gördüğünü ve eşinin polisten korktuğu için şiddet uygulamadığını belirtmektedir. Şu an eşinden ayrılmış olan bu kadın ayrılma sürecinde ekonomik güçlük yaşadığında sosyal yardımlaşma fonunun kendisini desteklediğini aktarmaktadır.

“Bir seneye kadar bu kadını korumam altına alacam her gün gelip eve bakacam. Her gün adamları gönderecem sen ona dokunursan ben demişti sen artık benden çekeceğin var o çok fazla korkmuştu ondan o bayağı şey oldu artık beni dövmedi” (Kadın 11:519-521).

“Allah razı olsun buradan (VAKAD Kadın Danışma Merkezi) beni millet yardım etmeseydiler o sosyal yardımlaşma fonunda yardım etmeseydiler gine de ben yapamazdım” (Kadın 11:276-277).

Kadınlar sivil toplum kuruluşlarından hukuksal ve psikolojik destek aldıklarını bunun kendilerini daha güçlü hissetmelerine yardımcı olduğunu belirtmektedirler.

Ayrıca olumlu destek kadının kendisini yalnızlık duygusundan ve korkularından da uzaklaştırmaktadır. Yaşamı tehlikede olan kadın (Kadın 9: 848-850), bir süre sığınakta barındırılmıştır ve sığınakta kaldığı süre içinde “insan olduğumu hatırladım” diyerek şiddet mağduru kadına gösterilen olumlu desteğin önemine dikkat çekmektedir.

“Ben buraya geldiğimde var ya bura (VAKAD Kadın Danışma Merkezi) bana çok destek oldular güç almışım” (Kadın 4:818-819). “Şimdi boşanma davası açtım ben açmışım yani elimde de olsa çoktan açmışım. Ama maddi durum iyi değil. Ben burayı da hiç bilmiyordum Allah senden diğerlerinden razı olsun” (Kadın 4:867-868).

“Burada (VAKAD Kadın Danışma Merkezi) çok iyi davrandılar Allah razı olsun onlar bana destek çıkmasaydılar herhalde ben tekrar o adamın yanında halen kalmış olurdum” (Kadın 11:650-651).

“Kimsesizlik düşüncesini attım. Korku, sokakta kalma korkusundan sıyrıldım. Gittiğim zaman ne olursa olsun beni bir saat iki saat bir gün olsun barındırabilirler gibi bir olumlu duygu var içimde ve annemle bile konuşurken belki beni eleştirir belki bana kötü şey söyler. Komşumla asla konuşamam yarın öbür gün cephe alır. İşte orda (VAKAD Kadın Danışma Merkezi) o yoktu güven vardı” (Kadın 10:1163-1166).

“Hiç beklemiyordum beni alacaklar bir eve (sığınaktan söz ediyor) götürecekler sahip çıkacaklar ben insan olduğumu hatırladım. Meğerse hayvan gibi yaşamışım. Ot gibi yaşamışım hiçbir şeyden haberim yokmuş” (Kadın 9:848-850).

“Benim maddi gücüm olsa...”

Kadınlar ekonomik olanaksızlıklardan ve bir meslek sahibi olmadıklarından şiddet karşısında bir şey yapamadıklarını ifade ettiler.

“Benim maddi gücüm olsa maneviye de boş ver. Ben onla bir şeyler yapabilirdim ama o da yoktu” (Kadın 9:824-825).

“Eğer ben okula gitmiş olsaydım en azından bir ilkokulu bile okumuş olsaydım gerçekten belki daha değişik olurdu benim hayatım. Belki bir yerlerde çalışırdım” (Kadın 11:455-457).

“Tek başıma dışarıda dört çocukla bir hayat süremem”

Yukarıdaki başlıklarla da ilintili olarak şiddet mağduru kadın, kendine güvenmemekte ve şiddetle mücadelede sessiz kalmayı tercih etmektedir.

“Bu güç var bende artık daha önce bu gücü bulmuş olsaydım bu desteği daha önce bulmuş olsaydım daha önce yapardım” (Kadın 7:1304-1305).

“Tek başıma çok zayıfım şu anda çok çok zayıfım. Hele bütün bunları yaşarken psikolojim sifıra inmişken yani bu kadar güçsüzken tek başıma dışarıda 4 çocukla bir hayat süremem. Süremeyeceğimi çok iyi biliyorum” (Kadın 10:1107-1109).

“Mecburen sesimi kesip oturdum. Başka hiçbir şey yapmadım yapamadım doğrusu bu gücü bulamadım kendimde” (Kadın 7:971-972).

“4320 mi? Nasıl ailenin korunmasına, nasıl bir korunma bu?” (Kadın 1:1919)

Kadınlara, sahip oldukları haklara ilişkin bilgilerini öğrenmek amacıyla 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunu duyup duymadıkları ve ne bildikleri sorulduğunda, kadınlar bilgilerinin olmadığını, duymadıklarını, duyduklarını ama tam olarak neyi içerdiğini bilmediklerini aktardılar (bu soru, görüşme formuna sonradan eklenmesi nedeniyle görüşme yapılan kadınların bazılarına soruldu).

“4320 mi? Nasıl ailenin korunmasına, nasıl bir korunma bu?” (Kadın1:1919)

“Pek bilmiyorum ama duydum. Tam olarak bilemiyorum” (Kadın 3:1071).

“Hiç duymadım” (Kadın 6:631).

“Hiçbir bilgim yok” (Kadın 7:1287).

“Ya bu şey zannedersem gidiyorsunuz hakim sizi tekrar düşünmeniz için geri gönderiyor -gülüyor-” (Kadın 8:799).

4.5.3. Kadının şiddet ilişkisini bitirmesinde etkili olan faktörler

Kendi istekleriyle şiddet ilişkisini bitiren kadınlar fiziksel ve ruhsal olarak artık dayanacak güçlerinin kalmadığını, eşlerinin değişeceğine dair bir ümit taşımadıklarını, eşlerine karşı nefret duyduklarını ifade etmektedirler. Şiddet ilişkisini bitirmelerinde etkili olan, destek aldıkları kişiler ya da kurumlar olduğu söyleyebilir.

“Evimde oturuyordum akşama kadar ağlıyordum evimde oturuyordum hiç çıkmıyordum sesimi çıkartmıyordum. Bu çok fazla aşırı derece kaçınca ben evden çıktım” (Kadın 12:812-813).

“Boşanma davası açtım ve eşimden ölene kadar boşanıyordum. Neden boşanıyordum zaten birinci sebebi bu şiddetten dolayısıdır sevginin bitmesinden dolayısıdır” (Kadın 1:1707-1708).

“Bugün nefret son doruğunda. (...) o gün nefret ettim ama bugünkü kadar değil” (Kadın 2:447).

“Eskiden kabulleniyordum. Sesimi çıkartmıyordum ama bu geçen seneden beri bana bir şey dediği zaman var ya damarlarım çekiliyor. Titreme tutuyor baş dönmek oluyor yani yorgun halsiz” (Kadın 4:824-825).

“24 yıl ben çektim çektim sonra geçen en son kararımı verdim uzaklaşma verecem belki akıllanır belki dışarıda kaldı mı çevrede belki gördü mü biraz yola gelir. Baktım on gün çekmedi itirazını verdi tekrar eve geldi, tekrar beni dövdü, çocukları dövdü perişan etti ben kalktım boşamaya verdim” (Kadın 4:861-863).

“Kaynımın yanına gittim. Artık çekemeyeceğimi bir nevi dayanacak gücümün olmadığını boşanmak istediğimi söyledim” (Kadın 7:925-926).

“Ben çekemiyorum artık yapamıyorum fiziksel ve ruhsal şiddete maruzum adam beni boyna döven bana dost bulan sevgili bulan olmayan bir şeyi var eden bir adam...” (Kadın 9:364-365).

“Çok affedersin eşeğe altım semer de sürsen eşek aynı eşek onun değişecek bir şeyi yok ki ben gelsem de bana eskisi gibi davranacak” (Kadın 9:372-373).

“Son işte 4 yılı çok kötüydü. 14 yıl artık son haddine getirdi her şeyi ki artık babamdan çekinmiyordum korkmuyordum ve her şeyi babama anlatıyordum” (Kadın 9:631-633).

“Dayağı artık dayağı kaldıramıyordum. Gerçekten artık bende şey de kalmamıştı kaldırarak gücüm kalmamıştı. Kaldıramıyordum” (Kadın 11:395-396).

4.5.4. Kadınların kadına yönelik şiddetin çözümüne ilişkin önerileri

Kadına yönelik şiddet sorununu ortadan kaldırmak için şiddet deneyimleri olan kadınların çözüm önerileri, bireysel ve toplumsal olarak neler yapılabileceğine ilişkin değerlendirmelerinden oluşmaktadır.

“Kadın haklarıyla ilgili kadınların eğitilmesi lazım”

Kadınlar hakları konusunda bilgi eksikliğinin üzerinde durarak, özellikle evlilik öncesinde kadınların bilinçlendirilmesine gerek olduğunu düşünmektedirler.

“Sesini yükseltmiyor herkes cesaretli olsa birazcık bir iki adım atabilse kendini koruyabilse en azından korumanın yollarını bilse bilinçlendirilebilse kadın bunu asla asla kabul etmez” (Kadın 1:1537-1539).

“Evlenecek kadınlara bir eğitim verilmesi lazım. Kadın haklarıyla ilgili kadınların eğitilmesi lazım. Geç kalınmasın” (Kadın 2:1094-1095).

“Kadınlar bir yerde nasıl desem kemikleşmiş, değişebileceğine inanmıyorum. Tabii yeni yeni nesil genç kızlar eğitilebilir daha güzel olur diye düşünüyorum. Olabilir” (Kadın 3:922-923).

“Nereye gidilmesi gerektiğini bizim Doğunun insanı bilmiyor” (Kadın 7:1269).

“Anneler iyi eğitilirse erkekleri doğuran anneler büyütüyor. İyi eğitim yok ki. Böyle sonuçlar doğuruyor işte. Ciddi sonuçlara gidebiliyor” (Kadın 12:878-879).

“Erkeklerin de eğitilmesi lazım”

Kadınlar bilinçlendirme eğitiminin öneminden bahsederken bu eğitimlerin aynı zamanda erkeklere de verilmesinin önemine dikkat çektiler.

“Kadın şiddet görmesin ama erkeklerin de eğitilmesi lazım. Bu konuda değil mi?” (Kadın 2:818-819).

“Erkek de bunu yapmamayı öğrenmesi lazım” (Kadın 2:1121).

“Bazı yaşlı kadınlar var bence onlar şey olabilir. Etkili olabilir diye düşünüyorum. Eğitim seferberliği başlatılsa erkeklere” (Kadın 3:926-928).

Aynı zamanda sorunların etkili bir şekilde çözümünde, iletişimin nasıl olması gerektiği konusundaki eksikliğin giderilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

“İnsanlarla nasıl iletişim kurmalıyız, nasıl konuşmalıyız, nasıl kendimiz ifade etmeliyiz ya da karşı tarafı nasıl anlamalıyız gibi ya da şeyler bunu çok sık gündeme getirilsin isterim” (Kadın 3:756-758).

“Kadın çalışmadıkça asla kendini savunamaz”

Kadınlar kız çocuklarının okumasının önemine değindiler. Kadınlar, kadınların meslek sahibi olup çalışmaları ve ekonomik özgürlüklerinin olmasının kadına yönelik şiddetle mücadelede etkili olduğunu düşünmektedirler.

“Kadınlar okusunlar cahil kalmasınlar. Benim şimdiki aklım olsaydı babama baskı yapar okurdum. En azından ekonomik özgürlük” (Kadın 9:746-747).

“Bir mesleği olsa kadının kendini ayakta tutabilir. Çoğuları okumamış okula gitmemiş yol yöntem bilmiyorlar. Çocuk doğuruyor sadece bunlar bir eve bakıyorsun 10 tane çocuk 15 tane çocuk. İşte kadın çok zorluk çekiyor buradaki kadınlar. Aslında zihniyeti değiştirmek lazım” (Kadın 12:872-874).

“Kadın çalışmadıkça asla kendini savunamaz” (Kadın 1:1852).

“İlk önce kendine bir meslek edinsin. Her zaman çalışsın yani. Çünkü mesela kadın çalıştıktan sonra eşinden de ayrılrsa kendi ayakları üzerinde durabilir” (Kadın 15: 858-859).

“Ev kadını ...ödüllendirilmeli”

Kadınlardan biri ev kadınlığının bir meslek olarak değerlendirilmesi ve karşılığının verilmesi gerektiğini düşünmektedir.

“İnsanlar ev hanımı olarak doğmamış bence bu bir meslektir karşılığı verilmeli diye düşünüyorum. Bir insan ev kadını olarak kalıyorsa evde ödüllendirilmeli bence” (Kadın 3:618-620).

“Oltayı atarsın, ya balık çıkar ya ayakkabı”

Çoğu görücü usulüyle ve ailelerinin kararlarıyla evlenen bu kadınlar, evlilik öncesi eşlerin birbirlerini tanımalarının çok önemli olduğunu eşlerin birbirlerini anlamaları için bunun gerekli olduğunu ifade ettiler.

“Birbirlerini tanımaları lazım. Tanımadı mı olmuyor. İki yabancı insanın bir arada yaşaması gibi bir şey” (Kadın 1:1586-1587).

“Ben rasgele evlendim. Evliliğimi rasgele hani oltayı atarsın ya balık çıkar ya ayakkabı diyesinden. Ya öyle benim evliliğim oydu ben düşünmeden evlendim” (Kadın 1:1593-1595).

“Kesinlikle evlenmeden önce evlenecekleri insanın çok çok iyi tanımalarını isterdim en azından bir yıl” (Kadın 13:650-651).

“Kimse çocuklarını görmeden tanımadığı çocuklarını vermesinler. En azından bir sene. İnsanlar beraber kalkıp otursunlar. Nasıl bir insan olduklarını bilsinler. Ama ben eşimi tanıdıktan sonra iş işten geçmişti. Evlenmişim artık elimden bir şey gelmedi artık yani” (Kadın 15:35-38).

“Kadın önce kendini çözsün sonra eşine yönelsin”

Kadının şiddet uygulayan kişiyi ve nedenlerini anlamasının önemli olduğu belirtilmekle birlikte, kadının önce kendisinin farkında olması ve kendini tanımasının da sorunları çözmede etkili olacağı düşünülmektedir.

“Kocasıyla konuşabilmeli kocasıyla konuşamıyorsa kocasının neden şiddet uyguladığını öğrenmeli” (Kadın 1: 1884-1885).

“Kendimizi tanıyor muyuz hayır biz kendimizi tanımıyoruz bazen çok farklı yönlerimizi görebiliyoruz öyle değil mi. Kadın önce kendini çözsün sonra eşine yönelsin” (Kadın 9:775-776).

“Ben söylemeye söylemeye bugüne geldik”

Kadınlar şiddet karşısında susmanın etkili bir yöntem olmadığını ve şiddeti devam ettirdiğini düşündüklerinden şiddet karşısında sessiz kalınmamasının bir çözüm olduğunu öne sürmüşlerdir.

“Asla susmasınlar bence çünkü biz sustukça hep şiddet uyguluyorlar hep hakaret” (Kadın 15:620-621).

“Ben ona derdim ki neden bu kadar sustun. Öyle tepki gösterirdim niye bu kadar sustun ki. Bunca zaman bir insan bu kadar sabırlı olabilir mi ben kendi kendime söyledim. Bu kadın niye böyle diyor çoğu lafı da yalandır. Susmakla adam susar mı derdim yani. Eğer çekmemiş olsaydım derdim yani” (Kadın 14:522-525).

“Ben söylemeye söylemeye bugüne geldik. Demek söylesem başlarda bağırırsam çağırırsam bunlar olmayacak” (Kadın 2:786-787).

“Ben bunu anladım şiddet gördüğüm anda tepkimi vericem” (Kadın 1:1717-1718).

“İlk gidecekleri yer ailelerinin yanıdır”

Kadınlar yaşanan şiddeti aile, arkadaş ya da aile büyükleriyle paylaşımlarının ve onlardan alınacak desteğin çözümde etkili olabileceğini düşünmektedirler.

“Eğer ki kadınlara şiddet uygulanıyorsa gerçekten bir aile varsa bir aile o insana destek çıkıyorsa ilk gidecekleri yer ailelerinin yanıdır” (Kadın 7:1270-1271).

“Önce güvendiği annesi olabilir, kayınvalidesi olabilir her şeye rağmen ne bileyim arkadaşı olabilir” (Kadın 9:815-816).

“Eğer anlayışlı aileleri varsa onların yanına sığınabilirler. Ne bileyim eğer şiddetin dozu çok fazlaysa ve yaşanılacak gibi değilse savcılığa dilekçe verebilirler. Boşanabilirler tabii bunun için de ekonomik özgürlüklerinin olması lazım. Ekonomik özgürlük edinebilirler. Yapabilecekleri işlerde çalışabilirler” (Kadın 13:612-614).

“Büyüklerini araya sokabilirler bu insan böyle böyle diye. Değiştirebilirler bence” (Kadın 15:727).

“Psikolojik destek almalarını isteyebilirdim”

Kadınlar, şiddetin olumsuz etiklerini en aza indirmek için uzmanlardan alınacak psikolojik desteğin yararlı olacağını belirttiler.

“Karakolların hiçbir faydası yok herhangi bir kadın derneğine bir psikologa görünmesini tavsiye ederim” (Kadın 16:750-751).

“Bence bu sorunu yaşayan kadın psikiyatriye gitmek zorunda bence. Mesela ben psikiyatriye gitmeseydim belki daha kötü şeyler yapabilirdim. Bir daha intihar etmeye kalkardım” (Kadın 15:657-659).

“Psikolojik destek almalarını isteyebilirdim” (Kadın 13:666-667).

“Şiddet gördüğü anlarda ya da olaylardan sonraki anlarda o insan şiddet gördüğü zaman ya da bunalımları yaşadığı zaman en azından bir psikologa ihtiyacı vardır her insanın” (Kadın 1:1943-1944).

“Kadını o an anlayacak ruh halini anlayacak insan olması lazım”

Kadının şiddetle başetmesinde önemli bir etken olan başvuru merkezlerinde kadına yönelik şiddet konusunda eğitim almış kişilerin bulunması gerektiği, evli çiftlerin sorunlarının çözümü için gidebilecekleri Aile Danışma Merkezlerinin etkinliğinin artırılması gerektiği getirilen çözüm önerilerindendir.

“Hastanelerde bu konular için bilinçli eğitilmiş insanların olması lazım. Kadını o an anlayacak ruh halini anlayacak insan olması lazım” (Kadın 2:1079-1080).

“Karakollar da böyle bir bayanların ya da onu anlayacak bakış açısına ait sahip insanların olması lazım” (Kadın 2:1084-1085).

“Danışmanlar olmalı ve insanlar gidip danışmalı ben böyle böyle diyorum bu da bana böyle böyle karşılık veriyor bu konuda çalışan aktif hizmet veren” (Kadın 3:1026-1027).

“Bir erkeğin bu kadar kahrı çekilmez”

Kadınların bazılarına göre şiddet ilişkisini sonlandırmak bir çözüm olarak görülmektedir. Çocukları için şiddet ilişkisini devam ettiren kadınlardan biri şu anda farklı düşünmekte, şiddetin hemen sonlandırılması gerektiğini söylemektedir.

“Valla hemen o şiddete dur hemen bırak ve git derim. Asla çekme bu kahrı çünkü o çocukların da insana bir hayrı olmuyor yani desem ki çocuk var çocukların kahrını hatırı için çekersin. Asla o çocuk asla insana şey olmuyor. Benimkiler büyüdü bıraktı gittiler” (Kadın 11:667-669).

“Benim yaptığım gibi boşan ayakların üzerinde durabiliyorsan bunu yapabiliyorsan gerçekten de bir erkeğin bu kadar kahrı çekilmez. Ayakta durabiliyorsan buna gücün varsa hiç durma yap derdim. Hiç gözünün yaşına bakma derdim. O insana bu sözü söyledim” (Kadın 7:1292-1294).

“Koca eğer değişmiyorsa iyileşmiyorsa gene şiddet uygulamaya devam ediyorsa aynı şeyleri tekrarlıyorsa kadının yapabileceği tek şey polise başvurmak boşanmaktır” (Kadın 1:1886-1888).

“Hepsi hayır deseler gerçekten en azından azalır herhalde yani böyle sürüp gitmez”

Kadınlar, şiddet kurbanı kadınların başvurabileceği kurumlardan destek almalarının yararlı olduğunu aktardılar. Kadın örgütlerinden destek almanın şiddetin ve korkularının üstesinden gelinmesine yardımcı olacağını düşünmektedirler. Ayrıca kadın şiddete maruz kaldığında polise başvurabilir demektedirler.

“Dernek olsun bir aileden olsun bu destek olursa gerçekten kadınlar çoğu şeyi başarabilirler. Her şeyin üstesinden gelebilirler bence her şeyin korktukları insanların bile üstesinden gelebilirler” (Kadın 7:1278-1280).

“Eski zaman değil böyle bir kadın derneğine başvurmaları gerekir. Kadın derneğine ulaşmadığı zaman ağır başlı bir kadına derdini anlatması lazım” (Kadın 14:428-429).

“Şiddet gördükleri zaman polise gidebilirler son yıllarda kadınlarla ilgili çok güzel şeyler yapıldı yani yalnız olmadıkları için bunu bilsinler yalnız değiller gerçekten ben bunun yeni farkına vardım. Yani işte kadın haklarıyla ilgili şeyler var onlara gitsinler” (Kadın 15:680-682).

Kadınlardan biri, şiddetin asla “çekilmemesi” gerektiğini, kadınların kendilerine bakabilecek durumda olduklarını aktarmakta, şiddete maruz kalan kadınların hepsinin “şiddete hayır” demesi durumunda kadına yönelik şiddetin azalacağını ve devam etmeyeceğini düşünmektedir.

“Asla şiddet şeyi çekmemelidirler ve aile baskısı altında da kalmasınlar yani kendilerine bakabilecek durumdadırlar. Ne bileyim her yerde kurum var polise başvursunlar şikayet etsinler olmadı kadın derneğine gitsinler. Kadın haklarını savunan o kadar kuruluş var ki o kadar şeyler en azından birisi onlara arka çıkar. Yani bu şiddete onların hepsi hayır deseler gerçekten en azından azalır herhalde yani böyle sürüp gitmez” (Kadın 11:634-638).

“Polisiye yöntemlerle çözüleceğini hiç sanmıyorum”

Şiddet ilişkisinin devamını sağlayabilmek bir mücadele olarak algılanmakta, çocuklar için sürdürülmesi gerektiği düşünülmektedir. Kadının şiddet ilişkisini devam ettirmek zorunda olduğu, boşanmanın bir çözüm olmadığı düşünülmektedir. Çünkü kadının geliri ve gidebilecek bir yeri yoktur. Kadının şiddet karşısında polise başvurmasının bir çözüm olmadığı düşünülmektedir.

“Çocuklar için mücadele et derdim” (Kadın 15:783).

“Boşanmak mümkün değil kadının sosyal şeyi yok garantisi yok maaşı yok evi yok katlanmak zorunda kalıyor ilişki daha da şey oluyor ağ haline geliyor çözmeye çalışsan da çözülmez”(Kadın 3:1053-1054).

“Hani kanunlarla işte polisiye yöntemlerle çözüleceğini hiç sanmıyorum. Bu bardağı taşıran son damla bence”(Kadın 3:738-739).

“Karakola işte eşimi uzaklaştırsınlar neye çare olacak ki bu güzel bir çare değil. Eş için de kötü bir şey bence hani evet uzaklaştırıyor ama o da çok bozuluyor hani bence cezalandırmakla olmaz”(Kadın 3:1048-1050).

“Çocuk yapmasınlar”

Şiddet yaşantısını çocukları için devam ettirdiğini söyleyen kadınlardan biri eğer şiddet varsa kadının çocuk sahibi olmaması gerektiğini söylemekte ve pişmanlığını aktarmaktadır.

“Kadınların asla şiddet uygulayan bir insanla çocuk yapmasınlar ben yaptım pişmanım ama onun için çekiyorum” (Kadın 15:814-815).

“Allaha sığınsınlar”

Şiddete maruz kalma kadere bir yaklaşımla değerlendirilmekte, kuran okuyarak ve Allah’a sığınarak şiddetle mücadele edileceği düşünülmektedir.

“Ne kadar kötü de olursa olsun sonuçta Allah belki bunu istemiş yani Allaha sığınsınlar. Gerçekten mesela kuran okusunlar”(Kadın 15:745-746).

“Bu iki eşlik olmasaydı”

Yasaların pratikte daha etkin hale getirilmesinin şiddeti önlemede önemli olduğu belirtildi (örneğin çok eşliliğin yasak olmasına karşın, örneklerinin bulunması).

“Keşke bir yasaklasaydılar. Kimseyi hani bu iki eşlik olmasaydı. O kadar ki berbat bir şeydir yani bir eşle bile olmuyor erkekler bir eşe bile şiddet yapıyorlar. Nasıl oluyor da bir insan kalkıp kızını kuma üzerine” (Kadın 11:237-240).

4.5.5. Kadınların gelecek beklentileri

Kadınların gelecek beklentileri birbirinden farklı görünmektedir. Şiddet ilişkisini sonlandırmış olanlar geleceğe daha umutla bakmakta başka bir erkeği sevmeyi istemektedirler.

“Ama hayat devam ediyor ben bu mücadeleme devam edicem”(Kadın 1:1181-1182).

“Umarım benim karşıma çok düzgün bir insan çıkar. Belki o zaman sevebilirim belki. Bilemiyorum. Onları unutabilirsem. Belki birini sevebilirim”(Kadın 9:708-710).

“Gerçekten bazı şeyler var ben kendim bile unutmaya çalışıyorum ben sana anlattım. Ama yeter ki yeter artık kadınlar o kadar eziyet çekmesinler. Yani gerçekten çoğu kadın benim gibi çok haksızlığa uğruyor. Çok haksızlığa uğruyor. İnşallah biter bu şey”(Kadın 11:691-693).

Kadınlar, kendi yaşadıklarını kız çocuklarının yaşamasını istemeyerek, okuması için ellerinden geleni yapacaklarını belirtmektedirler.

“Ben elimden geldiğince kızımı okutmaya çalışırım önce çünkü benim başıma gelen onun başına gelsin istemiyorum”(Kadın 15:524-525).

“...oğlumun karısına zulmetmeyeceği bir şekilde kızımın da kocasından dayak yemeyeceği şekilde yetiştirilmesini istiyorum”(Kadın 13:209-211).

Kadının uzun yıllar şiddete maruz kalması, evliliğe ve erkeklere ilişkin nefret gibi olumsuz duygulara neden olmakta, kadın yeniden evlenmeyi düşünmemektedir.

“İnan ki ben bugün de anamdan doğmuş olsam hayatımda evlenmem. Evlenmeyi de düşünmem. Erkekte karşı bir nefret var hayatta yani bir güvencem olmaz hiç kimseye de evliliği tavsiye etmem. O kadar ki evlilik çirkin bozuk çirkin yaşadım” (Kadın 14:163-166).

“Ben boşanacak olsam ben bir daha evlenmem asla cesaret edemem evlenmeye o zaman bir delilik bir zorunlu bir evlilikti benim için”(Kadın 3:1095-1096).

Bu düşüncelerden farklı olarak şiddet ilişkisi devam eden kadın eşinin düzelmemesi durumunda geleceğini karanlık görmektedir. Bir diğeri ise çocukları büyüdüğünde bir meslek edindiğinde şiddet ilişkisini sonlandıracağını belirtmektedir.

“Eşim değişmezse aynı olsa hiçbir geleceği göremiyorum ki hep karanlık sanki önüm, hiçbir geleceğim yok sanki” (Kadın 15:763-764).

“Biraz çocuklarım büyüsün benim elime bir iş geçsin ben bunu sürdürmem ne zamanki ben ayaklarım üstümde duruyorum dediğim an kaç yaşında olayım kaç yıl geçmişse geçsin ben bununla yaşamımı sürdürmeyeceğim” (Kadın 10:1216-1219).

4.5.6. Kadınların şu an kendilerini nasıl algıladıkları

Kadınların kendilerini şu an nasıl algıladıkları şiddet ilişkisini sürdüren ve bitirmiş olanlar arasında belirgin farklılıklarla ayrılmaktadır.

Şiddet ilişkisini sonlandırmış olan kadınlar şiddetin olumsuzluklarını yaşıyor olmalarına karşın korkularıyla yüzleşmekten ve kendilerini artık ifade ediyor olmaktan memnun oldukları görülmektedir. İsteklerinin, ihtiyaçlarının farkında olarak, artık “kendilerini yaşadıklarını” belirtmektedirler.

“Çocuklarım korkuyor ama ben hiç korkmuyorum. Gelsin Allah bir canı bir defa vermiş iki defa alacak. Bu işkenceden daha iyidir yani” (Kadın 4:819-820).

“Toplumdan ya da ailemden gelebilecek herhangi bir şiddete karşı dayanma gücüne sahip olmalı bana sağladı kazandırdı. Nasıl diyeyim artık ben ayakta durmayı öğrendim” (Kadın 1:1709-1711).

“Artık bana bir şiddet uygulanmıyor, çocuklarımdan ayrılmak bile bana o kadar büyük bir acı vermiyor. O şiddetten kurtardım ya kendimi onu düşünüyorum” (Kadın 1:1310-1311).

“...ki ben böyle bir insandım eşinden korkan çekinen bir nevi boşanırsam beni öldürecek beni tehdit edecek. Çocuklara bir şey yapacak korkusu vardı içimde ama şimdi bunları düşünmüyorum. Ne yaparsa da yapsın korkmuyorum.” (Kadın 7:1280-1283).

“Daha akıllı daha mantıklı düşünmeye başladım. Ölümün kurtuluş olmadığını korkunun öğrendim artık korkmuyorum öldürebilirler yani korkmuyorum” (Kadın 9:455-456).

“Bu sene işte her şeye dur demek istiyorum artık” (Kadın 2:292).

“Hayır demeyi bu sene öğrendim ben” (Kadın 2:403).

“Aradan 20 sene geçti ve ben şiir yazmaya yediden başladım iki ay içerisinde 48 tane şiir yazdım” (Kadın 2:518-519).

“Yani artık diyorum ki 40 yaşına geldim. Belki 10 sene ya yaşarım ya yaşamam. Artık kendi istediğim gibi bir yaşantım olsun. İstediğim şekilde rahat stressiz canım ne yapmak istiyorsa onu yapmak istiyorum artık” (Kadın 2:523-525).

Okuma-yazma bilmeyen, kendisine imkan tanınmayan kadın, ilk olarak bu konuda kendini geliştirmeyi düşünmektedir.

“Ben bu sene artık ondan kurtulduğum için, bu sene inşallah ben kışın giderim. Kışın olur ya ne zaman açılıyor şu kurs veriyorlar ya bizim gibilere okuma yazması olmayanlara veriyorlar ya inşallah giderim oraya” (Kadın 11:457-459).

Şiddet ilişkisini bitirmek kadının çaresizlik duygularından uzaklaşmasını sağlamıştır. Kadınlar şu an kendilerini mutlu hissettiklerini söylemektedirler.

“Ben artık o kadar çaresiz değilim belki o zaman çaresizdim ama şimdi değilim” (Kadın 9:487-488).

“Şu anda var ya ben bunu yaptığım için çok mutluyum. Şu anda kanat takıp uçacak kadar mutlu hissediyorum kendimi” (Kadın 7:1301-1302).

“Eşim yokken çok güzel. Annem babam kardeşlerim, babam öldü de kardeşlerim yaşıyoruz gül gibiyiz” (Kadın 8:811-812).

Şiddet ilişkisini sonlandırmak kadının kendine ilişkin farkındalığını arttırdığı gibi şiddete ilişkin algısını da değiştirmiştir.

“Şimdiki aklım olsa ben bunları yapar mıydım? Bu kadar ezdirir miydim kendimi?” (Kadın 16:198-199).

“Şu an nasıl kendimi bir aptal olarak hissediyorum. Bilmiyorum ben niye ne diye elden utandım. Niye bu boşama adı üstüme gelmesin? Niye çocuklarım yetim kalsın? Niye hep kendimi değil de başkasını düşündüm. Biraz kendimi düşünseydim bugün sapa sağlam bir insandım yani. Bu kadar hastalık sahibi olmayabilirdim. Ben hep kendi kendimi suçladım” (Kadın 14:529-532).

“Yani bilmiyorum bir tuhaf bir şeydi. Böyle dönüp geriye bakınca ne saçmalıklar yaşadım diyorum” (Kadın 2:278-279).

Kadınlardan biri şiddete maruz kalmanın kadının suçu olmadığına farkına vardığını söylemektedir.

“Şiddete maruz kalan kadınların kendini ezik görmesinin bir gereği olmadığını öğrendim” (Kadın 1:1715-1716).

Şiddet ilişkisini bitirmek kadının kendini yaşamasına olanak sağlasa da şiddetin kadın üzerindeki ruhsal ve fiziksel etkileri devam etmektedir.

“Bağırması çağırması yoktur dayağı yoktur o kadar kötüydü lafları pis lafları yani biraz da benim sağlığım düzelseydi geçekten herhalde en mutlusu ben olurum” (Kadın 11:605-607).

“Her şey hayatımda her şey güzel öyle bir insandan kurtulduğum için mutluyum. Ama hayatımda boşluk var psikolojik olarak kendimi toparlamış değilim. Hala o günlerin ezikliğini yaşıyorum niye yaşadım neden oldu hak ediyor muydum bunları? Bunlar var hala içimde bazen çok kötü bunaldığım zamanlar oluyor. Yani halen atlatmış değilim” (Kadın 16:737-740).

“Ben yapıyorum terzilikle dışarıdaki işle ama bazen evde sıkıntıları gördüğüm zaman hasta oluyorum yorgunum yani çok etkileniyorum. Ama bir yanda da başım rahattır. Koca dırdırı yoktur dayak yoktur Allahım ben huzurun içinde yaşıyorum ya. Olmazsa da Allah büyüktür” (Kadın 4:885-888).

Şiddet ilişkisi devam eden kadınlardan biri şu an kendisini çaresiz ve yalnız hissettiğini, sıkıntılı olduğunu, bir diğeri ise “bir bilinmeze doğru gittiğini” ifade etmektedir.

“Bugün yaptığım nedir deli bir insanla yaşamak nedir biliyor musunuz hiç bilmiyorsunuz 24 saat her anı deli. Bugün düşünürken siz gelmeden önce şunu düşündüm” (Kadın 10:737-739).

“Yani çok karışığım aslında çok sıkıntılıyım aslında sıkıntılarımı bertaraf edecek bir şey yok çünkü dün gece de ben şiddet gördüm eşimden dün gece de çok kötü laflar bana söyledi ve ben onun üzerine bir saniye kalmam o evde” (Kadın 10:1174-1176).

“Bak şu anda yine ben çok yalnızım çok çaresizim çok sıkıntılıyım” (Kadın 10:1181-1182).

“Bildiğim tek şey hayatımda bir dizi eksi olduğu ve bu eksilerin üzerine bir çizgi çekmek istiyorum ve artı haline getirmek istiyorum ama nasıl yapacağımı bilmiyorum. Şimdi bir bilinmeze doğru gidiyorum ben” (Kadın 13:215-217).

Kadınlardan biri, kadının şiddet ilişkisini sürdürmesinin betimlemesini yaparak, kadının şiddetle yaşamaya devam etmesinin nasıl bir kayba neden olacağını söylemektedir.

“Kendimi bir yara olarak görüyorum yani kangren olup kesilmek de var, yarayı iyileştirmek de var. Yani geç kalmak istemiyorum. Kangren olursam onu kesip atacam. Ya o acıyla eksiklikle yaşayacam” (Kadın 13:311-313).

4.6. Kadına Yönelik Şiddetin Kadın Sağlığı Üzerindeki Etkileri

Kadına yönelik eş şiddetinin sonuçları fiziksel ve ruhsal sağlık olarak iki başlık olarak ele alındı.

“Beden kadar hiçbir şeyin önemi yok dünya senin olsa boştur. Bedenimi bitirdim susmakla” (Kadın 14:435-436).

4.6.1. Kadının fiziksel sağlığına olan etkisi

Kadınlar yaşadıkları şiddetin neden olduğunu düşündükleri bazı hastalıkları ve sonuçları dile getirdiler. Bunlar arasında en sık olan kronik ağrılardır.

“Artık benim her tarafım ağrıyor şu an başım ağrıyor kollarım ağrıyor sakat oldum yani” (Kadın 2:727-728).

“Başımda sürekli ağrılar var bu şiddetten kaynaklanan” (Kadın 1:1728).

Kadınlardan ikisi fiziksel şiddet sonucunda kulaklarında hasar meydana geldiğini ve şu anda işitmeyle ilgili sorun yaşadıklarını belirtmektedir. Kadınlardan biri burnunda et oluştuğunu bunun nedeninin ise sürekli başına vurulmasından kaynaklandığını düşünmektedir.

“Bir tokat vurduğunda var ya kulağımın zarını patlatırdı halen sol kulağım duymaz benim burnumda et var başıma o kadar vurmuş ki et oluşmuş burnumda. Burnumda et var şu anda yani o kadar şiddetli vuruyordu” (Kadın 1:1011-1013).

“Bir defa beni dövdü bu kulağımın şeyi var onun dayağından” (Kadın 4:181-182).

Yaşanan şiddetin yoğunluğu ciddi hasarlara yol açmış kadınların vücutlarında kırıklar meydana gelmiştir. Kadınlardan biri şiddetin izini hala taşıdığını, yüzünde yara izi olduğunu söylemektedir. Bir diğeri ise yüz felci geçirmiş ve bunu yaşadığı şiddete bağlamaktadır.

“7 aylık hamileydim eşim mesela burnumu kırdı” (Kadın 2:419).

“Kendi hiç sormadan bir tane su bardağı kulpu da vardı onu attı burama değdi kaburgam kırıldı çok çektim o kaburgam yüzünden” (Kadın 14:277-278). “Hiç onu aklımdan çıkarmıyorum şimdi de bu kaburgam çok ağrıyor” (Kadın 14:275).

“Ayağımı kırdı” (Kadın 14:184).

“Fiziksel olarak yüzümde izler kaldı şiddetten –gözünün yanında ufak bir iz var-bira şişesiyle vurdu” (Kadın 16:641).

“Çok çektirdi bana çok. Ondan sonra stresten yüz felci geçirdim. Bak! Bu tarafım hiç kalkmıyor bak! Hep felçlik geçirdim üzüntüden, sıkıntıdan” (Kadın 6:143-144).

Kadınlar hastanelik olana kadar fiziksel şiddete maruz kaldıklarını vücutlarının mosmor olduğunu ve birkaç gün yataktan çıkamadıklarını belirtmektedirler. Böbreklerine ve midesine sürekli darbe yiyen kadınlardan biri, bütün vücudunun sakat olduğunu ve yürürken zorlandığını ve mide ağrısı çektiğini ifade etmektedir.

“Her taraflarım şişti. Ben iki gün iş yapamadım. O kadar ki çok dövmüştü beni. Hastanelik olmuştum. İki gün benim eşim kolum kalkmadı ben iş göreyim” (Kadın 6:113-114).

“İşte bir gün beni o kadar dövmüştü ki o kadar dövmüştü ki ben üç gün yatakta kalmıştım. İşte onu hiç unutmam üç gün ben yatakta kalmıştım. Her tarafım morarmıştı” (Kadın 11:105-106).

“İşte onun o kadar vurmuş ki beni sanki şimdi bütün vücudum sakattır” (Kadın 11:178). “Şu anda çok kötüyüm. Gerçekten çok kötüyüm sürekli benim mideme vururdu ille de benim mideme vururdu. Şu böbreklerime vururdu o kadar kötü yerlerime vururdu ben hemen bayılıp düşerdim. Yani şimdi de ben sabahleyin kalkıyorum bir kahvaltı ettiğim zaman o kadar ki rahatsız oluyorum ki o kadar rahatsız oluyorum. Gerçekten onu anlatamıyorum yol yürüyemiyorum. Yolda yürüyemiyorum hem bacaklarım ağrıyorlar. Hem de benim midem ağrıyor benim midem çok kötü ağrıyor. Sanki böyle sancı yapıyor çok kötü” (Kadın 11:484-489).

Gebelik döneminde şiddete maruz kalan kadınların bazıları “şiddetin neden olduğu düşük” yaşadıklarını belirtmektedirler.

“Beni dövdüğü için düşük oldu 7 aylık ben bir düşük yaptım. Beni o kadar ki dövdü çocuk zorla düştü. 7 aylık çocuk düştü -arada hep içini çekiyor- İki tane çocuğum benim kucagımda can verdi benim kucagımda öldüler. Ne bir doktora götürdü ne bir şey Allahsızlar hiç” (Kadın 11:452-455).

“...eşimin bana dayak attığını biliyorum. Çocuğumu düşürdüğümü biliyorum üç buçuk aylıkken bir düşük yaptım” (Kadın 13:182-183).

“Ölen oğlumda tekme vururdu bana” (Kadın 14:462).

“İşte düşük tehlikem erken doğuma yol açtı. Çocukta zedelenme oldu. Çok şükür çocukta özür olmadı ama dokuz ay onun sıkıntısını çektik. Dokuz ay boyunca yatmak zorunda kaldım sırt üstü. Oğlumda hiçbir sorun olmadı” (Kadın 16:655-656).

4.6.1.1. Kadının sağlık davranışına olan etkisi

Görüşme yapılan kadınların çoğu ev dışında herhangi bir işte çalışmayan, sağlık güvenceleri olmayan sağlık ihtiyaçlarının karşılanmasında eşlerinin desteğine ihtiyaç duyanlardan oluşmaktadır. Ancak görüşülen kadınların hemen hepsi sağlık ihtiyaçlarının eşleri tarafından karşılanmadığını bununla birlikte psikolojik destekten de yoksun kaldıklarını ifade ediyorlar. Yani eşleri tarafından ihmal edilmektedirler. Kimisi maddi olanaklar olmasına karşın eşinin uyguladığı baskıdan dolayı evden dışarı bile çıkamamaktadır.

“Ben kendim doktora gitmek zorunda kaldım tek başıma gelmedi. Niye bilmiyorum da” (Kadın 2:426-427).

“Ben hasta olsam başım ağrıyor benim doğumum var hayatta beni kolumdan tutup doktora götürmezdi. Asla. 14 tane doğum yaptım bir defa ben düşük yaptım o da

ben çok tehlikeye düştüm bir tane komşum vardı o zaman da Cumartesiydi. Kadın dedi bu kadın öliyor doktora götürsene o zaman kocam beni doktora götürmemiş” (Kadın 4: 235-238).

“Beni hiçbir zaman doktora falan götürmüyordu” (Kadın 12:489).

“O ara arabamız yoktu benim de dişlerim ağrıdı, benim yüzüm şişti. Beni dedim doktora götür. Bana diyor arabam olsaydı seni götürürdüm. Arabamız yoktur seni götüremem doktora (...) Zaten arabalar sürekli köyden gidip geliyor ondan sonra belediye arabası şey var. ‘Eşlerini o arabalara bindirenler şerefsizdirler. Onlar insan değiller ben seni o arabalara bindirmem’” (Kadın 12:464-468).

“Ben hasta olduğum zaman benim kocam beni doktora götürmezdi. Asla da götürmedi” (Kadın 11:175-176).

“...git ne yaparsan yap dedi. Başının çaresine bak! Doğuruyorsan da doğur, beni ilgilendirmes doğur dedi. Hiç beni ilgilendirmiyor. Ya dedim benim çocuğum ise senin de çocuğun” (Kadın 7:420-422).

“İstanbul Çapa’da akciğers kanserinden ameliyat oldum. Bu kendinden önce beş kuruş para göndermedi. Karışmadı benim yeğenlerim abla oğulları milletin yardımıyla ameliyat oldum” (Kadın 14:62-64).

“Hastane masrafının hiçbirini yatırmadı. Ailem karşıladı her şeyi” (Kadın 16:249-250).

Kadınlar gebeliklerinin çoğunun istenmeyen gebelikler olduğunu, eşlerinin korunmak istemediğini belirtmektedirler. Kadınlardan biri korunma yöntemlerinin kendisi için sağık açısından sakıncalı olduğunu bu nedenle eşine korunmasını söylediğinde eşinin kesinlikle kabul etmediğini bunun “erkeklik gururuna yedirememesinden” kaynaklanabileceğini düşünmektedir.

“Eşimle 4 ay birlikte olmadım belki olsaydım gene hamile kalırdım. Çünkü korunamıyorum” (Kadın 1:1044).

“Hiçbir doğum kontrol yöntemi falan gitmedim gün saymakla falan halletmeye çalışıyorduk ama eşim her defasında sözünden cayıyordu yani çocukların yaridan fazlası dördü istemeyerek olmuş çocuklardır” (Kadın 3:398-400).

“Hap kullanıyorum hormon bozukluğu nedeniyle hiçbir etki yapmıyor, spiral kullanamıyorum rahimde kanama var ve sonuçta eşimin korunması lazım ve korunmayı reddediyor. Artık erkeklik guruna mı yediremiyor artık neyse teklif ettim sana iğne getireyim en azından ben iyileşene kadar bu hastalığı atlatana kadar kullan dedim hayır dedi öyle bir şey kesinlikle olmaz dedi” (Kadın 13:638-642).

“Benim sadece af edersiniz yani nasıl diyeyim sadece bakıyordum ben hamileyim yani o anda nasıl korunacaksın ki. Benim elimde olsa ben asla bu kadar çocuk yapmazdım” (Kadın 11:428-429).

“Ben spiral taktım bünyem çok düşüktü çok kanamam vardı. İlaç alıyordum bazen unutkanlık vardı bende iki defa düşük yaptım baktım olacak gibi değil sen de korunmadı. O kendine almıyordu ben sağlık ocağından gidip getiriyordum” (Kadın 4:679-681).

“Hap alacaksın diyordu ben de hap almak istemiyordum. Bir süre kullanıyordum bir süre bırakıyordum öyle” (Kadın 16:634-635).

Bazı durumlarda ise kadının korunması eşi ve ailesi tarafından engellenmekte kadınlar onlardan habersiz gebelikten korunmaya çalışmaktadırlar. Kadınlardan biri gebelikten korunma isteğinin “zina yapma isteği” olarak algılandığını belirtmekte ve bu durumdan çekindiği için gizlice spiral taktırdığını bir süre sonra şüphe çekmemek için spirali çıkarttığını aktarmaktadır.

“Hiçbir şeye izin vermediler benden onlardan gizli hap aldım kumam da aldı” (Kadın 8:760-761).

“Ben korunmak istiyorum direk annesiyle kendisi şey dedi. Korunup da kahpelik mi yapacan. Kahpelik için insan korunur dedi. Annem aman dedi kızım sakın korunma. Bunlar yarın sana damga vururlar. Sonra üçüncü çocuğuma hamile kaldım o da kızdı. Esmer çok güzel bir kızdı. Ondan sonra onlardan habersiz gidip spiral taktırdım. Hiç haber vermeden ne onlara ne anneme 4 yıl çocuk doğurmadım şüphelenmeye başladılar. Neden çocuk doğurmuyorsun ya dedim ben öylesine yani Allah tarafından korunuyorum” (Kadın 9:719-723).

“Ben bir kere şey yaptım gizli gizli haplar alıyordum” (Kadın 12:795).

4.6.2. Kadının ruh sağlığına olan etkisi

Şiddetin kadın üzerindeki etkisine bakıldığında, farklı duygusal sonuçları olduğu görülmektedir.

“Tecavüze uğramış gibi hissediyordum”

Kadının istemediği cinsel ilişkiye girmesi, kendisini “kullanılmış”, “tecavüze uğramış” gibi hissetmesine neden olmaktadır. Kadın bu durumda eşine karşı nefret duyduğunu belirtiyor. Cinsel bir obje gibi algılanmak ve kullanılıyor hissi kadının “önemli her şeyini yitirdiği” duygusuna neden olmaktadır. İstenmeyen cinsel ilişki deneyimi kadında suçluluk duygusuna neden olmaktadır.

“Yani öyle yaptıktan sonra ben de kendimi tecavüze uğramış gibi hissediyordum yani” (Kadın 15:553-554).

“Dayak yemişsin şiddet uyguluyor arkasından cinsellik istiyor buna da ben karşı çıkıyordum. Resmen kendimi kullanılmış gibi hissediyordum o zorla da olsa yapıyordu” (Kadın 16:508-510).

“Nefret ettiriyor kendini sadece kullanılan cinsel bir varlık olarak düşünüyorum. Kadın olarak insan olarak karakter olarak her şeyimin alındığını hissediyorum. Önemli her şeyimi yitirdiğimi hissediyorum” (Kadın 10:408-410).

“Sanki ben eşimle değil bir başkasıyla yatmış gibiydim. (...) kendini rahatlatıp uyuduktan sonra ben kendimde suçluluk duygusu taşıyordum. çünkü yani o insan senden zorla bir şey alırsa o insanı sevemezsin nefretle o insana bakarsın” (Kadın 7:1108-1110).

Kadınlar cinsel isteksizlik yaşadıklarını cinsellikten zevk alamadıklarını ve daha çok eşlerini tatmin etmek için birlikte olduklarını ifade etmekte. Hatta cinsel isteksizliğin ötesinde cinselliğe ve erkeklere karşı soğuduklarını belirtmekte.

“Ama ben yalan söylemem ben sevmiyorum eskiden ilk günlerde olabilirdi ama sevgi yok ona karşı. İki insan birbirini sevse olur tabii zevk olur. Bende yok” (Kadın 15:489-490).

“Ben yıllarca eşimle hiç tatmin olmadım. Böyle anlamadım yani. Hiç zevk almadım” (Kadın 2:918).

“Zaten bu kadar olaydan sonra ona karşı hiçbir şey hissedemiyordum cinsel yönden sadece onu memnun etmek için oluyordu” (Kadın 16:507-508).

“Yediğim zaman o yemeğin tadını alamıyorum. Sanki bir ot yiyormuşum gibi hissediyorum cinsel yaşamım da aynı öyle. Eşimin bana dokunması ya da ne bileyim çok anlamsız geliyor anlamsız gelince de ister istemez sinirleniyorum bunu neden yapayım gibisinden bir şeyler hissediyorum” (Kadın 13:444-447).

“Bana dokunmasını istemem sadece platonik bir belki sevebilirim ama diğer konuda hayır. İstemiyorum. Nefret ediyorum erkeklerden o konudan nefret ediyorum” (Kadın 9:711-712).

“Bu yaştayım ben cinselliğe o kadar uzak bir insanım ki artık cinsellik istemiyorum kimsenin bana dokumasının istemiyorum kimsenin beni öpmesini istemiyorum. Çünkü aklıma o günler geliyor istemiyorum” (Kadın 1:726-728).

“Hiç arkadaşım olmadı hiç”

Şiddet kurbanlarından bir diğeri eşinin yoğun kıskançlık duygularıyla, uyguladığı baskılardan dolayı arkadaşı bile olmadığını bu durumun psikolojisini çok fazla etkilediğini ve duygulanım bozukluğu yaşadığını belirtmektedir.

“Hiç arkadaşım olmadı hiç. Hiç kimseyle oturup sohbet edemedim -ağlıyor- İçimi dökebileceğim bir dostum olmadı. Hep korktum o kadını bile bana dost ederler diye. Kendi kadınlarından da uzak durmaya başladım. Toplumdan uzak kala kala nerdeyse benim de psikolojim de bozuluyordu. Yemin ederim o kadar kötü bir duruma gelmişim ki bir saniye önce ağlarken aniden kahkaha atabiliyordum. O hale gelmişim artık. Hep bunun yüzünden o adam” (Kadın 9:582-586).

“27 yaşındayım ve 27 yaşı 127 diye sayalım”

Kadınlar ruhsal sağlıklarının bozulduğunu kendilerini yıpranmış, güçsüz ve zayıf hissettiklerini ifade etmektedirler.

“Her işe gidişim bir göz yaşıydı. Her işten dönüşüm göz yaşıydı her yediğim lokma göz yaşıydı. Gerçekten çok yıprattı beni” (Kadın 7:1225-1226).

“Şu anda 27 yaşındayım ve 27 yaşı 127 diye sayalım. Hakikaten her yılım çok büyük olumsuzluklar ve acılarla geçti gerçekten çok büyük acılar çektim” (Kadın 9:22-23).

“Benimle aynı yaşta olan insanlar var onlara baktıkça kendime baktıkça kendimi çok yıpranmış hissediyorum” (Kadın 7:1222-1223).

“Gücüm kalmadı -ağlıyor- biraz daha güçlü olmak için daha az üzölmek için dayanacak hiçbir şeyim yok. Çok güçsüzüm şu anda çok üzgünüm. Aklıma da bir çözüm gelmiyor” (Kadın 10:1211-1213).

“Ruhsal sağlığım çok bozuldu kendimi çok zayıflamış gibi hissediyorum doğrusu. Bitsin istiyorum artık” (Kadın 3:980).

“O kadar sıkıldım ki hayattan”

Şiddete maruz kalmanın depresif duygulara neden olduğu görölmektedir. Kadınlardan biri şu andaki durumu anlatıyor ve çok sıkıldığını evine gitmek istemediğini hatta çocuklarla bile ilgilenmek istemediğini belirtiyor.

“Ben şu an bile evimden çok nefret ediyorum. Evime girip bir şey yapmak istemiyorum yani bu çocuklara yansıyor. Çocuklarla bile ilgilenmek istemiyorum nerdeyse o kadar sıkıldım ki hayattan” (Kadın 2:1089-1090).

“Benim yüreğim acıyordu”

Bir başka kadın ise yaşadığı üzüntü ve hayal kırıklığını “yüreğim acıyor” ifadesiyle anlatmaya çalışıyor.

“Ama inanin ki yediğim her tokatta her darbeye canım acımıyordu hissetmiyordum benim yüreğim acıyordu. Yani beni seven bir insanın yedi yıl boyunca beni almak için hep seni almak benim için hayal diyen bir insan için benim bu hale gelmeme sebep olan -ses tonu yavaşladı duygusaldı-” (Kadın 1:1756-1759).

“Şiddet uygulandıkça nefret doğuyor”

Şiddete maruz kalma kadınların eşlerine karşı düşmanlık, nefret ve öç alma duyguları geliştirmelerine neden olmuştur.

“Bu şiddet uygulandıkça nefret doğuyor. Nefret doldukça sevgi de bitiyor. Sevgi bitince çocuk da kalmıyor koca da kalmıyor yuva da kalmıyor hiçbir şey kalmıyor. Huzur denen bir şey kalmıyor” (Kadın1:921-922).

“Eşime karşı nefret hissettim ne hissedebilirim ki onu dövemezdim. Çok koktum sinir oldum” (Kadın 3:431).

“Bu seferki Ankara’daki doktor bana dediği zaman tahlillerin beklediğimizden daha kötü çıktı. Elimde o gün bir silah olsaydı ilk işim Van’a gelmek değil de Patnos’a gidip de o adama kurşun yağdırmaktı çünkü hayatıma karşı onun hayatını isterdim. O şekil yani” (Kadın 14:537-539).

“Beni dövdükten sonra bana azar küfür ettikten sonra gelip benimle aynı yatağa girmesi benim için çok kötü bir şey. Vicdan azabı çekiyorum keşke onu öldürseydim diyorum. İçimden tabii yapamıyorum insan her istediğini yapamıyor bu dünyada” (Kadın 13:491-493).

“Şu anda eşime karşı sadece nefret. Sadece nefret hissediyorum başka hiçbir şey hissetmiyorum” (Kadın 7:1132).

“Valla benim için hiç o yok benim için sıfırlanmış. Yani hiç gözümde ben onu göremiyorum. Sadece yakalanmasını istiyorum onun cezasını çekmesini istiyorum” (Kadın 12:500-501).

Kadınlar içlerindeki öç alma duygusu ve yaşanan şiddeti sonlandırmak için zaman zaman eşlerini öldürmeyi düşündüklerini belirtmekte.

“Öç alma duygusu bende gelişmeye başlıyor. Bu kötü” (Kadın 10:1040-1041).

“Gidip bıçağı getirip ya onu ya kendimi öldürmek istiyordum. O kadar ki kötü bir duyguydu insanın yüreği nefretle doluyordu. Gözleriniz kararıyor nefes alamıyorsunuz o acıyı unutuyorsunuz sadece başkalarının yanında yediğiniz o utancı hatırlıyorsunuz. -bunları anlatırken sanki yaşıyor gibi- Çünkü orda insanlar var ve siz orda dayak yediniz küçük düştünüz onu düşünüyorsunuz ve bu sefer de olumsuz düşünmeye başlıyorsunuz onu öldüreyim kendimi mi öldüreyim yoksa beni bunlara iten insanı mı öldüreyim. Sebeplerini mi öldüreyim diye. Çok kötü şeyler düşünebiliyorsunuz. Şiddet böyle bir şey” (Kadın 9:252-258).

“Ölmek isterdim, ölmek, bazen öldürmek isterdim” (Kadın 13:109).

“Onu öldürmeyi denedim denedim derken düşündüm. Çok düşündüm ama yapamadım. Değmez dedim o insan için gidip cezaevinde yatmaya değmez” (Kadın 16:688-689).

“...o anda o adamı öldürmek isterdim. O şiddeti gördüğüm zaman yemin ediyorum ben bu adamı öldürmek isterdim. O adamın yüzünü görmek istemezdim. O adamın toplumda yaşamasını istemezdim” (Kadın 1:1322-1324).

“O beni dövdüğü zaman gerçekten sanki artık bir canavardı benim gözümde ben onu hiç görmek istemedim. Hiç de görmek istemem o içeri girmesiyle ben salonda oturuyorum o salona girerdi ben aniden kalkıp çıkar giderdim” (Kadın 11:189-191).

Sürekli olarak eşiyle istemeden cinsel ilişkiye girmek zorunda kalan kadınlardan biri bu durumu sonlandırmak için, yapmayacağını ancak eşinin cinsel organını kesmek fikrini aklından geçirdiğini söylemektedir.

“Meşhur bir film vardı. Kadın adamın cinsel organını kesiyordu (...) bazen içimden geçiriyorum bu da beni çok rahatsız ediyor. Aslında yapmam ama bu düşünce geliyor” (Kadın 3:1008-1010).

“Ben korktuğum için depresyona girdim”

Şiddetin kadın üzerinde neden olduğu bir diğer duygu korkunun yaşanmasıdır. Kadınlar tekrar şiddet yaşama düşüncesinin korku yarattığını belirtmektedirler. Kadınlardan biri sürekli olarak eşi tarafından korkutulduğunu ve bu nedenle depresyona girdiğini belirtmektedir.

“O gece sabaha kadar korkudan yatağa giremedim” (Kadın 4:479).

“Şimdi de telefon açıyor bazen çarşıya geldiğim zaman korkuyorum” (Kadın 4:816-817).

“Ben ondan korkuyordum ben gider gitmez galiba üç yıl kaldım. İki buçuk mu üç yıl mı ne kaldım. Ben onu gördüğüm zaman sanki bir canavar görmüş gibi oluyordum” (Kadın 11:114-115).

“Bana söylediği laflar beni korkutmaları ben korktuğum için depresyona girdim” (Kadın 13:326-327). “Korkutucu ürküyorum ondan” (Kadın 13:578).

“Elini kaldırdığı anda ben ürküyordum aşırı derecede korkum vardı” (Kadın 16:311-312).

“Çok yalnızım”

İfade edilen duygulardan bir diğeri ise kadının yalnız olduğunu hissetmesidir.

“Bak şu anda yine ben çok yalnızım çok çaresizim çok sıkıntılıyım” (Kadın 10:1181-1182).

“Belki bedensel sağlığım düzelecek çok zor görünüşte ama ruhumdaki yaralar nasıl kapanacak ya da o derin izler açık mı kalacak? -ağlıyor- Ben bunları hep hatırlamak zorunda mı kalacam? Böyle olacak ve yalnızlık korkusu var bende” (Kadın 13:370-372).

“Suçluluk duyuyordum”

Yaşadığı cinsel şiddete sessiz kalmak durumunda kalan bu kadın çocuklarının buna şahit olmasından duyduğu rahatsızlığı ifade etmekte ve suçluluk duymaktadır.

“Çocuklarımın yanında bile bazen yatağıma gelip zorla benimle birlikte oluyordu ve bunları büyük kızım ve büyük oğlum görmüştü. Sabah kalkıp anne böyle bir şey yaptınız biz hepimiz bir yerde yatıyoruz biz bunları gördük diyorlardı bana ve ben bunlardan suçluluk duyuyordum” (Kadın 7:1112-1114).

“Erkek dediler mi nefret ediyorum”

Eş tarafından şiddete maruz kalmanın neden olduğu olumsuz duygulardan biri kadının eşine duyduğu nefreti genelleştirmesi bütün erkeklerden nefret eder hale gelmesidir.

“Erkeklerden nefret ediyorum halen de devam ediyor ki psikologum da biliyor bunu. Gerçekten de erkelerden nefret ediyorum. Kimseye güvenim kalmadı” (Kadın 8:730-731).

“Doğum yapacağım gün bile zorla bana sahip oldu. O zamandan beri işte erkek dediler mi nefret ediyorum. Kendimden nefret ediyorum, kadın olduğum için nefret ediyorum. Çaresiz olduğum için nefret ediyorum, karşılık veremediğim için nefret ediyorum” (Kadın 9:534-536).

“Valla ben onun öyle rezil olmasını istiyorum gazetelere versinler. O kadar ki bana çektiymiş o kadar ki nefret ediyom ondan” (Kadın 6:226-227).

“Psikiyatriye gitmeye başladım”

Kadınlar şiddetin etkilerini azaltmak için psikiyatrik tedavi almak durumunda kalmışlardır. Kadınlardan bazılarının tedavisi devam etmektedir. Kadınlardan 8'i

araştırmanın yapıldığı süreden önce ve araştırma sırasında araştırmacıdan psikolojik destek alanlardır.

“İki üç ay kadar sürdü hap yuttum. Şimdi kullanıyom hap akineton nörofren kullanıyom” (Kadın 6:540).

“Ben bu yaşadıklarımın sonra psikiyatriye gitmeye başladım” (Kadın 15: 657).

“O zamanlar ben geldikten sonra zaten gördüm psikolojik tedavi bayağı bir gördüm” (Kadın 8:697-698).

“Öfke içimde kaldıkça beni hasta ediyor”

Şiddete maruz kalma kadının öfke duygusu yaşamasına neden olmakta ancak öfke bastırılmak zorunda kalındığında kaçınılmaz bir son olarak görünen “hastalıklı kadın” ortaya çıkmaktadır.

“Şiddetten korktuğum için sürekli duygularımı bastırmak zorunda kalıyorum. Öfkemi bile kusamıyorum. Sonuçta o öfke içimde kaldıkça beni hasta ediyor. Tabii yani kaçınılmaz son bu ‘hastalıklı bir kadın’. Yani şu anda ben hasta kadını” (Kadın 13:586-588).

“Şimdi ben senle konuşuyorum hele hafızam düşüktür geliştiremiyorum”

Kadınlardan biri şiddetin etkisiyle geçici olarak hafıza kaybı yaşadığını bir diğeri ise unutkanlığın günlük işlerini etkileyecek boyutta olduğunu söylemektedir. Hatta görüşme sırasında hafızasını toparlamakta güçlük yaşadığını belirtmiştir.

“Şimdi ben senle konuşuyorum hele hafızam düşüktür geliştiremiyorum. Aklıma gelmiyor yani bazı konular var sana nasıl anlatayım” (Kadın 4:589-591).

“Bir işe gittiğim zaman iki defa gidiyorum unutuyorum bir yere çıktığım zaman asansöre binmiyorum. Bindiğim zaman tam yolunu bilmiyorum şaşıriyorum bir binaya girdiğim zaman kapıyı şaşıriyorum. Böyle var bende” (Kadın 4:837-839).

“Mesela öyle fenalaştım kimseyi tanıımıyordum. Dövdükten sonra fenalaştım kimseyi tanıımıyordum.....” (Kadın 6:527-528).

“... elim ayağım uyuşuyor. Kafamın bir tarafı uyuşuyor”

Kadınların belirttiği somatik şikayetler arasında ellerde ayaklarda titreme, baş dönmesi, halsizlik, el ayak ve başta karıncalanma yer alıyor.

“Bu geçen seneden beri bana bir şey dediği zaman var ya damarlarım çekiliyor. Titreme tutuyor baş dönmek oluyor yani yorgun halsiz” (Kadın 4:824-825).

“Tamamıyla ruh sağlığım bozuldu ve ben titremeye başlıyordum. Durup dururken ellerim ayaklarım titriyordu” (Kadın 13:142-143).

“Kendimi kaybediyorum elim ayağım uyuşuyor. Kafamın bir tarafı uyuşuyor karıncalanma oluyor kendime zor geliyorum” (Kadın 10:1015-1016).

“Bağırıyorum çağırıyorum çocuklara kızıyorum”

Kadınların ruhsal durumlarında şiddetten kaynaklanan değişikliklerden bir diğeri kadının öncekine göre daha sinirli ve agresif davranmasıdır.

“Yani şimdi de televizyon sesi çok oldu mu etkileniyorum. Birisi benimle bir şey konuştuğu zaman hemen etkileniyorum. Bağırıyorum çağırıyorum çocuklara kızıyorum. Şimdi de o etkideyim” (Kadın 4:829-830).

“Bir de hiç sinirli değilim asla hiçbir şeye sinirlenmem. O kadar şey olmuşum ki gerçekten çok kötü sinirleniyorum..... Çok kötü etkilendim gerçekten” (Kadın 11:489-490).

“Sanki yeni olayların içindeyim”

Kadınlar yaşadıklarından bahsederken zorlandıklarını sanki tekrar yaşıyormuş gibi hissettiklerini ifade ettiler. Şiddet deneyimlerini hatırlatan konuşmalardan kaçınmaktadırlar.

“Şimdi çok konuştuğum zaman sanki yeni olayların içindeyim. Sana anlatıyorum ya sanki yeni olayların içindeyim. Her şey nasıl bir film oynar aynı öyle gözümün önündedir” (Kadın 4:905-906).

“Yani siz olmasaydınız ben bu kadarını da söylemezdim. Çünkü ben onu hayatımdan tamamen sildim ben evde dahi bazen ailem konuşmaya başlıyor hemen psikolojim bozuluyor. Ben diyorum hemen kapatın o konuları duymak istemiyorum artık” (Kadın 12:494-496).

“Sadece ben ve kapkaranlık bir dünya”

Yaşadıkları şiddetin etkisiyle kadınlar daha çok içe kapanmakta ve yalnız kalmak istemektedirler.

“Artık insanlardan kaçır olmuştum kaçırıyordum insanlardan” (Kadın 7:477).

“Bana bir küfür bir hakaret bir el kaldırdığı zaman var ya dünya gözümde kararıyor. Sadece ben ve kapkaranlık bir dünya, kapkaranlık asla içinde bir tek ışık olmayan bir yer görüyorum ve merhaba dediğim sevgi duyduğum iyi iletişim kurduğum herkesle ben artık hiç kimseyle görüşmeyeceğim” (Kadın 10:917-920).

“Psikolojik olarak çok kötü hissediyorsun kendini. Arkadaşlar arasında çok ezik durumda oluyorsun hiçbir şekilde kendini savunamıyorsun. İçine kapanıyorsun hiçbir yere çıkmak istemiyorsun. Ben hiç kimse gelmesin telefon çalmasın hiçbir komşu kapımı çalmasın derdim sadece evde yalnız oturayım derdim. Yalnızlığı seçiyordum o zaman” (Kadın 16:641-644).

“O günü yaşıyorsunuz rüyanızda tekrar ediyor”

Şiddete maruz kalma, şiddeti yaşanan anla sınırlı kalmamakta, kadının rüyalarında da aynı olayları yaşamasına ve kabuslar görmesine neden olmakta bu da kadının ruhsal durumunu daha kötüye sokmaktadır.

“Rüyalarım bile girerdi her şeyi girerdi. Düşünün o günü yaşıyorsunuz rüyanızda tekrar ediyor. İnsan nasıl bir psikolojiye girebilir ki yani” (Kadın 8:581-582)

“Ağlayarak yatmadığım bir gece yok”

Kadınlar şiddete maruz kaldıklarında ağlayarak tepki gösterdiklerini, şiddetin yoğunluğana bağlı olarak sık sık ağladıklarını belirtmektedirler.

“Yani benim ağlayarak yatmadığım bir gece yok diyebilirim son zamanlarda eskiden nadir olurdu” (Kadın 10:744-745).

“Eskiden mesela gece yarısına kadar bir şey olduğunda ağlardım” (Kadın 15:672-673).

“Hiçbir işe yaramaz gibi hissediyordum”

Şiddet uygulayan kişi tarafından kadının “işe yaramaz” olarak nitelenmesi kadının da kendisini böyle nitelemesine neden olmakta kadın bunalıma girmektedir. Kadınlar kendilerini ezik, aşağılanmış hissetmekte ve kendilerine olan saygılarının azaldığını belirtmektedirler.

“Sen hiçbir işe yaramıyorsun hiçbir şey yapmıyorsun. Bilmiyorum işte o kadar şey etti ki onun laflarına karşı ben o kadar şey olmuştum ki gerçekten ben kendimi hiçbir işe yaramaz gibi hissediyordum. Ben gerçekten çok fazla bunalıma girmiştım. Aşırı derecede ben bunalıma girmiştım” (Kadın 11:391-393).

“Bir kadın bir şiddete uğradığı zaman en ufak bir şiddet bir tokat ya da bir tekme aldığı zaman kadın kendini ezik hisseder kadın kendini düşmüş hisseder. Yani çok aşağıda görmeye başlar yani hiçbir işe yaramadığını zanneder. Kendi kabuğuna çekilir” (Kadın 1:1303-1306).

“İnsan bir tarafta kendini ezik hissediyor” (Kadın 13:270-271)

“Düşündüğümde ilk önce insan kendine saygısını kaybediyor” (Kadın 15:653).

“Ben kendimi her defasında kendimi alçalmış hırpalanmış yani ruhum gerçekten yıpranıyor onurum inciniyor” (Kadın 3:511-512).

“Dayak yiyeceğimi anladığım zaman ... bir avuç ilaç yutuyorum”

Kadınlar şiddetin etkisini azaltmak için sağlık açısından riskli davranışlara yöneldiklerini ilaç ve alkol kullandıklarını belirtmektedirler.

“İşte ondan sonra ilaç almayı keşfettim ve ben dayak yiyeceğimi anladığım zaman birkaç saat önceden bir avuç ilaç yutuyorum ve bunu çok uzun süre yaptım” (Kadın 2:239-241).

“Uzun süre diazem kullandım o var. Evlilikten sonra yani bir ara taşıyamadım hiçbir şeyi her gün acilde diazem vurdum uzun süre. Çok uzun yıllarca yani o da beni bir yerde şey yaptı”(Kadın 2:863-865).

“Bir müddet içki içtim”(Kadın 2:877).

“Bira içmeye başladım bir, iki, üç artık bağımlılık yaptı. Her gece içmeye başladım”(Kadın 7:276).

4.6.2.1. İntihar düşünceleri ve girişimleri

Kadınların hemen hepsi, şiddetin bir sonucu olarak zaman zaman intiharı düşündüklerini söylemektedirler. Kadınların bazıları şiddete bir çözüm olduğunu düşündükleri için intihar girişiminde bulunmuşlardır.

“tek umut”

Kadınların çoğunluğu intihar etmeyi düşündüklerini ancak çocukları için bu düşünceden vazgeçtiklerini belirtmektedirler. İntihar ise başka bir çözüm olmadığından tek çare olarak görülmektedir.

“Ah çok oldu çok çok düşündüm defalarca ölmek istedim ama işte dünyaya getirdiğim çocuklar vardı. Bir ara onları da önemsemedim dedim öleyim kurtulayım

kurtulayım yani nasıl olsa bunlar bir şekilde büyür yani çok düşündüm ama hiç girişimim olmadı” (Kadın 2:855-857).

“Eyleme geçmedim ama düşüncem çok oldu” (Kadın 3:1002).

“İlk şiddet gördüğümde ölmeyi istiyordum. Gerçekten hiç yaşamak istemiyordum” (Kadın 15:63).

“Yemekten sonra bizim çatımız var üst katta yemekhanenin üstünde oraya çıktım ve intihar etmeyi düşündüm” (Kadın 7:1240-1241).

“Bazen içime atıyordum ama çocuklar ve ailem gözümün önüne geliyordu. Ben böyle yaparsam onlar üzülür onlarda karşılık yapamıyordum” (Kadın 12:789-790).

“Birçok defa intiharı düşündüm. Bana şiddet uygulandıktan sonra ama cesaret edemiyordum yapamıyordum bazen kafamda planlar kuruyordum. Nasıl intihar edebilirim diye bu kötü insanın planının olması kötü. Her an uygulamaya koyabileceğimi düşünüyordum bazen farkında olmadan kafamdaki planı bir gün uygulayabilirdim. Yani geceleri uyuyamadığım zamanlarda plan kuruyordum acaba nasıl intihar edebilirim ne kadar az acı çekerek ölebilirim” (Kadın 13:273-278).

“Son zamanlarda çok düşündürüyor çünkü çözüm kalmadı. Hiçbir çözüm yok çözüm olmadığı için tek çözüm ölüm. Yani sığınacağım hiçbir dalım yok. Hiçbir şey yok tek umut” (Kadın 10:1045-1046).

“Tuz ruhuyla çamaşır suyu içtim”

Kadınlar (yarıdan fazlası) çeşitli defalar intihar girişimlerinin olduğunu, hastaneye kaldırılarak tedavi edildiklerini, bazıları tedaviye gerek kalmadan iyileştiklerini belirtiyorlar.

“Ben iki defa kayınpederimde ilaç yedim. İlaç da yoktu ben mazot aldım. Mazot içtim dedim yeter ki bir defada kurtulayım. Hatta iki defa da yani ben çıkacaktım bir yere gidecektim. Yine de olmadı hele çocuk yoktu. Ondan sonra benim çocuk oldu ben düşünmedim. Ben çocuk için düşünmedim” (Kadın 4:851-853).

“Tuz ruhuyla çamaşır suyu içtim. Az bir miktar. Hastaneye götürdüler. Bir iğne vurdular getirdiler” (Kadın 6:579-580).

“Kendimi öldürmek istedim bileğimi kestim (gösteriyor iz var) şurada var. Çok sayıda ilaç içtim ve sonradan kustum hiç hastanelik olmadım bileğimi kestiğim zaman bile hastaneye gitmedim. (...) kendimi asacaktım. Hazırlamıştım her şeyi çocuğum kapıyı çalınca, çocuğun sesini duyunca ya ben ölürsem çocuğum ne yapacak diye hani ben şiddet gördüm bari çocuğum ezilmesin. Bari onlar kurtulsun düşüncesiyle vazgeçtim. Çok oldu çok intihar teşebbüsüm oldu. Olmadı değil” (Kadın 9:276-281).

“İlk yıllarda hazmedememişim bir zamanlar ilaç aldım, hap aldım. Onu fark etti yani geldiği zaman ben bir iki tane almıştım ama midem çok kötü oldu hastaneye götürdü beni” (Kadın 10:1054-1055).

“Ben defalarca intihar etmeye kalktım ben” (Kadın 11:68).

“Hap kullandım. Hepsini kullanacaktım beş altı tane kullandım. Ben mide rahatsızlığını gördüm acısından bir de yanımda çocuklarım vardı ağlıyorlardı onları düşünerek diğer hapları kullanmadım” (Kadın 14:490-491).

“Şiddetler çok acayip bunaltıyordu artık beni yani kendimi çıkmazda hissediyordum. Hiçbir kurtuluş yolum yok ben ölene kadar bunu çekeceğim ben bunun şiddetiyle öleceğim diyordum. Bir defa hap yuttum evdeydim tek başımaydım çocukları uyuttum eve gelmeyecekti çünkü kendimden geçmişim gelmiş işte suyun altına sokmuş beni” (Kadın 16:660-663).

İntihar girişiminden sonra erkeğin kadına daha fazla şiddet uyguladığının söylenmesi elde edilen ilginç bulgulardandır.

“İlaç içtim birkaç gün hastanede kaldım. Çıktım... ondan sonra eşim bir şey olmamış gibi ondan sonra daha çok şiddet uygulamaya başladı. ‘Sen niye böyle bir şey yaptın?’ ‘Sen niye bana karşı böyle bir şey yaptın?’ Bir özür dilemedi bir hatasını bile anlamadı” (Kadın 15:245-248).

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

5.1. Kadının Evlilik Öncesi Aile Yaşantısı

Derinlemesine görüşmelerde elde edilen bulgularda kadınların çocukluklarının geçtiği ailelerinde kız çocuklarının daha fazla baskıya maruz kaldıkları, evde söz haklarının olmadığı görülmektedir. Aileler kız çocuklarının okumasına izin vermemişlerdir. Geleneksel cinsiyet rol tanımlarının etkisiyle ailelerde kız çocuklarına daha çok evde temizlik ve çocuklara bakımda yardımcı olma görevlerinin verildiği görülmektedir. Özellikle anneler tarafından erkek çocuklara gösterilen özen ve bakımın ayrımcılık denebilecek kadar belirgin olması dikkat çekicidir. Anneler erkek çocukları ileride evin sorumluluğunu üstlenecek bireyler olarak görmektedirler. Kadınların erkek çocuklara daha fazla değer vermeleri, içinde bulundukları erkek egemen kültürün mağduru oldukları kadar taşıyıcısı da olduklarını ifade etmektedir. Kadının statü ve değer kazanması iyi bir ev kadını, anne olması ve doğurduğu erkek çocuk sayısına göre değişmektedir. Erkek çocuk doğurmayan kadınlar ikinci planda kalmakta ve erkek ikinci bir eş arayışına girmektedir. Annelerin bu tutumu yörede erkek çocuğuna verilen değer ve erkeklerin evin geçimine sunacağı katkılardan kaynaklanıyor olabilir. Kadınların, ayrımcılıktan söz ederken daha çok annelerini örnek vermelerinin nedeni çocuklarla ilgilenen ve bakımını üstlenen kişinin daha çok anne olması ve bir kadın olarak annelerinden böyle bir konuda destek almayı bekliyor olmalarından kaynaklanıyor olabilir.

14 Mayıs 2007 tarihinde yapılan değerlendirme toplantısında, katılımcılar bu konuya ilişkin benzer yorumlar eklemişlerdir. Kadınların erkek çocukların yanında yer alarak, güç almaya çalıştıklarını çünkü erkek çocuğun ileride kadının “namusunu” koruyacak kişiler olduğunu aktarmışlardır. Töre cinayetlerinde aile meclisinin verdiği kararda kadınların da yer aldığı ve bir taraf olmaları gerektiğinde daha güçlü olan erkeğin yanında yer alarak cinayet kararına katıldıkları belirtilmiştir.

Kız çocuklarına yönelik ayrımcılık kadının ileride benzer tutumları benimsemesine neden olmakta ve bu da kadının şiddete ilişkin algısını etkilemektedir.

Van ilinde 776 evli ve bekar kadınla yapılan çalışmada, kadınların %45.2'si çocukluklarında ebeveynleri tarafından kız ve erkek çocuklar arasında cinsiyet ayrımcılığı yapıldığını belirtmişlerdir (VAKAD, 2006).

Elde edilen bulgulara kadınların hemen hepsinin çocukluk döneminde şiddetin çeşitli türlerine anne-babaları tarafından maruz kaldıkları görülmektedir.

Van'da yapılan iki ayrı çalışmanın birinde, kadınlar çocukluk döneminde sık sık fiziksel şiddete (%71.2) maruz kaldıklarını (Sucaklı, 2003), diğer çalışmada ise kadınlar, farklı şiddet türlerine sıkça (%46.7) maruz kaldıklarını aktarmışlardır (VAKAD, 2006).

Şiddete ilişkin algıda ve verilen tepkilerde çocukluk dönemi şiddete maruz kalma ve tanık olmanın etkisi yapılan çalışmalarda ortaya konulmuştur (Vatandaş, 2003). Şiddet yaşıntısı olan kadınların çoğu çocukluklarında da kötü muameleye maruz kalmışlardır (Flinck ve ark., 2005).

Kadınların bazıları ise daha çok anneleri tarafından şiddet gördüklerini ifade etmişlerdir. Bunun nedenini ise baba tarafından şiddete maruz kalan annenin çocuklarına yönelmesi olarak açıklamışlardır.

Benzer şekilde İçli'nin (1995) çalışmasında kadınlar eşleriyle kavgalarının ardından çocuklarını dövdüklerini (%47.6) belirtmişlerdir.

Yapılan değerlendirme toplantısında, annenin kız çocuğuna uyguladığı baskının nedeni olarak kadınların (annelerin) eşleri ve aile üyeleri tarafından gördükleri baskı olduğu düşüncesi yorumu yapılmıştır. Örneğin çocuklarla ilgili herhangi bir sorun yaşandığında, “niye kızına sahip çıkmadın” denilerek kadınların suçlandığı belirtilmiştir. Bu nedenlerle annenin gelebilecek tepkilerden çekinmesi ve kendini baskılardan korumak için kız çocuğuna baskı uyguladığını aktarmışlardır. Aynı toplantıda, babaların çocukları ile doğrudan iletişime geçmediği bu konuda anneleri aracı kıldıkları, dolayısıyla bir yasak ya da baskı söz konusu olduğunda, bu baskıda baba yer almıyormuş gibi algılandığını söylemişlerdir. Bundan farklı olarak yapılan bir diğer yorumda, şiddetin güçlüden zayıfa doğru olduğu düşünülürse, annelerin kız

çocuklarına baskı kurmasının nedeni olarak annenin, ailedeki hiyerarşik yapıda yer alma isteğinden kaynaklanabileceği düşüncesi yer almaktadır.

Kadınların hemen hepsi babanın anneye uyguladığı fiziksel şiddete tanık olduklarını belirttiler; ancak bunu belirtirken yaşanan şiddetin kendi yaşadıklarının yanında pek de önemli olmadığını düşünmekteydiler. Bu durum şiddetin yoğunluğu azaldıkça kabul edilme olasılığının arttığını göstermektedir. Eğer şiddet çok ağır derecede değilse (tokat, hakaret vb) meşru görülebilmektedir.

Türkiye genelinde yapılan bir çalışmada araştırmaya katılanlar şiddetin çok sık ya da ağır olmaması kaydıyla hem şiddeti uygulayan hem de maruz kalan tarafından “büyütülmemesi, önemsenmemesi gereken bir hadise” olarak algılanmaktadır (AAK, 1995).

5.2. Kadının Evlilik Yaşamı

Kadına ve kız çocuklarına yönelik algı onların sadece “itaat” ve “hizmet” ettikleri inancından hareket etmekte, kadınların duyguları ya da düşünceleri dikkate alınmadan görmedikleri ve tanımadıkları kişilerle evlendirilmektedir. Kadınların fikri alınmayarak kendi kimlikleri yok sayılmakta, kadın nesne konumuna indirgenmektedir.

Evlilik döneminde kadına yönelik şiddet, kadının kiminle, ne zaman ve nasıl evlendiği ile başlamaktadır. Kadınların büyük çoğunluğu çok küçük yaşta, bazıları çocuk denecek yaşta, kendi isteklerinin dışında ailelerinin kararı ile ve bazı durumlarda evlenecekleri kişiyi hiç görmeden evlendirilmiştir.

Yöredeki evlenme şekline bakıldığında görücü usulü (%55.4) evliliğin yaygın olduğu (Sucaklı, 2003), kadının evlilik kararının (%41.4) aşiret, aile veya ailedeki erkekler tarafından verildiği görülmektedir (VAKAD, 2006). Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yapılan bir diğer çalışmada evlilik kararının aileler tarafından düzenlendiği (%61.5), kadınların yarısından fazlasının evliliğinin kendi arzularıyla gerçekleşmemiş olduğu ve %45.4’ünün fikrinin bile sorulmamış olduğu görülmektedir. Kadınların %51.3’ünün evlenmeden önce kocalarıyla görüşme imkanı olmamıştır (İlkkaracan, 1998b). Türkiye genelinde görücü usulüyle evliliğin yaygın olduğu

(%54.9), tanışarak evlenmede ise cinsiyetler arasında fark (erkekler %52.1, kadınlar %37.7) dikkat çekmektedir (AAK, 1995).

Kadınların çoğu genç yaşlarda ve ailenin isteğiyle evlendirildiklerini aktarmışlardır. Kadınların ilk evlenme yaşları 11-25 arasında değişmektedir. Ortalama ilk evlenme yaşı 18'dir. DİE (2003) verilerine göre, Türkiye'de ortalama ilk evlenme yaşı erkeklerde 26.2, kadınlarda 23.1'dir.

Yörede evlenme yaşının halen düşük olduğu söylenebilir. Şahinkaya (1985) kadınların ilk evlendirilme yaşlarının ortalama 16.5 olduğunu söylemekte, 2006 yılında yapılan bir çalışmada erken yaşta evliliğin halen yaygın olduğu görülmektedir. Bu oran 11-17 yaş arasında %33.4 olarak bulunmuştur (VAKAD, 2006).

Elde edilen bulgularda, kadınların genç yaşta evlendirilmelerinde etkili olan birkaç faktör olduğu görülmektedir. Aileler ekonomik nedenlerle kız çocuklarını erken yaşta evlenmeye zorlamaktadırlar. Kızlarının daha iyi şartlarda yaşayacaklarını düşündüklerinden ya da ailenin ekonomik yükünü azaltmak amacıyla genç kızları çok erken denebilecek yaşta evlilik hayatına zorlamaktadırlar.

Kadınların erken yaşta evlenmelerinin diğer bir nedeni ise bir kadın için en iyi geleceğin evlenerek sağlanabileceği düşüncesi ve geleneksel namus anlayışıdır. Evlilik bir kadının hayatında esas amaç olarak görülmekte, kadın anne ve eş olarak toplumda bir yer edinmektedir. Bu nedenle aileler çok geç olmadan kız çocuklarını evlendirmeyi tercih etmektedirler. Aynı zamanda kadın "namus" olarak algılandığından ve genç bir kızın namusu daha kıymetli olduğu ve titiz bir şekilde korunması gerektiği düşünüldüğünden, evlendirilerek bu kaygı azalacak ve sorumluluk bir erkeğe verilecektir.

Namusun nasıl algılandığına ilişkin Güneydoğu Anadolu Bölge'sinde yapılan bir çalışmada, toplum tarafından "namus" en yüksek oranda (%32.9) "karım, bacım, annem, ailemdir" denilerek kadınlarla eşleştirilmiştir (KA-MER, 2005).

Kadınların çoğu ev içinde kendilerine yönelik olan baskılardan kurtulmak için evlenmeyi tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Kendi rızalarıyla erken yaşta evlenmek isteyenlerin nedeni ise birey olarak varlıklarını ispatlamaktır. Çünkü evlilik onlara

içinde bulundukları toplumda önemli bir statü kazandırmaktadır. Bu statüye bir an önce kavuşmak isteğiyle, toplumun onlardan beklentilerini yerine getirmek amacıyla erken yaşta bu sorumluluğa girmektedirler.

Yapılan değerlendirme toplantısında, kadınların genç yaşta kendi istekleri ile evlenmek istemelerinin nedeni, genç kızın duygusal ihtiyaçlarından kaynaklanabileceği yorumu yapılmıştır. Bu yorumda, karşı cinse olan ilginin arttığı ergenlik döneminde, toplumsal baskılardan dolayı genç kızların erkeklerle duygusal arkadaşlık yapma imkanlarının olmadığı, bu nedenle karşılarına çıkan (genç kıza ilgi gösteren, hoşlandığını belli eden) ilk erkekle büyük hayallerle evlenmek istedikleri ifade edilmek istenmektedir. Ayrıca yörede “bir kızın ilk bahtı altın tahtı” düşüncesinin yaygın olduğu, bu düşüncenin hem aileler hem de genç kızlar tarafından benimsendiği aktararak, kadınların neden genç yaşta evlenmek istedikleri kültürel yapıdaki yaygın inanışlarla açıklanmaya çalışılmıştır.

Benzer şekilde başka bir çalışmada kadınların ailelerindeki stresli ortamdan kaçabilmek için ve kendilerine güvenlik hissi vereceğini düşündükleri için evliliği seçtikleri görülmüştür (Flinck ve ark., 2005).

Kadının istemediği bir kişiyle beklentilerini karşılamayan, düşlerinde yer almayan ve hiç tanımadığı bir kişiyle evlendirilmiş olmak ve aile tarafından fikirlerinin alınmaması çaresizlik ve ümitsizlik düşüncelerini beraberinde getirdiğinden kişinin başatme mekanizmalarını da etkilemektedir. Eşiyle beraber geçirdiği ilk gece ve günler hayal kırıklığı yaşayan genç kadın durumu değiştirmek ya da düzeltmek için bir çaresi olmadığını düşünmekte “kabul” ve “boyun eğmeyi” baştan kabullenmiş olmaktadır. Bu durum kadının evlilik yaşantısı içinde sorunlarla baş ederken göstereceği davranış biçimlerini de etkileyecektir. Dolayısıyla kadının kendi ailesindeki rolü, karar alma mekanizmasında ne kadar yer aldığı, nasıl evlendirildiği gibi durumlar şiddetle başatmede önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eşler arası iletişim biçimi ile şiddetin farklı türlerine maruz kalmanın birbiriyle ilişkili olduğu görülmüştür. Vatandaş (2003) yapmış olduğu çalışmada benzer ilişkiyi ortaya koymuştur. Eşinin fiziksel şiddetine maruz kalan kadınlarda isteklerini, planlarını

ve sorunlarını eşiyle hiçbir zaman konuşmama, şiddetin sıklığındaki artışa bağlı olarak artış göstermektedir.

Elde edilen bulgularda, eşler arası iletişimde ise toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi ve erkeğin üstünlük çabası görülmektedir. Evlilik içinde kadın biraz baskın bir role sahipse, eş onu otoritesine alma ihtiyacını daha fazla hissedecek ve kadının kendine olan güveniyle yüzleşemeyeceğinden onu susturacaktır. Çünkü toplumsal cinsiyet rollerinin etkisiyle erkek, problemleri çözmek ve üstesinden gelmek sorumluluğunu evin reisi olarak kendinde gördüğünden, ancak sonunu çözmede kendini yetersiz hissettiğinden, eşinin her türlü sıkıntısını ya da paylaşımını üstesinden gelemeyeceği bir problem olarak algıladığında eşinin paylaşımına izin vermemekte ve çoğu zaman iletişim çatışmaya ve şiddete dönebilmektedir.

Kadınlar ise paylaşım ihtiyaçlarının çok fazla olduğunu ve sorunların çözümünde etkili iletişimin önemine değindiler. Kadınlardan biri eşinin “akşamdan akşama gördüğüm yabancı bir insan gibi” (Bkz. s.76, Kadın 13:203-204) olduğunu söyleyerek paylaşım eksikliğinin ne kadar fazla olduğunu belirtmektedir. Kadınlar eşlerini tanımak, duygularını, sevgilerini, düşüncelerini paylaşmak istemektedir. Ancak eşlerinin kendileri ile bilgileri sakladıklarını paylaşmak istemediklerini söylemektedirler. Kadınlardan bazıları eşlerinin ne iş yaptığından haberleri olmadığını ya da sonradan başkalarından öğrendiklerini söylemektedir. Duygusal şiddet içinde değerlendirilen bu durum kadınları derinden etkilemektedir. Evde bütün gün ev işleri ve çocuklarla meşgul olan kadın, yaşadıklarını eşiyle paylaşmayı beklemekte ancak eş buna yanıt vermemekte, iletişimi kapatmaktadır.

Başka bir çalışmada kadınlar eşlerini empati ve diyalog eksikliğiyle suçlayarak benzer ihtiyaçları dile getirmişlerdir (Flinck ve ark.,2005). İmamoğlu'nun (1993) 456 çiftle yapmış olduğu evlilik araştırmasında, kadınlar genel olarak eşleriyle yeterince ve istedikleri gibi bir ilişkileri olmadığını düşünmektedirler. Erkeklerle kıyasla, kadınlar eşlerinin kendilerini daha az anladığını ve evlilikte paylaşımın daha az olduğunu düşünmektedirler. Kadınlar erkeklerle kıyasla günlük ilgi ve sorunlarını eşleriyle daha çok tartışmakta, birlikte bir şeyler yapmaktan daha çok hoşlanmaktadırlar. Kadınlar eşleriyle iletişimlerinin daha az olduğunu, eşleriyle ayrı dünyalarda yaşadıklarını ve eşlerinin dünyasından daha az haberdar olduklarını, onların arkadaşlarını daha az

tanıdıklarını belirtmektedirler. İletişim ve paylaşma sorunu yaşayan kadın sıkıntılarını içine atmaktadır. Ayrıca kadın, kocasının kendisine daha az saygı duyduğunu, rahatsız edici davranışlarının olduğunu, daha sıklıkla kaba kuvvete başvurduğunu belirtmektedir.

Erkeklerle toplum ve çevre tarafından yüklenen rollerde her zaman güçlü, başarılı olması beklenmektedir. Dolayısıyla erkek duygularını, üzüntülerini ifade etmekten kaçınır, çünkü üzölmek, hüznölenmek, duygusal olmak güçlü olmakla bağdaşmaz. Bu durumda erkek konuşmamayı tercih eder. Ancak kadın ya da erkek her iki cinsiyetin de duygularını ifade etmeye ihtiyacı vardır. Burada erkeklerin davranışlarını anlamaya çalışırken kültürel normlar üzerinde durmak gerekir. Sevgisini ifade etmenin bile zayıflık olduğu ve erkeğe yakıştıırılmadığı bir kültür içinde eşler ketum, sert olmayı tercih etmektedirler. Evin en yüksek köşesinde buyruklar yağdıran, çocukların ve eşin her zaman çekindiği rolü oynamak durumundadırlar.

Elde edilen bulgularda, kadın ve erkeğın ev içindeki rolleri evin temizliği ve çocukların bakımı gibi cinsiyet rol kalıplarına göre şekillendiği görölmektedir. Kadınların bazılarının ev dışında gelir getiren bir işte çalışıyor olmalarına, evin ekonomik sorumluluğunu üsteleniyor olmalarına karşın karar alma mekanizmasında yer alamadığı, kadının ev dışında gelir getiren bir işte çalışıyor olmasının ev içindeki statüsünü etkilemediği görölmüştür. Bu durum kadının yaptığı işin küçömsenmesinden (çalışan kadınlar çoğunlukla temizlik işleri ve geçici görevlerde yer almışlardır), geçici olarak görölmesinden ve yoksulluk nedeniyle çalışmak zorunda göröldüklerinden ve erkeklerin çalışmak istememesinden kaynaklanıyor olabilir. Kadın çalışıyor olsa bile onun her zaman ilk ve asıl görevi annelik ve iyi bir eş olma olarak göröldüğünden ve gerektiğinde çocukların bakımı için ya da diğer aile büyüklerine bakım için çalışmaktan vazgeçtiğinden, kadının işi sürekli görölmemekte, yani kadının çalışmasının önemi azalmaktadır. Kadının çalışması, erkeğın isteğine ve onun rızasına bağılıdır. Rıza gösteren erkekler ise çalışmaktan kaçınan, sürekli iş değıştiren, evle ve çocuklarla yeterince ilgilenmeyen, kadınların ifadeleriyle, “sorumsuz” erkeklerdir.

Kadının çalışması kadın ve erkek arasındaki ekonomik eşitsizliği bir anlamda ortadan kaldırıyor olsa da, hem kadın hem de erkeklerin zihinlerindeki eşitsizlik devam etmektedir.

Ülkemizde yapılan çalışmalar bulguları destekler niteliktedir. Evde çalışma görünmez bir iş türüdür; istatistiklerde ve milli gelir hesaplamalarında yer almaz ve toplum tarafından gerçek ve geçerli bir istihdam biçimi olarak değerlendirilmez (DPT, 1994). Çalışan kadınların %60.2'si çalışmanın onları aile içinde söz sahibi yapmadığını belirtmişlerdir (İlkkaracan, 1998a).

Elde edilen bulgulara ev içi kararlarda kadınların söz sahibi olmadıkları görülmektedir; hatta bazı durumlarda kadının fikrini söylemesi bile şiddete neden olabilmektedir.

Aile içi ilişkilerde kadına yönelik şiddet araştırmasında ailede karar alma mekanizmasına bakıldığında, erkeklerin (%56.4) etkin olduğu, kadınların (%3.5) ise oldukça geri planda kaldığı görülmektedir. Aile içi ilişkilerde erkek egemenliği ağır basmaktadır (Kocacık, 2004). Şiddetin gözlemlendiği ailelerde kadın erkek ilişkisinin tek taraflı kural ve taleplerle desteklenmiş ast-üst ilişkisine dayandığı ve sıklıkla bu yapının kadın ve erkek tarafından da norm olarak benimsendiği söylenebilir (AAK, 1995).

Kadınlardan biri diğerlerinden farklı olarak kendisi çalıştığı için eşinin ev işlerinde “yardımcı olduğunu” söyleyerek (Bkz. sy. 78, Kadın15: 473-474) eşitlikçi bir tutumu yansıtmaktadır. Ancak aynı kadının eş tarafından kadın olduğu için küçümsendiğini ve evdeki tüm kararlarda erkeğin egemenliğinin hakim olduğunu yine aynı kadının diğer anlattıklarından çıkarılmaktadır. Ev içindeki iş bölümündeki eşitlik zihinlerdeki eşitliği sağlamamaktadır.

Erman (1998) benzer bir yorumda bulunmuştur. Ankara'nın gecekondu bölgesinde yapılan bir etnografik araştırmada erkek, kadının çalışması durumunda ev işlerine yardım etmek durumunda kalabilmektedir. Ancak bu yardımın cinsiyetler arasında daha eşitlikçi bir ilişki biçimi oluşturduğunu açıklamamaktadır. Erkek ev işleri yaptığını çevreden saklamaktadır.

Erkek egemen toplumun düşünce yapısından kaynaklanan, kadınlara birincil görev ve belki de var olma nedeni olarak görülen “kocaya hizmet”, onu her şartta memnun etmek, hayır dememek isteklerine yanıt vermek evlilik yaşamını, eşler arası ilişkiyi şekillendirmektedir.

İnsanın en temel ihtiyaçlarından olan sevmek ve sevilme ihtiyaını bireyler en fazla ailesindeki bireylerle karşılar. Temelde ihtiyaçlar kadın ve erkekte aynı olmasına karşın beklentilerinin birbirinden farklı olması dikkat çekicidir. Beklentileri farklı kılan ise kadına ve erkeğe yüklenen roller çerçevesinde şekillenmektedir. Kadınlar daha çok duygusal beklentiler içine girerken, erkekler kadınlardan ev işleri ve çocuk bakımıyla ilgili görevleri, cinsel isteklerin karşılanması, kendilerine itaat edilmesini ve sözlerinin dinlenmesini beklemektedirler.

Bir başka araştırmada da şiddet kurbanı kadınlar benzer beklentileri ifade etmişlerdir. Kadınların ilişkilerinde güvenlik ve duygusal ihtiyaçlarının doyurulması şeklinde beklentiler içinde olduğu ancak bu beklentilerinin karşılanmadığını hissetmektedirler. Kadınlar yaşamlarını sevgisiz olarak tanımlamaktadırlar. Umdukları eş portresinin güvenilir, dışa dönük, cinsel yönden aktif biri olduğunu söylemişler ancak eşlerinin baskıcı, istismarcı bir tutum içinde olduklarını aktarmışlardır (Flinck ve ark., 2005).

Kadınlar ve erkekler arasında evlilikten beklentiler açısından farklılığa dikkat çeken bir diğerk çalışmada, eşlerine “her zaman” fiziksel şiddet uygulayan erkekler için evliliğin devamında en önemli şey “saygı” (%42.4), sonrasında ise “sadakat” gelmektedir. Bu erkeklerden hiçbirisi sevgiyi önemsememişlerdir. Kadınlar için durum tam tersidir. Eşlerinden “her zaman” fiziksel şiddet gören kadınların evlilikte en önemsedikleri şey “sevgi”dir (Vatandaş, 2003).

Kadınların beklentilerini ifade ederken öncelikli olarak duygusal ihtiyaçlarını belirtmeleri ilgi çekicidir. Bunun iki nedenden kaynaklandığı düşünülebilir. Birincisi, kadının öncelikli beklentileri manevi ihtiyaçlardır. İkincisi ise evi geçindirme, kadına bakma, koruma, sahip çıkma, çocuklarıyla ilgilenme gibi erkekten beklenen geleneksel rolleri zaten olması gerekli şart olarak gördüklerinden ayrıca ifade etmemiş olabilirler. Özlemini çektikleri, hep olmasını istedikleri ama gerçekleşmeyen duygusal ihtiyaçlar o kadar belirgindir ki ilk önce böyle yanıtlanmış diğerkleri ifade edilmeye gerek duyulmamıştır.

Erkeğin kişilik yapısının şiddetle mücadelede önemli bir engel oluşturduğu görölmektedir. Kadınlar, erkeklerin şiddetin nedenini kadınlara bağladıklarını ve

kendilerini sorumlu görmediklerini ifade etmektedirler. Genelde içgöründen yoksun olan bu erkekler hatayı kadında aramakta ve çözüme yanaşmamaktadırlar. Kadınlara göre, şiddet uygulayan eş kıskanç (kadının giyimini ve çevresiyle ilişkilerinin kısıtlanması), her zaman haklı olduğunu iddia eden, yaptıklarının sonuçlarının farkında olmayan, bencil, ev ve çocuklarıyla ilgilenmeyen, sorumluluktan kaçınan, kendine güvensiz bir kişilik yapısındadır.

Elde edilen bulguları literatür bilgisi de desteklemektedir. Eşlerini istismar eden erkeklerin kendilerini bu konuda suçlu hissetmedikleri genel bir kanı olarak ortaya çıkmaktadır (Boonzaier, 2004). Eşlerine şiddet uygulayan erkekler, kendilerinde değiştirilecek bir yön bulamadıklarını ifade etmişlerdir. Erkekler kadınların kendilerini kışkırttıklarını ve kontrollerini kaybettikleri için şiddet uyguladıklarını belirtmişlerdir (Yüksel, 1995).

Kadınlara göre, şiddet uygulayan erkeklerin düşünce biçimlerinde, kadını bir nesne olarak algılama bu bağlamda kadının erkeğe ve onun ailesine hizmet etmesi gerektiğine inanma, çalışmasının uygun görülmemesi, kız çocuklarına ve kadına değer vermeme, küçümseme ve şiddetin kadının eğitimi için gerekli olduğuna inanma gibi şiddeti besleyen düşünce kalıpları yer almaktadır.

Erkeğin aile yapısında da kadına yönelik benzer düşüncelere rastlamak mümkündür. Ayrıca kadınların anlattıklarına göre eşleri çocukluklarında fiziksel şiddete maruz kalmışlar ve babanın anneye şiddet uyguladığına tanık olmuşlardır. Erkeklerin bazılarının ailelerinde suç işleme davranışına da rastlamak mümkündür.

Yapılan çalışmalarda çocukluk dönemi şiddet deneyimi ve tanık olma ile şiddet uygulama arasında ilişki olduğu görülmüştür. Kadına yönelik fiziksel şiddetin, araştırmaya katılan kadın ve erkeklerin çoğunluğu tarafından desteklendiği bir çalışmada, bu kişilerden erkeklerin %72.0'ı ve kadınların %58.0'ı çocukluk ve ergenlik dönemlerinde fiziksel şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir (Almosaed, 2004). Şiddet uygulayan erkeklerin çocukluk ve gençlik dönemlerinde ebeveynleri ve çevresi tarafından aşağılanmaya maruz kaldıkları (%41.3) sonucu elde edilmiştir. Şiddet uygulayan erkeklerin yarıya yakınında (%44.9) aile ve çevrelerinde kendilerine örnek olacak şiddet uygulayan kişiler olduğu görülmektedir (Kocacık, 2004).

5.3. Kadınların Şiddet Deneyimleri

Şiddetin kadın üzerindeki etkisini ve boyutlarını kavramak açısından yaşanan şiddetin yoğunluğu üzerinde durmak gerekmektedir. Kadınların çoğu ağır şiddet türlerine maruz kaldıklarını belirtmiştir. Şiddet uygulayıcının kadını yumruklama, başına vurma, tekmeleme, odun, demir gibi zarar verici başka bir cisim kullanma, bayılana kadar dövme, boğmaya kalkma, bıçakla tehdit etme ve bıçaklama (sadece biri) gibi yöntemleri kullandığı görülmektedir.

Mor Çatı'ya başvuran kadınlar (%25.3) erkeklerin şiddeti genelde bedenlerini kullanarak uyguladıklarını belirtmişlerdir. Çeşitli alet kullanarak şiddet uygulayan erkeklerin oranı %4.0 olarak bulunmuştur (Mor Çatı, 1998). AAK'nun (1995) çalışmasına göre, kadınların %39.6'sı ağır şiddet türüne maruz kaldıklarını belirtmiştir. Şiddetin uygulanma biçimi dövme (%69.1), tekmeleme (%13.5), yumruklama (%9.9), çeşitli alet kullanma (%10.8), bıçak çekme (%3.2) olarak görülmektedir. Kocacık'ın (2004) çalışmasına göre, kadınlar erkeklerin şiddet uygularken daha çok fiziksel güç (%45.4), kesici, delici, vurucu alet (%9.2) kullandıklarını belirtmişlerdir. İçli'nin (1995) çalışmasına göre, fiziksel şiddet sırasında eşlerinin tabanca, bıçak, sopa veya kemer kullandığını ifade eden kadınların oranı %19.5'dir.

Elde edilen bulgular bütün şiddet türlerinin bir arada bulunduğunu ortaya koymaktadır. Şiddet türlerinin bir arada görülmesi, şiddetin nedenlerini anlama açısından önemlidir. Farklı şiddet türlerinin bir arada görülmesi, bunların farklı kaynaklardan değil, aynı kaynağın dışavurumları olduğunu düşündürmektedir. Fiziksel, psikolojik, cinsel, ekonomik ve diğer tüm kadına yönelik şiddet davranışları, erkeğin kadına üstünlüğünün ve hakimiyetinin farklı biçimleri olarak değerlendirilebilir. Bu durum şiddetin önlenmesine yönelik müdahalelerde farklı şiddet türlerinin birlikte değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Örneğin fiziksel şiddete maruz kalan bir kişinin aynı zamanda cinsel, duygusal, ekonomik şiddete maruz kalma olasılığının değerlendirilmesi, olumlu desteğin çok yönlü sunulması gerektiğini ortaya çıkarmaktadır.

Bu çalışmada, kadınların daha çok fiziksel şiddeti anlatma eğiliminde olduğu gözlemlendi. Kadınların diğer şiddet türlerine ilişkin farkındalıklarının az olmasına bağlı olarak şiddet denildiğinde daha çok fiziksel şiddet akla gelmektedir.

Şiddet türleri genelde birlikte görülmektedir ve kadınların çoğunluğu fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalmaktadırlar. Hindistan’da 397 kadınla yapılan çalışmada, kadınların %8.5’i fiziksel veya eşleri tarafından cinsel şiddete zorlandıkları ya da her ikisine birlikte maruz kaldıklarını belirtmişlerdir (Krishnan, 2005). Mor Çatı Vakfı’nın (1998) çalışmasında fiziksel, cinsel, sözel, duygusal, ekonomik şiddet türlerine bir arada maruz kalan kadınların oranı %6.4 olarak verilmektedir. AAK’nun (1995) çalışmasında benzer şekilde şiddet türlerinin hepsi bir arada bulunmaktadır.

Elde edilen bulgulara göre, erkekler kadınları kontrol etme amacıyla kadınların giyimlerine karışmakta ve sosyal yaşamlarını kısıtlamaktadırlar. Duygusal şiddet içeriğinde ise daha çok kadının kendisine saygısını azaltacak sözler, cinsel içerikli küfürler ve kadını sadakatsizlikle suçlama yer almaktadır.

Bir başka çalışmada psikolojik şiddet lakap takma, kadının değerlerini, duygularını, ihtiyaçlarını yadsıma, kadının görünümü, cinselliği ve zekasıyla ilgili küçültücü yorumlar yapma, diğer kadınlarla karşılaştırmalar yapma ve aldatma tehdidinde bulunmayı içermektedir (Flinck ve ark., 2005).

Ekonomik şiddet, kadınların çalışmasına izin verilmemesi, çalışan kadının parasının zor ve şiddet kullanılarak elinden alınması, ekonomik gücü olmayan kadınların temel ihtiyaçlarının yemek, giyim ve sağlık gibi yeterince karşılanmaması, evlilik sırasında kadına verilen hediyelerin kadından zorla alınması, kocanın kazancını eşinden saklaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda şiddet uygulayan kişinin kadını kontrol altına alma, ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmadan kendisine bağımlı kılma amacından söz edilebilir.

Boonzaier (2004) kadınlara az para vererek onların hareketlerini kısıtlamayı, erkeklerin kadınları kontrol etmek için kullandıkları bir strateji olarak görmektedir.

Türkiye genelinde yapılan bir araştırma ekonomik şiddetin ülkemizdeki yaygınlığını göstermektedir. Kadının çalışma yaşamına katılmasında en büyük engel

eşler olarak görülmektedir. İsteddiği halde eşi izin vermediği için çalışamayan kadınların oranı %39.8'dir (AAK, 1995). Kadınların eşleriyle anlaşamadıkları konular arasında en başta kadının ev dışında çalışıyor olması (%30.6) gelmektedir (İçli, 1995). Mor Çatı'ya başvuran kadınların %20.3'ü ekonomik şiddet yaşamaktadır. Kadınlar erkeğin kadına yeterince para vermemesini, verdiği paranın hesabını sormasını, ailesinin geçimiyle ilgilenmemesini, aylarca eve uğramamasını, kadın çalışıyorsa parasının elinden alınmasını ekonomik şiddet olarak nitelemektedirler (Mor Çatı, 1998).

Evlilik içinde saklı kalan ancak oldukça yaygın olduğu düşünülen diğer bir şiddet türü "kadının bedenini ele geçirme" olarak tanımlanan cinsel şiddettir. Elde edilen bulgularda, cinsel şiddet, kadınlar erkeğin cinsel ilişki isteğine yanıt vermediğinde ortaya çıkmakta bazen de kadınlar, eşleri tarafından istemedikleri cinsel davranışlara zorlanmaktadırlar. Cinsel şiddet bazı durumlarda evliliğin ilk gecesi başlamakta ve kadının gebeliğinde ve fiziksel hastalık durumunda da devam etmektedir.

Elde edilen bulgular başka bir çalışmayla örtüşmektedir. Cinsel şiddetin görüldüğü ailelerde şiddetin geçmişi çok sık rastlanan bir eğilim olarak evliliğin ilk günlerinde başlamaktadır. Ayrıca gebelikte cinsel şiddetin sürmesi durumuna sık rastlanmaktadır (AAK, 1995).

Kadına nesne olarak yaklaşımın bir sonucu olarak kadının her durumda eşinin cinsel isteğine yanıt vermesi gerektiği düşünülmektedir. Kadınlar eşlerinin cinsel isteğine yanıt vermediklerinde fiziksel ya da diğer şiddet türlerine maruz kalmaktan korktuklarından, "evet" demek durumunda kalmaktadırlar.

Yapılan çalışmalarda kadınların cinsel şiddeti kabullenmelerinde fiziksel şiddet korkusunun etkili olduğu görülmektedir. Beş çiftle yapılan niteliksel bir araştırmada, kadınlar fiziksel şiddete ve diğer baskılara maruz kalma korkusuyla eşin cinsel isteğini kabul etmek durumunda kaldıklarını aktarmışlardır. Katılımcılardan biri, eşinin kadınları cinsel obje olarak algıladığını ve kadınları erkeklerin cinsel isteklerini karşılayan bireyler olarak gördüğünü belirtmektedir. Bu açıdan bakıldığında evlilik ilişkilerindeki cinsel zorlama, tecavüz ve şiddet iç içe devam etmektedir (Boonzaier, 2004). Şiddet deneyimi olan kadınlarla yapılan niteliksel bir araştırmada, kadınlar kendilerini cinsel obje olarak gördüklerini söylemişlerdir. Kadınlar cinsellikle ilgili

çatışmaların şiddetle sonuçlandığını ve bazen şiddetten korktukları için eşlerinin cinsel ilişki isteğine yanıt vermek durumunda kaldıklarını aktarmışlardır (Flinck ve ark., 2005).

Elde edilen bulgularda, kadınlar yaşadıkları şiddeti “tecavüz” olarak tanımlamaktadırlar. Evlilik içi tecavüzlerin kadın üzerindeki etki boyutu düşünüldüğünde saklı kalan bu konunun daha fazla üzerinde durulmasını gerekli kılmaktadır.

Boonzaier’ın (2004) çalışmasındaki katılımcılardan biri kocası tarafından uygulanan cinsel şiddeti tecavüz olarak isimlendirmektedir. Buna bağlı olarak, kadın, utanç duygusu yaşamakta ve bu bağlamda konuşmalarında tecavüze uğramış hissini ifade etmektedir.

Yapılan değerlendirme toplantısında kadınların yaşadıkları cinsel şiddetin farkında olmadıkları, durumdan rahatsız olduklarını ancak tecavüz olarak algılamadıklarını, kadınların bu konudaki farkındalıklarının az olduğu yorumu getirilmiştir. Bu çalışmada yer alan kadınların farklı kurumlardan destek alanlar olduğu düşünüldüğünde, kadınların destek aldıkları kurumların onların cinsel şiddete ilişkin algılarını değiştirmiş olabileceğini düşündürmektedir.

Elde edilen bulgularda, kadınlara eşleri tarafından tecavüz edilmesi durumuna sık rastlanmakta ve çoğu zaman buna fiziksel şiddet de eşlik etmektedir. Erkeklerin genelde kanısı kadının eşinin cinsel isteğine yanıt vermek zorunda olduğu, hayır diyemeyeceği yönündedir ve çoğu zaman kadın “hayır” dediğinde arkasından fiziksel şiddet gelmektedir.

Kadının erkeğin cinsel isteğine yanıt vermemesi durumunda ileri derecede fiziksel şiddet cinsel şiddete eşlik etmektedir (AAK, 1995). Aynı şekilde bir başka araştırmada kadınların %6.6’sının şiddete maruz kalma nedenlerinden biri, erkeğin cinsel isteğine yanıt vermemesidir (Kocacık, 2004). Bir başka çalışmada, kadınlara belirli durumlarda kocanın karısını dövmeye hakkı olup olmayacağı sorulmuş, kadınların %16.3’ü kadının cinsel ilişkide bulunmayı reddetmesi durumunda, kocanın karısını dövmesini haklı bulduklarını belirtmiştir (TNSA, 2003).

Farklı olarak erkek karısına fiziksel ya da sözel şiddet uyguladıktan sonra sıklıkla kadınla cinsel ilişki isteği olmaktadır bu da çoğu zaman cinsel şiddet niteliğindedir. Kadınlara göre bu durum kendilerine çaresiz olduklarının ve bağımlı olduklarının hissettirilmesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü kadınlar bu isteğe şiddetin hemen arkasından yanıt vermek istememektedirler. Şiddet uygulayan kişi için bu durum, kadın üzerinde hakimiyet kurmada bir araç olarak kullanılıyor olabilir.

Elde edilen bulguları destekler nitelikte başka bir çalışmada, kadınlar fiziksel şiddet içeren davranıştan sonra cinsel ilişkiye zorlandıklarını belirtmişlerdir. Mor Çatı'ya başvuran kadınların %31.7'si cinsel şiddete, %29.8'i fiziksel ve cinsel şiddete birlikte maruz kaldıklarını belirtmektedir (Mor Çatı, 1998). Şiddet uygulayan erkekler şiddetten hemen sonra cinsel isteklerini belirtmekte, kadınlar reddettiğinde ise soğuk olmakla suçlanmakta ve çoğu zaman da rızaları alınmadan cinsel ilişki gerçekleşmektedir (Yüksel, 1995).

Kadınların şiddeti tanımlamaları istendiğinde, duygusal şiddet öğelerinin (kadını küçük görme, kendini işe yaramaz hissettirme, sevgi göstermeme, korkutma vb) sıkça vurgulandığı görülmüştür. Kadınlar, fiziksel şiddetten etkilendiklerini ancak duygusal/psikolojik/sözel şiddetten çok daha fazla olumsuz olarak etkilendiklerini belirtmektedirler.

Cinsel şiddetin etkisi ise kadınların, kadının görevlerine ilişkin düşünce yapılarına göre değişmektedir. Kadınlardan biri cinsel şiddeti en ağır şiddet biçimi olarak algılayan bazı kadınlar, erkeğin cinsel isteğine yanıt vermesinin kadının görevi olduğunu ve erkeğe “hayır” denilmesi durumunda günaha gireceklerini belirtmişlerdir. Şiddetin nasıl tanımlandığı ve bu bağlamda verilen tepki kadın ve erkeğe biçilen görevlere göre şekillenmekte bunda dini inançların da etkisi görülmektedir.

Görüşülen kadınların bazıları sadece eşlerinden değil aynı zamanda erkeğin ailesi tarafından ve kumalarından da şiddetin farklı türlerine maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bazı kadınlar erkeğin ailesindeki hem erkek bireylerden (kayınpeder, kayınbirader) hem de kadın bireylerden (kayınvalide, görümce, kuma) şiddet görmektedirler. Ailedeki erkeklerin kadına daha çok fiziksel ve sözel şiddet uyguladığı, kadınların ise duygusal şiddet uyguladığı ve eşi şiddete teşvik ettikleri görülmektedir.

Şiddet kurbanının desteğe ihtiyacı varken, şiddet uygulayıcılar birbirlerini desteklemekte, bu durum şiddetin kadın üzerindeki olumsuz etkisini artırmakta, kadının şiddetle başetmesinde olumsuz yönde etkili olmakta ve kadın şiddet karşısında pasif kalmaktadır.

Yapılan diğer çalışmalar kadınların erkeğin ailesindeki diğer bireylerden şiddet gördüğünü ve bunun azımsanmayacak bir oranda olduğunu göstermektedir. Kadınlar eşinin ailesinin erkeklerinden en az birinden (%5.5), kumasından (%0.8) da şiddet görmektedir. Eşinin ailesindeki kişilerden manevi eziyet görenlerin oranı daha da yüksek bulunmuştur (İlkkaracan, 1998b). Kadınların %17.0'ı aile içinde bir başkasından şiddet görmektedir. Bu kişiler kocanın ailesinin erkek üyeleri (kayınpeder, kayınbirader) ve bazen kayınvalide olabilmektedir (Mor Çatı, 1998). Kadınların %6.4'ü diğer aile bireylerinden şiddet görmektedir (Kocacık, 2004).

5.4. Kadına Yönelik Şiddetin Nedenlerine İlişkin Düşünceler

Kadınlar şiddetin ekonomik sorunlardan, erkeğin iş yaşamındaki stresten, eşin ruhsal sorunlarından, çocukluk döneminde şiddete maruz kalma ve tanık olmadan kaynaklanabileceğini düşünmektedirler. Kadınlar aynı zamanda erkeğin ailesindeki bireylerin (kayınvalide, kayın, kayınpeder, kuma) tutumlarının erkeğin şiddet göstermesinin önemli bir nedeni olduğunu düşünmektedirler.

Yapılan diğer çalışmalarda kadınlara göre şiddetin nedenlerine bakıldığında benzer sonuçlarla karşılaşılmaktadır. Kadınlar şiddetin nedenlerini eşe (%41.5), kocanın ailesine (%2.6), kumara (%0.2), içkiye (%1.2), başka bir kadına (%0.9) ve kendilerine (%2.1) bağlamaktadırlar (Mor Çatı, 1998). Şiddete maruz kalan kadına göre şiddetin nedenleri maddi güçlükler (%28.2), kocanın aşırı sinirli olması (%23.4), erkeğin akrabalarının kışkırtmaları (%18.9), kadının dik başlı olması (%9.7), kıskançlık (%9.7) olarak bulunmuştur (AAK, 1995). Kadınlara göre şiddetin nedenleri olarak alkol, parasızlık, kıskançlık, cinsel soğukluk, “sudan sebepler” gösterilmiştir (Yüksel, 1995). Kadınların %39.4'ü, erkeğin kaba kuvvet kullanmasının en önemli nedeninin maddi sıkıntılar olduğunu düşünmektedir (İçli, 1995). Kadınlar erkeklerin şiddet uygulama nedenlerini sırasıyla iş ve ev ortamının stresine, ekonomik sıkıntılara, erkeğin kişilik özelliklerine bağlamaktadır (Vatandaş, 2003). Rittersberg-Tılıç'ın (1995) yaptığı

araştırmada şiddeti meşrulaştıran bir yaklaşım içinde olanların %21.8'i ekonomik zorluklara referans vermektedir ve kadınlar erkeklerden çok daha fazla, ekonomik zorlukları ve yoksulluğu aile içi şiddetin nedenleri arasında sayma eğilimi taşımaktadırlar.

Kadınlar, yaşadıklarını kabullenemedikleri durumlarda, şiddetin nedeninin, erkeğin kendisinden bağımsız olduğunu dūřınmaktadırlar. Ancak burada ilginç olan bir nokta kadının ailedeki diğer kadınlardan şiddet görmeleri ve destek alamayışlarıdır. (Bkz. sy. 116, Kadın 9:118-122) şiddetin güçlüden zayıfa doğru olduğu dūřnlrse evdeki diğer kadın-kuma kadına, kayınvalide geline şiddet uygulayacak ya da erkeği teşvik edici davranışlarda bulunacaktır.

Köyden kente göç etmiş kadınların kentteki yaşamlarını ve gn toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki etkisini inceleyen araştırmada gecekondlu yerleşiminde bulunan kadınların aralarındaki yakınlık ve paylaşım, geleneksel cinsiyet rollerini sorgulamada ve değiştirmede bir değişiklik yaratmamıştır. Tam tersine, kadınlar, erkeklerin mevcut olmadıkları zaman yapamadıkları toplumsal kontrolü, erkekler adına erkekler için diğer kadınlar üzerinde yapmaktadırlar. Bu da erkek-egemen toplumumuzda kadınlar arasındaki duygusal yakınlığın ve paylaşımın toplumda kadınlar aleyhinde var olan değer ve örgütleri yıkmada ne kadar kısıtlı kaldığının bir göstergesidir (Erman, 1998).

Kadınlara göre erkeklerin kendilerini yetersiz hissettiği durumlar ve kendilerine olan güvensizlikleri kadına şiddet uygulamasına neden olmaktadır.

Benzer şekilde başka bir çalışmada, kadınların çoğunluğu kendilerini istismar eden erkeklerin gerçek erkek olmadıklarını dūřınmakta ve onların sadece kendi pozisyonlarını kullandıklarını belirtmektedirler (Almosaed, 2004). şiddet gösteren erkeklerin dūřk benlik saygısına sahip olduğu ifade edilmiştir (Flinck ve ark., 2005). Yapılan çalışmalarda erkeğin, çocuklarla ilintili sorunları çözmekte zorlandığını hissederse, bu durumun yarattığı gerilim ve sıkıntıyı kadına yöneltme yoluna gittiği (AAK, 1995), erkeğin karşılaştığı sorunlar nedeniyle (%21.6) şiddet uyguladığı (Kocacık, 2004) sonuçlarına rastlanmaktadır.

Elde edilen bulgulara kadınlar eşlerine karşı geldiklerinde (cevap verme, soru sorma, hayır deme vb) ya da onları eleştirdikleri durumlarda şiddete maruz kalmaktadırlar.

Kocacık'ın (2004) çalışmasında kadınların şiddet görme nedenlerinden biri "kadının savunduğu düşünceler"dir.

Kadınlar erkeklere ekonomik olarak bağlı ve erkekten daha düşük statüde olmalarını da şiddetle ilişkilendirmektedirler. Bazı durumlarda ise şiddete maruz kalan kadın kendini suçlamakta, şiddete neden olan davranışlarda bulunduğu inanmaktadır. Farklı olarak kadının istismar karşısında sessiz kalmasının şiddetin devamında ve erkeğin yaptığı davranışı haklı bulmasında etkili olduğunu düşünmektedirler. Kadının destek mekanizmalarından yoksunluğunun erkek tarafından istismar edildiği de nedenler arasında belirtilmektedir.

Kadınlar, içinde bulunulan toplumun kadına ve erkeğe verdiği değer ve rolleri de şiddete maruz kalmalarının nedeni olarak görmektedirler. Bununla bağlantılı olarak erkek kadından üstün olma çabasıyla, kadını cinsel obje olarak algılaması ve kadını nesneleştirilmesiyle, erkekliğin bir göstergesi olarak şiddete başvurmaktadır.

Elde edilen bulguları destekler nitelikte yapılan bir başka çalışmada erkeklerin şiddet uygulama gerekçeleri arasında erkek egemen toplumun verdiği statüyü kullanarak evde hükümlanlık kurmak (%13.8) kadını denetlemek amacıyla (%11.2) şiddete başvurduğu görülmektedir (Mor Çatı, 1998).

Kadınlar keyfi nedenlerle kendilerine şiddet uygulandığını, bir neden göremediklerini, hatta erkeğin kendini rahatlatmak için şiddete başvurduğunu bildirmektedirler (Bkz. sy.114, Kadın 15:218-220).

Erkeğin hiçbir nedene dayanmadan şiddet uygulaması azımsanacak bir oranda değildir. Kocacık (2004) bu oranın %21.6 olduğunu aktarmaktadır. Mor Çatıya başvuran kadınların %10.3'ü belli bir nedeni yokken de şiddet uygulandığını belirtmişlerdir (Mor Çatı, 1998).

Kadınlar şiddet uygulayan eşin kesinlikle kendisinde bir hata görmediğini hatta kendilerinin suçlandıklarını ifade etmişlerdir. İnkâr o kadar fazla ki şiddet uygulayan erkeklerden biri eşini bayılana kadar dövdükten sonra eşine şaka yaptığını söylemektedir (Bkz. sy. 88, Kadın 11:354-356). Erkeğin kişilik yapısına bakıldığında, hatayı başkalarında arama eğilimi ve yaptığının yanlış-yasak olduğunu fark edememe gibi özellikler görülmektedir.

Erkek şiddet uyguladıktan sonra eşinden sevgi beklemekte, bazen kadına küsmekte ve kadının özür dilemesini beklemektedir. Toplumda genelde erkeği haklı görme ve kadının suçlanması eğiliminin bu beklentilerde etkili olduğu söylenebilir.

Boonzaier (2004), erkekler için partnerlerine uyguladıkları şiddeti küçümsemenin, önemini azaltmanın tipik bir olgu olduğunu söylemekte ve çalışmasındaki erkeklerin partnerlerine uyguladıkları şiddeti rasyonalize edebilmek için inkâr ve suçlamaya dönük konuşmalar yaptıklarını belirtmektedir. Suudi Arabistan’da kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları belirlemek amacıyla yapılan başka bir çalışma sonuçları göstermiştir ki, şiddet uygulayan kişiler kendilerini şiddet ve istismar kurbanı olarak görmektedirler. Katılımcıların çoğu, fiziksel şiddetin gerekli olduğunu desteklemekte hatta birçoğu, şiddetin, kadınların kötü davranışları ile başatmede etkili bir yol olduğuna inanmaktadırlar ve erkek katılımcıların çoğunluğu bu şekilde hissetmektedirler (Almosaed, 2004).

Elde edilen bulgulara, erkeğe göre kadına şiddet uygulamanın önemli nedenlerinden biri kadının erkeğe karşılık vermesi ve eleştirmesi olduğu görülmektedir. Toplumun geleneksel kültür yapısında kadının susması ve erkeğin söylediklerini kabul etmesi beklendiğinden, aksi durumda kadın, şiddetle susturulmaya çalışılmaktadır. Aynı bağlamda erkek, iş konusunda ya da diğer konularda kadın fikrini beyan ettiğinde kendi alanına bir müdahale olarak algılamakta ve şiddete başvurmaktadır.

AAK’nun (1995) şiddetin nedenleriyle ilgili kalitatif raporunda erkeklerin gösterdikleri gerekçeler arasında en sık rastlanan “kadının itaat etmemesi”dir. “İtaat etseydin dayak yemezdin” türü ifadeler bu tutumun tipik yansımalarıdır. Erkeğin yaşamına müdahale olarak algılanan alkol ya da kumar alışkanlığının kadın tarafından dizginlenmeye çalışılması, erkeğin bir başka kadınla olan ilişkisine kadının itiraz etmesi

ya da fikir belirtmesi erkeği şiddet uygulamanın eşiğine getiren klasik patlama noktaları olarak belirtilmektedir. Erkek toplumsal erkek kimliğinin onaylanması çabası içinde özgüven ve saygı ihtiyaçlarının karşılanmasını beklemekte, yeterince karşılanmadığı durumlarda ise kadına karşı sahip olduğu gücü kullanarak benliğini onarma yoluna gidebilmektedir.

Yine erkek ailesinde annesinde gördüğü şekliyle kadının şiddete katlanması gerektiğine inanmaktadır. Bu durum çocukluk dönemi şiddete tanık olmanın bireyin şiddete ilişkin algısındaki önemine dikkat çekmektedir.

Yapılan değerlendirme toplantısında erkeğin, kadının kendi ailesinde şiddete tanık olduğunu (babadan-anneye) bilmesi durumunda bunu bahane ederek, kadının şiddet davranışını kabullenmesini istediğini ifade etmişlerdir.

Elde edilen bulgulara göre evlilik ilişkisinde kadın üzerinde bir hakimiyet söz konusu olduğundan bu dengeyi bozan her davranışın, örneğin kadının izinsiz bir yere gitmesinin şiddeti hak ettirdiği görülmektedir (Bkz. sy. 120, Kadın 2:418-419). Geleneksel rol kalıplarına göre kadının birincil görevi ev temizliği, kocasına hizmet olduğundan ev işlerindeki aksamalar şiddete neden olarak görülebilmektedir.

Kocacık (2004) benzer sonuçlar elde etmiştir. Kadının ev içi görevleri yerine getirmemesi (%32.2), kıskançlık (%9.8), kadının izinsiz bir yere gitmesi (%3.3) kadına yönelik şiddetin nedenleri arasındadır. Bir başka araştırmada ise erkekler, ev işlerini (%13.8), kıskançlığı (%11.2), sinirli olmayı (%3.8) şiddetin gerekçeleri olarak sunabilmektedir (Mor Çatı, 1998).

Kadının çalışıyor olması ona ev içinde bir statü kazandırmamış aksine kazandığı para elinden zorla alınmak istendiğinden fiziksel şiddet gerekçesi olmuştur.

Mor Çatı çalışmasında da (1998), erkeklerin şiddeti gerekçelendirme nedenlerinden biri kadının parasını istemesidir (Mor Çatı, 1998). Burada da erkeğin kadın üzerinde güç ve otorite kurma çabasını görmek mümkündür.

Kadının cinsel bir obje olarak görülmesi her an ve her durumda eşine hizmet görevini yerine getirmesi beklendiğinden erkeğe göre kadının cinsel isteğe yanıt vermemesi şiddeti hak ettirmektedir.

Yapılan çalışmalar kadının erkeğin cinsel isteğine yanıt vermemesini şiddetin bir nedeni olarak aktarmaktadırlar (Kocacık, 2004; Flinck ve ark., 2005). Ev içinde erkeğe verilen statü ve geleneksel yapıyla erkeğe şiddet uygulama zemini hazırlanmış olmaktadır.

Bireylerin doğdukları ülke seçtikleri başa çıkma stratejileri ve bunların etkinliği ve psikolojik stres arasındaki karmaşık ilişki bize aile içi şiddet ve başa çıkmada kültürün öneminin çok arttığına dikkat çekmektedir (Yoshihama, 2002).

Elde edilen bulgulara göre, içinde bulunulan toplum kadına değer vermemekte, kadın kimi bireysel ihtiyaçlarını bile karşılayamamakta çünkü kadının evden dışarı çıkmasına bile izin verilmemektedir. Kız çocuklarına değer verilmemekte, kadının erkek çocuk sahibi olmaması durumunda erkekler yeniden evlenmeyi düşünmekte ve evlenmekte ya da erkek çevrenin de desteğiyle kadına baskı ve şiddet uygulamaya başlamaktadır. Geleneksel kültüre göre kadının itaat etmesi ve susması gerektiği düşüncesi şiddeti beslemekte, “kadının erkeğe karşılık vermesi” şiddet nedeni olabilmektedir.

Toplum kadının kocası tarafından şiddet görmesini onaylamakta ve şiddet karşısında sessiz kalması ve katlanması gerektiğine inanmaktadır. Kadına yönelik şiddeti onaylamanın ötesinde, gerekli bulan bir inanış ise kadının kocasına itaati temelinde evliliğin ilk gecesi “tokat yemesi” gerektiğidir (Bkz. sy. 129, Kadın 13:228-229). Kadına dayak bir “erkeklik göstergesi” olarak algılanmaktadır.

Yapılan değerlendirme toplantısında kadına “erkeğe itaati” öğretmek amacıyla yapılan bazı gelenekler dolaylı olarak aktarılmıştır. Bunlardan biri gerdek gecesi bir hayvana zarar verilmesi geleneğidir. Bu geleneğe göre, kadın ve erkek cinsel ilişkiye girmeden önce erkek tarafından bir kedi bacaklarından ikiye ayrılıp öldürülmektedir. Bu acımasızca davranışın nedeni kadına eşine itaat etmemesi durumunda ne tür bir sonucun kendisini beklediğini anlatmaktır. Aynı toplantıda katılımcılardan biri, kadının eşine

itaati temelinde, yaşanmış trajik bir olayı aktarmaktadır. Bu olayda gerdek gecesi eşine işaret parmağını (ikaz anlamında) sallayan kadının parmağı eşi tarafından kesilmiştir.

Kadınlar cinsel obje olarak algılanmakta bakireliğin kontrolü sayılan düğün gecesi “kanlı çarşaf” geleneği devam etmektedir. Kadını aşağılayan bu durumu kadınlardan biri, kişiliğine bir müdahale olarak algıladığını ve kendisine saygısının kalmadığını ifade etmiştir (Bkz. sy. 129, Kadın 15: 512-515). Kadınlar evlilik öncesi kadının cinsel deneyiminin ağır bir şekilde cezalandırıldığını aktarmışlardır.

Yapılan değerlendirme toplantısında katılımcılar “kanlı çarşaf” geleneğinin giderek azaldığını aktarmışlardır. Örneğin Hakkari’de bu geleneğin devam etmediğini, Van’da çok nadir olduğunu söylemişlerdir. Ancak katılımcılardan bazıları, köylerde bu geleneğin sürdüğünü aktarmışlardır. Kadınlardan birinin verdiği örneğe göre, gerdek odasının önünde 15 kişi bekler, “kızın bağırması” ile birlikte bu kişiler telefonla cinsel ilişkinin gerçekleştiği haberini başkalarına duyururlar. Hemen sonrasında yeni evli çift “kanlı çarşafı” dışarıda bekleyenlere verir. Kadının evlilik öncesi bakireliğinin önemine ilişkin olarak aktarılan başka örneğe göre, gerdek gecesi kadının ailesinde yemek hazırlanır ve beklenir. Kadının bakireliğinin ispatlanması durumunda “namusumuz temiz” “yediğimiz yemek helal” düşüncesiyle aile yemeğe başlar. Aynı toplantıda katılımcılardan biri, bazı köylerde kadının bakire olmaması durumunda, kadının eşeğe ters bindirilip babasının evine geri gönderildiğini aktarmaktadır (kadın bu hikayeyi büyükannesinden duyduğunu söylemiştir).

Van ilinde kadınlarla yapılan araştırmada, kadının evlilik öncesi cinsel ilişki yaşamasını doğru bulmayan kadınlar %78.5 iken, evlenmeden önce cinsel ilişki yaşayan bir kadının “namuslu” olmadığını düşünenler %59.8 olarak bulunmuştur. Kadınların %39.6’sı ise böyle bir durumda kadının cezalandırılması gerektiğine inanmaktadır (VAKAD, 2006). Güneydoğu Anadolu’daki kadın ve erkeklerle yapılan çalışmada “namussuzluk nedir?” diye sorulduğunda kadının zina yapması (%48.5), kadının bekaretini kaybetmesi (%10.6) yanıtlarının oldukça sık olduğu görülmektedir (KAMER, 2005). Bölgede yapılan bir diğer çalışmada kadınların %65.8’i zinayla suçlanmaları durumunda eşlerinin kendilerini öldüreceğini ifade etmişlerdir (İlkkaracan, 1998b).

Kültürümüze yerleşmiş olan kadın erkek rolleri ile şiddeti meşru hale getiren değer yargılarının ne kadar kabul gördüğünü belirlemek amacıyla bireylerin atasözlerinden hoşlanma düzeylerine bakıldığında “erkektir sever de döver de” sözünün beğeni düzeyi kadınlarda %35.0, erkeklerde %45.0 olarak bulunmuştur. Kadını oldukça aşağılayan “kadının sırtından sıpayı, sırtından köteği eksik etmeyeceksin” sözünden hoşlananların oranı kadınlarda %8.6, erkeklerde %13.6’dır. Dayak, erkek üstünlüğü, kadının acizliği düşüncelerini içeren sözlere, erkekler kadınlardan daha çok onay vermektedir. Kadınların bu sözleri onaylayan yaklaşımları ise hiç azımsanmayacak düzeydedir. Aile bütünlüğü kadının kocasına göstereceği saygıya bağlıdır. “Kadınlar saygıda kocalarına kusur etmezlerse sorun çıkmaz” önermesine onay verme oranı her iki cinsiyette de (kadın %72.7, erkek %80.5) yüksek bulunmuştur (AAK, 1995). Türkiye genelinde 5385 evli erkek ve kadınla yapılan çalışmada kadına yönelik şiddetin yüksek oranda kabul gördüğünü söylemek mümkündür. Gerektiğinde bir erkek karısını dövebilir diyerek şiddeti onaylayan erkekler %38.3 iken bu oran kadınlarda azalmakla (%16.2) birlikte dikkat çekicidir (Vatandaş, 2003). Kadınların yarıya yakın bir oranı (%43.0) eşlerinin şiddete yönelik davranışlarını haklı görmektedirler (Gülçür, 1996). TNSA (2003) sonuçlarına göre kadınlar daha çok, kadının kocasına karşılık vermesi (%29.0), parayı lüzumsuz yere harcaması (%27.0) ve çocukların bakımını ihmal etmesi (%23.0) durumunda erkeğin karısına fiziksel şiddet uygulama hakkı olduğunu düşünmektedirler.

5.5. Kadının Şiddetle Baş Etme Yöntemleri ve Şiddetle Baş Etmesinde Etkili Olan Faktörler

Kadına yönelik şiddeti ve nedenlerini, kadının verdiği tepkileri ve nedenlerini ancak şiddet döngüsü içinde anlamak mümkündür. Yapılan araştırmalardaki benzer sonuçlar, şiddetin daha çok evliliğin ilk günlerinde, aylarında ya da ilk gebelik döneminde başladığına ilişkindir. Kadının erkeğe itaati ve terbiyesinde bir araç olarak görülen şiddet bu nedenle evliliğin ilk zamanlarında başlamaktadır.

Şiddetin evliliğin ilk günlerinde başlama oranı %53.7, ilk hamilelikleri ya da doğum sırasında %1.3 ve doğum sonrasında şiddetin başladığı belirtilmektedir (Mor Çatı, 1998). İlk şiddet davranışı ağırlıklı olarak (%57.7) evliliğin ilk günlerinde, ilk

çocuğun doğumundan sonra (%18.1) ve gebelik dönemindedir (%5.3) (AAK, 1995). Vatandaş'ın (2003) çalışma sonuçlarına göre de, fiziksel şiddet (%41.0) daha çok evliliğin ilk günlerinde başlamaktadır.

Şiddetin evliliğin ilk yılında başlama oranı %62.0'dır. %75.0'ı evliliğin ilk üç ayında yaşanmaktadır. Beşinci yıldan sonra ortaya çıkan şiddet ise sadece %10.0'dır (Yüksel, 1995). Kadınların %25.4'ü kesinlikle boşanmak istediklerini, %11.6'sı boşanmak istemekle birlikte korktuklarını söylemektedirler. Kadınların %14.5'i ayrılmak istemediklerini bir şeylerin değişmesini beklediklerini belirtmektedirler. Bu durum kadının çaba harcamayı seçtiğini göstermektedir (Mor Çatı, 1998).

Şiddeti evliliğin ilk günlerinde ya da ilk gebelik sırasında yaşayan kadınlar buna bir anlam veremediklerini ve kabullenemediklerini ifade ediyorlar. Oldukça şaşkın olan kadın ne yapacağını kestirememekte, yaşadığı hayal kırıklığı ve kızgınlıkla birlikte eşinden nefret etmekte ve ölmeyi bile istemektedir. Sonrasında şiddet uygulayan kişi pişmanlıkla özür dilemektedir. Duygusal olarak yıpranmış kadının sevgi ve şefkat ihtiyacı ve eşinin düzeleceğine dair umut, başka çaresinin olmadığını düşünmesi gibi nedenlerle kadın eşini affetmektedir. İlerleyen aşamalarda ise şiddet artarak devam etmekte ve eş artık yaptığı davranıştan ötürü özür dilememektedir. Bazı durumlarda da kadının eşinden özür dilemesi söz konusudur. Kadının şiddet sonrasında hiçbir şey olmamış gibi davranması ya da bazı durumlarda kadının eşten özür dilemesi erkeğin şiddet davranışını haklı görmesini pekiştirmektedir (Bkz. sy. 123, Kadın 15:290-291).

Kocanın şiddet sonrasındaki tepkisi kadının şiddeti normalleştirmesinde etkili olmaktadır. Bu tepkiler kocanın özür dilemesi (%53.1), özür dilememesi (%29.9), özür dilemeden barışmaya çalışması (%8.4) şeklindedir. Bazı durumlarda kadın kocasından özür dilemekte (%3.6) şiddetin normalleştirilmesi bu düzlemde yaşanmaktadır (AAK, 1995).

Şiddet ilişkisini 20-60 yıl gibi uzun bir süre devam ettiren kadınların oranı %9.6 gibi yüksek düzeydedir (Mor Çatı, 1998). Kadınların %77.5'i eşlerinin şiddet uyguladıktan sonra değişeceklerine söz verdiklerini, %86.1'i ise kendisini affettirmeye çalıştıklarını söylemektedir (İçli, 1995). Kadınlar kendilerini istismar ilişkisine bağlı hissetmektedirler. Kadınlar şiddetten kaçış tepkileri vermekte ancak geçici bir süreliğine

de olsa erkekleri değiştirebileceklerine inanmaktadırlar (Flinck ve ark., 2005). Bir başka çalışmada, şiddete uğramış birçok kadının devamlı ve yaygın bir şekilde bilişsel çelişki yaşadığı, bu kadınlar için doğru kararın açık ve net olmadığı görülmektedir (Busch, 2004).

şiddet kurbanı kadınlar ilk anda kaçıp kurtulmak (%34.9) istediklerini söylemişlerdir; ancak kocasına karşı koymayı (%16.3) ve karakola şikayet etmeyi (%1.4) düşünen kadınların oranı çok düşüktür (İçli, 1995). Gülçür'n (1996) araştırmasında kadınların şiddete tepki ve başa çıkma yöntemlerinde polisten yardım isteme sadece %1.0 oranındadır. Vatandaş'ın (2003) alışmasında şiddet kurbanı kadınların yasal yollara başvurma oranı %9.1'dir.

Kadınların şiddet karşısındaki tepkilerini belirleyen faktörleri bireysel ve çevresel diye ayırmak mümkündür. Kadınların genel olarak şiddete ilişkin algıları, evlilik ve aile kurumuna yüklenen değer, kadının kişilik özellikleri- kendine güveni, kişilik yapısı, kendine ilişkin farkındalık- ve bunların dışında çevreden aldığı destek şiddetle başetmesinde etkili olmaktadır.

şiddetle başetmede etkili olan faktörlerden ilki şiddete karşı sessiz kalınması ve şiddetin aile içinde yaşanması ve saklı kalması gerektiğinin düşünülmesidir.

Farklı çalışmalarda benzer bulgular elde edilmiştir. şiddete maruz kalan kadın yaşadıklarından utanmakta çevresiyle bu durumu paylaşmamakta ailesine anlatmaya çekinmektedir. şiddete maruz kalan kadınlarda gözlenen genel eğilimlerden biri, yaşanan şiddeti kadının kendi ailesinden ve çevresinden saklamasıdır (AAK, 1995). Kadınların yarıya yakın bir kısmı (%47.9) şiddeti kimseyle paylaşmamayı tercih etmektedir (İçli, 1995).

Elde edilen bulgulara göre kadın, kocasının değişeceğine dair umut taşımakta onu sevmekte ve beklemeyi tercih etmektedir. Kadının şiddet uygulayıcısına olan duygusal bağlılığı şiddet ilişkisinin devamında etkilidir.

İçli'nin (1995) alışmasında kocasını sevdiği için şiddet ortamında kaldığını belirten kadınların oranı %12.5 olarak bulunmuştur.

Elde edilen bulgulara göre kadınlar, sessiz kalarak eşlerinin tekrar şiddete başvurmalarını engellemeye çalışmışlardır. Şiddetten korunmak için erkeğin hoşuna gitmeyen davranışlardan kaçınmaya ve erkeği sinirlendirmemeye çalışmışlardır. Kadınlar başka alternatiflerinin olmadığını düşünmekte bu nedenle ev ortamını daha sakin ve huzurlu kılmak için eşlerini hoş tutmaya çalışmaktadırlar. Eşlerinin neden böyle davrandığını anlamaya çalışarak sevgi göstermeye gayret etmektedirler.

Kadının şiddet karşısındaki sessiz tavrı, diğer araştırmalara bakıldığında, yaygın bir tepki biçimidir. Kadın şiddetten korunabilmek için pasif tavır sergilemekte ve bu tavır uyarınca susmaktadır. Eşte şiddet hareketini körükleyecek her türlü davranıştan kaçınmaya çalışmaktadır (AAK, 1995). Kadınlara şiddet karşısında nasıl karşılık verdikleri sorulmuş ve en yüksek oranda (%28.0) kadınlar “karşılık vermem” diye yanıtlamışlardır (Kocacık, 2004). Kadınların %73.7 gibi büyük bir kısmı fiziksel şiddet karşısında “ağlayıp-sustuklarını” belirtmişlerdir (Vatandaş, 2003). Flinck ve ark. (2005) sessizlik ve gizliliğin şiddet kurbanı kadınların karakteristik özelliklerinden olduğunu söylemektedirler.

Şiddetin önlenmesinde en büyük engellerden biri kadının pasif tavrıdır. Bu tavırda toplumsal yapıdan kaynaklanan, kadına dayatılan düşünceler mevcuttur ve bu düşünceler şiddetin devamını ve pekiştirilmesini sağlamaktadır. Şiddet ilişkisini bitiren kadınların büyük bir çoğunluğunun, sustukları için şiddetin artarak devam ettiğini belirtmeleri dikkat çekicidir.

Kadınların bazıları istismar karşısında sabretmeleri ve dayanmaları gerektiğine inanmakta çünkü buna mecbur olduklarını düşünmekte, bazıları ise sabrederek şiddetin üstesinden gelebileceklerine dair bir inanç taşımaktadırlar. Kadının bu inancını çevrelerinde ve ailelerinde şiddet gören ve katlanan kadın örnekleri desteklemektedir. Kadın, başarılı ve güçlü kadın olmanın anlamının, her ne koşulda olursa olsun “evliliği devam ettirme” olduğuna dair inanç taşımaktadır. Kadın aynı zamanda kendisine ilişkin olumsuz yargılardan, “evlendi hemen ayrıldı bunu bile yürütemedi” demelerinden çekinmektedir. Kadın için statüsünü korumanın varlığını devam ettirmenin önemli dayanaklarından biri evli olmak, birinin eşi olarak tanınmak, bilinmektir. Ataerkil sistemin vermiş olduğu bu düşünceyle kadın bir biçimde varlığını devam ettirmeye çalışmaktadır.

Flinck ve ark. (2005), şiddet deneyiminin kadınların evlilik, aile ve cinsellikle düşünceleri ile yakından ilgili olduğunu, evliliğin ve aşkın sürekliliği algısının eş ilişkilerindeki şiddetin kaynağını oluşturduğunu söylemektedirler. Kandiyoti'nin (1979) kuşaklar arası karşılaştırmalı çalışmasında annelerin %32.9'u "başarılı kadını" sadece iyi bir eş ve iyi bir anne olarak tanımlamışlardır. Kağıtçıbaşı (1993), yaşamla ilgili temel değerlere verilen önemde cinsiyet farklılıklarını ortaya koymuştur. Kadınlar bütün değerler içinde "eşine yakın olmayı" en fazla önemserken (%63.0), erkekler tarafından bu pek önemsenmemiştir (%19.0).

Elde edilen bulgulara göre, kadına yönelik şiddete ilişkin kabul, kadının "katlanmak" ve "sabretmek" gerektiği düşüncesinde belirginleşmektedir.

Şiddetin kabulünde nelerin etkili olduğuna geçmeden önce şiddeti kabullenmenin ne kadar yaygın olduğunu ve şiddetle mücadelede ne kadar büyük bir engel oluşturduğunu değerlendirmek gerekir. Kadınlar (%38.7) şiddeti kabullenmiş olduklarını belirten ifadeler kullanmışlardır ve kadınların şiddete çare olarak gördükleri en sık karşılaşılan yaklaşım "şiddete karşı bir çare yok" ve "katlanmaları gerektiğine olan inanç" olarak belirlenmiştir (AAK, 1995). Eşinin kendisine şiddet kullanmasına karşılık çoğunluk (%78.1) "durumu kabullendiğini ve sabrettiğini" söylemiştir (İçli, 1995). Şiddetin kabulünün ilginç bir göstergesine ise Vatandaş'ın (2003) çalışmasında karşılaşıyoruz: Kadınlardan bazıları fiziksel şiddetin ne zaman başladığını dahi hatırlamadıklarını belirtmektedirler.

Aktarılan ifadelerde "namus" kavramının kadınlara özdeşleştirildiği, kadının zina yapması durumunda öldürülmesinin gerektiği düşünceleriyle karşılaşılmaktadır. Eşinin kendisine bir sebep göstermeksizin şiddet uygulamasını aktaran kadın "*ondan habersiz bir yere gittiğim zaman beni dövseydi*" (Bkz. sy. 137, Kadın 11:597-600) diyerek şiddeti onaylayan toplumsal yapıyı desteklediğini göstermektedir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yapılan bir araştırma bu konuda toplumsal cinsiyet tutumlarını yansıtmaktadır. Katılımcılar kadınların; sırasıyla "korunmak", "söz dinlemek", "korumak", "boyun eğmek", "cezalandırma kararına uymak" görevlerinin olduğunu düşünmektedirler. Erkeğin görevi ise sırasıyla "sahip çıkmak", "denetim altında tutmak", "uyarmak" olarak görülmektedir (KA-MER, 2005).

Kadınların toplumsal cinsiyet algıları, şiddeti onaylayan kültürle benzerlik taşımaktadır. Kadınlar erkeğin otoritesini kabul etmekte, kıskançlık ve sosyal yaşamdaki kısıtlamalar normal kabul edilmektedir. Kadınlara göre erkekler evi geçindirmekle, eşlerine ve çocuklarına bakmakla sorumludurlar. Kadınlar ise eşlerine itaat etmeli, ev ve çocukların bakımı ile ilgilenmeli ve eşlerinin cinsel isteğine yanıt vermelidir. Erkekler yapıları gereği sinirli olabilir. Bütün bu düşünceler erkeğin de şiddeti haklı gösterme gerekçelerine kaynak oluşturmaktadır. Kadınlardan sadece biri toplumsal cinsiyet ayrımcılığına karşı çıkmış kadın ve erkek arasında biyolojik ayrım dışında bir fark olmadığını belirtmiştir (Bkz. sy. 139, Kadın 13:497-499). Kadının şiddeti destekleyen düşünceye sahip olmaması durumunda bile ekonomik gücünün olmayışı, ailesinin olumsuz desteği ve çocukların durumu kadının şiddet yaşantısını sürdürmesine neden olmaktadır. Şiddet kurbanının konuya ilişkin algısı tek başına yeterli olmamakta aile, çevre ve devlet desteğine de ihtiyaç duymaktadır. Kadına yönelik şiddet, şiddet uygulayıcısı, şiddet kurbanı, toplum ve devlet tarafından çözülmek istendiği anda bir sorun olmaktan çıkacaktır.

Toplumsal cinsiyet rol inanışları ve kadına yönelik şiddetle ilgili yapılan çalışmalar elde edilen bulguları destekler niteliktedir. Beş çiftle yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda kadın ve erkeklerin şiddeti anlama biçimlerinde hem benzerlik hem de farklılıklar bulunmuştur. Çiftlerin şiddete ilişkin anlattıklarında ve ilişkilerinde toplumsal cinsiyet rollerinin ve sosyo-kültürel yapının etkisi olduğu görülmüştür. Erkek rolleri olarak “ailenin geçimini sağlayabilme” tanımlanmıştır. Bu çalışmada kadın ve erkeklerin konuşmalarına bakıldığında erkek egemenliği ve kadının pasifliği ağırlıktadır. Erkeklerden biri “bir karar aldığımda karım bu kararıma uymak durumunda” diyerek ev içinde erkek egemenliğini vurgulamaktadır (Boonzaier, 2004). Harris ve ark. (2005) geleneksel olmayan cinsiyet rol tutumlarının kadının şiddet görme riskini azalttığını çünkü kadınların kendilerini bu durumlardan uzaklaştırdıklarını belirtmektedirler. Geleneksel cinsiyet rol tutumlarında ise erkekler güçlerini daha fazla göstermek isteyecekleri için kadınlar şiddet görmede daha fazla risk altındadırlar. Vatandaş (2003) çalışmasıyla toplumsal cinsiyetçi tutumun ne oranda kadın ve erkek arasında yaygın olduğunu ve aynı zamanda kadına yönelik şiddeti onaylama ile olan ilişkisini ortaya koymaktadır. Kadına yönelik şiddeti onaylayan erkeklerin %74.2’si, kadınların %51.1’i aynı zamanda erkeğin evin reisi olması gerektiğini söylemektedirler.

Toplumsal cinsiyet tutumunu yansıtan bir başka çalışmada, kadınlar (%59.2), ailenin geçiminin eşlerinin, babalarının ya da ailenin diğer erkek üyelerinin görevi olduğunu düşünmektedirler (İlkkaracan, 1998a).

Kadınların şiddetle başetmelerinde olumsuz etkisi olan diğer bir faktör, eşlerinin daha kötü şeyler yapacağı düşüncesidir. Kadınlar gördükleri şiddetin derecesinin artacağından ve öldürülmekten korkmaktadırlar.

Diğer araştırma sonuçlarına bakıldığında eşe karşı duyulan korku şiddetle başetmede önemli bir engel olarak ortaya çıkmaktadır. Kadınlar yardım arama davranışının daha fazla şiddette yol açacağından korkmaktadırlar. (Flinck ve ark., 2005). Şiddet kurbanı kadın uzun yıllar yoğun şiddete maruz kalmanın etkisiyle eşe karşı korku duymakta, eşini terk etmesi durumunda ölüm tehdidiyle karşı karşıya kalacağını düşünmektedir (AAK, 1995). Tehditlerle kadının şiddet ilişkisine bağlılığının pekiştirilmesinin sıkça başvurulmuş bir durum olduğu görülmektedir. Örneğin, Mor Çatı'ya başvuran kadınların %44.8'i duygusal şiddete maruz kaldıklarını ve çeşitli biçimde tehdit edildiklerini belirtmişlerdir. Kadınlar ölümle (%23.0) ve evden atılmayla (%4.2) tehdit edilmektedirler (Mor Çatı, 1998). Başka bir çalışmada kadınların, %40.1'i eşleri tarafından tehdit edildiklerini bildirmektedirler (Kocacık, 2004).

Kadınların şiddet ilişkisini devam ettirmelerinde karşılaşılan önemli engellerden biri, çocukları için katlanmaları gerektiğine inanmalarıdır. Kadınlar çocuklarının “babasız” kalmalarını istemedikleri ve ileride çocuklarının kendilerini suçlayacakları korkusu taşıdıkları için şiddet ilişkisini sonlandırma kararını veremediklerini ifade etmişlerdir. Kadınların bu düşüncesi evlilik ve aile kurumunun sürekliliğine olan inançlarından kaynaklanmaktadır.

Farklı çalışmalarda benzer sonuçları görmek mümkündür. Kadınların şiddete karşın ilişkiyi devam ettirme nedenlerinin başında çocuklarını “babasız” bırakmama (%42.6) gelmektedir (İçli, 1995). Kadınlar sıklıkla çocuklarının geleceğinden endişe etmekte, babasız büyümelerini istemediklerinden evliliği sürdürmeyi tercih etmektedirler (AAK, 1995).

Kadının şiddetle başetmesinde en önemli engellerden biri toplumun boşanmış kadına yönelik tutumudur. Şiddete maruz kalan kadınlar, şiddet ilişkisine son vermeyi düşündüklerini ancak toplumun boşanmış kadına olan tutumundan çekindiklerinden cesaret edemediklerini belirttiler. Kadınlar toplumun genel kanısını, evliliğin her durumda sürekliliğini şart koşan “gelinlikle girer kefenle çıkarsın” ifadesiyle belirtmektedirler.

Aile Araştırma Kurumu’nun (1995) nitel araştırma raporunda, şiddet kurbanı kadınlar aynı ve buna benzer ifadeleri aktarmışlar ve evliliği bitirdikleri takdirde karşılaşılabilecek toplumsal baskıyı göze alamadıklarını belirterek kadına yönelik şiddetin önlenmesinde geleneksel yargının önemine dikkat çekmişlerdir. İçli (1995) çalışmasında, çeşitli anlaşmazlıklara karşın boşanmayı düşünen kadınların oranının sadece %11.2 olduğunu söylemektedir. İlkaracan’ın (1998b) araştırmasında her on kadından biri, kocası ne yaparsa yapsın kesinlikle boşanmayacağını belirtmektedir. Kadınların çoğu (%92.9) boşanmanın çevrelerinde kabul görmediğini ve dörtte biri eşleriyle anlaşarak boşansalar bile ailelerinin buna karşı çıkacağını belirtmişlerdir. İlkaracan, kadınların boşanmayı değil boşanmamayı bir hak olarak gördüklerini söylemektedir.

Kadınlar şiddet ilişkisine adeta hapsedilmektedirler. Baba evine geri dönmenin ölümle ya da tekrar evlendirilmekle sonuçlanacağını (Bkz. sy. 142, Kadın 1:1548-1552), bundan korktuklarını ifade etmektedirler. Yapacakları evliliğin de aynı olacağını ya da ikinci eş olarak verileceklerini düşündüklerinden var olan evliliğin devamını daha uygun görmektedirler.

Erkeklerin ilginç tepkilerinden biri de kızgınlık ya da sinir anında “çık git babanın evine” diyerek kadınların evi terk etmelerini istemeleridir. Sanki kadın hiçbir yere ait değildir. Bazı durumlarda aile önce kadının bakımını kabul etmekte sonrasında ise “git kocanın evine sana kocan baksın” demektedir. Her iki durumda da kadın söz hakkı olmayan nesne konumundadır.

Kadınlardan bazıları ailenin destek vermeyeceğinden, tepkisinden ve kadını eleştirmesinden çekindikleri için şiddet deneyimlerini aileleri ile paylaşma imkanını bile bulamadıklarını aktarırlar. Böyle bir durumda kadın şiddet yaşantısını yakın komşuları,

kadın arkadaşları ile paylaşmayı tercih etmekte, ancak gelen yanıtlar kadının konunun çözümsüzlüğüne ilişkin algısını güçlendirmektedir. Çevre şiddet yaşantısına karşı durmaya çalışan kadını “rezillikle” suçlamakta (Bkz. sy. 145, Kadın 2:747-748), kadının katlanması gerektiğine inanmakta ve kadını suçlamaktadır. Çevreye göre kadının şiddet karşısında yapması gereken “dayağını yeyip oturması”dır. Bu yanıtlar kadının kendisini şiddet karşısında çaresiz ve yalnız hissetmesine neden olmakta “yapacak bir şey olmadığı” düşüncesiyle bütün olumsuzluklarına karşın şiddet ilişkisini devam ettirmek durumunda bırakmaktadır.

İlkkaracan (1998b) araştırmaya katılan kadınların çoğunun kendilerini eşlerinin şiddetine karşı son derece savunmasız hissettiklerini, kadınların sadece %22.1’inin yaşadığı şiddet nedeniyle evden bir süre için ayrılmış olduğunu, %14.7’sinin ise ailesi, arkadaşları ve komşularından yardım istediğini aktarmaktadır.

Kadınların yardım arama davranışı bazı sosyal engellerle karşılaşmaktadır ve kadınlar çözümsüzlük hissi yaşamaktadırlar. Araştırmaya katılan kadınlar tarafından resmi kurumlara başvurma, daha az tercih edilmiştir. Bu ise şiddet dayanılmaz bir hal aldığı ve başka destek bulunamadığında başvurulacak bir yol olarak tercih edilmektedir. Bu, kadınların konuya ilişkin bilgi azlığından, aile ve eşlerinden korkmalarından, toplum tarafından gelecek olumsuz yargılardan çekinmelerinden kaynaklanmaktadır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölge’sinde yapılan bir diğer çalışmada aynı şekilde karakola ya da bir sağlık kurumuna başvuranların ya da şikayet dilekçesi verenlerin (sırasıyla %1.2, %1.3, %0.29) yok denecek kadar az olduğu görülmektedir (İlkkaracan, 1998b). Mor Çatı’ya başvuran kadınların büyük bir çoğunluğu (%26.5) şiddetten korunmak için resmi kurumlara başvurmaktadır. Sadece ailesinden destek almaya çalışanların oranı %20.9’dur (Mor Çatı, 1998). Araştırmalar arasındaki oransal farklılıklar araştırmanın yapıldığı Doğu Anadolu Bölge’sinde kadının şiddetle mücadelesini engelleyen çevresel faktörlerin ne kadar etkili olduğunu göstermektedir.

Her şeyden önce bireyin kendinin farkında olması gücünü keşfetmesi gerekmektedir. Görüşülen kadınlar bu durumu “şiddet nedeniyle kadının kendini ezik ya da suçlu görmemesi gerektiğini öğrendim” (Bkz. sy. 158, Kadın 1:1715-1716), “önce

kadın kendini tanımalı” (Bkz. sy. 151, Kadın 9:775-776) diye ifade ederek en önemli konulardan birine dikkat çekmişlerdir.

Kadınlar şiddetle mücadele edebilmek için önce kendi ailelerinden destek almaya çalışmaktadırlar. Destek arayışı, şiddetin sürekliliğinde ve ilerleyen dönemlerde olmaktadır. Ailesinden destek almaya çalışan kadınlar ise çoğu kez kocalarıyla yaşamaları ve katlanmaları konusunda ikna edilmeye çalışılmışlardır.

Şiddet karşısında kadına verilen olumsuz sosyal desteğin ülkemizde yaygın olduğu yapılan diğer araştırma bulgularından hareketle söylenebilir. Aile şiddetten haberdar olması durumunda, daha çok yatıştırıcı ve aile birliğini koruyucu telkinlerde bulunmaktadır. Bazı durumlarda kadınlar babaları tarafından geri gönderilmektedir. Baba evine dönülmesi kadının nezdinde koca evinden daha kötü bir alternatif oluşturmaktadır (AAK, 1995). Kadının ailesinin tepkisi daha çok uyarı ve ayıplama düzeyinde kalmakta (%51.2) çok az bir kısım (%1.4) erkeği dışlayıp onunla ilişkilerini kesme yoluna gitmektedir (İçli, 1995). Ailelerinden destek alan şiddet kurbanı kadınların oranı %20.0 iken, %41.0 gibi yüksek bir oranda aileler kadına karşı ilgisiz kalmakta/destek vermemekte ve kadının boşanmasına da karşı çıkmaktadırlar (Mor Çatı, 1998).

Şiddetten koruyucu faktörlere bakıldığında, kadının ailesinin varlığı bir çok farklı toplumda onu koruyan tek ortak faktör olarak çıkmıştır (Bangdiwala ve ark., 2004). Şiddete maruz kalan kadınlar, bazen evden kaçıp gitmek istediklerini, sıklıkla kendi ailelerine ve arkadaşlarına gittiklerini ancak her seferinde geri döndüklerini belirtmişlerdir. Sosyal desteğin olmaması şiddet vakalarını ciddi bir şekilde arttırmaktadır. (Khosla ve ark., 2005).

Kadınların şiddetle mücadelesinde başvuruda bulunabileceği kurumlardan alacağı destek çok önemli olmakla birlikte, bu kurumlar bazen kadının şiddetle baş edebilmesinde engel oluşturabilmektedir. Kadınlardan biri şiddetten korunabilmek için karakola başvurduğunda şikayetin alınmak istenmediğini, suçlu hissettirildiğini, hatta “kocandır döver de sever de” denilerek kovulduğunu belirtmektedir. “Kadına eş tarafından şiddeti” onaylayan kültürel yapının toplumun güvenliğini sağlama görevini yürütenler tarafından desteklendiği görülmektedir. Korunma talebiyle Aile

Mahkemesine başvuran kadın ise kendisiyle alay edildiğini söylemekte, çaresizlik ve aşağılanmışlık hissini aktarmaktadır.

Yapılan araştırmalara bakıldığında; karakollara başvuran kadınlar görevlilerin kendilerini kocalarıyla barıştırdıklarını (%43.3), başvurularının kayda alınmadığını (%13.2), alay ve tehditle geri gönderildiklerini, kovulduklarını belirtmektedirler. Kadınların sadece %15.6'sı kendileriyle ilgilenildiğini ve şikayetlerinin dinlenildiğini belirtmektedirler (Mor Çatı, 1998). Kadınların bazıları sosyal hizmetlere güvenemediklerinden yalan ifadeler kullandıklarını söylemektedirler. Sosyal çalışanların şüpheli ve yargılayıcı tavırları, “asla kocasını terk etmemesi” gerektiği hissini vermekte, bu da kadınlarda “şiddete devam etse miydik?” düşüncesine neden olmaktadır. Bazı durumlarda ise kadınlar sosyal çalışanlardan tarafından sözel şiddete maruz kalmaktadırlar (Postmus, 2004). Kadınlar ruh sağlığı kliniklerinden aile merkezlerinden ve gönüllü organizasyonlardan yardım istemişlerdir. Kadınlar deneyimlerini aktarırken ya da isimlendirirken zorluk yaşamışlardır. Kadınların istediği, güvenli bir ortam ve uzun süreli bir konsültasyon ve fiziksel temas kurmaktır. Kadınların çoğu yardım aldıkları kurumdaki kişilerin kendilerine önyargılı davrandıklarını ve kendilerine uygulanan şiddetin önemsenmemesiyle hayal kırıklığına uğradıklarını belirtmişlerdir. Sağlık çalışanlarından bekledikleri, empatik olmaları, onların kendilerini özellikle zor olan konularda destekleyici bir şekilde dinlemeleridir. Ayrıca kadınlar sağlık çalışanlarından şiddetle ilgili konularda sorular sorarken suçlayıcı ve yorumlayıcı olmamalarını istemektedirler. (Flinck ve ark., 2005).

Kadının başvurduğu kurumlardan aldığı olumlu destek kadını şiddete karşı korumakta, yalnızlık duygusundan uzaklaştırmakta, korkularını azaltmakta ve kadının kendini daha güçlü hissetmesini sağlamaktadır. Olumlu destek şiddetle mücadelede büyük bir engel oluşturan “şiddetin çözümsüzlüğü” inancını tamamiyle değiştirmektedir. Olumlu desteğin şiddet kurbanı kadın üzerindeki etkisini araştırmanın yapıldığı sırada sığınakta kalan bir kadının “insan olduğumu hatırladım” (Bkz. sy. 147, Kadın 9:848-850) ifadesiyle özetlemek mümkündür.

Yapılan çalışmalar olumlu desteğin şiddetle mücadelede ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Mor Çatı Sığınağı'nda kalan ve Mor Çatı'yla ilişkisini sürdüren 25 kadının deneyimleri, aile içi şiddetten uzaklaşıp yeni bir yaşam

kurabilmelerinde sığınakların önemli rolü olduğunu göstermektedir (Mor Çatı, 1998). Flinck ve ark. (2005) şiddet kurbanı kadınların çok iyi bir terapistten, Allaha inanmaktan, dini topluluktan, doktordan, ailesinden, arkadaşlarından, yeni bir ilişkiden, iş yerinde olumlu geri bildirimden destek almasını, kadınların şiddet karşısında ayakta kalabilmelerini sağlayan faktörler olarak sıralamışlardır. Bu faktörler kadınların benlik saygısını güçlendirerek destek almalarını sağlamaktadır. Kadınların şiddet karşısında ayakta kalma becerisinin, hayal kurma yeteneği, gelecek planları yapma yeteneği, kendi duygularını, kadınsılıklarını, cinselliklerini ve özsaygılarını yeniden keşfedebilme ile ilişkili olduğu belirtilmektedir. Straus ve ark. (1994) 26 yıl içinde evlilik içinde şiddeti onaylamada yarıya yakın bir düşüş olduğunu; kadın destek gruplarının, erkek şiddetinin hukuksal olarak yasaklanmasının ve şiddet kurbanının yardım alma çabalarının bu düşüşün bir kısmını açıklamakta olduğunu söylemektedirler.

Kadının şiddetle başetmede karşılaştığı zorluklar onları pasif tepkilere ve sağlık açısından riskli davranışlara yöneltmektedir. Şiddetin etkisini azaltmak için kadınlardan ikisi, alkol aldıklarını belirtmektedir. Kadınlardan biri ise uzunca bir süre sakinleştirici ilaç olarak şiddetin etkisini azaltmaya çalışmıştır.

Başka bir çalışmada şiddet kurbanı kadınların benzer yöntemleri kullandıkları görülmektedir. Kadınların %56.6'sının sakinleştirici veya rahatlatıcı şeyler kullandıkları, %9.3'ünün ise alkol veya ilaç kullandıkları saptanmıştır (Yoshihama, 2002).

Kadınlardan bazıları şiddeti durdurmak için sözel şiddete başvurmuşlar ancak tekrar şiddet gördüklerini belirtmişlerdir. Bu durumda kadın tekrar şiddete maruz kalmamak için sessizliği tercih etmektedir.

Şiddet karşısında farklı başetme yöntemlerini kullanan kadın artık eşinin değişeceğine inanmamaktadır. Şiddet yaşantısına ne ruhen ne de fiziksel olarak dayanacak güçleri olmadığını ve eşlerine karşı nefret hissettiklerini belirterek şiddet ilişkisini sonlandırmışlardır. Kadınlardan 8'i kendi istekleriyle, 3'ü eşin kadından ayrılmak istemesi nedeniyle şiddet ilişkisini bitirmiştir.

Çalışma grubunun oluşturulma şeklinden dolayı, görüştüğümüz kadınların hepsinin sivil toplum kuruluşlarından hukuksal ve psikolojik destek aldıkları görülmektedir. Bu gruptan elde edilen bulgular, kadının şiddet ilişkisini bitirmesinde olumlu desteğin önemine dikkat çekmektedir.

Kadınlar ekonomik olanaksızlıklardan ve bir meslek sahibi olmadıklarından şiddet karşısında bir şey yapamadıklarını belirtmekle birlikte, şiddet ilişkisini sonlandırmışlardır. Bu durum şiddeti sonlandırmada kadının ekonomik nedenler dışında başka faktörlerden etkilendiğini göstermektedir.

Bu düşüncüyü Mor Çatı'nın (1998) araştırma sonuçları desteklemektedir. Şiddete maruz kaldıkları için evlilik birliğini bozmak isteyen kadınların çoğu hiçbir geliri (maaş, kazanç, nafaka vb) ve sosyal güvenceleri olmayan kadınlardır. Kendilerine ait gelirleri olsa bile kendilerine ve çocuklarına yetecek kadar değildir.

Şiddet ilişkisini bitiren kadınlar korkularıyla yüzleşmekten ve şu an kendilerini yaşıyor olmaktan mutlu olduklarını belirttiler. Şiddet ilişkisini devam ettiren kadınlar ise geleceği göremediklerini bir bilinmeze doğru gittiklerini kendilerini çaresiz ve sıkıntılı hissettiklerini belirttikler. Şiddet ilişkisini sonlandırmak kadının kendinin farkına varmasına, kendini tanımasına olanak vermektedir.

Kadınlar eğitimin öneminden hareket ederek kadın hakları konusunda özellikle genç kadınların evlilik öncesinde bilinçlendirilmesinin gerektiği üzerinde durdular. Benzer şekilde başka bir çalışmada kadınlar, aile içi şiddetle ilgili bilgilerin erken yaşlarda verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Katılımcılar kadınların aile içi şiddetle ilgili bilgilendirilmelerine lise yıllarında kız çocuklardan başlanması gerektiğine değinmişlerdir (Bent-Goodley, 2004).

Kadınlar çözüme ilişkin önerilerinde kadının statüsünün yükseltilmesi için kız çocuklarının okutulması gerektiği ve evlilik öncesi eşlerin birbirlerini tanımalarının önemine dikkat çektiler.

Bates ve ark. (2004) yaptığı çalışmada şiddeti önlemede ve önüne geçmede en temel faktörün eğitim olduğunu bulmuştur. Kadınlar kız çocuklarını daha fazla okumaya teşvik etmektedirler ve aynı zamanda erken yaşta evlilik yapma girişimlerini

engellemeye çalışmaktadırlar. Bir başka çalışmada, ankete katılanlara “bir kadın olarak yaşamınızda öncelikle ne tip değişiklikler yapmak isterdiniz?” sorusuna genel olarak kadınlar tarafından en sık dile getirilen istek “okumak ve meslek sahibi olarak çalışmak” olmuştur. Evli kadınların onda biri ise, kendileri okuyamamış olsalar bile, çocuklarının okumasının kendilerinin en önemli arzularından biri olduğunu ifade etmektedirler (İlkkaracan, 1998a).

Dikkati çeken noktalardan biri kadınların başkaları için istediklerinin ve çözüm yollarının, şu an içinde bulundukları durumdan ve kendileri için yaptıkları tercihlerden çok farklı olmasıdır. Bu durum aslında şiddetin durdurulması için gerekli buldukları girişimlerin kendilerine zor gelmesi ya da cesaret edememelerinden kaynaklanıyor olabilir.

Şiddete maruz kalan kadın, kendi kızının aynı yaşantıyı deneyimlemesini istememekte, bunu engelleyebilmek için kendince önlemlere başvurmaktadır. Kadınlardan bazıları, bütün yaşadıklarına karşın umutlarını kaybetmemekte sevgiyi bulabilecekleri bir ilişki istemektedirler.

Flinck ve ark.’nın (2005) çalışmasında şiddet mağduru kadınların gelecek planları genellikle yeni, sağlıklı ve güvenilir bir çift ilişkisi umudunu içermektedir.

5.6. Şiddetin Kadın Sağlığına Olan Etkisi

Kadınların şiddetin neden olduğunu düşündükleri sağlık şikayetleri baş ağrısı, mide ağrısı, vücudun çeşitli yerlerinde yaralanma, çürükler, kırıklar, felç, istemsiz düşük olarak belirlendi. Kadınlardan biri, şiddetin fiziksel sağlığı üzerindeki etkisini “sanki bütün vücudum sakattır” diye özetlemektedir (Bkz. sy. 173, Kadın 11:161).

Kadının fiziksel ve ruhsal sağlığı ve sosyal ilişkileri yaşamış olduğu istismara dayalı ilişkinin birer yansımasıdır (Flinck ve ark., 2005). Şiddetin sıklığı ile astım, solunum yolu hastalıkları, kronik ve ruhsal hastalıklar ilişkili bulunmuştur. Geçmişte yaşanan duygusal şiddet ruhsal hastalıklarla ilişkilidir. Kadınların aktardıklarına bakıldığında, herhangi bir şekilde şiddet görmüş kadınlar görmemişlere oranla iki kat daha fazla sağlık problemi yaşamaktadırlar; en sık görülen sağlık problemleri arasında sırt ağrıları (%3.5), kronik ağrılar (%3.4), sinir sistemi hasarı (%2.4) bulunmuştur.

Şiddet gören kadınların %41.8'i rahatsızlıklarının şiddetten kaynaklandığını bildirmişler ve şu anda şiddet görenlerin yaşadıkları sağlık sorunları geçmişte yaşayanlara göre daha fazla bulunmuştur (Coker ve ark., 2005). Mor Çatı'ya başvuran şiddet mağduru kadınların %17.9'u kesik ve çürük, %6.4'ü kırık ve yarayla ulaşmışlardır (Mor Çatı, 1998) Şiddetin fiziki sonuçları arasında morartı (%26.5), yaralanma (%12.8), kırık çıkık (%3.8), düşük (%3.0), şuur kaybı (%2.1), aşırı baş ağrısı (%2.1) yer almaktadır. Gebelik döneminde şiddete maruz kalan kadınların aktardığı sonuçlar düşük yapmaktan erken doğuma ve ölü doğuma kadar uzanmaktadır (AAK, 1995). Kadınların yarısı şiddet nedeniyle çürük, ezik bildirmektedir. Kadınların bazılarında ise kaburga, burun kırığı ve yanık şeklinde sürekli izler mevcuttur (Yüksel, 1995).

Kadınların sağlık ihtiyaçları eşleri tarafından karşılanmamakta kadınlar psikolojik destekten de yoksun kalmaktadırlar. Kadınların sağlık hizmetlerinden yararlanmaları engellenmekte, kadınlar bu yolla da bir tür şiddete maruz kalmaktadırlar. Eşinden izinsiz evden dışarı çıkma şansı olmayan kadının maddi gücü de bulunmamakta, sonuçta hastalıkla tek başına mücadele etmek durumunda kalmaktadır.

Türkiye Üreme Sağlığı Programı Sağlık Arama Davranışı Araştırması Nihai Rapor'unda (2007), Van iline ait değerlendirmede, sağlık çalışanları ve toplum liderleri, bölgede kadın erkek ilişkilerinde eşitsizlikler olduğunu, okuma-yazma bilmeyen, düzgün Türkçe konuşamayan kadınların ailede söz hakkının olmadığını, tüm bu etkenlerin kadının sağlık hizmetini almasını engellediğini düşünmektedirler. Çalışmasına, dışarı çıkmasına izin verilmeyen kadınların üreme sağlığı hizmetlerine ulaşımının engellendiğini düşünmektedirler.

Kadın için annelik çok özel olmakla birlikte ve çocuk sahibi olma, her iki eşin isteği ve kararıyla olması beklenirken, bu konuda da kadınların şiddete maruz kaldıkları ve beraberinde başka sağlık problemleri yaşadıkları görülmektedir. Kadınlar gebeliklerinin kendi kararlarıyla olmadığını ve istemsiz gebelik yaşadıklarını belirtmektedirler.

Pallitto ve O'Campo (2004), istemeden gebe kalma ile fiziksel ya da cinsel şiddete maruz kalma arasında doğru orantılı bir ilişki bulmuşlardır. Son beş yıl içinde doğum yapmış veya araştırma sırasında gebe olan 3431 evli kadın yaptıkları çalışmada,

kadınların %55.0'ı en az bir kez istemedikleri halde gebe kaldıklarını belirtmişler ve %38.0'ı daha önceki veya şimdiki eşleri tarafından fiziksel ya da cinsel şiddete uğradıklarını belirtmişlerdir. Kadın hem şiddete uğradığında, hem de isteği dışında gebe kaldığında kendi bedeni üzerinde karar hakkı çiğnenmiş olmaktadır.

Erkek kadının korunma isteğini “erkeklik gururu” “üreme yeteneğine zarar geleceği korkusu” gibi nedenlerle reddetmekte, kadın elinden geldiği kadar korunmaya çalışmaktadır. Ancak geleneksel anlayış kadının korunmasına da yasak koymaktadır. Kadının korunma isteği “zina etme isteği” olarak algılanmaktadır (Bkz. sy. 163, Kadın 9:719-723).

Şiddet kadının ruh sağlığında onarılması güç yaralar açmakta, kadının kendine olan saygısının azalmasına, kendini çaresiz ve yalnız hissetmesine neden olmaktadır. Bütün bu duygular içinde kadın şiddetten kurtulmak için intiharı düşünmekte ya da eşe karşı duyduğu öfke ile öç almayı düşünmektedir. Elde edilen bu sonuç, şiddetin önlenmesinde, şiddet ilişkisinden kurtulmada, intihar ve öç almayı alternatif olmaktan çıkarmak için yapılması gereken çalışmaların ve kadına verilecek destek mekanizmalarının artırılmasının önemine işaret etmektedir.

Şiddetin kadının ruh sağlığı üzerinde çok olumsuz etkileri olduğu elde edilen bulgulara açıkça görülmektedir. Bireyin hayatında önemli bir yer tutan cinsel yaşam kadınlar için şiddetin bir başka alanı olarak yaşanmaktadır. Cinsel şiddete maruz kalma, kadında “kullanılmışlık”, “tecavüze uğrama”, “eşe karşı nefret duyma”, “önemli her şeyini yitirme” gibi olumsuz duygulara neden olmaktadır.

Coker ve ark. (2005) çalışmasında cinsel şiddete maruz kalma birçok rahatsızlıkla ilişkili bulunmuştur.

Kadınlar şu an şiddetin bir sonucu olarak kendilerini “yıpranmış”, “güçsüz” ve “zayıf” hissetmektedirler. Şiddete maruz kalmanın kadınlarda bazı depresif duyguların gelişmesine neden olduğu görülmektedir. Bunlar kadının kendisine ve çevresine olan ilgisinin azalması, suçluluk, yalnızlık ve yalnız kalma isteği, unutkanlık, sık ağlama, kendini işe yaramaz ve değersiz hissetme olarak aktarılmaktadır.

Kadına yönelik şiddet ve ruhsal bozukluklar arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bir diğer çalışmada şiddet kurbanı kadınların %1.6'sı depresyon yaşamaktadır (Coker ve ark., 2005). 991 kadınla yapılan çalışmada şiddete maruz kalan kadınların 62'si orta düzeyde depresyon ve kaygı yaşadıklarını 61'i kronik depresyon yaşadığını belirtmiş, 14 kadın tek seçeneklerinin intihar etme düşüncesi olduğunu söylemişlerdir (Khosla ve ark., 2005). Şiddete maruz kalan ve kalmayan kadınlar karşılaştırıldığında, kaygı oranı üç şiddet türünü (psikolojik, fiziksel ve cinsel) yaşamış kadınlarda şiddet yaşamayanlara kıyasla anlamlı bir farkla yüksek bulunmuştur (Gülçür, 1996).

Yüksel'in (1995) şiddet mağruru evli kadınlarla yapmış olduğu çalışmada kadınlar en sık kaygı, korku, uyku bozukluğu, isteksizlik, yorgunluktan yakınmaktadırlar. Yüksel bu semptomların kaygı ve somatoform bozukluklar ve depresif belirtilere uyduğunu söylemektedir. Kadınların sadece %7.5'i doğrudan şiddetten kurtulmak için başvurmuşlardır. Her 4 kadından birinin daha önce intihar girişimi vardır ve kadınların yarısından çoğu bir kereden fazla intihar girişiminde bulunmuşlardır. Kadınların önemli bir bölümü daha önceden birçok kez doktora gitmişler ve farklı sakinleştirici ilaçlar almışlardır.

“Unutkanlık”, “eskiye göre daha sinirli olma”, “korkular”, “kabuslar görme”, “üzüntü”, “erkeklerden nefret etme” kadınların aktardıkları şiddetin ruhsal sonuçlarındandır.

Farklı araştırmalarda benzer sonuçlara rastlamak mümkündür. Kadınlar acı, hayal kırıklığı, felç, terkedilmişlik, kendini yadsıma ve öz güven kaybı bildirmişlerdir (Flinck ve ark. 2005). Şiddetin duygusal sonuçları içinde kadınların aktardıkları sıklıkla “üzüntü”, “kendini kötü hissetme”, “kocasından nefret etme”, “kırgınlık”, “eziklik”, “kızgınlık”, “kocasından korkma”dır (AAK, 1995).

Şiddete maruz kalma kadınların eşlerine karşı düşmanlık, nefret ve öç alma duyguları geliştirmelerine neden olmuştur. Kadınlar içlerindeki öç alma duygusu ve yaşanan şiddeti sonlandırmak için zaman zaman eşlerini öldürmeyi düşündüklerini belirtmektedirler.

Flinck ve ark. (2005) yaptığı çalışmada şiddet mağduru kadınların benzer duygular taşıdıkları, bazen özgürlükleri için kendilerinin veya eşlerinin ölmesi gerektiği düşüncesine sahip oldukları görülmektedir. Kadınlardan 3'ü eşini yaralamaktan korkmaktadır. AAK (1995) çalışmasında yoğun şiddete maruz kalan kadınlar çok olmamakla birlikte eşlerini öldürme isteği duyduklarını dile getirmişlerdir.

Katılımcılardan biri şiddet karşısında öfkesini bastırmak durumunda kaldığını bunun kendisini “hasta bir kadın” yaptığını belirtmektedir (Bkz. sy. 169, Kadın 13: 586-588).

Görüşülen kadınların ruhsal durumlarına ilişkin klinik bir değerlendirme yapılmamış olmakla birlikte ortaya çıkan ağır ve çok boyutlu ruhsal sorunların posttravmatik stres bozukluğu tablosu ile benzerlikleri dikkat çekicidir.

Yapılan çalışmalar şiddete maruz kalma ile travma sonrası stres bozukluğu arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Yapılan bir çalışmada, eşlerinden şiddet gören kadınların posttravmatik stres bozukluğu puanlarının eşlerinden şiddet görmeyenlere oranla anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür (Pico-Alfonso, 2005). Bosna ve Herzegovina’da yapılan bir çalışmada, çocukluk döneminde ve aile içinde şiddete maruz kalmış kadınların savaş deneyimi olan kadınlara oranla posttravmatik stres bozukluğu belirtilerinin daha yüksek olduğu görülmüştür (Avdibegović ve Sinanović, 2006).

Kadınlar titreme, baş dönmesi, halsizlik, el ayak ve başta karıncalanma gibi şiddetin sonucu olduğunu düşündükleri birtakım somatik şikayetlerinin olduğunu belirtmektedirler.

Benzer şekilde, çok uzun süreli sözel ve duygusal şiddet yaşamış olma kadında ruhsal yıpranma ve psikosomatik belirtileri ortaya çıkarmaktadır (Mor Çatı, 1998). Kadınların %12.1’i evlilikleri süresince ruhsal sorunları olduğunu belirtmişlerdir (İçli, 1995).

Araştırmaya katılan 15 kadından 11’i psikiyatrik ya da psikolojik tedavi aldıklarını belirtmektedir. Tedavi gören kadınlar imkan bulabilen kadınlardır.

AAK'nun (1995) elde ettiği verilerde şiddetin bir sonucu olarak kadınlarda uzun süreli psikiyatrik tedavi gerektiren ruhsal bozukluklara rastlanmaktadır.

Yapılan derinlemesine görüşmelerde kadınların duygulandıkları, ağladıkları, derin nefes alarak rahatlamaya çalıştıkları gözlemlendi. Şiddet deneyimlerinden konuşmaktan kaçınma ve olayları tekrar yaşıyor olma hali şiddetin travmatik etkisinin halan devam ettiğini göstermektedir. Kadınlardan 2'si şiddetin etkisini azaltmak için sağlık açısından riskli davranışlara yöneldiklerini ilaç ve alkol kullandıklarını belirtmektedirler.

Kadınların hemen hemen hepsi intiharı düşündüklerini ancak çocuklarının varlığının bu düşüncelerini engellediğini belirtmektedirler. İntihar başka bir çözüm olmadığından tek çare olarak algılanmaktadır.

Yapılan birçok çalışmada kadına yönelik şiddetle intihar arasındaki ilişki ortaya konmuştur. Flinck ve ark. (2005) kadınların şiddetin farkında olduklarında bastırdıkları öfkenin, nefretin ve kendilerine yönelik nefretin-kinin farkına vardıklarını ve bazen bu olumsuz düşüncelerin kadınları, kendilerini soyutlama ve kendilerine zarar verici davranışlar içine soktuğunu belirtmektedirler. Bu kadınlardan 5'i şiddetten kurtulmak için intihar düşündüklerini aktarmaktadırlar.

Kadınların çoğu intihar girişimlerinin olduğunu belirtmektedir. Kadın bir çözüm olarak intiharı seçmekte ancak başarısız intihar girişiminden sonra eş tarafından daha fazla şiddete maruz kalmaktadır.

Şiddet ve intihar ilişkisini açıklayan diğer araştırmalarda, içselleştirdikleri şiddet yüzünden çaresizleşen kadınlar intihar girişiminde bulunabiliyorlar. İntiharı düşünen bir ya da birden fazla denemede bulunanlar %13.2 olarak bulunmuştur (Mor Çatı, 1998). Şiddetin duygusal sonuçları içinde intihara teşebbüs %3.2'dir (AAK, 1995).

5.7. Sonuç

Yapılan bu niteliksel çalışma ile şiddet olgusunun niteliksel yanı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışma ile kadına yönelik şiddetin şiddeti deneyimleyen kişiler tarafından şiddetin nedenleri, nedenlerinde etkili olabilecek toplumsal yapı

unsurları ve kadının tepkileri incelenmiştir. Kadına yönelik şiddetin nedenlerine, bireyin çocukluk döneminde içinde bulunduğu aileden itibaren bakıldığında, ataerkil yapının etkisiyle toplumsal cinsiyet tutumları ve kadına yönelik şiddeti destekleyen ve onu besleyen bir yapının etkisi görülmektedir. Bu durum kadının şiddetle mücadelesinde en büyük engel olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ev içinde eş şiddetinin kadının erkeğe itaati temelinde ilk gece başladığı düşünüldüğünde şiddetin kadın üzerinde, bir “baskı” ve “itaat” aracı olarak kullanıldığı görülmektedir. Kadına yönelik şiddet, var olan erkek egemen yapıda, erkeğin kadın üzerindeki egemenliğinin sürdürülmesinde bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Şiddetin amacı, bu hiyerarşik yapıyı devamlı hale getirmektir. Bu yapının sürdürülmesinde, şiddet uygulayıcılar, şiddet kurbanları ve toplum birlikte yer almaktadır.

Görüşülen kadınların çoğu kadına yönelik şiddetle ilgili farklı kurumlardan destek almaya çalışanlardan oluşmaktadır. Bu durum kadına yönelik şiddete ilişkin bir bilinç düzeyinden söz etmeyi olanaklı kılmaktadır. Hiçbir kurumdan yardım almamış kadınlarla görüşmek farklı sonuçlar ortaya çıkarabilir. Ancak kadınların şiddet ortamında kalmalarına neden olan ve henüz yardım almadıkları süreç genel olarak değerlendirdiğinde önemli benzerlikler olabileceği düşünülebilir. Çünkü kadının önünde en büyük engel, toplumsal yapı ve kadının da bu yapıyı destekler düşünceleridir. Kaldı ki çalışma grubu içinde şiddet ilişkisini devam ettiren ve devamını düşünen kadınlar da mevcuttur. Ayrıca kadının evlilik ve aile kurumuna yüklediği değer, evliliğin sürekliliğine ve her koşulda devamına olan inancı, boşanmış bir kadın olmanın yaratacağı sonuçlar ve bulunduğu statüyü koruma çabası “şiddetle evlilik” in devamına neden olmaktadır.

Şiddet ilişkisini bitirmek kadına kendine ilişkin farkındalık kazandırmıştır. Uzun yıllar bir başkası için yaşama, kadının kendi kişiliğini gizlemiş sanki kadın bir başkasını yaşamıştır. Kadınların kişiliklerini tekrar kazanmalarında aldıkları desteklerin büyük etkisi olduğu söylenebilir. Bu durum kadına yönelik kurumsal destek mekanizmalarının çoğaltılması ve konuda uzman kişilerin çalıştırılmasına olan ihtiyacı göstermektedir.

Araştırma süreci içinde önemi fark edilen bir konu duygusal şiddetin kadın üzerinde ne tür bir etki yarattığıydı. Bu durum göz ardı edilen duygusal şiddete ilişkin bilinç oluşturma ve aile içi iletişiminle ilgili çalışmaları gerekli kılmaktadır.

Şiddetin fiziksel ve ruhsal sonuçları farklı kültürlerde yapılan çalışma sonuçlarıyla karşılaştırıldığında benzer bulguların olması dikkat çekicidir. Bu durum kadının hem ruh sağlığında hem de fiziksel sağlığında bu kadar olumsuz etki yaratan şiddeti önleme çalışmalarında kurumlar ve sektörler arası işbirliği içinde çalışılmasını gerekli kılmaktadır. Bu çalışmalarda uluslararası deneyimden olabildiğince yararlanmak gereklidir.

Şiddetin en önemli sonuçlarından biri fiziksel, duygusal, ekonomik ve cinsel şiddetle bireyin kendini yaşamasının engellenmesidir. Bu durum kişinin kendine olan güveninin azalmasına ve böylece olması gereken kişiliğiyle değil engellenen kişiliğiyle yaşamak zorunda kalmasına yol açmaktadır. Bireyin engellenmeye uzun süre sessiz kalması pek de mümkün değildir. Şiddete karşı gösterilen edilgen tepki öfkenin sürekli bastırılmasıyla öç alma ve düşmanlığa dönüşmektedir. Dolayısıyla şiddete maruz kalma yeni şiddet eylemlerine gebe dir.

Bir diğer olasılık da, bu şiddetin kişinin kendisine yönelmesidir. Şiddete maruz kalma intihar gibi çok ciddi bir sonucu doğurmaktadır. Kadınların şiddetten kurtulmak, şiddetle başetmek için böyle bir yolu tercih etmelerinin önüne geçilmeli, şiddet başvurusu alan uzmanlar kadınların ayrıntılı öykülerini alarak intihar düşünceleri saptanmalı ve psikolojik ve sosyal açıdan gerekli uzman yardımı verilmelidir.

Çalışmaya katılan kadınların tamamı başka kadınlara örnek teşkil etmesi ve öneriler getirmesi açısından böyle bir araştırma içinde yer alıyor olmaktan çok memnun kaldılar. Aynı zamanda yapılan derinlemesine görüşmelerin kendilerini rahatlattığını ve anlaşıldım duygusu yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum şiddet kurbanı kadınların kadın bakış açısına sahip psikolojik destek almalarının ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Buraya kadar sunulan bulgular ve sonuçlardan yola çıkarak ve araştırmacının bu araştırma sürecinde kazandığı deneyime dayanarak şu önerilerde bulunmak mümkündür:

- Şiddeti önlemede yapılacak önemli adımlardan biri kadının sessizliğini bozması; yaşadığı şiddeti ifade etmesine yardımcı olmaktır. Bu amaçla kadınlar kadına yönelik şiddet ve kadın hakları konusunda bilgilendirilmelidir. 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunu tanıtıcı kampanyalar düzenlenmelidir.
- Kadının “yalnız olduğunu hissetmesi”, “şiddetin çözümsüzlüğüne” dair inancı ve “korkularının” şiddetle baş etmesinde engel oluşturduğu görülmektedir. Kadının şiddetle mücadelesinde olumlu desteğin çok önemli olduğu görülmektedir. Bilgilendirme kampanyalarının yanı sıra şiddet kurbanı kadınların destek alabilecekleri kadın danışma merkezleri ve sığınakların sayısı artırılmalı, kadınlara hukuksal ve psikolojik destek verilmelidir. Ayrıca bu yerlerde çalışacak personelin kadın bakış açısına sahip, kadına yönelik şiddet konusunda bilgili kişiler olmasına dikkat edilmelidir.
- Sığınakların sayısının artırılması tek başına sorunu çözmede yeterli değildir. Kadının sığınak sonrası kendi ayakları üzerinde durarak yaşamına devam edebilmesine destek olunmalıdır. Bu amaçla kadınlara iş bulmaları konusunda destek olunmalıdır.
- “Boşanmış kadına yönelik tutum”, “geleneksel namus anlayışı” kadının şiddetle mücadelesindeki önemli engellerden bir diğeridir. “Namus” kavramının yeniden sorgulanması gerekmektedir. Kadına yönelik her türlü şiddetin temelinde toplumsal cinsiyet ayrımcılığının olduğu düşünülürse, eşitlik yönünde zihinsel dönüşümün sağlanmasında medyanın ve eğitim kurumlarının katılımı sağlanmalıdır. Bu amaçla medya kadın erkek eşitliğini destekleyen yayınlar yapmalıdır. Okul öncesi eğitimden başlayarak, tüm eğitim kurumlarında toplumsal cinsiyet ayrımcılığını destekleyen eğitim materyalleri yeniden düzenlenmelidir.

- Kadının “boşanmış kadına ilişkin algısı” da kadının şiddetle mücadelesinde önem taşımaktadır. Bu konuda da şiddet ilişkisini bitiren kadınlara destek olacak, onların kendilerini ve yeni statülerini kabullenmelerinde yardımcı olacak bireysel ve grup danışmanlık hizmeti verilmesi yararlı olacaktır.
- Şiddet ilişkisini bitiren kadınların kendilerine ilişkin farkındalıklarının ve güvenlerinin arttığı görülmektedir. Aynı zamanda bu duygular kadınların şiddetle etkin mücadelesinde de önem taşımaktadır. Bu amaçla genç ve yetişkin kadınlara özgüvenlerini geliştirmeye yönelik eğitim ve danışmanlık hizmeti verilmelidir.
- Evlilik öncesi çiftlere “Evlilik ve Evlilik Danışmanlığı” hizmeti sağlanmalıdır.
- Şiddet kurbanının ilk başvuru merkezleri olan karakollar ve sağlık kuruluşları (sağlık ocakları, hastaneler, acil servisler) çalışanlarına, yargı mensuplarına kadına yönelik şiddet konusunda hizmet içi eğitimler verilmelidir.
- Kadınların şiddetle mücadelede yasal yollara daha az başvurdukları görülmektedir. Bu durum kadının bilgi eksikliğinden, bazı çekincelerden kaynaklanabileceği gibi toplumsal baskılardan da kaynaklanmaktadır. Özellikle kırsal kesimde kadının polise başvurması daha zor görünmektedir. Kadının evden dışarı çıkması ve kolluk kuvvetlerinden destek almaya çalışması “ahlaksızlıkla” suçlanmasına neden olabilmektedir. Böyle bir durumda kadınların en kolay ulaşabileceği yerler sağlık ocaklarıdır. Sağlık ocaklarında çalışan personelin kadına yönelik şiddet konusunda hizmet içi eğitim almaları gerekmektedir. Aynı zamanda sağlık çalışanının şiddet kurbanın gerek duyduğu yasal, duygusal ve sosyal destekler konusunda bilgi sahibi olması ve kadına gerekli yönlendirmeleri yapabilmesi, kadını destekleyici tutum içinde olması gereklidir.
- Karakollarda ve jandarmada çalışan kadın personel sayısı arttırılmalıdır.
- Araştırma sonuçlarında dikkat çeken bir bulgu, duygusal şiddetin kadın üzerindeki olumsuz etkisidir. Bu durum göz ardı edilen duygusal şiddete ilişkin bilinç oluşturma ve aile içi iletişiminle ilgili çalışmaları gerekli kılmaktadır.

- Evlilik içi tecavüzün kadın üzerindeki etki boyutu düşünüldüğünde saklı kalan bu konunun daha fazla üzerinde durulmasını gerekli kılmaktadır.
- Kadınlar için “intihar”, şiddetten kurtulmanın ve şiddetle başedebilmenin bir yolu olarak görülebilmektedir. Kadınların böyle bir yolu tercih etmelerinin önüne geçilmeli, şiddet başvurusu alanların, kadınların ayrıntılı öykülerini alarak intihar düşünceleri saptanmalı ve psikolojik ve sosyal açıdan gerekli uzman yardımı verilmelidir.
- Şiddet uygulayıcılara yönelik rehabilitasyon ve tedavi hizmetleri verilmelidir.
- Erkekler kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet konularında bilinçlendirilmeli, alternatif davranış biçimleri geliştirmelerine destek olunmalıdır.
- Yörede iki eşli evlilikler yaygın görünmektedir. Yasalarla kadını aşağılayan bu durumun önüne geçilmelidir. Erken yaşta evlilik, zorla evlilik, resmi olmayan evliliklere ilişkin önlemler alınmalıdır.
- Kız çocukların eğitime katılmaları sağlanmalı, kız çocuklarını okula göndermeyen aileler tespit edilmeli ve cezai yaptırımlar uygulanmalıdır.
- Kadınların istihdam olanakları arttırılmalı, kadın girişimciliği desteklenmeli, kadınların ihtiyaçlarına uygun kredi almaları kolaylaştırılmalıdır.
- Özellikle kırsal kesimdeki ve yoksul kadınları hedefleyen okuma-yazma kampanyaları yapılmalıdır.
- Kadına yönelik şiddete karşı çalışan sivil toplum kuruluşlarına maddi destek sağlanmalı ve devlet, sivil toplum örgütleriyle işbirliği ve dayanışma içinde olmalıdır.

Araştırmacının konuya ilişkin algısı ve duyarlılığı olan bir kadın olması beraberinde belirli bir yanlılığı da getirdiğinden sonuçlar okuyanlar tarafından bu açıdan değerlendirilmelidir. Bu çalışmada konuya şiddet kurbanının bakış açısıyla yaklaşılmıştır. şiddet olgusunun nedenlerini daha iyi anlamak ve bu anlamda nasıl önlenebileceğine ilişkin fikirleri geliştirmek için farklı bağlamlarda sorunun mağduru olan kadınlarla ve ayrıca şiddet uygulayan erkeklerle çalışmalar yapılması yararlı olacaktır.

Yapılan değerlendirme toplantısındaki geri bildirimlerde araştırmanın yapıldığı kişilerin aktarımlarına benzer birçok olgu olduğunun belirtilmesi, yapılan çalışmanın 15 kadınla sınırlı olmadığını göstermektedir.

ÖZET

Okutan N, Kadına yönelik aile içi şiddet – Van’da, kadınların şiddet deneyimleri, şiddeti doğuran koşullar ve başetme biçimleri, şiddetin kadın sağlığına etkileri, YYÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Van, 2007. Bu çalışma şiddet deneyimi olan kadınların, şiddetin nedenlerini algılayış biçimlerini, şiddetle başetme stratejilerini, şiddete eşlik eden kişisel, ailesel ve çevresel koşulları, şiddetin kadın sağlığına etkilerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırma niteliksel yaklaşımla gerçekleştirilmiş; eşlerinden şiddet gören 15 kadınla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Kadına yönelik bütün şiddet türleri bir arada bulunmakta, duygusal şiddet kadınları en az fiziksel şiddet kadar olumsuz etkilemektedir. Kadınlar şiddetin nedenlerini ekonomik sorunlara, erkeğin iş yaşamındaki stresine, ruhsal sorunlarına, çocuklukta maruz kaldığı ve tanık olduğu şiddete, erkeğin ailesindeki bireylerin etkisine ve kendine güvensizliğine bağlamaktadırlar. Kadınların eşlerine karşı gelmesi (cevap verme, soru sorma, hayır deme) veya eleştirmesi erkeklerin kadınlara gösterdikleri şiddet gerekçeleridir. Kadınların şiddet karşısındaki en sık tepkileri sessiz kalmaktır. Bazıları sabretmeleri gerektiğine inanmaktadırlar. Şiddetle başetmeyi en çok zorlaştıran dışsal faktör toplumun boşanmış kadına karşı tutumudur. Kadınların ataerkil toplumsal yapıyı destekleyen düşünceleri ve evlilik ve aile kurumuna yükledikleri değer şiddet ilişkisini devam ettirmelerinin başlıca içsel nedenleridir. Kadınlar şiddetin neden olduğunu ifade ettikleri baş, mide ağrısı, yaralanma, kırık, çürük, felç, istemsiz düşük gibi fiziksel sonuçlardan başka, somatik şikayetler, depresif duygular ve intihar eğilimlerini/ girişimlerini aktarmışlardır. Şiddete karşı gösterdikleri edilgen tepki, zamanla öç alma ve düşmanlığa dönüşmektedir. Kadınlar istemsiz gebelikleri olduğunu, sağlık hizmetlerinden yararlanmalarının engellediğini belirtmişlerdir. Kadınların gelir getiren işi olması evdeki statülerini etkilememektedir. Şiddetle başetmede kurumsal ve sosyal destek önemlidir. Şiddet ilişkisini bitirmek kadına kendine ilişkin farkındalık kazandırmakta, kadının yaşamı değişmektedir. Kadının şiddet döngüsünü kırabilmesi için, kendi içsel engellerini, korkularını aşması, bu yönde destek alması önemlidir. Önleyici politikaların, etkin kurumsal ve hukuksal destek hizmetlerini ve sosyal dönüşümü bütünlüklü olarak ele alması gerekir.

Anahtar sözcükler: Kadına yönelik şiddet, Kadın sağlığı, Şiddet, Şiddetle başetme

SUMMARY

Okutan N, Domestic violence against woman- Women's experiences of violence in Van, enabling conditions, and strategies for coping with the violence and consequences of violence on women's health, YYU Institute of Health Sciences, Department of Public Health Masters Thesis, Van 2007. This study aims to determine the perception and coping strategies of women who experienced domestic violence and personal, familial and environmental conditions related with violence, and consequences of violence on women's health. Using a qualitative research approach, in-depth interviews were done by 15 battered women. All types of violence existed concurrently, emotional violence influenced women, as negatively as physical violence. Women explained the reason of violence as economical problems, men's work related stress, men's psychological problems, men's violence experience during childhood, and influence of men's family member, lack of self-confidence of men. According to women, men's reason of their violent behavior were women's opposition (responding, questioning, objection) or criticism. Women's reaction to violence mostly to keep quite and to be patient. The prominent external factor which makes coping with violence difficult, is the attitude of society toward divorced women. Women's opinions that support the patriarchal society structure and their values about marriage and family are the important internal factors to continue the violence relationship. Additional to the physical results of violence like, wound, broken, bruise, paralysis, unwanted pregnancy, women declared somatic complaints, depressive feelings and suicide tendencies/attempts. Passive reaction of women against violence causes revenge and enmity. Women indicated unwanted pregnancies and barriers to health services. Having a job does not increase the statutes of women at home. Breaking up the violence relation results to gain self-awareness and so, woman's life changes. In order to break the violence circle, defeating her own internal obstacles, fears and getting support in this process is important for a woman. Institutional and social support have an important role in coping with violence. Preventive policies should include effective institutional and legal assistance services and social transformation in an integrated approach.

Key words: Coping with violence, violence, violence against women, women's health

KAYNAKLAR

- Almosaed N (2004). Violence against women: A cross-cultural perspective. *Journal of Muslim Affairs*. Vol. 24, No.1:68-86.
- AMARGİ (2005). Kadına Yönelik Şiddet. Amargi Kadın Dayanışma Kooperatifi, İstanbul.
- Arat N (1996). Türkiye’de yeni kadın profili. İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi Kadın Araştırmaları Dergisi, Sayı.4:5-6.
- Arıkan Ç (1992). Yoksulluk, Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma Şafak Matbaası, “Alınmıştır” T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1994). Kadın ve Çocuk Özel İhtisas Komisyonu Kadın Alt Komisyonu Raporu, yayın no: DPT: 2358-ÖİK: 426.
- Arinero M, Crespo M (2004). A Treatment-Outcome study sf cognitive-behavioural therapy for battered women: preliminary findings. *Psychological Conductual*, Vol. 12, Issue 2:233-249.
- Avdibegović E, Sinanović O (2006). Consequences of domestic violence on women's mental health in Bosnia and Herzegovina. *Croatian Medical Journal*, Volume 47, Issue 5, Pages 730-741.
- Bangdiwala SI, Ramiro L, Sadowski LS, Bordin IA, Hunter W, Shankar V (2004). Intimate partner violence and the role of socioeconomic indicators. In *WorldSAFE Communities in Chile, Egypt, India and the Philippines*. Injury Control and Safety Promotion, Vol. 11, No. 2:101–109.
- Bates LM, Schuler SR, Islam F, Islam MK (2004). Socioeconomic factors and processes associated with domestic violence in rural Bangladesh. *International Family Planning Perspectives*, 30(4):190–199.
- Bent-Goodley TB (2004). Perceptions of domestic violence: A dialogue with african american women. *National Association of Social Workers*, 307-316.
- Bhasin K (2003a). Toplumsal Cinsiyet, Bize Yüklenen Roller. Kadınlarla Dayanışma Vakfı Yayınları, Çeviren Kader Ay, İstanbul.
- Bhasin K (2003b). Ataerkil Sistem, Erkeklerin Dünyasında Yaşamak. Kadınlarla Dayanışma Vakfı Yayınları, Çeviren Ayşe Coşkun, İstanbul.
- Bhasin K, Khan NS (2003). Feminizm Üzerine Bazı Sorular. Kadınlarla Dayanışma Vakfı Yayınları, Çeviren Mine Yalçın Fuller, İstanbul.
- Bıçak V (1998). Kadının cinsel iradesinin eşine karşı korunması: Irza geçme suçu. İçinden 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı. Editör Oya Çiftçi, TODAİE yayın no: 285: 104-117.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) (2003). Kadın ve Çocuğa Yönelik Aile İçi ve Cinsel Şiddet Konusunda Kurum İçi Kılavuz.
- Boonzaier F (2004). Woman abuse: The construction of gender in women and men's narratives of violence. *South African Journal of Psychology* 34(3):443-463.

Britton BM (1997). Rape. in Women's Health: Complexities and Differences. Edited by Sheryl Burt Ruzek, Virginia L. Olesen, Adele E. Clarke, Ohio state university pres. 492-498.

Burch RL, Gallup GG (2004). Pregnancy as a Stimulus for Domestic Violence. Journal of Family Violence, Vol. 19, No. 4:243-247.

Busch NB (2004). Special Section: Domestic violence and social work education comparisons of moral reasoning levels between battered and non-battered women. Journal of Social Work Education Vol. 40, No:1:57-71.

Coker AL, Smith PH, Fadden MK (2005). Intimate partner violence and disabilities among women attending family practice clinics. Journal of Women's Health Vol. 14, No 9: 829-836.

Coker AL, Smith PH, McKeown RE, King MJ (2000). Frequency and correlate of intimate partner violence by type: Physical, sexual, and psychological battering. American Journal of Public Health, Vol 90, No:4:553-559.

Copet-Rougier E (1989). Başsız bir toplumda görünen ve görünmeyen şiddet-Kamerun'daki Mukokolar. İçinden Antropolojik Açıdan Şiddet, Editör David Riches, Ayrıntı Yayınları, Birinci Basım Çeviren Dilek Hattatoğlu, İstanbul, 69.

Crowell NA and Burgers AW (1998). Understanding Violence Against Women Panel on Research on Violence Against Women. National Research Council.

Çetiner G (2006). Aile içi şiddet yaşayan kadınlarda cinsel sorunlar ve intihar olasılığı. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Disiplinler Arası Sosyal Psikiyatri ABD Yüksel Lisans Tezi, Ankara.

DeKeseredy WS, Schwartz MD (1996). Violence against women in intimate relationships in Contemporary Criminology, Wadsworth Publishing Company, 317-353.

Deniz İ, Ersöz A, İldeş N, Türkarlan N, (2001). 1995-2000 yılları resmi kayıtlarından Batman'da gerçekleşen intihar ve intihar girişimleri üzerine bir inceleme. Aile ve Toplum Dergisi, Yıl:4, Cilt:1, Sayı:4.

Dobash RE, Dobash R (1979). Violence Against Wives, Free Press, Newyork. "Alınmıştır" DeKeseredy WS, Schwartz MD (1996). Violence against women in intimate relationships. In Contemporary Criminology. Wadsworth Publishing Company, 317-353.

Donovan J (2005). Feminist Teori. İletişim Yayınları, Çevirenler Aksu Bora, Meltem Ağduk, Fevziye Sayılan, İstanbul.

Dönmezer S (1996). Çağdaş toplumda şiddet ve mafia suçları. Cogito, Yapı Kredi Yayınları, 6-7:215-220.

Ecevit Y (1993). Aile, kadın ve devlet ilişkilerinin değerlendirilmesinde klasik ve yeni yaklaşımlar. İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi Kadın Araştırmaları Dergisi. Sayı:1:10-34.

Else L, Wonderlich SA, Beatty WW, Christie DW, Staton RD (1993). Personality characteristics of men who physically abuse women. Hospital and community psychiatry, Vol. 44, Issue 1:54-58.

Ergil D (2001). Şiddetin kültürel kökenleri. Bilim ve Teknik Dergisi, Şubat sayısı 40-41.

Erman T (1998). 21. yüzyıla girerken köyden kente göçmüş kadın ve özellikle gecekondlu kadını. İçinden 20. yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek. Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü no: 285: 94-100.

Ersöz-Günindi A (1999). Cinsiyet Rollerine İlişkin Beklenti, Tutum, Davranışlar ve Eşler Arası Sorumluluk Paylaşımı (Kamuda Çalışan Yönetici Kadınlar Örneği). Kültür Bakanlığı Yayınları/2303, Ankara.

Erten Y, Ardalı C (1996). Saldırganlık şiddet ve terörün psikososyal yapıları. Cogito, Yapı Kredi Yayınları, 6-7:143-163.

Ertürk Y (1995). Doğu Anadolu’da modernleşme ve kırsal kadın. İçinden 1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar. Editör Şirin Tekeli, İletişim yayınları, İstanbul, 202-205.

Felson RB (1999). A social psychological approach to interpersonal aggression. In Aggression and Violence. Edited by Vincent B. Van Hasselt, Michel Hersen. Allyn & Bacon A Pearson Education Company, 9-20.

Finn J (1985). The stresses and coping behavior of battered women. Social Casework, 66:341-349. “Alınmıştır”, Yoshihama M (2002). Battered Women’s Coping Strategies and Psychological Distress: Differences by İmmigration Status. American Journal of Community Psychology, Vol.30, No.3: 429-452.

Flinck A, Paavilainen E, Åstedt-Kurki P (2005). Survival of intimate partner violence as experienced by women. Journal of Clinical Nursing 14, 383–393.

French M (1993). Kadınlara Karşı Savaş. Metis Yayınları, Çeviren Beril Eyüpoğlu, İstanbul.

Gençtan E (1984). İnsan Olmak. Adam Yayınları, İstanbul.

Godenzi A (1992). Cinsel Şiddet. Ayrıntı Yayınları, Çevirenler Sultan Coşar, Yakup Coşar, İstanbul.

Gök F (1995). Türkiye’de eğitim ve kadınlar. İçinden 1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar. Editör Şirin Tekeli, İletişim yayınları, İstanbul, 181-190.

Guedes AC, Stevens L, Helzner JF, Medina S (2002). Addressing gender violence in a reproductive and sexual health program in venezuela. In Responding to Cario: Case Studies of Changing Practice in Reproductive Health and Family Planning. Edited by Nicole Haberland, Diana Measham. Population Council, New York, 257-272.

Gülçür L (1996). Aile içinde kadına uygulanan şiddet: Ankara araştırması. İçinden Sıcak Yuva Masalı: Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz, Metis Yayınları, İstanbul.

Harris RJ, Firestone JM, Vega WA, Johnson RW (2005). The Interaction of Country of Origin, Acculturation, and Gender Role Ideology on Wife Abusen. *Social Science Quarterly*, Vol. 86, Number 2: 464-482.

Hindin MJ (2003). Understanding women's attitudes towards wife beating in Zimbabwe. *Bulletin of the World Health Organization*, 81:501-508.

Humphreys J (2003). Resilience in sheltered battered women. *Issues in Mental Health Nursing*, 24:137-152.

İçli T (1995). Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu. T.C. Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara.

İlkkaracan İ (1998a). Kentli kadınlar ve çalışma yaşamı. İçinden *Bilanço* 98: 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, Türkiye İş Bankası, İMKB, Tarih Vakfı, İstanbul, 285-302.

İlkkaracan P (1998b). Doğu Anadolu'da kadın ve aile. İçinden *Bilanço* 98: 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler. Türkiye İş Bankası, İMKB, Tarih Vakfı, İstanbul.

İlkkaracan P, Gülçür L, Arın C, (1996). Sıcak Yuva Masalı: Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz. Kadının İnsan Hakları Projesi. Metis Kadın Araştırmaları, İstanbul.

İmamoğlu O (1993). Değişen dünyada değişen aile içi roller. İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi Kadın Araştırmaları Dergisi. Sayı.1: 58-62.

İnam A (2001). Şiddeti anlamak. *Bilim ve Teknik Dergisi*, Şubat sayısı, 46-47.

Jacobson NS, Gottman JM (1998). When men batter women: New insights into ending abusive relationships. Simon and schuster, New York.

Jeyaseelan L, Sadowski LS, Kumar S, Hassan F, Ramiro L and Vizcarra B (2004). World studies of abuse in the family environment – risk factors for physical intimate partner violence. *Injury Control and Safety Promotion*, Vol. 11, No. 2:117-124.

Kağıtçıbaşı Ç (1993). Türkiye'de aile kültürü. İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi Kadın Araştırmaları Dergisi, Sayı.1:50-51.

Kalan İ (1998). Ailede kadına yönelik şiddet ve hukuk düzeni. İçinden 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı. Editör Oya Çiftçi, TODAİE yayın no: 285:104-117.

KA-MER (2005). Suçlu kim? Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerinde Namus Kisvesi Altında İşlenen Cinayetler İle Mücadelede Kalıcı Yöntemler Geliştirme Projesi 2005 Raporu.

Kandiyoti D (1979). Kadınlarda psiko-sosyal değişim kuşaklar arasında bir karşılaştırma. İçinden *Türk Toplumunda Kadın*. Editör Nermin Abadan Unat, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara, 329-254.

Khosla AH, Dua D, Devı L, Sud SS (2005). Domestic Violence in Pregnancy in North Indian Women. *Indian J Med Sci* Vol. 59, No.5:195-198.

Kızılkaya H (2004). Anasoyluluktan Günümüzde Kadın. İlya Yayınevi, İzmir.

Kocacık F (2004). Aile İçi İlişkilerde Kadına Yönelik Şiddet: Türkiye’den Örnekler. Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları no: 93.

Kragh JR, Huben CH (2002). Family resilience and domestic violence: panacea or pragmatic therapeutic perspective. The Journal of Individual Psychology, Vol.58, No.3.

Krishnan S (2005). Gender, Caste, and Economic Inequalities and Marital Violence in Rural South India. Health Care for Women International, 26:87-99.

Kümbetoğlu B (2005). Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma. Bağlam Yayınları, İstanbul.

Lembert LB (1997). Women’s lived experiences of abuse. in Women’s Health: Complexities and Differences. Edited by Sheryl Burt Ruzek, Virginia L. Olesen, Adele E. Clarke, Ohio State University Pres. 476-484.

Maletzky BM (1999). Sexual assault. In Aggression and Violence. Edited by Vincent B. Van Hasselt, Michel Hersen. Allyn & Bacon A Pearson Education Company, 152-188.

Michau LS, Naker D, Swalehe Z (2002). Mobilizing communities to end violence against women in tanzania. In Responding to Cario: Case Studies of Changing Practice in Reproductive Health and Family Planning. Edited by Nicole Haberland, Diana Measham. Population Council, New York, 415-432.

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (1998). Sayılarla kadına yönelik şiddet. İçinden Geleceğim Elimde. Kadın İncelemeler Dizisi 2. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Yayınları. İstanbul, 29-66.

Mullender A, (1996). Rethinking Domestic Violence: The Social Work And Probation Response. Routledge New York.

Navaro L (2000a). Tapınanın Öbür Yüzü, Bağlılık ve Bağımlılık Üzerine. Remzi Kitapevi, İstanbul.

Navaro L (2000b). Bir Cadı Masalı: Kızgınlık, Güç ve Cinsel Roller Üzerine. Remzi Kitapevi, İstanbul.

Okutan N, Erbaydar T (2005). YYÜ öğrencilerinin kadına yönelik fiziksel şiddete ilişkin yaklaşımları. IX. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi (29 Eylül-1 Ekim 2005), Ankara.

Ozankaya Ö (1996). Toplumbilim. Cem yayınevi, İstanbul.

Öztunalı-Kayır G (1998). Kadına Yönelik Şiddetin Araştırılması Sorunları. İçinden Geleceğim Elimde. Kadın İncelemeler Dizisi 2. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Yayınları, İstanbul, 17-25.

Öztürk O (1997). Ruh Sağlığı ve Bozuklukları. Hekimler Yayın Birliği, Ankara.

Pallitto CC, O'Campo P (2004). The Relationship Between Intimate Partner Violence and Unintended Pregnancy: Analysis of a National Sample From Colombia. *International Family Planning Perspectives*, 30(4):165-173.

Parker B, Mcfarlane J (1991). Identifying and Helping Battered Pregnant Women. *MCN. The American Journal of Maternal Child Nursing*, Vol. 16, Issue 3:161-164.

Pascall G, Lee SJ, Morley R, Parker S (2001). Changing housing policy: women escaping domestic violence. *Journal of Social Welfare and Family Law* 23(3):293-309.

Pico-Alfonso MA (2005). Psychological intimate partner violence: The major predictor of posttraumatic stress disorder in abused women. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews* 29:181-193.

Postmus JL (2004). Battered and on Welfare: The Experiences of Women with the Family Violence Option *Journal of Sociology and Social Welfare*. Volume 31, Number 2:113-123.

Rittersberg-Tılıç H (1998). Aile İçi Şiddet: Bir Sosyolojik Yaklaşım. İçinden 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek. Editör Oya Çiftçi, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, Yayın No:285:118-129, Ankara.

Riger S, Staggs SL, Schewe P (2004). Intimate partner violence as an obstacle to employment among mothers affected by welfare reform. *Journal of Social Issues*, Vol. 60, No. 4: 801-818.

Salaçin S (2003). Sağlık çalışanlarının kadına yönelik şiddetin önlenmesinde üstelenebilecekleri roller. İçinden *Toplumsal Cinsiyet, Sağlık ve Kadın*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 295-305.

Sanday PR (1990). Fraternity gang rape: Sex, brotherhood, and privilege on campus. New York University Pres. "Alınmıştır" French M (1993). Kadınlara Karşı Savaş. Çeviren Beril Eyüpoğlu, Metis Yayınları, İstanbul.

Scully D (1990). Understanding sexual violence: A study of convicted rapists. Boston: Unwin Hyman. "Alınmıştır" French M (1993). Kadınlara Karşı Savaş. Çeviren Beril Eyüpoğlu, Metis Yayınları, İstanbul.

Straus MA, Gelles RJ (1990). Physical violence in american families: Risk factors and adaptations to violence. In 8, 145 Families, New Brunswick. "Alınmıştır" DeKeseredy WS, Schwartz MD (1996). Violence against women in intimate relationships. In *Contemporary Criminology*. Wardsworth Publishing Company, 317-353.

Straus MA, Kantor GK, Moore DW (1994). Change in cultural norms approving marital violence from 1968 to 1994. In *Out of the darkness: contemporary perspectives on family violence*. Editors GF Kantor JL Jasinski, Sage Publications, London, 3-15.

Subaşı N, Akın A (2003). Kadına yönelik şiddet; nedenleri ve sonuçları. İçinden *Toplumsal Cinsiyet, Sağlık ve Kadın*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 231-243.

Sucaklı MH (2003). Van yöresinde çocuğa ve kadına yönelik aile içi şiddet. YYÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Aile Hekimliği ABD Doktora Tezi, Van.

Şahinkaya R (1985). Cumhuriyet Köye, Köylü Kadına ve Türk Ailesine Neler Getirdi? TBMM, Ankara.

T. C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2006). Töre ve Namus Cinayetleri İle Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan TBMM Araştırma Komisyonu Raporu. Ankara.

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı (1995). Aile İçi Şiddetin Sebepler ve Sonuçları (Aralık 1993-Aralık 1994). Ankara.

T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (2003). 2000 Genel Nüfus Sayımı: Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri. Ankara, 33-39.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1994). Kadın ve Çocuk Özel İhtisas Komisyonu Kadın Alt Komisyonu Raporu, Yayın no: DPT:358-ÖİK: 426.

T.C. Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı (1993). Bağımsız İş Yeri Sahibi Kadınların Aile ve İş İlişkileri. Proje yürütücüsü Nilgün Çelebi

Titus K (1996). Hekimlerin soru sorması, kadınların ev içi istismar ve şiddet konusunda konuşmasını sağlar. JAMA, Sayı 12. “Alınmıştır” Öztunalı-Kayır G (1998). Kadına Yönelik Şiddetin Araştırılması Sorunları. İçinden Geleceğim Elimde. Kadın İncelemeler Dizisi 2. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Yayınları, İstanbul, 17-25.

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (2003). Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara.

Türkiye Üreme Sağlığı Programı Sağlık Arama Davranışı Araştırması (2007). Conseil Sante, SOFRECO, EDUSER, Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü ve Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, Ankara.

Uluslar Arası Af Örgütü Türkiye Şubesi, (2004). Türkiye: Aile İçi Şiddete Karşı Mücadelede Kadınlar. AI Index: EUR 44/013/2004.

VAKAD (2006). Yapacak Çok İçimiz Var. Van.

Vatandaş C (2003). Aile ve şiddet: Türkiye’de Eşler Arası Şiddet. T.C. Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayın no:58.

World Health Organization (1996). Violence Against Women: WHO Consultation. Geneva, 5-7 February, document FRH/WHD/96.27.

World Health Organization (1997). Violence Against Women: A Priority Health Issue. Women’s Health Development. Family and Reproductive Health, Geneva.

World Health Organization (2002). World Report on Violence and Health: Summary. Geneva.

Yanikkerem E (2002). 15-49 yaş evli kadınların aile içi şiddete ilişkin görüşlerinin ve şiddete maruz kalma durumlarının incelenmesi. Ege üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Yıldırım A, Şimşek H (2000). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Yoshihama M (2002). Battered Women's Coping Strategies and Psychological Distress: Differences by Immigration Status. American Journal of Community Psychology, Vol.30, No.3: 429-452.

Yüksel Ş (1995). Eş dayaağı ve dayaağı karşı dayanışma kampanyası. İçinden 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar. Editör Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

1976 yılında Artvin/Arhavi’de doğdu. 2001 yılında 19 Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümünden mezun oldu. 2004 yılında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı AD’ da yüksek lisans eğitimine başladı. Halen YYÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji AD’ da araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.

Ek- 1. Görüşme Rehberi

Yer:..... Tarih ve saat (başlangıç-bitiş) Görüşmeci.....

Giriş

Merhaba, benim adım Nur OKUTAN. YYÜ Psikoloji Bölümünde Araştırma görevlisi olarak çalışmaktayım aynı zamanda Kadın Danışma Merkezinde kadınlara psikolojik danışma hizmeti vermekteyim. Kadına yönelik ev içi şiddet – Kadınların şiddet deneyimleri, şiddeti doğuran koşullar ve başetme biçimleri ile ilgili bir araştırma yapıyorum. Sizinle kadına yönelik şiddete ilişkin algılarınız, ev içinde şiddet yaşıntınız, hisleriniz ve tutumlarınız ve neler yapılması gerektiği ile ilgili konuşmak istiyorum. Amacım eşleri tarafından çeşitli şiddet türlerine maruz kalmış kadınların, şiddet deneyimlerini, şiddet olgusuna eşlik eden kişisel, ailesel ve çevresel koşullarını, “kadına yönelik şiddeti” ve nedenlerini algılayış biçimlerini ve bu bağlam içinde şiddetle başetme stratejilerini, şiddetin kadın sağlığına olan etkilerini belirlemek ve öneriler geliştirmektir.

Bana görüşme sürecinde söyleyeceklerinizin tümü gizlidir. Bu bilgileri araştırmacıların dışında herhangi bir kimsenin görmesi mümkün değildir. Ayrıca, araştırma sonuçlarını yazarken görüştüğümüz bireylerin isimlerini kesinlikle rapora yansıtmayacağız.

Başlamadan önce, bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce ya da sormak istediğiniz bir soru var mı?

Görüşmeyi izin verirsiniz kaydetmek istiyorum. Bunun sizce bir sakıncası var mı?

Bu görüşmenin yaklaşık bir saat süreceğini tahmin ediyorum. İzin verirsiniz sorulara başlamak istiyorum.

“Evlenmeden önceki yaşıntınız nasıldı? Nasıl bir aile ortamınız vardı? Biraz ilk gençlik döneminizi anlatır mısınız?” (Aile yapısı, öğrenim, eğitim, aile içi şiddet deneyimi, diğerler..)

“Ne zaman ve nasıl evlendiniz?” (Kendi isteği/evlendirilme, akraba evliliği,berdel, kuma,evlilik öncesi tanışma, sevgi-aşk, ailelerin etkisi(+/-), eşinin hangi özelliklerini olumlu/olumsuz algıladığı)

“Sizin evliliğinizde zaman zaman şiddete/dayağa maruz kaldığınızı daha önce (ön görüşmede) belirtmişsiniz. Bu ne zaman ve nasıl başladı?” (Kadına ve erkeğe göre şiddetin nedenleri, meşruiyeti, tarzı, şiddeti/ yoğunluğu, etkileri)

“Sonra neler oldu? Şiddet devamlı hale geldi mi?” (Yoğunluğu, tarzı, cinsellik boyutu, akrabalar, arkadaşların dahil olup/olmaması vb.)

“Şiddetin sonuçları nelerdi?” (Fiziksel, cinsel, sosyal, ruhsal, ilişkisel vb.)

“Bu sonuçlar karşısında siz neler yaptınız? Kendinizi korumak, sorunları azaltmak, önlemek, etkisini sınırlamak için?”

“Şimdi nasılsınız?” (Derinleş; şiddetle başetmekle yaşadıkları arasındaki ilişki)

“Kadına yönelik şiddet konusunda genel olarak neler düşünüyorsunuz? Sizce kadına yönelik şiddetin sebebi, kaynağı nelerdir? Ne olması, yapılması gerekiyor?”

Ek-2. Genel Bilgi Formu

Merhaba,

Sizi genel olarak tanımak için şunları sormak istiyorum.

1. Yaşınız: _____ (veya) Doğum tarihiniz: _____
2. Eğitim dereceniz, hangi okul mezunusunuz?
 - a) Okur-yazar değil
 - b) Eğitimsiz okur-yazar
 - c) İlkokul
 - d) Ortaokul
 - e) Lise
 - f) Üniversite
3. Eşinizle beraberlik bağınız şunlardan hangisidir?
 - a) Resmi nikah
 - b) İmam nikahı
 - c) Her ikisi
 - d) Nikahsız beraberlik
4. Eşinizle nasıl evlendiniz?
 - a) Tanışıp anlaşarak
 - b) Görücü usulü ile
 - c) Berdel
 - d) Kuma
 - e) Diğer _____
5. Kaç yaşında evlendiniz? _____
6. Bu kaçıncı evliliğiniz? _____
7. Bu evliliğinizi yapalı kaç yıl oldu? _____
8. Çocuğunuz var mı?
 - a) Var ()
 - b) Yok ()
9. (Var ise) Kaç çocuğunuz var? _____ Kız _____ Erkek _____
10. Hanede sizin veya eşinizin önceki evlilikten olma çocuğu var mı?
 - a) Var ()
 - b) Yok ()
11. Eşinizin sizden başka hanımı var mı?

a) Var () b) Yok ()

12. Evde veya ev dışında gelir getiren bir işte çalışıyor musunuz?

a) Evet () b) Hayır ()

13. (Çalışıyorsa) Ne iş yapıyorsunuz?

14. Eşiniz eğitim durumu nedir?

- a) Okur-yazar değil
- b) Eğitimsiz okur-yazar
- c) İlkokul
- d) Ortaokul
- e) Lise
- f) Üniversite

15. Eşiniz çalışıyor mu?

a) Evet () b) Hayır ()

16. (Çalışıyorsa) Ne iş yapıyor?